Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Siddhasiddhāntapaddhatiḥ

Gorakṣanātha

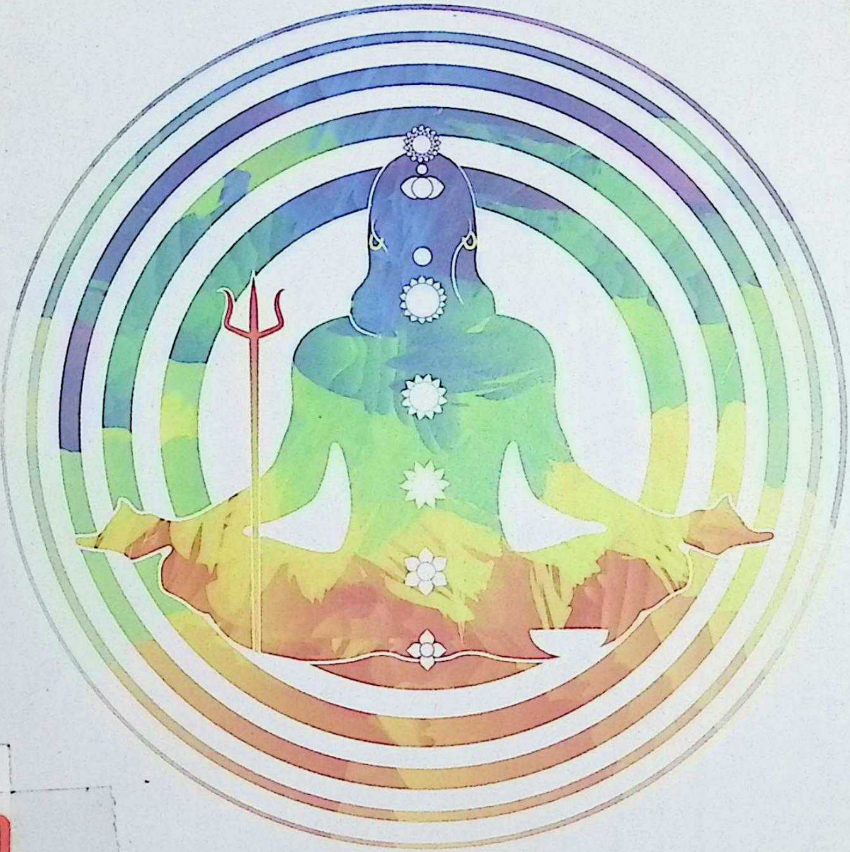

KAIVALYADHAMA

EDITORIAL BOARD

Swami Maheshananda *Chairman, Kaivalyadham*
Shri. Ravindranath Bodhe *Assistant Director Research*
Dr. Raghavendra Bhat *Research Officer*
Miss Anagha Kulkarni *Research Assistant*

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Samaj Foundation Chenn

KAIVALYADHAMA

Siddhasiddhāntapaddhatiḥ

R
181.45
MES-S

omain. Gurukul Kangri Co

R
181.45
MES-S

) 66075

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ॐ

सोऽहम्

Siddhasiddhāntapaddhatiḥ

Gorakṣanātha

181.45,MES-S

166075

EDITORIAL BOARD

Swami Maheshananda - Chairman, Ka

Shri. Ravindranath Bodhe - Assistant Director Research

Dr. Raghavendra Bhat - Research Officer

Miss Anagha Kulkarni - Research Assistant

पुस्तकालय
166075
गुरुकुल कांगड़ी विश्वविद्यालय

KAIVALYADHAM

Swami Kuvalayananda Marg,

Lonavla, Dist. Pune - 410 403,

(Maharashtra, INDIA)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

181.45
MES-S

First Edition -2018

© Kaivalyadhama S.M.Y.M. Samiti's Publication 2018

ISBN- 978819345182-3

All rights reserved.

₹ : 450/-

Published by :
O. P. Tiwari, Secretary,
Kaivalyadhama,
Swami Kuvalayananda Marg,
Lonavla, Dist. Pune-410 403,
(M.S.) INDIA

Printed by :
ACE Enterprises,
Madhu-Raj Nagar, C1-25,
137/A, Paud Road, Kothrud,
Pune-411 038,
(M.S.) INDIA

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुक्तसङ्गोऽनहंवादी धृत्युत्साहसमन्वितः ।
अध्यात्मे भौतिके चापि दक्षः सर्वेषु कर्मसु ।।

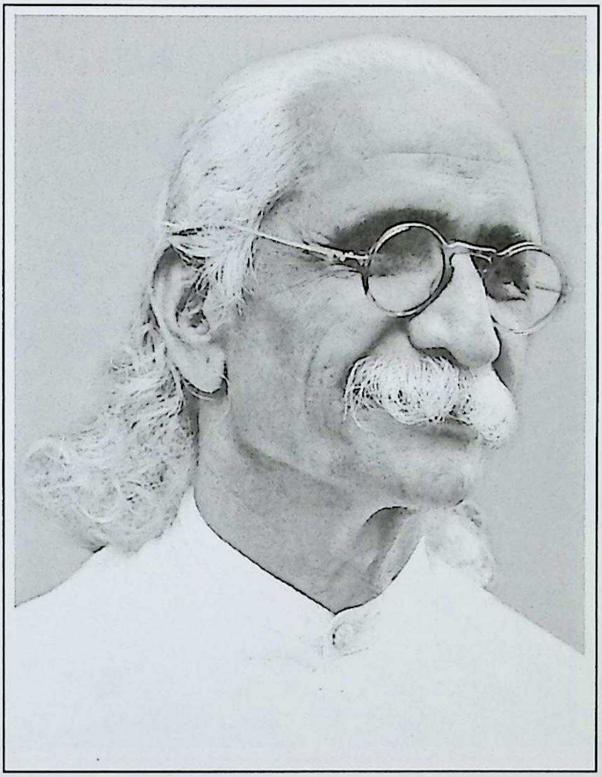

Swami Kuvalayanandaji (1883-1966)
Founder of Kaivalyadhama Institutions

Stock Verification-2024

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Swami Digambaraji (1903-1990)

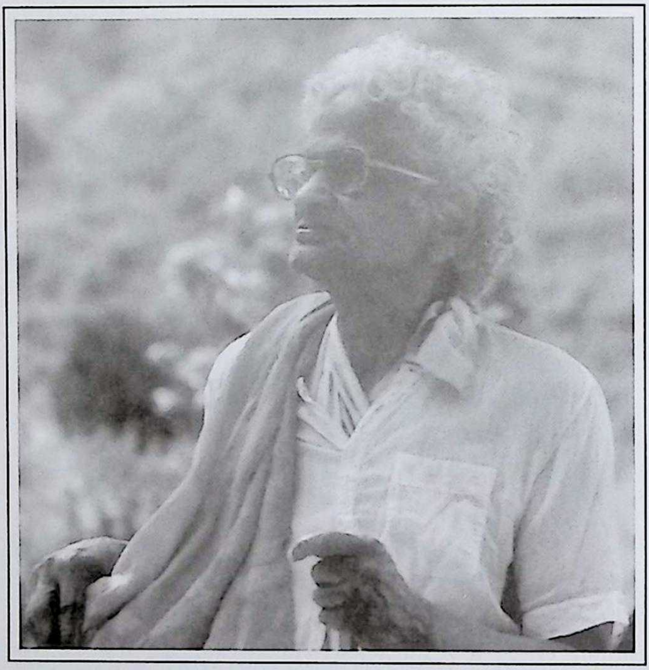

Chairman / Director Kaivalyadham, Lonavla
(1966-1990)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CONTENTS

Preface	.....	7
Introductions	.....	9
Chapter I	.....	33
Chapter II	.....	81
Chapter III	.....	116
Chapter IV	.....	138
Chapter V	.....	169
Chapter VI	.....	230
Appendix - I	.....	311
Appendix - II	.....	341

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

SCHEME OF TRANSLITERATION

अ -- a; आ -- ā; इ -- i; ई -- ī; उ -- u; ऊ- ū;

ऋ -- ṛ; ॠ -- ṝ; ऌ -- lṛ; ॡ -- lṝ; ए -- e; ऐ -- ai;

ओ -- o; औ -- au; अनुस्वार -- ṃ; विसर्ग -- ḥ;

क् - k; ख् - kh; ग् - g; घ् - gh; ङ् - ṅ;

च् - c; छ् - ch; ज् - j; झ् - jh; ञ् - ñ;

ट् - ṭ; ठ् - ṭh; ड् - ḍ; ढ् - ḍh; ण् - ṇ;

त् - t; थ् - th; द् - d; ध् - dh; न् - n;

प् - p; फ् - ph; ब् - b; भ् - bh; म् - m;

य् - y; र् - r; ल् - l; व् - v;

श् - ś; ष् - ṣ; स् - s;

ह् - h; क्ष् - kṣ; त्र् - tr; ज्ञ् - jñ;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Preface

The Philosophico Literary Research Department of Kaivalyadham, Lonavla, has a long tradition of working on the Critical Editions of Yogic MSS both published and unpublished. The present text Siddhasiddhāntapaddhatiḥ (SSP) is the one that has been already published from several places and times. Though there are several published texts, our findings reveal that these are not of the category of Critical Editions but simply translations in Hindi, Marathi, Gujarati or English based on single Manuscript. Further, the translations do not render the text from yogic practical point of view. Sometimes Transliteration is found not following the Sanskrit Text. These factors cumulatively led the researchers of the Department to undertake the project on the Critical Edition of Siddhasiddhāntapaddhatiḥ. The particulars of Nine MSS and four published texts that have been used in our Critical Edition are provided in the Introduction of present work.

Siddhasiddhāntapaddhatiḥ (SSP) is considered as one of the earliest Haṭhayoga scriptures authored by Gorakṣanātha the pioneer writer on Haṭhayoga. In modern yogic scenario, the text Siddhasiddhāntapaddhatiḥ can be looked upon as the ancient Indian Science on Yogic Anatomy-Physiology. Here Gorakṣanātha also lays down the fundamental doctrines of Nāth philosophy viz. the Highest Reality.

Our Critical Edition may appear to be at some places influenced by an applied aspects of Yoga. For the better understanding of the text our Critical Edition is provided with some charts on important topics along with the analytical summary of the content of all the Six Chapters. Hope that scholars, readers and students will find this edition rich in content.

We are grateful to all those manuscript libraries who have helped us in getting photo copies of Siddhasiddhāntapaddhati Manuscripts (the details of which we have mentioned in our

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Introduction). We are also thankful to all the authors and publishers of Published Books, list of which given in our Introduction.

Our thanks are due to the Ministry of H.R.D., Department of Education, Government of India, for their regular financial and moral support for the research works being carried out and for the overall development of Kaivalyadhama.

We are thankful to our Secretary, Kaivalyadhama Yoga Institute, Shri O. P. Tiwari for encouraging and providing necessary facilities right from procuring MSS and discussing with the staff about the progress of the work.

Chief Executive Officer, Kaivalyadhama Shri. Subodh Tiwari with his expertise and diligence is in pace with ongoing research and could generate necessary funds for the publication of the text. And he rightly deserves our appreciation and thanks.

This Preface will not be complete without expressing our sincere gratitude towards all the members of Kaivalyadham Pariwar for their direct/indirect contribution.

We are always thankful to our Library staff for their prompt services that they have rendered towards departmental research work regularly.

Mr. Nitin Tanpure, ACE Enterprises, Pune, who has longstanding experience in printing and long association with Kaivalyadham, has utilized his expertise unsparingly towards the well-knit and timely printing of the present work. We are thankful to him for the same.

Last but not least, we hope that our readers will provide as usual with their feedback, comments, criticisms etc. regarding the present work so that their opinions and comments can be well taken care of in our next edition.

Date - 18 Oct. 2018 - **Swami Maheshananda**
Chairman,
Kaivalyadhama Yoga Institute,
Lonavla.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

INTRODUCTION

The Philosophico-Literary Research Department of Kaivalyadhama, Lonavla, has a long tradition of working on the Critical Editions of Yogic MSS both published and unpublished. The present text Siddhasiddhāntapaddhati (SSP) is the one that has been already published from several places and times. Though there are several published texts, our findings reveals that these are not of the category of Critical Editions but simply translations in either Hindi or Marathi or Gujarati or English etc. based on single Manuscript. Further, the translations do not render the text from yogic practical point of view. Sometimes Transliteration is found not following the Sanskrit Text. These factors cumulatively led the researchers of the Department to undertake the project on the Critical Edition of Siddhasiddhāntapaddhati. The particulars of Nine MSS and Four printed texts that have been used in our Critical Edition are given here-

Manuscripts

I). Code - J -

Source - Rajasthāna Oriental Research Institute, Jodhapur.
Ms. No. 7773
Fol. no -26. Lines - 11, Letters - 29.
Material - Paper
Script - Devanāgarī.
Ms. Size - 28 X13.5 cm.
Date - Not Mentioned.

II). J1 -

Source - Rajasthāna Oriental Research Institute, Jodhapur.
Ms. No. 16605
Fol. no - 24, Lines - 11, Letters - 29.
Material- Paper

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Script - Devanāgarī.
Ms. Size - 28 X14 cm.
Date - Not Mentioned.

III). U -

Source- Sindhyā prāchya vidyā śodha pratiṣhāna Vikrama vidyālaya Ujjain (M.P), India.
Pin. - 456010 (हस्तलिखित संग्रह)
Ms. No. 6906
Fol. no - 38, Line - 7 , Letters - 30 - 34.
Material- Paper
Script - Devanāgarī.
Ms. Size - 27.5 X12.5 cm.
Date - Not Mentioned.

IV). M -

Source - Jawāharalāl Nehru Granthālaya, Mumbai vidyāpitha , vidyānagarī, śāntācruz (East)
Mumbai - 400098
Ms. No. 928
Fol. no -24. Lines - 9 - 10, Letters - 28-30
Script - Devanāgarī.
Ms. Size - 24.5 X 9 cm.
Date - Not Mentioned.
Extent - complete

V). M1 -

Source - The Asiatic Society of Mumbai - 23
Fol. no -17. Lines - 9 - 10, Letters - 25-28.
Script - Devanāgarī. Ms. Size - 28 X 13 cm.
Date - Not Mentioned.
Extent - incomplete. (upto 4th chapter only)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

VI). B -

Source- Oriental Library, Baroda. (Sanskrit Library)
Ms. No. 8489
Fol. no -78 , Lines - 6, Letters - 16.
Material- Paper
Script - Devanāgarī.
Ms. Size - 21 X 12 cm.
Date - Not Mentioned.
Extent - Complete.

VII). B1 -

Source- Oriental Library, Baroda. (Sanskrit Library)
Ms. No. 5663
Fol. no -26. Lines - 11- 12, Letters - 28-38.
Material- Paper
Script - Devanāgarī.
Ms. Size - 21.2 X 10.4 cm. (as written on cover page)
27 X 13-14 cm. (as available).
Date - Not Mentioned.
Extent - Complete.

VIII). L -

Source - British Library, London
Fol. no -26 (B) - 50, Lines - 9 , Letters - 32-34.
Material- Paper.
Script - Devanāgarī.
Ms. Size - 26.5 X 12.5 cm.
Date - Not Mentioned.
Extent - incomplete.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

IX). W -

Source - Prajñā Pāhaśālā, Wāi, Dist. - Sātārā, Mahārāṣra.
Fol. no -19. Lines - 8-11, Letters - 38-46.
Material - Paper.
Script - Devanāgarī.
Ms. Size - 27 X 20 cm.
Date - Not Mentioned.
Extent - incomplete.

Printed Texts

X). Code - K.M.

Critically Edited by - Dr. Smt. Kalyani Mallik.
Published by - Poona Oriental Book House,
330 A. Sadashiva Petha, Pune.
Year of Publication - In 1954 (Ist impression)
Based On 4 MSS - i. Haridvara
ii. Jodhapura
iii. Tanjore and
iv. Kashi
Based on 2 MMS and 2 Printed Books.

XI). Code - KKS-

Edited by - Kaḍab śambhu śarmā.
Published by - Pir Candranātha Yogī. (saindhava)
Rājā Yogīśvara Maṭha S.K.
(Maisūra Rājya)
Year of Publication - 1964
Based on One Manuscript. (Pustak Prakāśa Pustakālaya)

XII). Code - B.A -

Edited by - Mahādeva Dāmodar Bhat and Sakhārāma
Raghunātha Aghārakar.
Published by - Keśava Vāmana Joshī.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

25, Budhavāra petha,
Appā Balawanta Chowk, Pune - 2.

Year of Publication - In July, 1779 (Ist edition)

This text seems based on printed book edited by Smt. Kalyani Malik.

XIII). Code - GP -

Critically Edited by - Dr. M. L. Gharote and Dr. G. K. Pai

Published by - The Lonavala Yoga Institute (India),
A-7, Gulmohar Aph. BhangarwāḍI,
Lonavla, Pune, 410401,

Year of Publication - 2005

Based on 4 MSS and 4 Printed Books.

Plan of Presentation

The original Sanskrit verses are given first then follows it's Transliteration in roman characters. After that follows the Translation and then follow the Notes if any. Then follows the Word Index as Appendix I and then as Appendix II Tabular Presentation of some of the contents of the Text.

About the Author - Gorakṣanātha

Gorakṣanātha, to whom the present text is ascribed, was a leading exponent of the religious order known as the Nātha Pantha, also called kānphaṭas. He was a yogī par excellence and was regarded as greater than his guru, Matsyendranātha. Judging by the varied mass of literary material associated with his name, in Sanskrit, Prākṛta, Marāṭhi, Hindi, Punjābī, Bengalī, Urdu and other vernaculars in India, his fame as a religious leader and reformer seems to have caught the fancy of people all over India and thus led to a cluster of contradictory legends about him.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Popular belief which takes him to be a representative of śiva or even a form of that God himself, saw no difficulty in weaving together incidents separated by long distances of the time. The early stories connected with his name might have been inspired by fancied etymology and gathered round his head after his death. In the result, Gorakṣanātha has come to be placed anywhere between the 7th century A.D., and the 15th century A.D. If the Mahārāṣṭra paraṃparā is held authentic, the date of jñāneśvarī 1290 A.D. and the inscription of somanātha in which Gorakṣanātha's name is recorded, would supply the latest terminus. Of course, allowing a fair margin for the growth of his popularity to have a temple erected in his name, as argued by Dr. Briggs, he can be assigned to the 10th century. Dr. Mohan Singh concludes from data chiefly found in vernacular sources that Gorakṣanātha lived in 9th century and the 10th century. Dr. Mohan Singh, also, is faced with the difficult problem of harmonizing the entire group of popular legends, particularly the composition of the twelve 'contemporary' disciples, some of whom are clearly separated from Gorakṣanātha by several years. So, the 10th century has tentatively been accepted as the date of Gorakśanātha.

The literary out-put that goes under the name of Gorakṣanātha is both vast and varied. For example, he is said to have written a book on chemistry called, 'Gorakṣakimayāgāra'. It is presumed that he has written a book on astronomy as there is a reference to a school of thought called, 'Gorakṣamata' on the question of मुहूर्त (Muhūrta). There is a book in Maraṭhī called 'Amaranātha-saṃvāda' ascribed to him. śrī Hajārī Prasāda Dvivedī (Hindusthānī Academy, Uttar Pradeśa, Alahabad, 1950), in his book, 'नाथसंप्रदाय' (nāthasaṃpradāya) P-98 has given a long list of works attributed to Gorakṣa - most of these dealing with Yoga.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Gorakṣanātha is regarded as the Tutelary Deity in Nepal, whereas, in Tibet he is taken to be a Buddhist Magician. He was evidently an Advaitin protagonist of śaivism and successfully counteracted the influence of the Mahāyāna Buddhism in Nepāl which he converted to śaivism. He was a powerful organizer and established 'Maṭhas' all over India, e.g., in Bengal, Nepal, Punjab, Kaṭhiawār, Mahārāṣṭhra, Ceylon etc. He is said to have crossed the N. W. Frontier of India and visited Afgānistān and Baluchistāna. The visit of Mahant Manmohanadas of Dargah Pir Ratan Nāth to kābul (after the partition of India) and the reception accorded to him by the leading afghan Hindus and śikhs recalled the memory of the establishment of a 'gaḍḍī' at kābul by Ratan Nāth who was deputed there by his guru, Gorakśanātha. A consistent and well-connected story of the life of Gorakṣanātha is, still a desideratum.

Analytical Chapter wise Summary of the Content of Siddhasiddhāntapaddhatiḥ. (S. S. P.)

Introduction:

The book starts with the following verse -

ādināthaṃ namaskṛtya śaktiyuktaṃ jagadgurum |
vakṣye gorakṣanātho'haṃ siddhasiddhāntapaddhatim ||

Gorakṣanāth , after having saluted the preceptor of the universe, possessed of power- the ādinātha (the primordial lord), lays down the Siddhasiddhāntapaddhatiḥ (Path of the Doctrine of the Adepts) (S.S.P.1.1).

Siddhasiddhāntapaddhatiḥ (S.S.P.) is considered as one of the earliest Haṭhayogic scriptures authored by Gorakṣanātha - the pioneer writer on Haṭhayoga. Here Gorakṣanātha lays down the fundamental doctrines of Nātha philosophy viz. the highest reality

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

- ādināth - as conceived here is possessed with power (śakti yukta- S.S.P-I/1). The view which has been further substantiated in S.S.P IV/26 'शिवस्याभ्यन्तरे शक्तिः शक्तेरभ्यन्तरेः शिवः'. This śakti is technically termed as kuṇḍalinī or Nijāśakti in this śāstra. This view is neither of the kind of Sāṃkhya dualism nor the absolute monism of śamkara. This text comprises of six chapters (upadeśa) - piṇḍotpattī (origion of piṇḍa), piṇḍavicāra (deliberation on piṇḍa), piṇḍasaṃvittī (knowledge of piṇḍa), piṇḍādhāra (substratum of piṇḍa), piṇḍasamarasabhāva (unity of piṇḍa) and nityāvadhūta (the adept). S. S. P. in its these six chapters discusses the metaphysical and experiential aspects- the what and how- of Nātha Yoga. In other words these six chapters are the elucidation of three terms that go to constitute the very name of present Nātha Tratise namely viz. - Siddha Siddhānt Paddhati. Siddha is a prospective sādhaka, a man, an individual having both body and soul, one who aspires for release or liberation (Samarasakaraṇa) or samādhi, liberation not from the matter but 'in and through' the matter, he is Avadhūta. In this system the Highest Reality śiva is said to manifest/unfold itself into the so called objective and subjective aspects of human experience - draṣṭā and dūśya in Patañjala Yoga Sūtra terminology. Such a manifestation is a play 'līla' of the śiva-śakti undertaken out of karuṇā to provide 'siddhānt' and 'paddhati' to the siddha. The world creation in this system is just a free unfolding of the power of Anāmā - the Highest Reality - Absolute Brahman, without Name and Form - called śiva. The power is termed as śakti. In fact śiva and śakti cannot even be conceived in their mutual absence. One reality with dual nature i.e. śiva and śakti. The power (śakti) is of the nature of Pure Will (icchāmātra) of the Absolute śiva and indistinguishable from the 'Willer' the Absolute. The Will and the Willer are not two.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Analytical Summary -

Prathamopadeśaḥ (First Chapter) - Piṇḍotpatti (Origin of Piṇḍa)

Sr. No.	Content	Verse nos.
1.	Author's salutation to ādinātha and the statement of the proposition of S. S. P.	1
2.	Justification for the statement about the origin of aṇḍa and piṇḍa	2
3.	Statement of six topics of S. S. P.	3
4.	Unmanifested , Nameless Parabrahma and Kula - Akul	4
5.	The nature of Nameless and Its power (Nijā-śakti)	5
6.	Various Forms of śakti- Nijāśakti, Parā, Aparā, Sūkṣmā and Kuṇḍalinī	6-7
7.	Enumeration of the Qualities of Nijāśakti	8
8.	Enumeration of the Qualities of Parāśakti	9
9.	Enumeration of the Qualities of Aparāśakti	10
10.	Enumeration of the Qualities of Sūkṣma śakti	11
11.	Enumeration of the Qualities of Kuṇḍalinī śakti	12
12.	Evolution of parapiṇḍa (cosmic body) through the synthesis of pentad qualities of the śakti (power). śiva is the creative outcome of circular sequentiality of śakti.	13-14
13.	The details of sequential evolutes of śakti - Aparamparam, Paraṃpadam, śūnya, Nirañjanaṃ, Paramātman.	15
14.	Five Qualities of First Evolute - Aparamparam	16
15.	Five Qualities of Second Evolute - Parampadam	17
16.	Five Qualities of Third Evolute - śūnya	18

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Sr. No.	Content	Verse nos.
17.	Five Qualities of Fourth Evolute - Nirañjanaṃ	19
18.	Five Qualities of Fifth Evolute - Paramātman	20
19.	Thus Anādipiṇḍa is formed of Five tattvas and their qualities	21
20.	Statement of the sequential evolution of Anādipiṇḍa to So'hambhāva and their pentad of qualities.	22-28
21.	Evolution of Mahātattvas - ākāśa, vāyu, teja, salila and pṛthvī and their qualities.	29-34
22.	Description of Mahāsākārapiṇḍa along with its eight forms - śiva, bhairava etc.	35
23.	Evolution of prakṛtipiṇḍa (body).	36
24.	Five qualities of Each- Earth (bhūmi), Water (āpa), Fire (Teja), Air (vāyu), ether (ākāśa) - constituents of body.	37-41
25.	Five-fold internal organ.	42
26.	Qualities of mind, intellect, citta, caitanya and ahaṃkāra.	43-47
27.	Kulapañcaka Enumerated.	48
28.	Qualities of Kulapañcaka - sattva, rajas, tamas, kāla and jīva.	49-53
29.	Constituents of vyaktipañcak - icchā, kriyā, māyā etc.	54
30.	Qualities of vyaktipañcak - five each.	55-59
31.	Five karaṇas - five properties of each, Enumeration of sixteen kalas of moon, thirteen kalās of sun and eleven kalās of agni.	60-65
32.	Mention of names and locations of ten Nāḍis-doors.	66

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Sr. No.	Content	Verse nos.
33.	Mention and function of ten vāyus.	67
34.	Origin and sequential growth of the mass of the embryo.	68-71

Dvitīyopadeśaḥ (Second Chapter) - Piṇḍavicāra

(Thoughts on Human Body)

Sr. No.	Content	Verse nos.
1.	Discussion of nine cakras - location and nature - the fruits of contemplation on cakras.	1-9
2.	Discussion of sixteen ādhāras - location and the effects of contemplation.	10-25
3.	Discussion of three lakṣyas - nature and location, types and the fruits of meditation thereof.	26-29
4.	Discussion of five-fold ākāśas and effects of contemplation.	30
5.	Characteristics of a yogī	31
6.	Enumeration of eight-fold yoga.	32
7.	Characteristics of Yamas and Niyamas	33
8.	Definition and kinds of āsanas	34
9.	Characteristics of prāṇāyāma	35
10.	Characteristics of pratyāhāra	36
11.	Characteristics of dhyāna	37
12.	Dhāraṇā explained.	38
13.	Samādhī explained.	39

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Tṛtīyopadeśaḥ (Third Chapter) - Piṇḍasaṃvittiḥ

(Body Wisdom)

Sr. No.	Content	Verse nos.
1.	Term 'Yogī' defined.	1
2.	Mention of seven pātālas and twenty-one brahmāṇḍa with their deities and there location in Human Body, Four lokas etc.	2-5
3.	Characteristics of Four Varṇas	6
4.	Names and Locations of seven oceans and seven continents.	7-8
5.	Discussion of Nine Khaṇḍas (region).	9
6.	Discussion of eight mountains and there locations.	10
7.	Mention of Nine Rivers in Nāḍis.	11-12
8.	Discussion of 27 nakṣatras (asterisms), 12 houses of zodiac, 9 planets, 9 stars, 15 lunar days abide in 72000 inner circles (cavities), stars, three categories of deities, demons, yakṣās, piśacas etc etc abide in the body.	13
9.	Heaven and hell, action is bondage and formlessness is liberation, awakening all pertain to human body, constituting the wisdom.	14

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

181.45 ME-S-S

Caturthopadeśaḥ (Fourth Chapter) - Piṇḍadhāra

(Substratum of Body)

Sr. No.	Content	Verse nos.
1.	Nature of Substratum (container/sustainer-ādhāara) of bodies, termed as Nijāśakti, of the nature of consciousness and basis of cause effect and action, she herself becomes śiva.	1
2.	Two forms śiva and śakti - akula and kula and the role in unification	2
3.	Nature of kula with five-fold forms - parā, sattā, ahantā etc.	3-8
4.	Transcendental nature of akula	9
5.	Substantiation of this aspect from Niruttara Tantra and Lalitāswacchanda tantra and pratyabhijñā emphasizing the identity between śiva and śakti. The modus operandi of śiva stated.	10-12
6.	śiva devoid of śakti is capable of doing nothing; in this regard vāmakeśvara tantra quoted.	13
7.	śiva the lord conceived as full of infinite power, the śakti kuṇḍalini, her nature, her being in two forms - awakened (prabuddha) and unawakened (aprabuddha), in her aprabuddha nature she is eminent in every body is engaged in varied worldly activities whereas in her awakened form wards off the deformities in yogī.	14-15
8.	Rulak tantra quoted with a view to bring forth three forms of the śakti- Middle, lower and transcendental	16
9.	One and the same energy kuṇḍalinī is stated to be three fold - Middle, lower and transcendental.	17

पुस्तकालय 166075 गुरुकुल कांगड़ी विश्वविद्यालय

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Sr. No.	Content	Verse nos.
10.	The kuṇḍalinī said to be responsible for worldly sensory activities full of thought and anxieties, is said to be lower. Mūlādhāra bandha prescribed for her contraction.	18
11.	Threfore yogis (adepts) are ever engaged in Mūlādhāra bandha. Shivanandācārya quoted in this regard.	19
12.	In her middle form the Kuṇḍalinī is said to make the individual soul wander futilely. Great adepts are said to intuit this.	20
13.	The śakti kuṇḍalinī that is gross in nature is explained vis-a-vis the subtle form of energy that bestows bliss is explained.	21
14.	Tattvasāra quoted with respect to gross and subtle modality of kuṇḍalinī.	22
15.	No one deluded by worldly experience can attain the secrete.	23
16.	Therefore for self realization one should obtain the secrete knowledge of middle kuṇḍalinī from a realized guru.	24
17.	ūrdhva śakti nipāta this modality of kuṇḍalinī is known as nameless, transcending all the existence, her descent bestows the gnosis of Indivisible totality of Reality.	25
18.	Within the śiva śakti is there and within the śakti the śiva. The difference cannot be made.	26
19.	The highest abode is attained by great adepts through ūrdhva śakti nipāta - the descent of upper energy.	27

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Sr. No.	Content	Verse nos.
20.	The doctrine that such an energy exists as the substratum behind the totality of entire existence reiterated.	28-30

Pañcamopadeśaḥ (Fifth Chapter) - **Piṇḍapada Samarasakaraṇa** (assimilation - Piṇḍa with Pada)

Sr. No.	Content	Verse nos.
1.	Samarasakaraṇa with the absolute is prescribed on the part of great adepts.	1
2.	Paramapada is self- luminous.	2
3.	-no intellect or mind or dialectic can play any role- this is substantiated through tattvasaṃhitā.	3
4.	Absolute state is self-illuminated and no speculation is of any avail- emphasis on the grace of the preceptor - guru.	4
5.	Preceptor is one who shows the right path; Right path is the path of Yoga; any other path is hypocrisy; substantiated through the sayings from ādinātha.	5
6.	The preceptor by whose grace immediate experience takes place. Therefore guru is the only cause.	6
7.	The doctrine is stated thus - the samarasa between piṇḍa and paramapada takes place through the very glance from the teacher.	7
8.	Procedure for the attainment of "the state of non-arousal experience" (Nirutthāna) explained.	8

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Sr. No.	Content	Verse nos.
9.	Guruprasāda and intent adoration for the unity reiterated.	9
10.	The means for the attainment of nirutthāna, samarasakaraṇa further explained, also perfections of one's body to be persuaded.	10-12
11.	For the accomplishment of body perfection the recommended attire, piṇḍasiddhi leads to the attainment of siddhis.	13-18
12.	The highest abode is not obtainable through just attire.	19
13.	But the path of yoga laid down by śiva is recommended.	20-21
14.	Yoga is armor, is a means, is knowledge, is a remedy and a basis for judging the higher and lower.	22
15.	The śāstra, reasoning and good conduct are manifested through the regulation of previous impressions.	23
16.	Therefore for the sake of piṇḍasiddhi the adept should take recourse to spontaneity and restraint and sopāya and non-duality sequentially.	24
17.	Sahaj. saṃyam, sopāya, advaya (non-duality) explained.	25-29
18.	The highest knowledge to be obtained from the adept teacher's mouth and not through scriptures, logic and reasoning nor by reading the vedas, nor through understanding 'that thou art', nor by recitation of hamsa, nor by dhyāna or laya, nor by silence etc.	30-31

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Sr. No.	Content	Verse nos.
19.	Yogi is not assailed and is free from old age and death, sports like bhairava.	32
20.	The gradual acquirement of powers by a yogi through a period of twelve years and his becoming equal to śiva and is being adored in all the three worlds.	33-40
21.	Five-fold Nātha lineages mentioned along with their salient characteristics.	41
22.	Ultimately everything is five -fold physical elemental in nature, persons made up of this are equally pure in consciousness in nature. Everything else is nothing but ignorance, śiva is knowledge.	42
23.	Among these lineages some are deviated from genuineness, full of outer dress, busy in worldly commerce, blaming each other etc.	43- 46
24.	The origin of five lineages from the qualities of five physical elements.	47-48
25.	Mention of five presiding deities of five lineages.	49
26.	Mention of five states of yoga. Knower of all five stages (gross, subtle, causal, fourth and transcending the fourth) is an accomplished Yogī.	50
27.	The mention of Yogic duties of great adepts for e.g. service to guru with all awareness, being firmly established one's body in supreme bliss etc. etc.	51

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Sr. No.	Content	Verse nos.
28.	There remains no need to strictly abide by to 'dos and donts', 'recommendations and prohibitions', following a particular dress code, observances of āśramas etc. etc. as these are physical and gross in nature and hence need not be attached with on the part of accomplished adept.	52-58
29.	Substantiated by a quotation.	59
30.	Grace from guru is the only key to the attainment of paramapada.	60
31.	This is substantiated through a quotation from śiva, 'no one excels the teacher- na guroradhikam'	61
32.	Characteristics of sadguru- bestowing supreme bliss by cutting eight fold bondage, by casting gaze upon the disciple, hence gaze towards the feet of guru for the removal of the misgivings.	62-65
33.	Hence the guru is adorable for the attainment of highest abode, guru is defined as one who transcends the guṇas imparts the total repose of consciousness enabling the instant intuition of reality through just an utterance or sheer glance or gaze.	66-67
34.	The characteristics of a imposter are described.	68
35.	Only he who has himself attained the paramapada can help others to attain the same.	69-70
36.	One who attains the paramapada is free from the bondage of birth and the world and one who attains the absolute bliss.	71-72
37.	The adepts must be ever saluted as they can instantly save crores of families, through their worship, praise and prostrating them.	73-74

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Sr. No.	Content	Verse nos.
38.	The cittaviśrānti (repose of consciousness) is impossible without guru's grace.	75
39.	The repose of consciousness attainable only to those who are firm in resolution and engrossed in the meditation on self.	76
40.	The piṇḍa becomes samarasa with parampada there is no doubt about it.	77
41.	A piṇḍa becomes samarasa with pada on the part of those disciples who are favorite to the teachers, aspirer after illumination and who get their accumulated momentum receded.	78

Ṣaṣṭhopadeśaḥ (Sixth Chapter) - Avadhūtayogī Lakṣaṇa

(Characteristics of Avadhūtayogī)

Sr. No.	Content	Verse nos.
1.	Narration of characteristics of Avadhūtayogī who has shaken off the modifications of prakṛti; Yogī is one to whom belongs the Yoga. Who withdraws mind from sensory world and merges into one's own true nature, devoid of any distinction.	1
2.	Omkāra and Avadhūta.	2
3.	Substantiation through a saying- Avadhūta is one who is clean shaved of waves of kleśas and freed from various states.	3
4.	Avadhūta is one who reduces one's desire to ashes and besmears with it.	4

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Sr. No.	Content	Verse nos.
5.	Avadhūta is one who transcends all distractions and gets steadiness and who bears the begging bowl being devoid of remorse and afflictions.	5
6.	Avadhūta is one who is in unified state of blissful transcendental brahman (śaṅkha).	6
7.	Avadhūta is one who wears wooden sandals symbolic of scriptural knowledge and who wears deer skin symbolic of imperative vows.	7
8.	Avadhūta is one who's girdle symbolizes non-attachment and who's seat represents his being seated in oneself by being free from six deformities.	8
9.	Avadhūta is one who wears the ear-rings symbolic of blissful self-luminous consciousness and the rosary of beeds symbolic of repose of senses.	9
10.	Who bears the staff that symbolizes patience, the begging bowl symbolizing primeval ether and yogapaṭṭa representing self-power.	10
11.	Avadhūta is one who has abandoned identity - difference and absorbs into the taste of one's self, enjoy self- absorption through digestion (of knowledge).	11
12.	Avadhūta is one who enters into uniform space-non-contemplative space and direction.	12
13.	Avadhūta is one who drinks immortalizing nectar (Amarī)	13
14.	Avadhūta is one who has digested the cluster of vāsanā-citta.	14
15.	Avadhūta is one who knows the world with equanimity and gets reestablished in one's one-self properly.	15

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Sr. No.	Content	Verse nos.
16.	Avadhūta is one who knows one's self and abides in non-arousal (Nirutthāna) state.	16
17.	Knower of the reality, possessed of pure consciousness, capable of bestowing repose upon others.	17
18.	One who can manifest the un-manifested, can dissolve the manifested, get absorbed into reality.	18
19.	Avadhūta yogi is one who illuminates the non-luminous and playfully rejoices in the world.	19
20.	In this way Avadhūta yogi is adept in comprehending intuitively the eternal light. Indicative of various symbols and existents and philosophies and is synthesizer of all the darśanas.	20
21.	Avadhūta transcends all the stages of life, is a yogi, is a knower, accomplished adept, follower of vows, the lord, the master and full of satiety.	21
22.	He has conquered the senses, full of fortune, intelligent, full of learning, wise, soft spoken, competent, enlightened and full of light.	22
23.	Avadhūta is full of rationality, wisdom, analysis, eulogized in scriptures by deities.	23
24.	Avadhūta yogi has been addressed as ātmā, paramātmā, jīvātmā, śiva and rudra.	24
25.	Desirous of liberation should meditate upon the ātman residing in every-one.	25
26.	The ātman is verily the brahma, viṣṇu, rudra, immutable, self-effulgent, prāṇa, indra , kālāgni and so on.	26

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Sr. No.	Content	Verse nos.
27.	The adepts in sāṃkhya hold that the ātman is realizable through Yoga. He is addressed as the material cause by the Mīmānsakas.	27
28.	The vaidikas address as all-pervasive absolute bliss. The diversity is only empirically so.	28
29.	The etymology of mudrā is given and elucidated.	29-30
30.	Men not inducted in this path are declared as heretics - as insignificant as worldly grass.	31
31.	Yogi unfolds all the darśanas.	32
32.	Four āśramas defined.	33-36
33.	Trīdaṇḍī and ekadaṇḍī is defined.	37-38
34.	śuddha śaiva defined.	39
35.	Ascetic (tāpas) is defined.	40
36.	Pāśupat is defined.	41
37.	Kālamukha is defined.	42
38.	Liṅgadhārī is defined.	43
39.	Digambar and nirvāṇa master defined.	44
40.	Kāpālika is defined.	45
41.	Mahāvrata is defined.	46
42.	Kula-akula and one who possessed of śakti is explained.	47
43.	Kaul and knower of power explained.	48
44.	Gradual knowledge of kula - akula etc. principles is said to lead to attainment of śaktipada.	49
45.	śākta defined.	50-52
46.	Vaiṣṇava is defined.	53
47.	Bhāgavata is defined.	54

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Sr. No.	Content	Verse nos.
48.	Dualist is defined.	55
49.	Pāñcarātra is defined.	56
50.	Sadāśiva is defined.	57-58
51.	Hamsa is defined.	59
52.	Satyavādī is defined.	60
53.	Puruṣottama is defined.	61
54.	Sāttvika is defined.	62
55.	Kṣapaṇaka is defined.	63
56.	Yogiraṭ is defined.	64, 67, 68, 69
57.	Siddhayogin is defined.	65-66
58.	Yogī is defined.	70
59.	Sadguru and avadhūta.	71
60.	Repose is defined.	72
61.	Avadhūtarāṭ.	73
62.	Only sadguru be revered.	74
63.	Refutation of apposite doctrines that have gone away from the reality and adopted futile path.	75-77
64.	Various types of seekers adopting various modes of practices yogic or otherwise are mentioned and criticized because all these miss the goal of the attainment of paramapada.	78-94
65.	Criticism of śunyavāda.	95
66.	Glory of paramapada.	96
67.	The word ādeśa defined.	97-98
68.	Ashes, ear rings, coffin and begging bowl are Nātha yogically redefined.	99

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Sr. No.	Content	Verse nos.
69.	Eulogisation of the Nātha śāstra.	100-101
70.	The secrets of the śāstra not to be disclosed out of feeling of friendship, to disciples of other śāstras, being guided by beauty and position or by greed infatuation, falsehood, cunningness etc. etc.	102-103
71.	Qualities of eligible sādhakas to whom this śāstra can be imparted.	104-107
72.	Even if a disciple but who is wicked, knavish, adulterous, atheist, cruel etc. etc. secrets of the śāstra should not be disclosed.	108-109
73.	The secrets of Siddhasiddhāntapaddhati never be disclosed to one who are desirous of long life; it should be jealously guarded from thieves.	110
74.	Those who do not pay heed to these instructions will never attain liberation and will be cursed.	111-112
75.	However those who have taken recourse to lotus feet of teacher for them it should be imparted after thorough examination.	113
76.	The śāstra be imparted for the continuation of the tradition (lineage).	114
77.	For the sake of attainment of paramapada the proper way of studying and practicing this śāstra laid down.	115-116

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

प्रथमोपदेशः

Chapter - I

।। *श्री गणेशाय नमः[१] ।।
आदिनाथं नमस्कृत्य[२] शक्तियुक्तं[३] जगद्गुरुम्।
वक्ष्ये गोरक्षनाथोऽहं सिद्धसिद्धान्तपद्धतिम्[४] ।।१।।[५]

|| śrī gaṇeśāyanamaḥ ||
ādināthaṃ namaskṛtya śaktiyuktaṃ jagadgurum |
vakṣye gorakṣanātho'haṃ siddhasiddhāntapaddhatim
||1||

I, Gorakṣanātha, after having saluted the preceptor of the universe, possessed with power- the ādināth (the primordial lord), lays down the Siddhasiddhāntpaddhati (Path of the Doctrine of the Adepts).

Notes : Siddhasiddhāntapaddhati (SSP) is considered as one of the earliest Haṭhayoga scriptures authored by Gorakṣanātha - the pioneer writer on Haṭhayoga. Here Gorakṣanātha lays down the fundamental doctrines of Nāth philosophy viz. the highest reality - ādināth - as conceived here is possessed with power (śakti yukta). This śakti is technically termed as kuṇḍalinī in this śāstra.

---

* अधिक पाठ अथ सिद्धांतपद्धतिप्रारंभः - V;
गोरक्षनाथसिद्धसिद्धान्तपद्धति प्रारम्भोयं - VI

१. श्रीनाथाय नमः I, II; अनुपलब्ध III, VIII, XI;
श्रीगुरुगणाधिपाय नमः IV; श्रीगुरुभ्यो नमः - अधिकपाठ V.

२. नमस्कत्य IV; नमस्कृत्वा VI, IX.

३. शक्तियुक्तां V.

४. सिद्धसिद्धांतपद्धितिं III.

५. पाठः अनुपलब्धः VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

This view is neither of the kind of Sāṃkhya dualism nor the absolute monism of śaṃkarācārya.

नास्ति स[६]त्यविचारेस्मिन्नुत्पत्ति[७]श्चाण्डपिण्डयोः।
तथापि लोकवृत्त्यर्थं वक्ष्ये सत्सम्प्रदायतः[८] ।।२।।[९]

nāsti satyavicāresminnutpattiścāṇḍayoḥ |
tathāpi lokavṛttyarthaṃ vakṣye satsampradāyataḥ ||2||

Even though in this doctrine there is no scope for the theory of origin of macrocosm and microcosm still I speak of it from traditional perspective as a matter of convention.

सा पिण्डोत्पत्त्यादिः सिद्धमते सम्यक् प्रसिद्धा।[१०]
पिण्डोत्पत्तिः[११] पिण्डविचारः[१२] पिण्डसंवित्तिः[१३] पिण्डाधारः
पिण्डपद[१४]समरसभावः श्री[१५]नित्यपिण्डावधूत[१६] इति[१७] ।।३।।[१८]

---

६. सत्यविरेस्मिन् VII.
७. सत्यविचारेस्मिन्नुत्पत्तिं II.
८. सत्सांप्रदायतः VI.
९. पाठः अनुपलब्ध VIII.
१०. प्रसिद्धाः III.
११. पिडोत्पत्तिः V.
१२. पिडविचारः V.
१३. पिंडसंवितिः V.
१४. पिण्डपद V.
१५. लुप्त IV, V, VII, IX, XI.
१६. अवधूतः I, IX; अवधूता V, VII.
१७. लुप्त I-VII, IX, XII.
१८. पाठः अनुपलब्धः VIII

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

sā piṇḍotpattyādiḥ siddhamate samyak prasiddhā |
piṇḍotpattiḥ piṇḍavicāraḥ piṇḍasaṃvittiḥ piṇḍādhāraḥ
piṇḍapadasamarasabhāvaḥ śrīnityapiṇḍāvadhūta iti ||3||

The theory of the origin of piṇḍa (microcosm) and so on is very much popular in the path of the adepts; piṇḍotpatti (origin of piṇḍa), contemplation on piṇḍa, knowledge of the piṇḍa (body); foundations of the body; the unitication of piṇḍa and pada; avadhūta the eternal piṇḍa.

यदा नास्ति स्वयंकर्त्ता कारणं न[१९] कुलाकुलम्।
अव्यक्तं[२०] च[२१] परं[२२] ब्रह्म अनामा विद्यते[२३] तदा ।।४।।[२४]

yadā nāsti svyaṃ karttā kāranaṃ na kulākulam |
avyaktaṃ ca paraṃ brahma anāmā vidyate tadā ||4||

There existed the un-manifested, absolute brahman the nameless (devoid of name) even when there existed neither the cause itself, nor the doer (agent) nor even the distinction between kula - (materiality) or the akula (non-materiality).

Note: The kula is (that) form of the autonomous power herself that prevails as the substratum of the (entire cosmos) in her fivefold modes viz. parā, sattā, ahantā, sphuratā and kalā. akula places forth the kula and the kula aspires for the akula; the absolute

---

१९. च V, VII.
२०. अव्यक्तन् VI; अव्यक्ताद्यं IX.
२१. न IV, VI-VII; तत् V; लुप्त IX.
२२. पर IX.
२३. वियते III.
२४. पाठः अनुपलब्ध VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

śiva is the (underlying) unity (integral) as per the axiom of water and (its) bubbles.

अनामेति[२५] स्वयमनादि[२६]सिद्धमेकमेवानादिनिधनं[२७]
सिद्धसिद्धान्तप्रसिद्धं ।
तस्येच्छा[२८]मात्र[२९]धर्माधर्मिणी[३०] निजा[३१] शक्तिः प्रसिद्धा[३२] ।।५।।

anāmeti svayamanādi siddhamekamevānādinidhanaṃ
siddhasiddhāntaprasiddham |
tasyencchāmātradharmādharmiṇī nijā śaktiḥ
prasiddhā ||5||

The nameless etc.: - the nameless absolute Brahman is self existing, beginning less, endless, one - thus is the famous doctrine of the adepts - its very will is its inherent power (nijāśakti) which is both dharma (quality) and the possessor (dharmiṇī).

तस्या उन्मुखमात्रेण[३३] परा शक्तिरुत्थिता।
तस्या[३४]स्स्पन्दमात्रेण[३५] अपरा शक्तिरुत्थिता[३६] ।।६।।

---

२५. अनुपलब्ध VIII.
२६. स्वयंमनादि X, XII.
२७. एकमेव अनामादिनिधनं IV-V, VII; एकमनादिनिधनं VIII.
२८. तस्येद्दा V-IX.
२९. मात्रेण IV, V, VIII.
३०. धर्मधर्मिणी IV, V, VII; धर्मधर्मिणि VI; धर्मेण VIII; धर्माधर्मिणि I-III.
३१. निज IV-IX.
३२. प्रसिद्धाः VIII.
३३. तस्योन्मुखमात्रेण I-VII; तस्योन्मुखीमात्रेण - VIII.
३४. तस्य I-III; तस्या VI, VIII; तस्यास् X, XII.
३५. स्पंदिभूतमात्रेण VIII.
३६. पराशक्तिरूत्थिता IV.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

tasyā unmukhamātreṇa parā śaktirutthitā |
tasyā sspandanamātreṇa aparāśaktirutthitā ||6||

By her very ascend there is her arousal known as parāśakti; by her very vibration (spandamātreṇa) itself there is the arousal known as aparāśakti.

Notes : Here śrī gorakṣanāthaji enunciates the theory of the reality as propounded by the nātha adepts strikingly different from both the dualism of sāṃkhya and absolute monism of advaita Vedānta. Both matter and consciousness together are said to go to form the One Reality.

ततोऽहन्तार्थमात्रेण[३७] सूक्ष्म[३८]शक्तिरुत्पन्ना।
ततो वेदनाशीला[३९] कुण्डलिनी शक्तिरुद्गता[४०] ।।७।।

tato'hantārthamātreṇa sūkṣmaśaktirupatpannā |
tato vedanaśīlā kuṇḍalinī śaktirudgatā ||7||

Owing to her (parāśakti) particularization itself, there is the arousal of the power known as sūkṣma śakti (subtle power); it is from this there is the arousal of a power known as kuṇḍalinī which is of the nature of sensitivity/awareness.

---

३७. तातोहंतार्धमात्रेण IV; ततोहंतार्धमात्रेण V-VI, VIII-X, XII; ततोहंतात्र्थमात्रेण VII.

३८. सूक्ष्म IV-X, XII.

३९. वेदशिलामात्रेण VIII.

४०. शक्तिरुत्थिता IV, VII; शक्तिरुस्त्छिता V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नित्यता[४१] निरञ्जनता निःस्पन्दता[४२] निराभासता।
निरुत्थानता[४३] इति पञ्चगुणा[४४] निजा शक्तिः[४५] ।।८।।

nityatā nirañjanatā niḥspandatā nirābhāsatā |
nirutthānatā iti pañcaguṇā nijāśaktiḥ ||8|

The inherent power (nijāśakti) possesses five qualities - eternity, devoid of impurity, motionlessness, imperceptibility, non-arousal state.

अस्तिता[४६] अप्रमेयता अभिन्नता[४७] अनन्तरता[४८]।
अव्यक्तता इति पञ्चगुणा परा शक्तिः।।९।।

astitā aprameyatā abhinnatā anantaratā |
avyaktatā iti pañcaguṇā parāśaktiḥ ||9||

The parāśakti possesses five qualities- being, un-know-ability, non-differentiability, infinity, and un - manifest - ability.

स्फुरता[४९] स्फुटता[५०] स्फारता[५१] स्फोटता स्फूर्तिता[५२]।
इति पञ्चगुणा अपरा शक्तिः।।१०।।

---

४१. नित्यदा III.
४२. निष्पंदता IV-V,VII-VIII, XIII; निष्पंनता IX; निस्पन्दता X-XII.
४३. निरुत्थनता IV; निरुत्पन्नता V; निरुद्धानता VIII.
४४. पंचगुण II-III.
४५. निजशक्ति IV-IX.
४६. आस्थिता VIII.
४७. अनुपलब्ध VIII.
४८. अनंतरता IV-VII, IX, X, XII.
४९. स्फरता II; स्फुरत्ता VI, VIII, X.
५०. स्फुलत्ता VIII.
५१. अनुपलब्ध IV.
५२. स्फूर्जिता IV; स्फुर्तिता V; स्पूर्त्तिता VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

sphuratā sphuṭatā sphāratā sphoṭatā sphūrtitā |
iti pañcaguṇā aparā śaktiḥ ||10||

The aparāśakti possesses five qualities - flashing, blooming, expansion, bursting and tremulousness.

निरंशता[५३] निरन्तरता[५४] निश्चलता[५५] निश्चयता।
निर्विकल्पता इति पञ्चगुणा सूक्ष्मा शक्तिः[५६] ।।११।।

niraṃśatā nirantaratā niścalatā niścayatā |
nirvikalpatā iti pañcaguṇā sūkṣmā śaktiḥ ||11||

The sūkṣmā śakti possesses five qualities - indivisibility, bereft of discontinuity (continuity), stillness, and firmness, particularity.

पूर्णता प्रतिबिम्बता प्रबलता प्रोच्चलता[५७]।
प्रत्यङ्मुखता[५८] इति पञ्चगुणा कुण्डलिनी शक्तिः।।१२।।

pūrṇatā pratibimbatā prabalatā proccalatā |
pratyaṅmukhatā iti pañcaguṇā kuṇḍalinī śaktiḥ ||12||

The kuṇḍalinī śakti possesses the five qualities - wholeness, reflectivity, mightiness, ascending, and susceptibility.

एवं शक्तितत्त्वे[५९] पञ्च-पञ्च-गुण-योगात्प[६०]रपिण्डोत्पत्तिः[६१] ।।१३।।

---

५३. निराता V.

५४. निरंजनता IX.

५५. निश्चलता IX.

५६. सूक्ष्माक्तिः IV-IX.

५७. प्रचलता IV.

५८. प्रत्यन्मुखता VIII.

५९. शक्तितत्त्वे I-III, V-VI, VIII-X.

६०. पंचपंचगुणायोगात् VIII; पंचगुणसंयोगात् IX.

६१. परपिंडोत्पक्तिः I; परिपिंडोत्पत्तिः IV.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

evaṃ śaktitattve pañca - pañca
guṇayogātparapiṇḍotpattiḥ ||13||

Thus is the evolution of parapiṇḍa (cosmic body) through the synthesis (yogāt) of pentad qualities of the śakti (power).

Notes : Parapiṇḍa has been equated variously by different scholars and commentators variously such as isvara of Patañjali, Saguṇa Brahman of Vedānta and so on. Here the parapiṇḍa is said to have come into being through the synthesis of manifold qualities of śakti. In this system śakti is instrument or heuristic tools for explaining what is normally said to be the highest reality and the saṃsāra, between which instead of conceiving any dichotomy a totality is what is conceived. Thus śakti is organic aspect of totality of the reality.

उक्तञ्च -

uktañca

And it is stated also-

निजा[६२] पराऽपरा[६३] सूक्ष्मा कुण्डली[६४] तासु[६५] पञ्चधा[६६] ।
शक्तिचक्रक्रमेणोत्था[६७] जातः[६८] पिण्डः परः शिवः[६९] ।।१४।।

nijā parā'parā sukṣamā kuṇḍalī tāsu pañcadhā |
śakticakrakrameṇotthā jātaḥ piṇḍaḥ paraḥ śivaḥ ||14||'

---

६२. निज IV.
६३. परा IV; अपरा परा XI.
६४. कुण्डलिनी I, II, IV, XI, XIII; कुंडलि III; कुंडली V .
६५. आसु I-II, IV, XI, XIII; तानु VIII.
६६. पंचदश IV.
६७. शक्तयश्चक्रमेणोत्था IV; शक्तिचक्रक्रमेणोत्था V-VI, X, XII; शक्तिचक्रे क्रमेणोत्था VII; शक्तिचक्रक्रमेणाथ VIII; शक्तिचक्र क्रमेणोत्थो IX.
६८. जात VI.
६९. 'इति' अधिकपाठ.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

The sakti in nature is five-fold- nijā, parā, aparā, sūkṣmā, and kuṇḍalī; and the parapiṇḍa the śiva is the creative outcome of circular sequentiality of śakti.

Notes : śakticakrakrameṇa - Circular sequentiality: According to Indian tradition the creation of the universe is not in a linear direction but in a circular direction - sṛṣṭi, sthitī and laya i.e. creation, maintenance and dissolution to look after which even Brahma, Viṣṇu and Mahesa are assigned with the responsibility. From yogic point of view it will be pertinent to ask a question as to what will be the relevance of such a view to the attainment of the summum bonum i.e. liberation.

अपरम्परं[७०] परमंपदं[७१] शून्यं[७२] निरञ्जनं परमात्मा[७३] इति[७४]।
अपरंपरात्[७५] स्फुरतामात्रमु[७६]त्पन्नम्[७७]
परमपदा[७८]त्भावनामात्रमु[७९]त्पन्नम्[८०]।

---

७०. अपरपरं IV.
७१. परमं पदं VII, X, XII.
७२. श्रून्ये VIII.
७३. अनुपलब्ध IV.
७४. अनुपलब्ध IV.
७५. अपरंपरं V, VII.
७६. स्फुरत्तामात्रम् VI, VIII, X, XII.
७७. पूर्णपद अनुपलब्ध IV.
७८. परमपदं V, VII.
७९. भावनामात्रग् XI.
८०. पूर्णपद अनुपलब्ध IV, VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

शून्यात्[८१] सत्तामात्र[८२]मुत्पन्नम्[८३] निरञ्जनात्[८४] साक्षात्कार[८५]मुत्पन्नं परमात्मनः परमात्मा[८६] उत्पन्नः[८७]।।१५।।

aparamparaṃ paraṃpadaṃ śūnyaṃ nirañjanaṃ paramātmā iti |
aparamparāt sphuratāmātramutpannaṃ paramapadāt bhāvanāmātramutpannam |
śūnyāt sattāmātrāmutpannam nirañjanāt sākṣātkāramutpannaṃ paramātmanaḥ paramātmā utpannaḥ ||15||

It is from the cause-less (aparampara) arose the pure vibration itself (sphuratā mātra); from the highest abode (parampada) arose the creative pure feeling (whereas) pure being arose from the non-differentiability; the immediate experience is born out of purity - the blemish-less; and from the absolute soul came the paramātman.

अकलङ्कत्वमनुपमत्व[८८]मपारत्वम् अमूर्त्तत्व[८९]मनुदयत्वमिति पञ्चगुणमपरम्परम्[९०]।।१६।।

---

८१. शून्यं V, VII.

८२. स्वसत्तामात्र V-VI, VIII-X, XII; स्वसत्तामात्रा VII.

८३. पूर्णपद अनुपलब्ध IV.

८४. अनुपलब्ध IV; निरंजनं V, VII.

८५. साक्षात्कारमात्र III, XI; स्वसाक्षात्कर IV; स्वसाक्षात्कार V-VI, VIII-X, XII; स्वसाक्षात्त्कार VII.

८६. परमात्मता IV-V; परमात्मसा VII.

८७. उत्पन्ना IV; उत्पन्न VIII

८८. अनुपलब्ध IV, VII; नुपमतत्वं V.

८९. अमुर्तत्वं IV, VIII; अमूर्तित्वं VII; अमृतत्वम् IX.

९०. पदं VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

akalaṅkatvamanupamatvamapāratvam
amūrttatvamanudayatvamiti
pañcaguṇamaparaparam||16||

The Causeless (aparamparam) is with five qualities - spotlessness, matchlessness, limitlessness, formlessness, and the unborn-ness.

निष्कलत्वमणुतरत्व[११]मचलत्वम् असङ्ख्यत्व[१२]मनाधारत्व[१३]मिति पञ्चगुणं[१४] परमपदम्[१५] ।।१७।।

niṣkalatvamaṇutaratvamacalatvam
asaṅkhyatvamanādhāratvamiti pañcaguṇaṃ
paramapadam||17||

The parampada is with five qualities - part-less-ness, subtleness, immovableness, innumerability and support-less-ness.

लीनता[१६] पूर्णता उन्मनी[१७] लोलता मूर्च्छता[१८] इति पञ्चगुणं शून्यम् ।।१८।।

līnatā pūrṇatā unmanī lolatā mūrcchatā iti pañcaguṇaṃ
śūnyam ||18||

The śunya is with five qualities - dissolvability, completeness, supramental, fickleness, and swooning.

---

११. नुत्तरत्वं IV; ..णुत्तरत्वं VI.

१२. अनुपलब्ध VI; असंख्यंत्वं VII; असंख्यात्वं VIII.

१३. ...पारत्वं IV-VI, VIII, X, XII; ...पारत्त्या VII; नाराध्यत्व XI.

१४. पंचगुणां VII.

१५. परमं पदम् X, XII.

१६. विनता VIII; लीलता X, XII.

१७. उन्मनि I-III.

१८. मूर्छता II-III, V-IX; मर्छिता IV.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सत्यत्वं सहजत्वं समरसत्वं[९९] सावधानत्वं
सर्वगतत्व[१००]मिति पञ्चगुणं निरञ्जनम्[१०१] ।।१९।।

satyatvaṃ sahajatvaṃ samarasatvaṃ sāvadhānatvaṃ
sarvagatatvam iti pañcaguṇaṃ nirañjanam ||19||

The nirañjana is with five qualities - truthful-ness, spontaneous, ability to be one, alertness and all pervasiveness.

अक्षय[१०२]त्वमभेद्यत्व[१०३]मच्छेद्यत्वम्[१०४] अदाह्यत्वम[१०५]विनाशित्वमिति[१०६]
पञ्चगुणः[१०७] परमात्मा[१०८] ।।२०।।

akṣayatvamabhedyatvamacchedyatvam
adāhyatvamavināśitvamiti pañcaguṇaḥ
paramātmā ||20||

The paramatma is with five qualities - imperishability, impenetrability, impierceablity, non - combustible and imperishability.

---

९९. समरत्वं VIII.
१००. सर्वगत्व IV, X, XII-XIII; सर्वगुणतत्व V.
१०१. निरजनं I.
१०२. अक्षय्य IV-VII, IX-X, XII.
१०३. अभेद्यत्व V.
१०४. अछेद्यत्व IV-X, XII.
१०५. दात्यत्व III; अनुपलब्ध IV; दाह्वत्व VI; दाहत्वं VIII.
१०६. अविनात्वमिति V, VII.
१०७. पंचगुण V; पंचगुणो X, XII.
१०८. परत्मा II; परमात्म IV.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

इत्यनाद्यपिण्डस्य[१०९] पञ्चतत्त्व[११०]पञ्चविशंतिगुणाः[१११]

ityanādyapiṇḍasya pañcatatvapañcaviṃśatiguṇāḥ | |

These are the five tattvas and twenty five qualities of the anādyapiṇḍa.

उक्तञ्च -

utkañca

अपरं परं[११२] परमपदं[११३] शून्यं[११४] निरञ्जनं[११५] परमात्मनः[११६]।
पञ्चभिरेतैः सगुणैरनाद्यपिण्डः[११७] समुत्पन्नः[११८]।।२१।।

aparaṃ paraṃ parampadaṃ śūnyaṃ nirañjanaṃ paramātmanaḥ |
pañcabhiretaiḥ saguṇairanādyapiṇḍaḥ samutpannaḥ ||21||

And it is stated also -
Anādyapiṇḍa is evolved from the five principles viz. aparampara, paramapada, śunya, nirañjan and paramātmā and from their qualities.

---

१०९. नादिपिराडस्य XI.

११०. पंचतत्वं III, V-IX; पंचत्वं IV; पंचतत्व VI, X.

१११. ...गुणं III.

११२. पर III.

११३. परमपद III; परमं पदं IV.

११४. शून्य II-III; अथ-अधिक पाठ VIII-IX.

११५. निरंजन III, VI, XI, XIII.

११६. परमात्मान III; परमात्मानः VI-VII; परमात्मानं VIII; परमात्मा IX; परमात्मानौ XI, XIII.

११७. ...नादिपिंडः IV-V, VII-IX.

११८. समुत्पत्रं VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अनाद्यात् परमानन्दः। परमानन्दात्[११९] प्रबोधः।
प्रबोधाच्चिदुदयः[१२०]। चिदुदयात्[१२१] प्रकाशः।
प्रकाशात्सोऽ[१२२]हम्भावः।।२२।।

anādyāt paramānandaḥ | paramānandāt prabodhaḥ | prabodhāccidudayaḥ | cidudayāt prakāśaḥ | prakāśātso'hambhāvaḥ ||22||

Supreme bliss from anādya (piṇḍa), from supreme bliss awakening, from awakening arousal of consciousness, from the arousal of consciousness illumination, from illumination emerges feeling of "I-am - that".

स्पन्दो[१२३] हर्ष[१२४] उत्साहो[१२५] निःस्पन्दो[१२६] नित्यसुखत्व[१२७]मिति पञ्चगुणः[१२८] परमानन्दः।।२३।।

spando harṣa utsāho niḥspando nityasukhatvamiti pañcaguṇaḥ paramānandaḥ ||23||

Paramānanda (supreme bliss) is with five qualities - throbbing, thrill, enthusiasm, quietude, eternal happiness.

---

११९. परमानदात् V.

१२०. ...दूदयः VII.

१२१. ...दूदयात् VII.

१२२. ...श्चोहं... VIII.

१२३. स्पन्दः I-X, XII.

१२४. हर्षः I-X, XII.

१२५. उत्साहः I-X, XII.

१२६. निःस्पंदः I-III, VIII, XII; निष्पंदः IV-V, VII, IX; निस्यंद VI; निःस्पन्द X; निष्पन्दो XI, XIII.

१२७. ...मुखत्व... VI.

१२८. पंचगुणं I.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उदय[१२९] उल्लासो[१३०]ऽवभासो[१३१] विकासः[१३२] प्रभा[१३३] पञ्चगुणः[१३४] प्रबोधः ।।२४।।

udaya ullāso'vabhāso vikāsaḥ prabhā pañcaguṇaḥ prabodhaḥ //24//

Awakening (prabodha) is with five qualities - arising (udaya), delight (ullāsa), splendor (avabhāsa), expansion (vikāsa), and radiance (prabhā).

सद्भावो[१३५] विचारः कर्त्तृत्वं[१३६] ज्ञातृत्वं[१३७] स्वतन्त्रत्वमिति[१३८] पञ्चगुण[१३९]श्चिदुदयः[१४०] ।।२५।।

sadbhāvo vicāraḥ karttūtvaṃ jñātūtvaṃ svatantratvamiti pañcaguṇaścidudayaḥ //25//

Cidudaya (arousal of consciousness) is with five qualities - existence, reflection, doer-hood, knower-hood and self-governed.

---

१२९. उदयः I-X, XII.

१३०. उल्लास I-III, VI, VIII-X, XII; उल्हास IV-V, VII.

१३१. अवभासः I-VIII, X, XII; विकासः IX

१३२. विकाशः IV-V, VII; अवभासः IX.

१३३. प्रभासः IX.

१३४. पंचगुण III, VI; पंचगुणाः VIII.

१३५. सद्भावः I-X, XII.

१३६. कर्मत्वां IV; कतृत्वं V; कर्तृत्वं IX.

१३७. ज्ञात्तृत्वं I; ज्ञात्तृत्वं II; अनुपलब्ध IV.

१३८. अनुपलब्ध IV.

१३९. अनुपलब्ध IV; पंचगुणा VIII.

१४०. अनुपलब्ध IV.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

**निर्विकारत्वं[१४१] निष्कलङ्कत्वं[१४२] निर्विकल्पत्वं[१४३]
समता विश्रान्तिरिति[१४४] पञ्चगुणः प्रकाशः।।२६।।**

***nirvikāratvaṃ niṣkalaṅkatvaṃ nirvikalpatvaṃ
samatā viśrāntiriti pañcaguṇaḥ prakāśaḥ ||26||***

Illumination (prakāśa) is with five qualities - changelessness (nirvikāratva), stainlessness (niṣkalaṅkatva), ideation - less-ness (nirvikalpatva), equanimity (samatā) and the repose (viśrānti).

**अहन्ता अखण्डैश्वर्यं[१४५] स्वात्मता[१४६] विश्वानुभवसामर्थ्यं[१४७]
सर्वज्ञत्व[१४८]मिति पञ्चगुणः सोऽहम्भावः।।२७।।**

***ahantā akhanndaiśvaryaṃ svātmatā
viśvānubhavasāmarthyaṃ
sarvajñatvamiti pañcaguṇaḥ so'hambhāvaḥ ||27||***

Feeling of "I-am-that" is with five qualities - feeling of 'I-ness', wholesome, prosperity(akhandaisvarya),feeling of I-hood (svātmatā), ability of universal experience (viśvānubhava-sāmarthya) and omniscient-hood (sarvajñatva).

---

१४१. अनुपलब्ध IV.

१४२. अनुपलब्ध IV-V; निष्कलत्वं VI-VII, X-XII.

१४३. निर्विकल्पकत्वं VIII.

१४४. विभ्रांतिरिति V, XIII; विश्रान्तिः इति VIII, X.

१४५. अखंडैश्वर्यत्वं VIII.

१४६. स्वात्म IV.

१४७. विश्वानुभावसामर्थ्यं IV, IX; विश्वानुभवसामंर्थ्यं VI;
विश्वानुभवसामर्थ्य XII.

१४८. सर्वज्ञ IV; सर्वत्व VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

इत्याद्य[१४९] पिण्डस्य पञ्चतत्त्वं[१५०] पञ्चविंशतिगुणम्[१५१]।

ityādyapiṇḍasya pañcatattvaṃ pañcaviṃśatiguṇāḥ |

Thus are the five principles of ādyapiṇḍa with twenty five qualities.

उक्तञ्च -

utkañca -

परमानन्दः प्रबोधः चिदुदयः[१५२] चित्प्रकाशः[१५३] सोऽहमित्यन्त[१५४]
आद्यपिण्डो महातत्त्वगुणयुक्तः[१५५] समुत्थितः।।२८।।

paramānandaḥ prabodhaḥ cidudayaḥ citprakāśaḥ
so'hamityanta ādyapiṇḍo mahātattvaguṇayuktaḥ
samutthitaḥ ||28||

And it stated also -
Paramānanda (supreme bliss), awakening (prabodha), arousal of consciousness (cidudaya), illumination of consciousness (cit-prakāśa) and the feeling of I-am-that (so'ham) - it is from these the ādyapiṇḍa evolves from the great principles along with the qualities.

---

१४९. अनाद्य VIII.

१५०. पंचतत्व IV.

१५१. गुणाः IV-VI, VIII-X, XII; गुणः VII.

१५२. चित्प्रकााः VI, IX; अनुपलब्ध VIII.

१५३. चित्प्रकाा V; चिदुदयः VI; अनुपलब्ध IX.

१५४. सोहमित्यतः IV; IX; सोहंमित्यंत VII; सोहमत्यंतः VIII;
सोहम्भाव इत्यन्तः X; सोऽहम्भाव इत्यन्तः XII,
सोहऽम्भाव इत्यन्त XIII

१५५. महत्वगुणयुक्ते I-III; महातत्वगुणयुक्ते V-VIII; महातत्त्वयुक्तः XI.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आद्यान्महाकाशः[१५६] महाकाशान्महावायुः[१५७] महावायोर्महातेजः[१५८] महातेजसो[१५९] महासीललं महासीललान्महापृथ्वी[१६०] ।।२९।।

ādyānmahākāśṯaḥ mahākāśānmahāvāyuḥ mahāvāyormahātejaḥ mahātejaso mahāsalilaṃ mahāsalilānmahāpṛthvī ||29||

From the ādya (piṇḍa) the great ether (mahākaśa), from the mahākaśa (evolved) mahavāyu (the great air), from the great air (evolved) the great fire (mahāteja), from mahāteja the great water(mahāsalila) (and) from mahāsalila the great earth (mahāpṛthvī).

अवकाशोऽच्छिद्रत्व[१६१]मस्पृशत्वं[१६२] नीलवर्णत्वं शब्दत्वमिति[१६३] पञ्चगुणो[१६४] महाकाशः ।।३०।।

avakāśo'cchidratvamaspṛśatvaṃ nīlavarṇatvaṃ śabdatvamiti pañcaguno mahākāśaḥ ||30||

The five qualities of the mahākaśa are - space (avakāśa), impenetrability (acchidratva), non - touchability (aspṛśatva), blueness (nilavarṇatva) and sound.

---

१५६. ...महाकाशो XI, XIII.

१५७. ...वायुः महामहावायो IV; ....वायुर्महावायो XI, XIII.

१५८. महत्तेजः V; महतेजः VII; महातेजो XI, XIII,

१५९. महातेजो V, VII.

१६०. ...महापृथिवी IV, V, VII, XI.

१६१. ...अछिद्रत्वं IV, V, IX; अछिद्रं VI-VIII; अच्छिद्रं X, XII; अच्छित्वम् XI.

१६२. अस्पृयत्वं III, VIII, XI.

१६३. शब्दवत्वमिति I-III, VI, VIII, X-XII शब्दवस्यमिति VII.

१६४. पचगुणो - V, पंचगुणा - VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सञ्चारः[१६५] चलनं[१६६] स्पर्शनं शोषणं धूम्रवर्णत्वमिति पञ्चगुणो[१६७] महावायुः ।।३१।।

sañcāraḥ calanaṃ sparśanaṃ śoṣaṇaṃ dhūmravaṇatvamiti pañcaguno mahāvāyuḥ ||31||

The five qualities of mahāvāyu are - mobility (sañcāra), movement (calan), touch ability (sparśan), drying (śoṣaṇa) and smoky in colour.

दाहकत्त्वं[१६८] पाचकत्वमुष्णत्वं[१६९] प्रकाशत्वं[१७०] रक्तवर्णत्वमिति[१७१] पञ्चगुणं महातेजः[१७२] ।।३२।।

dāhakatvaṃ pācakatvamuṣṇatvaṃ prakāśatvaṃ raktavarṇatvamiti pañcaguṇaṃ mahātejaḥ ||32||

The qualities of the mahāteja (the great fire) are - burning, ripening/digestion (pācakatva), hotness (uṣṇatva), light and red.

प्रवाहः आप्यायनं[१७३] द्रवो रसः श्वेतवर्णत्वमिति पञ्चगुणं महासलिलम्[१७४] ।।३३।।

---

१६५. सञ्चालनं X, XII-XIII.

१६६. चालनं V-IX; अनुपलब्ध X, XII-XIII.

१६७. पञ्चगुणा XII.

१६८. वाहकत्त्वं I -III; दाहवत्वं V; दाहकत्वं VI-XIII;
मसंख्यत्वम-अधिकपाठ VI.

१६९. पाचकत्वमे VI; पाकत्वं VII.

१७०. रंजकत्वं IV.

१७१. प्रकाकत्वमिति IV.

१७२. महस्तेजः VII.

१७३. अप्यायनं VII.

१७४. सलिलं VI.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

pravāhaḥ āpyāyanaṃ dravo rasaḥ śvetavarṇatvamiti pañcaguṇaṃ mahāsalilam ||33||

The qualities of the mahāsalila (the great water) - current/flow (pravāha), satiation (apyāyana), liquidity (drava), taste (rasa), and white in color.

स्थूलता नानाकातरता काठिन्यं[१७५] गन्धः पीतवर्णत्वमिति[१७६] पञ्चगुणा महापृथ्वी[१७७] ।।३४।।

sthulatā nānākāratā kāṭhinyaṃ gandhaḥ pītavarṇatvamiti pañcaguṇā mahāpṛthvī ||34||

The qualities of the mahāpṛthvī (earth) are - grossness (sthulatā), (capacity to) assume varied forms (nānākāratā), hardness, smell and yellow color.

इति महासाकारपिण्डस्य पञ्चतत्त्वं[१७८] पञ्चविंशतिगुणम्[१७९]

iti mahāsākārapiṇḍasya pañcatattvaṃ pañcavinśatiguṇaṃ |

These are the five elements of mahāsākārapiṇḍa with their twenty five qualities.

स एव शिवः। शिवाद्भैरवो भैरवाच्छ्रीकण्ठः [१८०] श्रीकण्ठात् सदाशिवः सदाशिवादीश्वर[१८१] ईश्वराद्रुद्रो[१८२] रुद्राद्विष्णु[१८३]र्विष्णोर्ब्रह्मा[१८४] ।।३५।।

---

१७५. काठिण्यं IV-V, VII, IX.

१७६. पीतवर्णत्व, इति XI.

१७७. महापृथिवी IV-V, VII, XI.

१७८. पंचतत्वं I-IV, VI-VII, IX, XI, XIII; पंचवर्णः - अधिकपाठ VIII.

१७९. पंचविंातिगुणाः IV-VII, IX-X, XII; पंचविंातिगुणः VIII.

१८०. भैरवात् श्रीगंठः IV.

१८१. सदाविवादधीश्वरः VIII.

१८२. ईश्वराद्रुद्रुः VII.

१८३. रूद्राद्दिष्णुः IV.

१८४. विष्णोर्ब्रह्मा I.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

sa eva śivaḥ | śivādbhairavo bhairavācchrīkaṇṭhaḥ śrīkaṇṭhāt sadāśvaḥ sadāśivādīśvara īśvarādrudro rudrādviṣṇurviṣṇorbrahmā //35//

He himself is śiva. from śiva bhairava, from bhairava the śrīkaṇṭha, from śrīkaṇṭha the sadāśiva, from lord the sadāśiva the īśvara, from īśvara the rudra, from rudra the viṣṇu and from viṣṇu the brahma.

इति[१८५] महासाकारपिण्डस्य मूर्त्त्यष्टकम् ।

iti mahāsākārapiṇḍasya mūrttyaṣṭakam /

These are the eightfold forms of the mahāsākārapiṇḍa.

तत्र[१८६] ब्रह्मणः[१८७] सकाशादवलोकनेन[१८८] नरनारीरूप[१८९] प्रकृतिपिण्ड उत्पन्नः [१९०] तच्च पञ्चपञ्चात्मकं शरीरम्[२००] ।।३६।।

tatra brahmhaṇaḥ sakāśādavalokanena naranārīrūpaprakṛtipiṇḍa utpannaḥ tacca pañcapañcātmakaṃ śarīram //36//

There, through the will of brahmā, the male - female body with twenty five in qualities was originated.

१८५. एव VIII-IX.

१८६. ततो IV; तत्तद् V-VI, VIII, X, XII; तत्त VII; ततोद् IX तद् XIII.

१८७. ब्रह्मणः I.

१८८. सावकाादवलोकनेन IV-V, VII; साकाादवलोकनेन IX.

१८९. ननरनारीरूप III; नरनारीरूपं IV-VII, IX; नरनरनारीरूपं VIII; नरनारीरूपः X, XIII.

१९०. उत्पन्नं III-VIII; उत्पंनं IX; समुत्पन्नः X, XII-XIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अस्थि[२०१]-मांस[२०२]त्वङ्-नख[२०३]-रोमाणीति[२०४] पञ्चगुणा भूमिः ।।३७।।

asthimāmsatvaṅnakharomāṇīti pañcaguṇā bhūmiḥ //37//

Bhumi (earth) has five qualities (guṇas) - bone, flesh, skin, nails and hair.

लाला मूत्रं शुक्रं[२०५] शोणितं[२०६] स्वेद[२०७] इति पञ्चगुणा[२०८] आपः ।।३८।।

lālā mūtraṃ śukraṃ śoṇitaṃ sveda iti pañcaguṇā āpaḥ //38//

āpa (water) has five qualities - saliva, urine, semen, blood and sweat.

क्षुधा तृषा[२०९] निद्रा कान्तिरालस्यमिति[२१०] पञ्चगुणं तेजः ।।३९।।

kṣudhā tṛṣā nidrā kāntirālayasyamiti pañcaguṇaṃ tejaḥ //39//

Teja (fire) has five qualities - hunger, thirst, sleep, luster and laziness.

---

२००. शरीरमिति X, XII.

२०१. अस्ति VIII.

२०२. मांसः

२०३. लुप्त IV-V, VII; नाडी VI, VIII-XIII.

२०४. इस के बाद 'नाडी' अधिकपाठ IV, V, VII एवं 'इति' लुप्त IV.

२०५. शुक्लं V, VI, VIII-IX; शुक्ल VII.

२०६. शोणात्त VII.

२०७. स्वेदं VIII; स्वेदः XI.

२०८. पंचगुणम् V, VII; पंचगुण VI.

२०९. तृष्णा IV.

२१०. कांति आलस्यमिति III, VII, VIII; क्लान्तिरालस्यमिति X, XII

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

धावनं[२११] प्लवनं[२१२] प्रसारणमाकुञ्चनं[२१३] निरोधनमिति[२१४] पञ्चगुणो वायुः[२१५]।।४०।।

dhāvanaṃ plavanaṃ prasāraṇamākuñcanaṃ nirodhanamiti pañcaguṇo vāyuḥ //40//

Vāyu (air) has five qualities - running, leaping, spreading (expansion), contraction and restraint.

रागो द्वेषो[२१६] भयं[२१७] लज्जा[२१८] मोह[२१९] इति पञ्चगुण[२२०] आकाशः[२२१]।।४१।।

rāgo dveṣo bhayaṃ lajjā moha iti pañcaguṇa ākāśaḥ //41//

ākāśa (ether) has five qualities - attachment, hatred, fear, shame and infatuation.

इति पञ्चविंशतिगुणानां[२२२] भूतानां[२२३] प्रकृतिपिण्डः।

iti pañcavinśatiguṇānāṃ bhūtānāṃ prakṛtipiṇḍaḥ /

---

२११. धावनमवन VI; धावनमवनं VII, IX.

२१२. वल्गानं I-II; मवनं IV; वमनं I; आवनं VIII.

२१३. प्रसरणं आकुंचनं IV; प्रासारणमाकुंचनं IX.

२१४. सिरोधनमिति IV. निरोधनं VIII.

२१५. महावायुः V.

२१६. द्वेषोद् I-II; द्वेषो IV; द्वेशो VII; द्वेषं VIII.

२१७. यथा VIII.

२१८. लज्ञा VII; प्रज्ञा VIII.

२१९. मोहं IV-V, VII-VIII

२२०. पंचगुणम् VII; पंचगुणा VIII.

२२१. महाकाशः V.

२२२. पचविंातिगुणानां V.

२२३. अनुपलब्ध IV-V, VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Thus the piṇḍa śarīra (physical body) is (formed) of twenty five qualities of physical elements.

मनो बुद्धिरहङ्कारश्चित्तं[२२४] चैतन्य[२२५]मित्यन्तःकरणपञ्चकम्[२२६] ।।४२।।

manobuddhirhaṅkāraścittaṃ
caitanyamityantaḥkaraṇapañcakam //42//

The internal organ is five -fold- mana (mind), buddhi (intellect), ahaṅkār (ego), citta (loci of consciousness) and consciousness.

सङ्कल्पो[२२७] विकल्पो मूर्च्छा जडता मननमिति पञ्चगुणं मनः[२२८] ।।४३।।

sañkalpo vikalpo mūrchā jaḍatā mananamiti
pañcaguṇaṃ manaḥ //43//

Mind (manah) is with five- fold qualities - resolution (saṅkalpa), imagination (vikalpa), stupor (mūrcchā), sloth (jaḍatā) and reflection (manana).

विवेकी वैराग्यं शान्तिः[२२९] सन्तोषः[२३०] क्षमेति पञ्चगुणा[२३१]
बुद्धिः ।।४४।।

vivekī vairāgyaṃ śāntiḥ santoṣaḥ kṣameti pañcaguṇā
buddhiḥ //44//

---

२२४. बुध्यहंकारश्चित्तं IX.
२२५. बैतन्यं... IV; चैतन्यांतः IX.
२२६. ...करणं पञ्चकम् IV.
२२७. संलल्प V.
२२८. मनं VIII.
२२९. शाति VII.
२३०. संतोश VII.
२३१. पंचगुण V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

buddhi (intellect) is with five - fold qualities- discrimination (vivekī), detachment(vairāgya), tranquility (śānti), contentment (santoṣa) and forgiveness (kṣamā) .

अभिमानं[२३२] मदीयं मम सुखं मम दुःखं[२३३] ममेदमिति पञ्चगुणोऽहङ्कारः ।।४५।।

abhimānaṃ madīyaṃ mama sukhaṃ mama duḥkhaṃ mamedamiti pañcaguṇo'haṅkāraḥ //45//

ahaṅkāra (ego) is with five - fold qualities - pride (abhimāna), mine (madīyam), my pleasure, my sorrow, and mine.

मतिर्धृतिः स्मृतिस्त्यागः[२३४] स्वीकार इति पञ्चगुण चित्तम् ।।४६।।

matirdhṛtiḥ smṛtistyāgaḥ svīkāra iti pañcaguṇa cittam //46//

Citta has five qualities - intellect, patience, memory, sacrifice and acceptance.

विमर्शः[२३५] शीलनं[२३६] धैर्यं[२३७] चिन्तनं निःस्पृहत्वमिति पञ्चगुणं[२३८] चैतन्यम् ।।४७।।

vimarśaḥ śīlanaṃ dhairayaṃ cintanaṃ niḥspṛhatvamiti pañcaguṇaṃ caitanyam //47//

---

२३२. अभिमानः IV; अभिमानः XI.

२३३. दुखं VII.

२३४. त्यागी IX.

२३५. विर्मा V.

२३६. तत् अधिक पाठ I-II; तच्छीलं अधिक पाठ III.

२३७. धैर्यं IV.

२३८. 'पञ्च' लुप्त I-III.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Chaitanya is of five qualities - vimarśa (deliberation), śīlana (repeated practice), dhairya (firmness/courage), cintana (thinking) and niḥspūhatvam (indifference).

एवमन्तःकरणगुणाः।

evamantaḥkaraṇaguṇāḥ /

Above mentioned twenty-five are the qualities of antaḥ-karaṇa.

सत्त्वं रजस्तमः कालो[२३९] जीव इति कुलपञ्चकम्[२४०] ।।४८।।

sattvaṃ rajastamaḥ kālo jīva iti kulapañcakam //48//

sattva, raja, tama, kāla (time), jīva (embodied soul) are the five types of kula.

दया धर्मः[२४१] कृपा[२४२] भक्तिः[२४३] श्रद्धेति[२४४] पञ्चगुणं सत्त्वम् ।।४९।।

dayā dharmaḥ kūpā bhaktiḥ śraddheti pañcaguṇaṃ satvattvam //49//

Dayā (compassion/sympathy), dharma (right conduct), kūpā (favour), bhaktī (devotion), śraddhā (faith) are the five qualities of sattva.

दानं भोगः श्रृङ्गारो वस्तुग्रहणं[२४५] स्वार्थसंग्रहणमिति[२४६] पञ्चगुणं[२४७] रजः।।५०।।

---

२३९. काल V, VII.

२४०. कुलपंचक VII.

२४१. धर्म VIII.

२४२. क्रिया XIII.

२४३. शक्तिः VIII.

२४४. श्रद्धः VIII.

२४५. वस्तुग्रहणं V, VII.

२४६. स्वार्थमिति IV-X, XII.

२४७. पंचगुणो VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

dānaṃ bhogaḥ śṛṅgāro vastugrahaṇaṃ svārthasaṅgrahaṇamiti pañcaguṇaṃ rajaḥ //50//

Dāna (charity), bhoga (enjoyment), shūngār (ornamentation), vastugrahaṇa (appropriation), svārthasaṅgrahaṇam (selfish collection) are the qualities of rajas.

विवादः शोकः[२४८] कलहो[२४९] बन्धो[२५०] वञ्चनमिति[२५१] पञ्चगुणं[२५२] तमः ।।५१।।

vivādaḥ śokaḥ kalaho bandho vañcanamiti pañcaguṇa tamaḥ //51//

vivāda (dispute), śoka (sorrow/grief), kalaha (quarrel/strife), bandha (bond), vañcanam(cheating/deception) are the five qualities of tama.

कलना कल्पना भ्रान्तिः प्रमादोऽनर्थ इति पञ्चगुणः[२५३] कालः ।।५२।।

kalanā kalpanā bhrāntiḥ pramādo'nartha iti pañcaguṇaḥ kālaḥ //52//

Kalanā (numbers/stages/counting), kalpanā (imagination), bhrānti (delusion), pramāda (acting in a careless manner), anartha (misfortune/worthless) are the five qualities of kāla (time).

---

२४८. कलहः VI, XI, XIII; शोक VIII.

२४९. शोकः VI; XI; XIII

२५०. वधः IV-VI, IX विधः VII; मदो VIII.

२५१. वंचंनमिति II.

२५२. पंचगुणो VIII.

२५३. पंचगुणाः I; पंचगुणं VII-VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जाग्रत्स्वप्नः[२५४] सुषुप्तिस्तुर्यं[२५५] तुर्यातीतमिति[२५६] पञ्चावस्थागुणो[२५७] जीवः ।।५३।।

jāgratsvapnaḥ suṣuptisturyaṃ turyātītamiti pañcāvasthāguṇo jīvaḥ //53//

Jāgrat (waking), svapna (dream), suṣupti (deep sleep), turya (fourth state of consciousness), turyātīta (beyond the fourth state) are the five qualities of jīva (a being/embodied soul).

इच्छा[२५८] क्रिया[२५९] माया प्रकृतिर्वागिति व्यक्तशक्तिपञ्चकम्[२६०] ।।५४।।

icchā krīyā māyā prakṛtirvāgiti vyaktaśaktipañcakam //54//

icchā (desire), kriyā (action), māyā (illusion), prakūti (root cause/origin), vāk (speech) are the five qualities of śakti (energy).

उन्मादो वासना वाञ्छा[२६१] चिन्ता चेष्टेति[२६२] पञ्चगुणेच्छा[२६३] ।।५५।।

unmādo vāsanā vāñchā cintā ceṣṭeti pañcaguṇecchā //55//

---

२५४. जाग्रत् स्वप्न III; IX; जाग्रत् स्वप्नं IV.
२५५. सुषुप्ति III; सुषुप्तिः तुर्या IV; सुषुप्ति तुर्यं V, VII; सुषुप्तिः तुरीया XI; सुषप्तिस्तुरीया XIII.
२५६. तुर्यातीता इति I-III; उन्मनीतीतमिति IX; तूर्यातीतमिति X, XII.
२५७. पञ्चगुणावस्यो XI.
२५८. इछा III-IX; ज्ञान-अधिकपाठ IX.
२५९. क्रियां VII.
२६०. व्यक्तिाक्तिपंचकं IV-X, XII.
२६१. वांच्छा I; वाछा VII.
२६२. चेष्ठा इति VI.
२६३. पंच इछा V; पंचगुणा इछा VI-VIII; पंचगुणेछा IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

unmāda (madness), vāsanā (impressions), vañchā (longing for), cintā (anxiety), ceṣṭā (activity/efforts) are the five qualities of icchā (desire).

स्मरणमुद्योगः कार्य[264] निश्चयः [265] स्वकुलाचार[266] इति पञ्चगुणा[267] क्रिया ।।५६।।

smaraṇamuddyogaḥ kāryaṃ niścayaḥ svakulācāra iti pañcaguṇā kriyā //56//

Smaraṇa (remembering), udyoga (effort), kārya (activity), niścaya (resolution, svakulācāra (conduct of own family) are the five qualities of kriyā (action).

मदो मात्सर्यं दम्भः[268] कृत्रिमत्व[269]मसत्यमिति पञ्चगुणा[270] माया ।।५७।।

mado mātsaryaṃ dambhaḥ kṛtrimatvamasatyamiti pañcaguṇā māyā //57//

mada (arrogance), mātsaryam (envy), dambhaḥ (deceit), kūtrimatvam (artificialness), asatyam (untruth/falsehood) are the five qualities of māyā (illusion).

आशा[271] तृष्णा[272] स्पृहाकाङ्क्षा मिथ्येति पञ्चगुणा प्रकृतिः ।।५८।।

---

२६४. कार्य V, VIII; कांर्य IX.

२६५. निश्चयं VIII.

२६६. स्वकुलाचारं V, VII-VIII.

२६७. पचगुणा V; पंचगुण VII; पंचगुणं VIII.

२६८. दंभं V; दंभ VII; डंभं VIII.

२६९. कृत्रिमंत्वं VII; क्रित्रिमत्वं IX.

२७०. पंचगुण V; या सा - अधिकपाठ VI.

२७१. क्षुत् VIII.

२७२. तृषा V, VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

āśā tṛṣṇā spṛhākāṅkṣā mithyeti pañcaguñā prakṛtiḥ //58//

āshā(hope), tṛṣṇā (craving), spṛhā (deep desire), kaṅkṣā (inclination), mithyā (unreal/false) are the five qualities of prakṛti (origin).

परा पश्यन्ती[२७३] मध्यमा वैखरी मातृकेति[२७४] पञ्चगुणा[२७५] वाक्[२७६]।।५९।।

parā paśyantī madhyamā vaikharī mātṛketi pañcaguṇā vāk //59//

parā, paśyantī, madhyamā, vaikharī, mātṛkā (bījamantrarūpa varṇamālā) are the five types of vāk (speech).

इति[२७७] व्यक्त[२७८]शक्ति[२७९]पञ्चविंशति[२८०]गुणाः।[२८१]

iti vyaktya śakti pañcavinśati guṇāḥ /

These are the twenty-five qualities of vyakta śakti (manifested energy).

कर्म कामश्चन्द्रः सूर्योऽग्निरिति प्रत्यक्षकरणपञ्चकम्[२८२] ।।६०।।

---

२७३. पयंति I-III, V, IX.

२७४. मातृक इति VI, X, XII; मात्तृका इति VII; वागिति IX.

२७५. अनुपलब्ध IX, पञ्चगुणा अधिकपाठ X, XII.

२७६. अनुपलब्ध IX.

२७७. अनुपलब्ध IX.

२७८. व्यक्ति IV-X, XII.

२७९. इसके अनन्तर 'पंचकस्य' अधिकपाठ

२८०. पंच VIII.

२८१. व्यस्तिास्तिपंचकम् IX.

२८२. प्रत्यक्षकारणपंचकं IV; प्रत्यक्षं करणंपंचक V; प्रत्यक्षकं पंचकं VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

karma kāmaścandraḥ sūryo'gniriti pratyakṣakaraṇapañcakam //60//

Karma (action), kāma (desire), candra (moon), sūrya (sun), agni (fire) are the five means of pratyakṣa (direct perception).

शुभमशुभं यशोऽपकीर्त्तिरदृष्टफल[२८३]साधनमिति पञ्चगुणं कर्म।।६१।।

śubhamśubhaṃ yaśo'pakīrttiradṛṣṭaphala sādhanamiti pañcaguṇaṃ karma //61//

śubha (auspicious), aśubha (inauspicious), yasha(success), apakīrti (infamy), adṛṣṭa-phala-sādhanam (instrument of unseen effect) are the five qualities of karma (action).

रतिः प्रीतिः[२८४] क्रीडा कामनाऽऽतुरतेति[२८५] पञ्चगुणः [२८६] कामः।।६२।।

ratiḥ prītiḥ krīḍā kāmanā''turateti pañcaguṇaḥ kāmaḥ //62//

Rati (enjoyment), prīti (affection), krīdā (amorous play), kāmanā (desire/lust), āturatā (longing) are the five qualities of kāma (lust/pleasure).

---

२८३. अदृष्याफल I-II.

२८४. अनुपलब्ध IV.

२८५. अतुरता इति V.

२८६. पंचगुणाः V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उल्लोला[२८७] कल्लेलिनी[२८८] उच्चलन्ती[२८९] उन्मादिनी[२९०] तरङ्गिणी[२९१] शोषिणी[२९२] अलम्पता[२९३] (प्रवृत्तिर्लहरी[२९४]) लोला लेलिहाना प्रसरन्ती[२९५] प्रवाहा[२९६] सौम्या[२९७]प्रसन्ना प्लवन्ती[२९८]। एवं चन्द्रस्य षोडश कलाः। सप्तदशी[२९९] कला निवृत्तिः [३००]। साऽमृतकला ।।६३।।

ullolā kallelinī uccalantī unmādinī taraṅgiṇī śoṣiṇī alampatā (pravūttirlaharī) lolā lelihānā prasarantī pravāhā saumyā prasannā plavantī / evaṃ candrasya ṣoḍaśa kalāḥ/ saptadaśī kalā nivṛttiḥ / sā'mṛtakalā //63//

ullolā(dangling), kallolinī (surging), uccalantī (bouncing), unmādinī (causing insanity), taraṅgiṇī (waving), śoṣiṇī (sucking), alampatā (non-covetous), lolā (swinging), lelihānā (frequently licking), prasarantī (spreading), pravāha (flowing), saumya (mild),

---

२८७. उक्तोला III; उल्लोलिनी X, XII; उल्लोका XI.

२८८. कलिनी V.

२८९. उच्चलंति VI.

२९०. उन्मादनी IV.

२९१. तरगिणी V.

२९२. शोषणी IV, VIII-IX.

२९३. लंपटा IV-IX, XI.

२९४. प्रकृतिः लहरी IX.

२९५. प्रसरंति VI; प्रनांति VIII.

२९६. प्रवहा I-III; प्रवाहः IV, VII; प्रवाह V, VIII.

२९७. सौम्य VIII.

२९८. -वंति V, VII-VIII; -वंतिः VI.

२९९. सप्तदश IV-V, VII-VIII.

३००. निर्वृतिः IV.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

prasanna (cheerful), plavantī (overflowing) these are the sixteen fractions/phases of Chandra (moon). Seventeenth kalā (fraction/ phases) is nivrṛttī (inaction) which is a fraction/phases of honeydew.

तापिनी[३०१] ग्रासिका[३०२] (उग्राऽऽकुञ्चिनी) [३०३] शोषिणी[३०४]
प्रबोधिनी (स्मरा[३०५]ऽऽकर्षिणी[३०६]) तुष्टिवर्द्धिन्यू[३०७]र्मि[३०८]रेखा
किरणवती[३०९] प्रभावतीति द्वादश[३१०] कलाः [३११] सूर्यस्य[३१२]।
त्रयोदशी[३१३] स्वप्रकाशता[३१४] निजकला ।।६४।।

---

३०१. तपिनी I-II, IV-VIII, XIII; तपनी III, IX.

३०२. ग्रासका III-IX.

३०३. उग्र आकुंचनी VIII; उग्रा अंकुचिनी IV; उग्रा आकुंचनी V, IX; उग्रा अकुञ्चिनी XI.

३०४. शोषणी VIII-IX.

३०५. रवस्तरा VIII.

३०६. आकर्षणी VII, IX.

३०७. तुष्टीः वर्धिनी IV; उष्टीवर्धिनी VII; तुष्टिबर्धिनी VIII; तुष्टिवर्धिनी IX-XI-XII.

३०८. ऊर्मी I, II, III; उर्मि V, IX; उर्मी VI, X, XII.

३०९. किरणागतिः IV-V, VII; किरणावती-अधिकपाठ VIII.

३१०. सूर्यस्य VIII.

३११. कला V, IX; द्वादा VIII.

३१२. कला VIII.

३१३. त्रयोदां VIII.

३१४. प्रकाशता IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

tāpinī grāsikā (ugrā''kuñcini) śoṣiṇī prabodhinī (smarā''karṣiṇī) tuṣṭirvarddhinyūrmirekhā kiraṇavatī prabhāvatīti dvādaśa kalāḥ sūryasya / trayodaśī svaprakāśatā nijakalā //64//

Tapinī (heating), grāsikā (swallowing), ugrā (ferocious), akuñchanī (contracting), śoṣiṇī (sucking), prabodhinī (awakening), smarā (remembering), ākarṣiṇī (attracting), tuṣṭivardhinī(satisfying), ūrmirekhā (row of ripples), kiraṇāvatī (full of rays) and the prabhāvatī (illuminating) (thus) these are the twelve phases of sun.

Thirteenth phase is svaprakāśatā (self- illuminating).

दीपिका[३१५] राजिका[३१६] ज्वलनी[३१७] विस्फुलिङ्गिनी[३१८] प्रचण्डा पाचिका[३१९] रौद्री दाहिका[३२०] रागिणी शिखावतीत्यग्नेर्दश कलाः। एकादशी कला[३२१] ज्योतिः [३२२]।।६५।।

dīpikā rājikā jvalanī visphuliñginī pracañḍā pācikā raudrī dāhikā rāgiṇī śikhāvatītyagnerdaśa kalāḥ/ ekādaśī kalā jyotiḥ //65//

dīpikā (kindling), rājikā (kindling), jvalanī (blazing), visphunliṅginī (sparkling), pracaṇḍā (fierce/a excessively

---

३१५. दापिका V.

३१६. राजका VIII.

३१७. ज्वलिनी III, X, XII; ज्वालिनी IV-VII, IX, XI; जहलिनी VIII.

३१८. स्फुलिंगिनी I-III, XI.

३१९. पाचका V, IX; वाचका VIII.

३२०. दाहका I-VIII.

३२१. निजकला VIII.

३२२. निरुपाधिका ज्ञेया - अधिकपाठ XI.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

violent), pācikā(cooking), roudrī (dreadful), dāhikā (burning), rāgiṇī(coloring), śikhāvatī (flaming) are the ten kalas (phases/ forms)of agni (fire), eleventh form is jyotī (flame).

इति[३२३] प्रत्यक्षकरण[३२४]गुणकलासमूहः।।

iti pratyakṣakaraṇa guṇakalāsamūhaḥ //

This is the group of perceptible qualities and forms (aspects).

अथ नाडीनां दश द्वाराणि -
इडा पिङ्गला[३२५] च[३२६] नासाद्वारयोर्वहतः।
सुषुम्ना तालुमार्गेण ब्रह्मरन्ध्रपर्यन्तं[३२७] वहति।[३२८]
सरस्वती मुखद्वारे वहति।[३२९]
पूषाऽलम्बुषा[३३०] च[३३१] चक्षुद्वारयोर्वहतः[३३२]।

---

३२३. इतीति - अधिकपाठ VII.
३२४. ...कुरण III; प्रत्यक्ष IV-V, VII, X, XII.
३२५. पिंडाला III; पींगला V; पिंगले IX.
३२६. अनुपलब्ध IV-IX.
३२७. ब्रह्मरंध्रं IV; ब्रह्मरंध्रं V, VII.
३२८. इसके स्थान पर 'गांधारी हस्तिजिह्विका च चक्षुर्द्वारयोर्वहतः I-II; गांधारी हस्क्षिजिह्विका .. .. III; गान्धारी हस्तिजिह्वा.. .. XI; गान्धारी हस्तिजिह्विका .. .. XIII.
३२९. इसके स्थान पर 'कर्णद्वारयोर्वहतः पूषा यास्विनी च' I-III; पूषा यास्विनी च कर्णद्वारयोर्वहतः XI, XIII.
३३०. अलंपूषा IV; आलंबुषा V, VII; अलंबुसा VIII; अलंबुषे IX,
३३१. अनुपलब्ध I-IX, XI, XIII.
३३२. इसके स्थान पर 'अलम्बुषा आनने वहति' I, II, XI, XIII; .. .. वहंति III.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गान्धारी हस्तिजिह्विका[३३३] च[३३४] कर्ण द्वारयोर्वहतः।[३३५]

कुहू[३३६] गुदद्वारे[३३७] वहति[३३८]।[३३९]

शङ्खिनी[३४०] लिङ्गद्वारे[३४१] वहति।[३४२]

सुषुम्णा[३४३] मध्यदेशे[३४४] वहति[३४५]। सा[३४६] दण्डमार्गेण[३४७] ब्रह्मरन्ध्रपर्यन्तं[३४८] वहति[३४९]।

---

३३३. हस्तिजिव्हिका VI; हस्क्षिनीजिव्हाका VII; हस्क्षिजिव्हिके IX.

३३४. अनुपलब्ध I-IX, XI, XIII.

३३५. इसके स्थान पर 'कुहुर्गुदद्वारे वहति' I- III; 'कुड्लू गुदद्वारे .. ...' IV; 'कुहूगुदद्वारे .. .. ' V; 'कुहूर्गुदद्वारे .. .' XI, XIII.

३३६. सुषुम्णा I-III, XI, XIII; शंखिनी VI-VII, IX-X, XII.

३३७. मध्यदेशे I-III, XI, XIII; लिंगद्वारे VI-VII, IX-X, XII.

३३८. सा दंडमार्गेण व्रह्मरंध्रपर्यतं वहति - अधिक पाठ I, III; सा दंडमार्गेण ब्रह्मरंध्रपर्यंतं वहति - अधिक पाठ II, IV-VIII, X, XII-XIII; सा मेरूदण्डमार्गेण ब्रह्मरन्ध्रपर्यंतं वहति - अधिक पाठ XI.

३३९. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति IV-V.

३४०. कुहूर् VI, IX, कुहू VII; कुहूः X, XII.

३४१. गुदव्दारे VI-VII, IX-X, XII.

३४२. संपूर्ण पंक्ति अनुपलब्ध VIII.

३४३. अनुपलब्ध IV-V; शंखिनी VI-VII, IX-X, XII; कुहू VIII.

३४४. अनुपलब्ध IV-V; लिंगद्वारे VI-VII, IX-X, XII; गुदद्वारे VIII.

३४५. अनुपलब्ध IV-V.

३४६. अनुपलब्ध IX.

३४७. अनुपलब्ध IX; मेरूदण्डमार्गेण XI.

३४८. व्रह्मरंध्रपर्यंतं I, III; अनुपलब्ध IX.

३४९. अनुपलब्ध IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

एवं दश[३५०] नाड्यो[३५१] दशद्वारेषु[३५२] वहन्ति[३५३]।
अन्याः[३५४] सर्व[३५५]नाड्यो[३५६] रोमकूपेषु वहन्ति[३५७]।।६६।।

atha nāḍīnāṃ daśa dvārāṇi -
iḍāpiṅgalā ca nāsādvārayorvahataḥ /
suṣumnā tālumārgeṇa brahmarandhraparyantaṃ vahati /
sarasvatī mukhadvāre vahati /
pūṣā'lambuṣā ca cakṣudvārayorvahataḥ /
gāndhārī hastijihvikā ca karṇa dvārayorvahataḥ /
kuhū gudadvāre vahati /
śaṅkhinī liṅgadvāre vahati /
suṣmṇā madhyadeśe vahati / sā daṇḍamārgeṇa
brahmarandhraparyantaṃ vahati/
evaṃ daśa nāḍyo daśadvāreṣū vahanti /
anyāḥ sarvā nāḍyo romakūpeṣu vahanti //66//

Hereafter, ten entrances of nāḍis (channels) are described - Idā and piṅgalā flow through the nostrils.

Suṣumnā flows through the passage of palate untill the brahmarandhra (a aperture in the crown of the head through which the soul is said to escape on death).

Saraswatī flows from mouth.

Puṣā and alambuṣā flow through the eyes.

---

३५०. अनुपलब्ध IV-X, XII.

३५१. अनुपलब्ध IV-X, XII.

३५२. दासु द्वारेषु XI.

३५३. वसंति IV-V, VII; वारुणी पयस्वीनी च - अधिकपाठ IX.

३५४. अन्यः I

३५५. सर्वा I, X, XI.

३५६. नाडयोः V.

३५७. वसंति IV-V, VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Gāndhārī and hastijihvā flow through the ears.

Kuhū flows through anus.

Saṅkhinī flows through generative organs.

Suṣumnā flows through mid-region. She flows till the brahmarandhra through the daṇḍamārga (spine).

Like this, these ten nāḍis (channels) flow through ten entrances. Remaining all channels flow through romkūpa (pore of the skin).

अथ दश[३५८] वायवः -

atha daśa vāyuḥ -

Now ten Vāyus -

हृदये[३५९] प्राणवायुरुच्छ्वास[३६०]निःश्वास[३६१] -
कारकोहकारस्सकारात्मकश्च[३६२]।

hṛadaye prāṇavāyurucchvāsa
niḥśvāsakārakohakārassakārātmakaśca /

Prāṇa vāyu is in heart and causes inhalation and exhalation and is of the nature of 'ha' and 'sa' sound.

गुदे त्व[३६३]पानवायुर्रेचकः कुम्भकः[३६४] पूरकश्च[३६५]।

gude tva pānavāyurrecakaḥ kumbhakaḥ pūrakaśca /

apān vāyu is in anus and (is responsible for) exhalation, retention and inhalation.

---

३५८. अनुपलब्ध VII.

३५९. हृदय VII.

३६०. उच्छास I-III.

३६१. निश्वा VI; निरूश्वास VIII.

३६२. दीपकः पाचकश्च V.

३६३. 'तु' लुप्त VIII-IX

३६४. कुंभकश्च IV-X, XII; पूरकः XI.

३६५. अनुपलब्ध IV-X, XII; कुम्भकश्च XI.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नाभौ समानवायुर्दीपकः[३६६] पाचकश्च[३६७]।

nābhau samānavāyurdīpakaḥ pācakaśca /

samāna vāyu is in novel and causes heat and digestion.

सर्वाङ्गे[३६८] व्यानवायुः[३६९] सर्वनाडी[३७०]शोधन[३७१]कारकश्चलो[३७२] निश्चलश्च[३७३]।

sarvāṅge vyānavāyuḥ sarvanāḍīśodhana kārakaścalo niścalaśca /

vyāna vāyu is throughout the body and is movable and steady and engenders entire nadis purified.

कण्ठे[३७४] उदानवायु[३७५]र्ग्रसन-वमन-जल्प[३७६]कारकश्च[३७७]।

kaṇṭhe udānavāyurgrasana-vamana-jalpakārakaśca /

udāna vāyu is in the throat and causes swallowing, omitting and articulation.

---

३६६. दीपक VIII.

३६७. पावकश्च I.

३६८. कंठे IV-VIII, X, XII, XIII; सर्वशरीरगे IX

३६९. इसकेबाद दीपकः - अधिकपाठ II.

३७०. लुप्त X-XIII

३७१. शोंधन II; शोषणाप्यायन IV-X,XII-XIII

३७२. अनुपलब्ध IV-X, XII-XIII

३७३. अनुपलब्ध IV-X, XII-XIII

३७४. कंठ III, XI; तालौ VI, VIII-X, XII-XIII.

३७५. व्यानवायुः IV-V, VII.

३७६. सर्वनाडीशोषणाप्यायन IV-V, VII.

३७७. कारश्च XII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नागवायुः सर्वाङ्ग[३७८]व्यापको मोचक[३७९]श्चालकश्च[३८०]।

nāgavāyuḥ sarvāṅgavyāpako mocakaścālakaśca /

nāga vāyu pervades all the limbs and causes release and motion.

कूर्मवायुः[३८१] चक्षुषोरुन्मेष[३८२]कारकश्च[३८३]।

kūrmavāyuḥ cakṣuṣorunmeṣakārakaśca /

kūrma vāyu causes blinking of eyes.

कृकलः[३८४] उद्गारकः[३८५] क्षुत्कारश्च

kṛkalaḥ udgārakaḥ kṣutkāraśca

kṛkala vāyu causes belching and hunger.

देवदत्तो[३८६] मुख[३८७]विजृम्भकः[३८८]।

devadatto mukha vijṛmbhakaḥ /

devadatta is in mouth and causes yawning.

धनञ्जयो[३८९] नादघोषकः[३९०]।।६७।।

---

३७८. सवांग II

३७९. मोहक I-III, VIII, XI; XIII

३८०. शालकश्च VIII.

३८१. इस के अनन्तर 'कम्पकः' अधिकपाठ I-III, XI

३८२. चक्षुरुन्मेष IV-IX

३८३. 'च' लुप्त VIII-IX.

३८४. क्रकल V, VII; कृकरः VIII; इस के बाद 'वायु' अधिकपाठ IX

३८५. 'कः' लुप्त VIII; 'च' अधिकपाठ X, XII.

३८६. इस के अनन्तर 'वायु' अधिकपाठ IX.

३८७. मुखे IV-X, XII

३८८. जंभकः IV; जुंभकः V-IX.

३८९. इस के अनन्तर 'वायु' अधिकपाठ IX

३९०. नाकः I-III, XI; दानघोपकः IV.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

dhanañjayo nādaghoṣakaḥ //67//

dhanañjaya generates Nāda.

इति दशवायुर[391]वलोकनेन[392] पिण्डोत्पत्ति[393]-र्नरनारीरूपा[394]।[395]

iti daśavāyuravalokanena piṇḍotpattirnaranārīrūpā /

under the superintendence of these above mentioned ten vāyus the body of male - female is born.

अथ गर्भोलि[396]पिण्डोत्पत्तिर्नरनारीसंयोगे[397] ऋतुकाले -

atha garbholi piṇḍorpattirnanārīsamyoge ṛtukāle -

Now is stated the origin of the body of embryo owing to the union of male and female at the conducive period for conception-

रजोबिन्दुसंयोगे[398]स[399] जीवः प्रथमदिने कललं[400] भवति।

rajobindusamyoge sa jīivaḥ prathamadine kalalaṃ bhavati /

सप्तरात्रे[401] बुद्बुदाकारं[402] भवति।

saptarātre bubudadākāraṃ bhavati/

---

३९१. वायवः I-III; वायु X, XII-XIII

३९२. अनुपलब्ध I-III.

३९३. अनुपलब्ध I-III.

३९४. अनुपलब्ध I-III; ...रूपं V-IX, XIII

३९५. सम्पूर्णपद लुप्त IX

३९६. गर्भोत्थ I-II, XI-XIII; गर्भोत्थं III; गभोस्ति IV; गर्भालि V; गर्भोली IX.

३९७. ...संगे IV.

३९८. ...संयोगेन VIII.

३९९. अनुपलब्ध I-III; VIII, XI, XII.

४००. कलनं VIII; कलिलं XI.

४०१. सप्तरात्रेण I-III, XI, XIII; सत्यरात्रे VII; स'रात्रेषितेन VIII.

४०२. बुद्बुदाकारो I-III, XI, XIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अर्द्धमासे[४०३] गोलाकारं[४०४] भवति।

arddhamāse golākāraṃ bhavati /

मासमात्रे[४०५] कठिनं[४०६] भवति।

māsamātre kathinaṃ bhavati/

मासद्वयेन[४०७] शिरो भवति।

māsadvayena śiro bhavati/

तृतीये[४०८] मासि[४०९] हस्तपादादिकं भवति।

tṛtīye māsi hasthapādādikaṃ bhavati/

चतुर्थे मासि[४१०] चक्षुःकर्णादि[४११]नासिका[४१२]मुखमेढ्र[४१३]गुदं[४१४] भवति[४१५]।

caturthe māsi cakṣuḥkarṇādi nāsikā mukhameḍhragudaṃ bhavati/

---

४०३. अर्धमासेन I-III, XI, XIII.

४०४.गोलाकारो I-III, XI, XIII

४०५.मासमात्रेण I-III, VI, XI, XIII; मासत्रये IV; पासमात्रे VIII

४०६. कठिनो I-III, XI, XIII; कटिणं IV; कठिणं V-VII, IX.

४०७. मासर्द्दये IV; मासद्वये V, VII-IX.

४०८. तृतीय IV-V, VII

४०९. मासे IV-V, VII

४१०. मासे IV

४११. ...कर्ण I-III, XI; करण IX

४१२. नाकिा II-III; नासिक IV

४१३. ...मेढ्रं I-III, VI; मुखमेंद्र IV; मुखं मेढ्रं X; मुखं मेढ्र XII

४१४. अनुपलब्ध I-III; इस के स्थान पर 'च' X, XII

४१५. यवन्ति X, XII

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पञ्चमे मासि[४१६] पृष्ठोदरं[४१७] भवति[४१८]।

pañcame māsi pṛṣthodaraṃ bhavati /

षष्ठे[४१९] मासि नखकेशादिकं भवति।

ṣaṣṭhe māsi nakhakeśādikaṃ bhavati/

सप्तमे मासि[४२०] सर्वचेतनायुक्तो[४२१] भवति।

saptame māsi sarvacetanāyukto bhavati/

अष्टमे मासि[४२२] सर्वलक्षणसंयुक्तो[४२३] भवति[४२४]।

aṣṭame māsi sarvalakṣaṇasaṃyukto bhavati/

नवमे मासि[४२५] सत्यज्ञानसंयुक्तो[४२६] भवति।[४२७]

navame māsi satyajñānasaṃyukto bhavati/

---

४१६. मासे IV.

४१७. पृष्टोदरं I-III; पृष्ठोदरो V, VIII-IX; पृष्टोदरौ VI; पृष्टोदरो VII; पृष्ठोदरौ X, XII.

४१८. भवतः VI, X, XII.

४१९. षष्टे I-III, VII.

४२०. अनुपलब्ध IV-V, VII-VIII.

४२१. सर्वचेतमसंयुक्तो IV-V, VII-VIII; सर्वचेतनयुक्तो VI, IX-X, XII.

४२२. अनुपलब्ध IV-V, VII-VIII.

४२३. इस के अनन्तर जातोपि न - अधिकपाठ VIII; सर्वलक्षणयुक्तो IX; सर्वलक्षणसम्पन्नो XI.

४२४. जीवति VIII.

४२५. अनुपलब्ध IV-V, VII, VIII.

४२६. सत्यज्ञानगर्भसंयुक्तो IV-VII, IX-X, XII; सत्वज्ञानगर्भसंयुक्तो VIII.

४२७. 'दामे योनिसंस्फार्यादज्ञानी बालको भवति। नवमे सत्यज्ञानगर्भसंयुक्तो भवति' - अधिकपाठ VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दशमे[४२८] मासि योनिसंस्पर्शादज्ञानी[४२९] बालको भवति ।।६८।।

daśame māsi yonisaṃsparśādajñānī bālako bhavati //68//

On the very first day, upon the union of raj and bindu the jīva assumes the kalala form i.e. slightly thick in nature that acquires the form of a bubble in seven nights (which again) within a period of fort-night assumes a circular form, that hardens within a month, within two months acquires the appearance of a head (there upon) on the third month formation of hands and feet takes place, on forth month eyes, ears nose, mouth, generative organ and anus are formed, (whereas) the formation of back and belly takes place in the fifth month. During the sixth month nails and hair get formed. It is in seventh month (jīva) gets consciousness entirely. In the eighth month it gets all the characteristics and in the ninth month experiences the reality which it gets lost owing to the contact with the sense organ and becomes an ignorant child during tenth month.

शुक्राधिक्ये[४३०] पुरुषः[४३१]। रक्ताधिक्ये[४३२] कन्यका[४३३]। समशुक्ररक्ताभ्यां[४३४] नपुंसको[४३५] भवति[४३६]।

---

४२८. दसमे I-II.

४२९. योनिसंस्यति अज्ञानी III; योनिसंस्पार्दिज्ञानी IV; योनिसंस्पार्दज्ञान VIII; योनिसंस्पंदज्ञानी IX

४३०. शुक्राअधिक्ये I-II; शुक्रा अधिके III; शुक्राधिके IV; शुक्लाधिके V, VII-IX; पुशुक्लाधिकेषु VI.

४३१. अनुपलब्ध VIII

४३२. रक्ता अधिक्ये I-III; रक्ताधिके IV, IX; रक्ताधिकं V; रक्ताधिका VI-VII; अनुपलब्ध VIII.

४३३. कन्या IV, IX-X, XII; कंन्यका VII.

४३४. शुक्ररक्ताभ्यां IV; समश्रुक्लारक्ताभ्यां V; समः शुक्लरक्ताभ्यां VI; समशुक्लरक्ताभ्यां VII-VIII; समानसुक्लरक्ताभ्यां IX.

४३५. नपूंसकः V

४३६. अनुपलब्ध I-VII, IX, XIII

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

śukrādhikye puruṣaḥ / raktādhikye kanyakā / samaśukraraktābhyāṃ napuṃsamko bhavati /

परस्परे[४३७] स्त्रीपुरूष[४३८]-चिन्ता-व्याकुलत्वादन्धः कुब्ज वामनः पङ्गु[४३९]रङ्गहीन[४४०]श्च भवति[४४१]।।६९।।

paraspare strīpurūṣa-cintā-vyākulatvārandhaḥ kubja vāmanaḥ paṅguraṅgahīnaśca bhavati //69//

Owing to the excess in śukra the male (is born), the female upon the excess of blood; impotent(is born) upon the equality of śukra and the blood. Both the male and female, by being over powered by anxiety (during the time of union), (the child born) happens to be a blind, humpback, dwarf (or) lame or without some limbs or the other.

परस्परं[४४२]रतिकालेऽङ्ग[४४३]निपीडन[४४४]करण[४४५]गुणैः शुक्रं[४४६] द्विस्त्रिर्वारं[४४७] पतति[४४८]।

---

४३७. परस्परं I-V, VII, IX, XI.

४३८. ...'योरा अधिकांग' अधिकपाठ I-II; .. 'अधिक्यंग' अधिकपाठ III; ...'यो' अधिक XI.

४३९. ...'अधिकांग' अधिकपाठ I-III, IX.

४४०. ...'हीनाश्च' V.

४४१. भवन्ति V-VII.

४४२. परस्परं I-VII, IX, XI, XIII.

४४३. अंगा IV

४४४. निपीडनं V; निपीड VI.

४४५. कारण I-III.

४४६. शुक्लस्य IV; शुक्लं V-VIII; शुक्ल IX.

४४७. द्वित्रिवारं I-III, VIII, XI; द्वित्रिवार IV; द्वित्रिर्वारं V; द्वित्रिकरं VII.

४४८. पातेन IV; पति V, VII; भवति VIII-IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

parasparaṃ ratikāla'ṅganipīḍanakaraṇagunaiḥ śukraṃ dvistrirvāraṃ patati/

तेन[४४९] द्वितीयो[४५०] बालको भवति।।७०।।

tena dvitīyo bālako bhavati //70//

During the period of copulation, because of the mutual excessive pressing to or against the bodily limbs, upon the ejaculation of śukra (semen) for twice /thrice (times), a second child is born.

सार्द्धपलत्रयं शुक्रं[४५१] विंशतिपलं रक्तं द्वादशपलं मेदो[४५२] दशपल[४५३] मज्जा

sārddhapalatrayaṃ śukraṃ vinśatipalaṃ raktaṃ dvādaśapalaṃ medo daśapalaṃ majjā

शतपलं मांसं दशपल[४५४] पित्तं[४५५] विंशतिपलं[४५६] श्लेष्मा[४५७] तद्वद्वातः[४५८] स्यात्[४५८]।

śatapalaṃ māmsaṃ daśapalaṃ pittaṃ vinśatipalaṃ śleṣmā tadvadvātaḥ syāt /

---

४४९. अनुपलब्ध IV

४५०. द्वितीयश्च I-III

४५१. शुक्लं V-IX

४५२. मेदं VIII

४५३. दापलो XI

४५४. अनुपलब्ध VI, X, XII

४५५. अनुपलब्ध VI, X, XII

४५६. ...पलः IV, XI; अनुपलब्ध IX

४५७. श्लेष्मं V-IX

४५८. ...तोपि IV; ...तं V-VI, IX-X, XII; तद्वाद्वातं VII; तद्वत्वात VIII

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

षष्ट्यधिक[४५९]शतत्रय[४६०]मस्थीन्य[४६१]स्थिमात्राः[४६२] सन्धयः।
सार्द्धत्रय[४६३]कोटि[४६४]रोम[४६५]कूपाणि।

ṣaṣṭyadhika śatatrayamasthīnyasthimātrāḥ sandhayaḥ /
sārddhatrayakoṭi romakūpāṇi /

पितृमातृ[४६६]वीर्यात[४६७] वातपित्तश्लेष्मधातुत्रयसहितं[४६८] दशधातुमयं[४६९] शरीरं भवति

pitṛmātūvīryāt vātpittaśleṣmadhātutrayasahitaṃ daśadhātumayaṃ śarīraṃ bhavati

इति गर्भोलि[४७०]पिण्डोत्पत्तिः ।।७१।।

iti garbholipiṇḍotpattiḥ ||71||

The body is made up of the vīrya (semen) of the father and mother, constitutive of ten dhatus inclusive of the three - vāta,

---

४५९. अनुपलब्ध IV, VIII.
४६०. षंष्टधिक III; अनुपलब्ध IV-IX; षष्ठधिक XIII.
४६१. इसके बाद 'पल' अधिकपाठ IX.
४६२. अस्थिनी V, VII; अस्थि IX.
४६३. ....मात्रं V-X, XII.
४६४. ....त्रि VIII; अनुपलब्ध XIII.
४६५. कोटयो IV; कोटी V, VII.
४६६. रोमाणि I-III, XI, XIII.
४६६. पितुर्मातुश्च I-III, XI.
४६७. वीर्यं भवत्येव I-II, XI; वीर्यां भवत्येव III;
वीर्यं भवति V-X, XII, XIII.
४६८. अनुपलब्ध I-III, V-VII, IX, XI, XIII;
इस के स्थान पर 'तथाच' IV; सहितः VIII
४६९. तत्सर्वममं I-III; इस से पूर्व 'रसादिसमधातवो एवंच' अधिकपाठ IV.
४७०. गर्भोत्थ I-III, XI, XIII; अनुपलब्ध IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

pitta , śleṣma- having different constituents in the following different proportions namely- three and half palas of semen (śukra), twenty palas blood, twelve palas fat(med), the marrow ten palas, hundred palas flesh, pitta(bile) ten palas, śleṣma(phlegma) twenty palas and similarly the vāta(i.e. twenty palas) and three hundred and sixty bones and the joints are there (in the body)and three and half corers of hair - holes (pore in the skin).

Thus ends the discussion on the origin of the body of the embrio.

Note: According to traditional Indian measurement of fluids One Pala stands for 40 grams. Thus the measurement of flesh in human body amounts to 4000 grams (śatapala māṃsaṃ). This measurement can be verified scientifically. Our ancient sages without any equipment like in modern times have measured the human body.

।। इति श्री[४७१]गोरक्षनाथकृतौ[४७२] सिद्धसिद्धान्तपद्धतौ[४७३] पिण्डोत्पत्ति[४७४]नाम[४७५] प्रथमोपदेशः[४७६] ।।

//iti śri gorakṣanāthakṛtau siddhasiddhāntapaddhatau piṇḍotpatti nāma prathamopadeśaḥ //

Thus ends Chapter First named as the piṇḍotpatti (origin of the body) of siddhasiddhāntpaddhati by śrī gorakṣanāth.

---

४७१. अनुपलब्ध I I-VI, VIII-X, XII.

४७२. ...नाथकृत IV; ....नाथकृता VIII; ....नाथस्य कृतौ XI.

४७३. सिद्धिसिद्धान्त पद्धतौ V; अनुपलब्ध VIII-IX.

४७४. पिण्डोत्पतिः III; गर्भोलिपिण्डोत्पत्तिः IX.

४७५. अनुपलब्ध IX.

४७६. अनुपलब्ध.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

द्वितीयोपदेशः
Chapter - II

अथ पिण्डविचारः कथ्यते[१-२]
पिण्डे[३] नव चक्राणि ।
आधारे ब्रह्मचक्रं[४] त्रिधावर्त्तं[५] भगमण्डलाकारम्[६] ।
तत्र[७] मूलकन्दः[८] तत्र शक्तिं[९] पावकाकारां[१०] ध्यायेत्[११] ।
तत्रैव कामरूपपीठं[१२] सर्वकामफलप्रदं[१३] भवति ।।१।।

atha piṇḍavicāraḥ kathyate -
piṇḍe nava cakrāṇi // ādhāre brahmacakraṃ tridhāvarttaṃ bhagamaṇḍalākāram tatra mūlakandaḥ tatra śaktiṃ pāvakākārāṃ dhyāyet tatraiva kāmarūpapīṭhaṃ sarvakāmaphalapradaṃ bhavati //1//

---

१. कथ्यंते VII.
२. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पङ्क्ति XI.
३. पिंड VII.
४. व्रह्मचक्रं IV.
५. त्रिरावर्तं IV; त्रिरावर्त्तं V, VII; त्रिधावर्तं X-XII.
६. भगमंडलारं VI; भर्गमंजलाकारं IX.
७. बीजं क्लीं - अधिक पाठ IV-V, VII, IX.
८. मूलकदं VIII.
९. शक्तिः IV.
१०. पावकाकारं IV-V; पानकारां VI; VIII; पावकं पानाकारां X, XII.
११. धायेत् VI.
१२. कामरूपपीठे IV; कामरूपं पीठं X, XII.
१३. सर्वकामफप्रदं VI; सर्वकामप्रदं X, XII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Now is narrated the thoughts on (human) body - Body consists of nine cakras. In the base (muladhara) there is a (cakra) (called) brahma-cakra with three coils having a form of female organ. There is a primordial root wherein abides a sakti of the form of fire which should be meditated upon. There itself is the seat of desire (kama) that bestows the fruits of fentire wishes.

द्वितीयं स्वाधिष्ठाननामकं[१४] चक्रम् ।
तन्मध्ये पश्चिमाभिमुखं लिङ्गं प्रवालाङ्कुरसदृशं[१५] ध्यायेत् ।
तत्रैवोड्यानपीठं[१६] जगदाकर्षणं[१७] भवति[१८] ।।२।।

dvitīyaṃ svādhiṣṭhananāmakaṃ cakram -
tanmadhye paścimābhimukhaṃ liṅgaṃ
pravālāṅkurasadṛśaṃ dhyāyet |
tatraivoḍyānapīṭhaṃ jagadākarṣaṇaṃ bhavati ||2||

The second cakra is (known as) svādhiṣṭhāna. Therein is a posterior facing liṅga resembling the shoot of a coral which should be meditated upon. There itself is the oḍyāna seat. The meditation contracts the world.

---

१४. स्वाधिष्टाननामकं I; स्वाधिष्ठाननाम II; स्वाधिष्टान III; स्वाधिष्ठान IV- XII.

१५. प्रवालांकुसदृशं VI.

१६. तत्रैवोड्याणपीठं I-III; IX, XI, XIII; तत्रैव उड्याणपीठं IV; तत्रैव उडीयाणपीठं V; तत्रैवोड्यापीटं VI; तत्रैव उड्डियाणपीठं VII; तत्रैवोड्यानपीठं VIII.

१७. जगध्दाकर्षणं VI; आकुंचनं VIII.

१८. भवति - अधिकपाठ IV.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तृतीयं नाभिचक्रं[१९] पञ्चावर्त्तं[२०] सर्पवत्[२१] कुटिलाकारम्[२२] ।
तन्मध्ये कुण्डलिनीं[२३] शक्तिं बालार्ककोटिसदृशीं[२४] ध्यायेत् ।
सा[२५] मध्या[२६] शक्तिः[२७] सर्वसिद्धिदा[२८] भवति ।।३।।

tṛtīyaṃ nābhicakraṃ pañcāvarttaṃ sarpavat
kuṭilākāram/
tanmadhye kuṇḍalinīṃ śaktiṃ
bālārkakoṭisadṛśīṃ dhyāyet
sā madhyā śaktiḥ sarvasiddhidā bhavati ||3||

The third cakra is (known as) nābhi(navel) cakra with five coils having a form of coiled serpent wherein there is a kuṇḍalini śakti dazzling like crores of rising suns which should be meditated upon. That central (madhya) śakti bestows all the siddhis.

---

१९. मणीपूरचक्रं IV-V, VII, IX.
२०. पचावर्त्तं V.
२१. सर्पवत् VII; सर्ववत् VIII.
२२. कुटीकारं IV; कुलाका VI; कुण्डलाकारं X-XIII.
२३. कुंडलिनी III, VI-IX; कुंडलिनि V.
२४. बालार्ककोटिसदृसीं III; बालार्ककोटिसन्निभां IV-V, VIII, XIII; बालार्ककोटिशदरां VI; बालार्ककोटिसंरन्निभां VII; बालार्ककोटिसदृशां IX; तत्र - अधिकपाठ - IV-V, VII-VIII.
२५. अनुपलब्ध I-III.
२६. अनुपलब्ध I-III; मध्वा IV; मध्ये VIII; मध्यमा XI; जगदाकर्षणं - अधिक पाठ VIII.
२७. अनुपलब्ध I-III.
२८. सर्वसिद्धिप्रदा IV; सर्वसिद्धिदो VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चतुर्थं हृदयाधारमष्टदलकमलमधोमुखम्[२९] ।
तन्मध्ये कर्णिकायां लिङ्गाकारञ्ज्योतिर्ध्यायेत्[३०] ।
सैव[३१] हंसकला[३२] सर्वेन्द्रियवश्या[३३] भवति ।।४।।

caturthaṃ
hṛdayādhāramaṣṭadalakamalamadhomukham |
tanmadhye karṇikāyāṃ liṅgākārañjyotirdhyāyet |
saiva haṃsakalā sarvendriyavaśyā bhavati ||4||

The fourth is heart-based cakra of the nature of eight petal (ed) lotus facing downwards, in the centre of which there is a flame of the form of liṅga which should be meditated upon. That verily is hamsakala (srisakti). All the senses come under control.

पञ्चमं कण्ठचक्रं चतुरङ्गुलम् । तत्र[३४] वामे[३५] इडा चन्द्रनाडी ।
दक्षिणे[३६] पिङ्गला[३७] सूर्यनाडी[३८]।

---

२९. हृदयाद्वारं अष्टदलकमलमधोमुखं III;
हृदयचक्रं अष्टदलकमलमधोमुखं IX, XIII.

३०. लिंकारं ज्योतिर्ध्यायेत् V; लिंगाकारं ज्योतिं ध्यायेत् VI, VIII; लिङ्गाकारां ज्योतिर्ध्यायेत् IX, XII; लिङ्गाकारां ज्योतिरूपां ध्यायेत् XIII.

३१. स एवाहं IV; स एवा V, VII; स एव VI, VIII-IX.

३२. अनुपलब्ध IV; हंसकल V, VII; हंस IX.

३३. सर्वेद्रियावश्या III; सर्वेद्रियवश्यं IV-V, VII-IX; सर्वेन्द्रियवश्यता XI.

३४. अनुपलब्ध XI.

३५. वाम XIII.

३६. दक्षिणी V.

३७. पिंगल VIII-IX.

३८. सूर्यना VI.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तन्मध्ये सुषुम्णां[३९] श्वेतवर्णं[४०] ध्यायेत्।
सैव[४१] अनाहतकला अनाहतसिद्धिदा[४२] भवति ।।५।।

pañcamaṃ kaṇṭhacakraṃ caturaṅgulam | tatra vāme iḍā candranāḍī |
dakṣiṇe piṅgalā sūryanāḍī | tanmadhye suṣumṇāṃ śvetavarṇaṃ dhyāyet |
saiva anāhatakalā anāhatasiddhidā bhavati ||5||

The fifth cakra is (known as) kaṇṭha(throat) cakra -four fingered one (in width). There to its left is iḍā the candra nāḍī whereas to its right is piṅgala - the suryanāḍī. In the middle is suśumnā (nadi) white in color which should be meditated upon. Verily that is anāhat kalā (that) bestows the accomplishment of anāhata (5).

षष्ठं[४३] तालुचक्रम् । तत्राऽमृत - धाराप्रवाहः[४४]।
घण्टिकालिङ्गमूलरन्ध्रं[४५] राजदन्तं[४६] शङ्खिनीविवरं[४७] दशमद्वारम्[४८]।
तत्र शून्यं ध्यायेत्[४९]। चित्तलयो[५०] भवति ।।६।।

---

३९. सुषुम्ना VII; सुषुन्मां IX.
४०. स्वेतवर्णां I-II; स्वेतवर्णं III; अनुपलब्ध IV-X, XII-XIII.
४१. स एव IV-V, VII-VIII.
४२. अनाहतसिद्धिः IV; अनाहतसिद्धिः V-X, XII.
४३. षष्टं I-III, VI-VII; षंष्ठं IX.
४४. अमृतधाराप्रवाहः IV, IV, VIII.
४५. घंटिकामूले रंध्रं IV; घटिकामूलरंध्रं V; घंटिकामूलरंध्रं VII; घंटिकालिङ्गं मूलरन्ध्रं X, XII-XIII; घणिहकालिङ्गमूलरन्ध्र I.
४६. राजदंतां V; रादिदंतं VIII; राजदंत IX.
४७. शिखिनीविवरं I-III, XI; शंधिनीविवरं VI; शंखिनीविवर VII.
४८. दाद्वारं III; दामद्वार V.
४९. ध्यायेच VIII.
५०. वाक्सिद्धिः III; चितलयो IV; चित्तलयं VI, IX; चित्तं लयं VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ṣaṣṭhaṃ tātucakraṃ | tatrā smṛta - dhārāpravāhaḥ |
ghaṇṭikāliṇgamūlarandhraṃ rājadantaṃ śaṅkhi nīvivaraṃ daśadvāram |
tatra śūnyaṃ dhyāyet | cittalayo bhavati ||6||

The sixth (cakra) is (known as) talu (palate) cakra wherein there are: the ghaṇṭikā-liṇga-mysterious bell (the uvula), rājadanta(the royal tooth) and saṅkhinī vivara (conch shaped coiled vacuity) from where flows the stream of nectar. This vacuity be meditated upon there by the citta gets dissolved.

सप्तमं[५१] भ्रूचक्रं[५२] मध्यममङ्गुष्ठमात्रम्[५३] ।
तत्र[५४] ज्ञाननेत्रं दीपशिखाकारं ध्यायेत् ।
वाक्सिद्धिर्भवति[५५] ।।७।।

saptamaṃ bhrūcakraṃ madhyamaṅguṣṭamātram |
tatra jñānanetraṃ dīpaśikhākāraṃ dhyāyet |
vāksiddhirbhavati ||7||

The seventh cakra is (known as) bhrū (eyebrow) cakra . There lie thumb shaped- flame of lamp-an eye of wisdom which should be meditated upon. Speech accomplishment takes place.

---

५१. अष्टमं III.

५२. ब्रह्मरंध्रं निर्वाणचक्रं III; भ्रूचक्र V-VI, VIII; भूचक्रं XI.

५३. मध्यमं अंगुष्टमात्रं I, III; मध्यमं अगुष्टमात्रं II, VI-VIII; मध्यमं अगुष्ठमात्रं V; मध्यमाङ्गुष्ठमात्रं X-XIII.

५४. अनुपलब्ध VI, IX-X, XII.

५५. वाचा सिद्धिर्भवति IV-VI; वाचां सिद्धिर्भवति VIII-X; XII; तत्र वाक्सिद्धिर्भवति - अधिक पाठ XIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अष्टमं ब्रह्मरन्ध्रं[५६] निर्वाणचक्रं सूचिकाग्रभेद्यम्[५७]।
तत्र[५८] धूमशिखाकारं[५९] ध्यायेत्।
तत्र[६०] जालन्धरपीठं[६१] मोक्षप्रदं भवति ।।८।।

aṣṭamaṃ brahmarandhraṃ nirvāṇacakraṃ sūcikāgrabhedyam / tatra dhūmaśikhākāraṃ dhyāyet / tatra jālandharapīṭhaṃ mokṣapradaṃ bhavati //8//

The eighth (Cakra) is nirvaṇa cakra - a passage to brahman (as subtle as) the point of the needle and of the form of smoky flame. This is the liberation bestowing Jālandhar seat.

नवममाकाराचक्र षोडशदलं[६२] कमलमूर्ध्वमुखम् ।[६३]
तन्मध्ये कर्णिकायां त्रिकूटाकारां[६४]
तदूर्ध्वशक्तिं[६५] तां परमशून्यां[६६] ध्यायेत्।
तत्रैव पूर्णगिरिपीठं[६७] सर्वेष्टसिद्धिदं[६८] भवति ।।९।।

---

५६. ब्रह्मरंध्रं I, IV, VIII; ब्रह्मरंध्र VII.
५७. सूचिकाग्रलेखं I-II, XI; सूचिकाग्रलेघं III; तत्रसूचिकाग्रभेद्यं IV; तत्र सूचिकाग्रमध्ये V; तत्र सूचिकाग्रभेद्य VII; तत्र सूचिकाग्रभेद्यं VIII; सूचिकाग्रवेध्यं X, XII.
५८. अनुपलब्ध IV-X, XII.
५९. धूम्रशिखाकारं IV, VIII-IX; धूम्रशिकारं V.
६०. तत्रैव IV-V,
६१. जालंध्रपीटं VI; जालंध्रपीठं IX,
६२. षोडशदल III-VIII, X, XII-XIII.
६३. कमलं उद्ध्र्वमुखं I-II; कमलं ऊर्ध्वमूखं VI.
६४. त्रिकूटाकारं I-III; VII-VIII; त्रिकुटाकारं IV-V.
६५. तन्मध्य उद्ध्र्वर्द्धशक्तिः I-II; तन्मध्य ऊर्द्वशक्तिः III, XI; तत्र ऊर्ध्वशक्तिं IV, VII-VIII; तत्र ऊध्वशक्तिं V.
६६. परमशून्यं IV-V, VII-VIII.
६७. नर्वाणपीठं XI,
६८. सर्वेछासिद्धिः IV-VI, VIII; सवेछासिद्धिः IX; सर्वेच्छासिद्धिः X, XII; सर्वेष्टासिद्धिप्रदं XIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

navamākārācakra ṣoḍaśadalaṃ
kamalamūrdhvamukham/
tanmadhye karṇikāyāṃ trikūṭākārāṃ
tadūrdhvaśaktiṃ tāṃ paramaśūnyāṃ dhyāyet |
tatraiva pūrṇagiripīṭhaṃ sarveṣṭasiddhidaṃ bhavati ||9||

The ninth is akāśa cakra upward facing sixteen-petal lotus in the pericarp of which there is uprising three peaked śakti - known as - param śunya (absolute void) which should be meditated upon. There itself is situated the seat known as Pūrṇagiri(perfect mountain) that bestows all the desired accomplishments.

इति नवचक्रविचारः।[६९]
अथ षोडशाधाराः[७०] **कथ्यन्ते**[७१-७२] **तत्र**[७३] **प्रथमः**[७४] **पादाङ्गुष्ठाधारः**[७५]**।**
तत्राग्रतस्तेजोमयं[७६] **ध्यायेत् ।**
दृष्टि[७७] **स्थिरा**[७८] **भवति ।।१०।।**

iti navacakravicāraḥ -
atha ṣoḍaśādhārāḥ kathyante -
tatra prathamaḥ pādāṅguṣṭhādhāraḥ |
tatrāgratastejomayaṃ dhyāyet | dṛṣṭi sthirā bhavati ||10||

---

६९. नवमचक्रविचारः V; नवचक्रस्य विचारः X, XII.
७०. षोडशाधारं I-III; षोडषाधारः V; षोडशाधारः VI, VIII-X, XIII.
७१. कथ्यते I-III, VI, IX-X, XII; अनुपलब्ध IV-V, VIII.
७२. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पङ्क्ति VII.
७३. प्रथमं VIII.
७४. प्रथम III-IV; प्रथमं V-VII; तत्र VIII.
७५. पादांगुष्टाधारः I-II; पादांगुष्टार III; पादांगुष्ठाधारं IV-V, VIII-X, XII; पादांदुष्टाधारं VI; पादांदुष्टांधारं VII.
७६. तत्राग्रता तेजोमयं V, VII; तत्रग्रतः तेजोरूपं VIII.
७७. दृष्टि III, V-VIII; दृष्ठिः IV.
७८. स्ष्ठिरा IV-V, VII, IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Thus ends the thought on Cakras.

Now is narrated sixteen adhāras (props):

First there is the prop called big toe. There the lustrous big toe, it is to be meditated upon.

His gaze is steadied.

द्वितीयो[७९] मूलाधारस्तं[८०] वामपादपार्ष्णिना[८१] निष्पीड्य[८२] स्थातव्यम्[८३]। तत्राऽग्निदीपनं[८४] भवति ।।११।।

dvitīyo mūlādhārastaṃ vāmapādapārṣṇinā niṣpīḍya sthātavyam |
tatrāऽgnidīpanaṃ bhavati ||11||

The second (prop) is mulādhāra. (One must be) seated steadily by pressing that (perineum) as a result there is inflaming of the (gastric) fire.

तृतीयो[८५] गुदाधारस्तं[८६] विकाससङ्कोचनाभ्यां[८७] निराकुञ्चयेत्[८८] । अपानवायुः[८९] स्थिरो[९०] भवति ।।१२।।

---

७९. द्वितीयं IV-X, XII.
८०. मूलाधारं तं III; मूलाधारं सूत्रं IV-V, X, XII; मूलाधारसूत्रं VI-IX.
८१. स्ववामपार्ष्णिना IV, VII; स्ववामपार्ष्णेन V; वामपार्ष्णिना VI, VIII-XII.
८२. निःपीड्य I, III; मिपीडय IV; निपीड्य V-XII.
८३. स्छातव्यं IV-V, VII, IX.
८४. अग्निदीपनं IV-V, VII-VIII.
८५. तृतीयं IV-X, XII.
८६. गुदाधारं III-IV, VI-X, XII; गुदाधारं तं V.
८७. विकाशं संकोचने I-II; विकासं संकोचनेन III; विकाशसंकोच IV-V; विकाससंकोच VI; विकाशसंकोचं VII; द्विविकाससंकोचन VIII; विकाससंकोचं X, XII;
विकाससंकोचनेन XI, XIII.
८८. निराकुंचेत् IV-V, VII-VIII.
८९. अपानवायु III, V-VIII.
९०. स्छिरो IV-V, VII, IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

tṛtīyo gudādhārastaṃ vikāsasaṅkocanābhyāṃ nirākuñcayet |
apānavāyuḥ sthiro bhavati ||12||

The third is gudādhāra (anus prop) which should be properly controlled through expansion and contraction. Apāna vāyu gets steadied.

चतुर्थं[91] मेढ्राधारं[92] लिङ्गसङ्कोचनेन[93] ब्रह्मग्रन्थित्रयं भित्वा[94] भ्रमरगुहायां[95] विश्रम्य[96] तत[97] ऊर्ध्वमुखे[98] बिन्दुस्तम्भनं[99] भवति।
एषा वज्रोली[100] प्रसिद्धा ।।१३।।

chaturthaṃ meḍhrādhāraṃ liṅgasaṅkocanena brahmagranthitrayaṃ bhitvā bhramaraguhāyāṃ viśramya tata ūrdhvamukhe bindustambhanaṃ bhavati |
eṣā vajrolī prasiddhā ||13||

The forth is meḍhrādhāra. By contracting the generative organ piercing the triad of brahmā etc granthis (knonts) and having rested (a while) the bindu(semen), that is situated above, gets arrested. This is famous as Vajrolī.

---

९१. चतुर्थो III, XI, XIII.
९२. मेड्राधारं III; मेंढ्राधारं IV-V; मड्राधारं VII; मेढ्राधारः XI, XIII.
९३. लिंगसंकोचेनेन II; लिंगं संकोचनेन III.
९४. भीत्त्वा VII.
९५. भ्ररगुहायां VI.
९६. ये विश्रम्य III; विश्रमेत् IV; विश्राम्य V, VIII-XI.
९७. तत्र IV-V; VII; तत्तद् IX.
९८. उर्ध्वमुखे VI.
९९. बिदुस्तंभनं VI; बिंदुस्थंभवं VII.
१००. वज्रोलीति IV, VII; वज्रेलिति V; दद्रवि VIII; वज्रौली X, XII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पञ्चमे[१०१] उड्याणाधारयोर्बन्धनान्मलमूत्रसङ्कोचनं[१०२] भवति ।।१४।।

pañcame
uḍyāṇādhārayorbandhanānmalamūtrasaṅkochanaṃ bhavati //14//

The fifth is Uḍyaṇādhāra through the locking of which the reduction in faeces and urine takes place.

षष्ठे[१०३] नाभ्याधारे[१०४] ऊँकारमेकचित्तेनोच्चारयेत्[१०५] ।
नादलयो भवति ।।१५।।

ṣaṣṭhe nābhyādhāre oṃkāramekacittenoccārayet /
nādalayo bhavati //15//

The sixth is nābhī ādhāra(prop) .With one pointed mind recitation from this very prop be performed. Dissolution of/in nāda takes place.

---

१०१. पंचपंचम I; पंचम II-III, XI; पंचमं IV, X, XII; पचमे V; पंचमो VIII.

१०२. उडियाणाधारयोर्वर्धनान्मलमूत्रसंकोचन IV;
उड्डीयाणधारयोर्बर्धनान्मलमूत्रसंकोचनं V;
ओड्याणाधारयोर्बंधनान्मलमूत्रसंकोचनं VI;
उड्डियाणाधारयोर्बंधनान्मलमूत्रसंकोचनं VII;
ऊड्याणाधारयोर्बंधनान्मलमूत्रसंकोचनं VIII;
ओड्याणाधारयोर्बंधनान्मलमूत्रसंकोजनं IX; उड्याणाधारः - अधिक XI;
ओड्याणाधारबन्धनान्मलमूत्रसंकोजनं XIII.

१०३. षष्टे I-III, VII.

१०४. नाभ्याधार I- III, VII, XIII.

१०५. उंकारमेकचित्तेनोच्चारयेत् I; ऊँकारमेघचिंतनोच्चारिते IV;
ऊँकारमेघचित्तेन्नोच्चारिते V, VII; ऊँकारमेकचित्तेनोच्चारिते VI, X, XII;
ऊँकारमेरचित्तेनुच्चारिते VIII; ऊँकारमेकमेकचित्तेनोच्चारिते IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

**सप्तमे हृदयाधारे प्राणान्[१०६] निरोधयेत् ।
कमलविकासो[१०७] भवति ।।१६।।**

***saptame hṛdayādhāre prāṇān nirodhayet |
kamalavikāso bhavati ||16||***

Prāṇa be restrained in the seventh (prop) that is hṛdayādhāra (heart prop).Expansion of lotus (facing upward) takes place.

**अष्टमे कण्ठाधारे कण्ठमूलं चिबुकेन[१०८] निरोधयेत् ।
इडापिङ्गलयोर्वायुः[१०९] स्थिरो[११०] भवति ।।१७।।**

***aṣṭame kaṇṭhādhāre kaṇṭhamūlaṃ cibukena nirodhayet |
iḍāpiṅgalayayorvāyuḥ sthiro bhavati ||17||***

During the eighth kaṇṭhādhāra the throat be restrained through the chin. The vāyu of iḍā and piṇgalā gets stabilized.

नवमे घण्टिकाधारे जिह्वाग्रं[१११] धारयेत्[११२] । अमृतकला स्रवति ।।१८।।

***navame ghaṇṭikādhāre jihvāgraṃ dhāreyet |
amṛtakalā sravati ||18||***

During the ninth ghaṇṭikādhāra (at the uvula) the tip of the tongue be fixed. Amṛtakalā(nectar) starts flowing.

---

१०६. प्राणं I-IV, VI, VIII-XIII.

१०७. कमलविकाशो I-IV, IX; कमलविकाशं V, VII; कमलविकासं VI, VIII.

१०८. चिबूकेन I-II; चिबिकेन III; चुबुके IV; चुबुकेन V, VII-VIII.

१०९. इडापिंगलयोर्वायु IV-V, VII-VIII;

११०. स्छिरो IV-V, VII, IX.

११२. धारयेत् VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दशमे ताल्वाधारे[११३] ताल्वन्तर्गर्भे[११४] लम्बिकां[११५] चालनदोहनाभ्यां दीर्घां[११६] कृत्वा विपरीतेन[११७] प्रवेशयेत्।
काष्ठीभवति[११८] ।।१९।।

daśame tālvādhāre tālvantargarbhe lambikāṃ cālanadohanābhyāṃ dīrghāṃ kṛtvā viparītena praveśayet kāṣṭhībhavati ||19||

During the tenth tālvādhāra (at palate prop) the tongue that is made elongated through moving and milking be inserted in upturned manner in the palate aperture. One becomes as still as a wooden log.

एकादशे[११९] जिह्वाधारे[१२०] जिह्वाग्रं[१२१] धारयेत्[१२२]।
सर्वरोगनाशो[१२३] भवति[१२४] ।।२०।।

---

११३. अनुपलब्ध IV-IX.

११४. ताल्वंतरगर्भे IV, VII, XI; ताल्वंतर्गभे VI; ताल्वंतगर्भे VIII, X, XII.

११५. लंबिका IV-V, VII, IX.

११६. दीर्घी VIII, X, XII-XIII.

११७. वैपरित्येन I, III; वैपरिसेन II; विपरीततेन VI; वैपरीत्येन XI.

११८. काष्टी भवति I-III; काष्ठो भवति IV-V; काष्टो भवति VII.

११९. एकदशमधो IV, VIII; एकादमथो V, VII; एकदशमथ VI, X, XII; एकादशं IX.

१२०. जिह्वाधारं IV-VI, IX-X; जिव्हाधारं VII, XII; जिह्वाधरां VIII; तत्र - अधिक पाठ IV-X, XII.

१२१. जिह्वाग्राग्रं V; जिव्हाग्राग्रं VII; ध्यायेत् - अधिकपाठ I-III, XI.

१२२. धारयत् VIII; अनुपलब्ध XI.

१२३. अनुपलब्ध IV; शीतलतां IX.

१२४. अनुपलब्ध IV; याति IX; शीतलत्तां याति - अधिक पाठ V, VII-VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ekādaśe jihvādhāre jihvāgraṃ dhārayet |
sarvaroganāśo bhavati ||20||

During the eleventh jihvādhāra (tongue prop) the tip of the tongue be concentrated upon. The warding off of entire diseases takes place.

द्वादशे[१२५] भ्रूमध्याधारे[१२६] चन्द्रमसं[१२७] ध्यायेत् ।
शीतलता[१२८] भवति[१२९] ।।२१।।

dvādaśe bhrūmadhyādhāre candramasaṃ dhyāyet |
ṣītalatā bhavati ||21||

During the twelve bhrūmadhyādhāra (at the middle of the eyebrows) one should concentrate upon the orb of the moon. One attains the coolness.

त्रयोदशे[१३०] नासाधारे[१३१] तस्याग्रं लक्षयेत्[१३२] ।
मनः[१३३] स्थिरं[१३४] भवति[१३५] ।।२२।।

---

१२५. तत्र IV; द्वादशं V-X, XII.
१२६. अनुपलब्ध IV; भ्रूमध्याधारं V-VII, IX-X, XII; घ्राणमध्याधारं VIII; तत्र - अधिक पाठ V-X, XII.
१२७. चंद्रमंडलं IV-V, VII, IX-X, XII-XIII; चद्रमंडलं VI; चँद्रमंडलं VIII.
१२८. सीतलतां V; शीतलतां VI-X, XII-XIII.
१२९. याति IV-X, XII-XIII.
१३०. त्रयोदशं IV-VIII, X, XII; त्रयोदश IX.
१३१. नासाधारं IV-X, XII.
१३२. लक्ष्ययत् VIII.
१३३. मन V, VII-VIII.
१३४. स्छिरं IV-V, VII, IX.
१३५. भवेत् VI.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

trayodaśe nāsādhāre tasyāgraṃ lakṣayet |
manaḥ sthiraṃ bhavati ||22||

During the thirteenth nasādhāra (nose prop) its tip be concentrated upon. Mind gets steadied.

चतुर्दशे[१३६] नासामूले[१३७] कपाटाधारे[१३८] दृष्टिं[१३९] धारयेत्[१४०] ।
षण्मासाज्ज्योतिःपुञ्जं[१४१] पश्यति ।।२३।।

caturdaśe nāsāmūle kapāṭādhāre dṛṣṭiṃ dhārayet |
ṣaṇmāsājjyotiḥpuñjaṃ paśyati ||23||

During the fourteenth nasāmūla (root of the nose)the kapāṭa (getway)prop the gaze be concentrated (one) perceives cluster of light within six months.

पञ्चदशे[१४२] ललाटाधारे[१४३] ज्योतिःपुञ्जं[१४४] लक्षयेत्[१४५] ।
तेजस्वी भवति[१४६] ।।२४।।

pañcadaṣe lalāṭādhāre jyotiḥpuñjaṃ lakṣayet |
tejasvī bhavati ||24||

---

१३६. चतुर्दशं IV, VI-VIII; चतुर्दश V, IX; चतुर्द्दशे XIII.
१३७. नासामूलं IV-X, XII.
१३८. कपाटाघारं IV-V, VII; कवाटाधारं VI, VIII-X, XII;
तत्र - अधिक पाठ IV-X, XIII.
१३९. दृष्टि III.
१४०. द्वारयेत् III; घारयेत् V; ध्यायेत् VII.
१४१. षण्मासात् ज्योतिःपुजं I-III; षण्मासा ज्योतिःपुंजं V, VII-VIII.
१४२. पंचदश IV; पंचदशं V-IX.V.
१४३. ललाटाधारं IV-X, XII. तत्र - अधिक पाठ IV-X, XII.
१४४. ज्योतिःपुजं III; ज्योतिःपुज्यं V.
१४५. लभ्ययेत् III; पश्येत् IV-V, VII; अनुपलब्ध VIII.
१४६. भवेत् IV.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

During the fifteenth lalāṭādhāra (forehead prop) the cluster of light be concentrated upon, one becomes lustrous.

अवशिष्टे[१४७] षोडशे[१४८] ब्रह्मरन्ध्रे[१४९] आकाशचक्रम्[१५०] ।
तत्र श्रीगुरुचरणाम्बुजयूग्मं[१५१] सदाऽवलोकयेत् ।
आकाशवत्पूर्णो भवति ।।२५।।

avaśiṣṭe ṣoḍaśe brahmarandhre ākāśacakram |
tatra śrīgurucaraṇāmbujayūgmaṃ sadaऽvalokayet |
ākāśavatpūrṇo bhavati ||25||

During the remaining sixteenth ākāśacakra in the brahmarandhra one should always visualize the pair of lotus feet of the preceptor; one becomes as complete as the sky.

इति षोडशाधारा:[१५२] अथ लक्ष्यत्रयम्[१५३] - तत्र तावदन्तर्लक्ष्यं
कथ्यते[१५४] - मूलकन्दाद्दण्डलग्नां[१५५] ब्रह्मनाडीं[१५६]
श्वेतवर्णां[१५७] ब्रह्मरन्ध्रपर्यन्तं गतां[१५८] संस्मरेत्[१५९]।

---

१४७. अवशिष्ठे V; अवशिष्वे VII; अवशिष्टं VIII.
१४८. अनुपलब्ध IV-VII, IX-X, XII.
१४९. ब्रह्मरंध्र I-III, XI; ब्रह्मरंध्रे IV; ब्रह्मरनध्रं XIII.
१५०. आकासचक्रं III.
१५१. श्रीगुरुचरणांबुयुग्मं III; श्रीगुरुचरणांबुजयुग्मं V.
१५२. षोडशाघारं I-III; षोडषाधारः V; षोडशाधारः VI-X; षोडशोधारः XII.
१५३. लक्षत्रयं I-II, IV-VII; IX; कथ्यते - अधिकपाठ IV-V, VII.
१५४. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति IV-X, XII.
१५५. मूलकंदाद्दंडलग्न VIII; मूलकंदाद्विदलज्ञां IX.
१५६. ब्रह्मनाडी VI; ब्रह्मनाडिं VIII.
१५७. श्वेतवर्णा V; श्वेतवर्णं VIII; स्वेतवर्णां IX.
१५८. गता VIII.
१५९. स्मरेत् IV-V, VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तन्मध्ये[१६०] कमलतन्तुनिभां विद्युत्कोटि - प्रभामूर्ध्वगामिनीं[१६१] तां[१६२] मूर्तिं[१६३] मनसा[१६४] लक्षयेत्[१६५]।

सर्वसिद्धिर्भवति[१६६] ।।२६।।

iti ṣoḍaśādhārāḥ |

atha lakṣyatrayama -tatra tāvadantarlakṣyaṃ kathyate- mūlakndāddaṇḍalagnāṃ brahmanāḍīṃ śvetavarṇāṃ brahmarandhraparyantaṃ gatāṃ saṃsmaret |

tanmadhye kamalatantunibhāṃ vidyutkoṭi - prabhāmūrdhvagāminīṃ tāṃ mūrtiṃ manasā lakṣayet |

sarvasiddhirbhavati ||26||

Thus are the sixteen props. Now the three-fold aims-

First the narration of Internal Aims - Now the Internal Aims are being told :- the brahmanāḍī - that originates from mūlakanda (kandayoni in the mulādhāra i.e. kāmarūpapiṭham, ādhāracakra) - white in color, appended to spinal cord, reaching up to brahmarandhra (nirvāṇacakra - SSP II/8), be meditated upon. In that (brahmanāḍī) a mentally visualized form of illuminating lotus fiber going upwards which is as dazzling as crores of lighting. Everything gets accomplished.

---

१६०. तस्य मध्ये IV-V, VII-VIII.

१६१. विद्युत्कोटिप्रभां उध्वगामिनीं V; विद्युत्कोटिभप्रभां उर्ध्वगामिनीं VI.

१६२. त्वां V; नित्वा VII.

१६३. मूर्ति IV.

१६४. अनुपलब्ध III.

१६५. संस्मरोत्मक्षयेत् III; ध्यायेत् VI.

१६६. सर्वसिद्दा भवति IV; सर्वसिद्धिप्रदा भवति V, IX, XIII; सर्वसिद्धिदा भवति VI-VIII; तत्र सर्वसिद्धिदा भवति X, XII

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अथवा ललाटोद्र्ध्वे[१६७] कोल्लाटमण्डपे[१६८] स्फुरत्ताराकारं[१६९] लक्षयेत्।
अथवा भ्रमरगुहामध्ये[१७०] आरक्तभ्रमराकारं[१७१] लक्षयेत् अथवा[१७२]
कर्णद्वयं[१७३] तर्ज्जनीभ्यान्निरोधयेत् ।
तः शिरोमध्ये[१७४] धूंधूंकारनादं[१७५] शृणोति[१७६] ।[१७७]
अथवा[१७८] चक्षुर्मध्ये नीलज्योतिरूपं[१७९] पुत्तल्याकारं[१८०]
लक्षयेत्[१८१] ।।२७।।

athvā lalāṭorddhve kollāṭamaṇḍape sphurattārākāraṃ lakṣayet |
athavā bhramaraguhāmadhye āraktabhramarākāraṃ lakṣayet |

---

१६७. ललाटोर्ध्वं IV-V, VIII; ललाटेद्वें VIII.

१६८. कोल्लाटमंटपे V; गोल्लाटमंडपे VI, XIII; कोह्लाटसंडये VII; भ्रुवोर्ल्ललाटमंटपे VIII; गोह्लाटमंटपे IX.

१६९. स्फुरताराकारं I-III, V; स्फुरत्काराऽकारं VI; स्फुरत्काराकारं X, XII.

१७०. भ्रमरगुहामध्य I-III, XIII; भ्रामगुहामध्ये VIII; भ्रमरगुहायामध्ये XI.

१७१. आरक्तं भ्रमराकारं IV-V, IX, XI; अरक्तं भ्रमराकारं VII; अरक्तभ्रमराकारं VIII.

१७२. अनुपलब्ध V.

१७३. अनुपलब्ध V.

१७४. देशे - अधिक पाठ XI.

१७५. दाद्याकारं नादं IV; घांघांकारं नादं VI; धांधाकारं नादं VII; धूंकारं नादं VIII; घंटाकारं IX; धूंधूंकारं नादं X, XI-XIII.

१७६. श्रुणोति VIII.

१७७. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति V.

१७८. अनुपलब्ध V; आ IX, XI.

१७९. नीलज्योतीरूपं VI, XI, XIII.

१८०. पुत्तलाकारं II; पुतल्याकारं V, X, XIII; पुतल्याकार VII; पुत्तस्याकारं VIII.

१८१. लक्ष्ययेत् III.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

athavā karṇadvayaṃ tarjjanībhyānnirodhayet |
taḥ śiromadhye dhūṃdhūṃkāranādaṃ śṛṇoti |
athavā cakṣurmadhye nīlajyotirūpaṃ puttalyākāraṃ lakṣayet ||27||

Or else one should concentrate upon kolaṭamaṇḍapa - space above the forehead which is glittering in form; or should concentrate upon a reddish bee in bhramaraguhā - a loci (a space) opposite to upper part of spinal cord (neck) or else close both ears with fingers one will listen a nada resembling 'dhūṃ dhūṃ' in head, or one should concentrate upon bluish flame like image in the eye.

इत्यनेकविधमन्तर्लक्ष्यम्[१८२]।
अथ[१८३] बहिर्लक्ष्यं[१८४] कथ्यते - नासाग्राद्बहिरङ्गुलचतुष्टये[१८५] नीलज्योतिःसंकाशं[१८६] लक्षयेत्[१८७]।
अथवा नासाग्रात्[१८८] षडङ्गुलमधो[१८९] वायुतत्त्वं[१९०] धूम्रवर्णं लक्षयेत्[१९१]।

---

१८२. इत्यनेकविधं I-II, V, VII, XI; इत्यनेकविधमं III; इति अनेकविधमांतरलक्ष्यं IV; अंतर्लक्षं - अधिक पाठ V; इत्यंतर्लक्ष्यं VI, VIII, X, XII-XIII; इत्यंतंर्लक्ष्यं IX.
१८३. अनुपलब्ध VI, VIII, X, XII.
१८४. वहिर्लक्ष्यं II-IV; बहिर्लक्षं V, VII.
१८५. नासाद्बहिरंगुलचतुष्ट्ये IV.
१८६. नीलज्योतिषंकाष्ठां IV; नीलज्योतिसंकाशं V, VII; नीलज्योतिसकाशं VIII.
१८७. लक्ष्ययेत् III.
१८८. तु - अधिकपाठ V, VII.
१८९. षडंगुले IV-IX; षडंगुल X, XII.
१९०. (अधोवायुतत्त्वं X, XII ??); वायुतत्त्वं I-IV, VI, IX; वायुस्तवं V; वायुस्तत्वं VII-VIII.
१९१. लक्ष्ययेत् III.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अथवा अष्टाङ्गुले[१९२] आरक्तं[१९३] तेजस्तत्त्वं[१९४] लक्षयेत्[१९५]।

अथवा दशाङ्गुले कल्लोलवदापस्तत्त्वं[१९६] लक्षयेत्[१९७] अथवा नासाग्राद्द्वादशाङ्गुले[१९८] पीतवर्णं पार्थिवतत्त्वं[१९९] लक्षयेत्[२००]।

अथवाऽऽकाशमुखं[२०१] दृष्ट्वाऽवलोकयेत्[२०२] ।

करणाकुलितं[२०३] पश्यति एवं निर्मलीकरणम् ।

अथवोर्ध्वदृष्ट्याऽन्तरालं[२०४] लक्षयेत्[२०५]।

ज्योतिर्मुखानि[२०६] पश्यति।

---

१९२. अष्टांगुल I-III, XIII; अंगुष्ठांगुले IV-V; अंष्टांगुले VI; अष्टाङ्गुलम् XI.

१९३. आरक्तं V, VII; आरक्तंऽ VI.

१९४. तेजस्तत्वं I-III, VI-IX; तेजस्तं V.

१९५. लक्ष्ययेत् III.

१९६. कल्लोलवदतत्वं I-III; कल्लोलवदापरतत्वं IV; कल्लोलवदासस्तत्वं VI-VII, IX; कल्लोलवत् अप्तत्त्वं XI.

१९७. लक्ष्ययेत् III.

१९८. नासाग्राद्वादशांगुले IV, VII, IX; नासाग्रद्वादशांगुले V; नासाग्रात् बहिर्द्वादशाङ्गुले XI.

१९९. पार्थिवतत्वं I-V, VII-IX; पार्थिवंतत्वं VI,

२००. लक्ष्ययेत् III.

२०१. अथवा आकाशं मुखं V, VII; अथवा आकाशमुख VI, IX; अथवा आकाशमुखी VIII.

२०२. दृष्टवा लक्षयेत् IV-V, XIII; दृष्ट्यावलोकयेत् VI, IX; दृष्ट्वा लक्षयेत् VII; दृष्ट्या लक्षयेत् VIII.

२०३. किरणानाकुलितं VI, X, XII; किरणा आकुलातटां VIII; किरणावलितटं IX.

२०४. अथवा ऊर्ध्वदृष्टवांतरालं VIII; अथ उर्ध्वदृष्ट्यांतरालं IX; अथवा ऊर्ध्वदृष्ट्यन्तरालं XI.

२०५. लक्ष्ययेत् I-III.

२०६. ज्योतिमुखामि III.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अथवा यत्र तत्राकाशं[२०७] लक्षयेत्।
आकाशसदृशं[२०८] चित्तं[२०९] मुक्तिप्रदं[२१०] भवति।
अथवा दृष्ट्यन्तस्तप्तकाञ्चनसन्निभां[२११] भूमिं[२१२] लक्षयेत् ।
दृष्टिः[२१३] [२१४] स्थिरा[२१५] भवति ।।२८।।[२१६]

ityanekavidhamantarlakṣyam |
atha bahirlakṣyaṃ kathyate
nāsāgrādbahiraṅgulacatuṣṭaye
nīlajyotiḥsaṃkāśaṃ lakṣayet |
athavā nāsāgrāt ṣaḍaṅgulamadho vāyutattvaṃ
dhūmravarṇaṃ lakṣayet |
athavā aṣṭāṅgule āraktaṃ tejastattvaṃ lakṣayet |
athavā daśāṅgule kallolavadāpastattvaṃ lakṣayet |
athavā nāsāgrāddvādaśāṅgule pītavarṇaṃ
pārthivatattvaṃ lakṣayet |
athavāऽऽkāśamukhaṃ dṛṣṭvāऽvalokayet |
kiraṇākulitaṃ pashyati |

---

२०७. कुत्राकाशं VIII.
२०८ आकाशेन दृशं आकाशसदृश
२०९. भवति - अधिकपाठ V, VII; चित्तं भवति - अधिक पाठ VIII.
२१०. मूर्तिप्रदं III; मोक्षप्रदं IV-V, VII; च - अधिक पाठ VIII.
२११. दृष्ट्यंतस्तखंकाचनसंनिभां III; दृष्टवा क्षप्तकांचनसंनिभां V; दृष्टया तप्तकांचनसंन्निभां VII; दृष्ट्यंतसप्तकांचनसंन्निभां VIII; दृष्ट्यान्तस्तप्तकांचनसंनिभां X, XII; दृष्ट्या तप्तकाञ्चनसन्निभां XIII,
२१२. भूमी VIII.
२१३. दृष्टि I-III, V-VI, VIII; दृष्टी VII.
२१४. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति IV.
२१५. स्छिरा V, VII, IX. स्थिता VIII.
२१६. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पङ्क्ति IV.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

evaṃ nirmalīkaraṇaṃ |
athavordhvadṛṣṭyā ऽntarālaṃ lakṣayet |
jyotirmukhāni paśyati |
athavā yatra tatrākāśaṃ lakṣayet |
ākāśasadṛśaṃ cittaṃ muktipradaṃ bhavati |
athavā dṛṣṭyantastaptakāñcanasannibhāṃ bhūmiṃ lakṣayet |
dṛṣṭiḥ sthirā bhavati ||28||

Thus is the multiple form of Internal Aims.

Now is narrated External Aims-

Four fingers outside the tip of the nose a blue flame be concentrated upon.

Or six fingers from the tip of the nose the Air Element of the color of smoke be concentrated upon.

Or eight fingers (from the tip of the nose) reddish Fire Element be concentrated upon.

Or a Water Element of the form of water ripples be concentrated upon (as situated) ten fingers (away from the tip of the nose).

Or twelve fingers away from the tip of the nose the Earth Element of the color of yellow be concentrated upon .

Or one should gaze the Sky full of rays by upturning towards it. Thus takes place the purification.

Or gaze the space by turning the face upwards.

One sees the flames.

Or observe the space everywhere. The citta becomes capable of bestowing liberation by being similar to sky.

Or through the gaze concentrate upon a land resembling a color of heated gold. Gaze becomes steady.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

इत्यनेकविधं[२१७] बहिर्लक्ष्यम्[२१८] ।
अथ मध्यमलक्ष्यं[२१९] कथ्यते -
श्वेतवर्णं[२२०] वा[२२१] रक्तवर्णं वा कृष्णवर्णं वाऽग्निवर्णं[२२२] वा[२२३] शिखाकारं वा[२२४] ज्योतिरूपं[२२५] वा[२२६] विद्युदाकारं वा[२२७] सूर्यमण्डलाकारं वाऽर्द्धचन्द्राकारं वा यथेष्टं[२२८] स्वपिण्डमात्रं स्थानवर्जितं[२२९] वा[२३०] मनसा लक्षयेत्[२३१] ।।२९।।

ityanekavidhaṃ bahirlakṣaṃ |
atha madhyamalakṣyaṃ kathyate -
śvetavarṇaṃ vā raktavarṇaṃ vā kṛṣṇavarṇaṃ vāsgnivarṇaṃ vā śikhākāraṃ vā jyotirūpaṃ vā vidyudākāraṃ va sūryamaṇḍalākāraṃ vāsrddhacandrākāraṃ vā yatheṣṭaṃ svapiṇḍamātraṃ sthānavarjitaṃ vā manasā lakṣayet ||29||

---

२१७. इत्यनेकविध VI.
२१८. वहिर्लक्ष्यं II, IV; बहिर्लक्षं कथ्यते V.
२१९. मध्यलक्ष्यं IV, VII-VIII; मध्यलक्षं मध्यमं लक्ष्यं
२२०. स्वेतवर्णं IX.
२२१. अनुपलब्ध IV-X.
२२२. वा अग्नि IV-X, XII.
२२३. अनुपलब्ध I-X, XII.
२२४. अनुपलब्ध III.
२२५. ज्योतिरूपं XI, XIII.
२२६. अनुपलब्ध IV-V, VII.
२२७. अनुपलब्ध X, XII.
२२८. अथेष्टं I; यथेच्छा IV; यथेछ V, VII; यथेष्ट X, XII.
२२९. स्छानवर्जितं IV, VII, IX; स्छानविवर्जितं V.
२३०. अनुपलब्ध IV-X, XII.
२३१. संस्मरेत् III; तत्वाकाशं - अधिक पाठ VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Such is the manifold External Aim.

Now is narrated the Intermediate Aims-

One should mentally concentrate upon either upon white, red or black color; or upon the flame of the color of fire or (upon) the luminary or upon lightening or upon solar orb or upon crescent moon or upon one's own body itself devoid of location.

इत्यनेकविधं मध्यमलक्ष्यम्[२३२] । इति[२३३] लक्ष्यत्रयम्[२३४] ।।[२३५]

अथ व्योमपञ्चकं लक्षयेत्[२३६] - आकाशं पराकाशं[२३७] महाकाशं तत्त्वाकाशं[२३८] सूर्याकाशमिति[२३९] व्योमपञ्चकं (बाह्याभ्यन्तरेऽत्यन्तनिर्मलं[२४०]) निराकारम्[२४१] आकाशं लक्षयेत्[२४२] ।[२४३]

अथवा[२४४]

---

२३२. मध्यलक्ष्यं IV, VI-IX; मध्यलक्ष V; मध्यमं लक्ष्यम् X, XII-XII;

२३३. अनुपलब्ध I-X, XII.

२३४. अनुपलब्ध I-X, XII.

२३५. अनुपलब्ध I-X, XII.

२३६. लक्ष्ययेत् II-III.

२३७. परमाकाशं IV.

२३८. तत्वाकाशं I-VIIm IX-X; अनुपलब्ध VIII.

२३९. सूर्यकाशमिति V.

२४०. वाह्याभ्यंतर अत्यंतनिर्मलं I; वाह्याभ्यंतर अत्यंतनिर्मलं II; बाह्याभ्यंतर अत्यंतं निर्मलं III; बाह्यांतरे अत्यंतनिर्मलं V; बाह्याभ्यंतरे अत्यंतं धवलाकारनिभं VII; बाह्याभ्यन्तरमत्यन्तनिर्मलं XI.

२४१. अनुपलब्ध VII.

२४२. लक्ष्ययेत् III.

२४३. अनुपलब्ध VII.

२४४. अनुपलब्ध VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बाह्याभ्यन्तरेऽत्यन्ताऽन्धकारनिभं[२४५] पराकाशमवलोकयेत्[२४६]।
अथवा[२४७] बाह्याभ्यन्तरे[२४८] कालाऽनलसंकाशं[२४९] महाकाशमवलोकयेत्।
अथवा[२५०] बाह्याभ्यन्तरे[२५१] निजतत्त्वस्वरूपं[२५२]
तत्त्वाकाशमवलोकयेत्[२५३] ।
अथवा[२५४] बाह्याभ्यन्तरे[२५५] सूर्यकोटिसदृशं[२५६] सूर्याकाशमवलोकयेत्।
एवं व्योमपञ्चकाऽवलोकनेन व्योमसदृशो भवति ।।३०।।

ityanekavidhaṃ madhyamalakṣyaṃ | iti lakṣyatrayam ||
atha vyomapañcakaṃ lakṣayet -
ākāśaṃ parākāśaṃ mahākāśaṃ tattvākāśaṃ sūryākāśamiti vyomapañcakaṃ (bāhyābhyantare'styantanirmalaṃ) nirākāraṃ ākāśaṃ lakṣayet |
athavā bāhyābhyantare'styantā'ndhakāranibhaṃ parākāśamavalokayet |

---

२४५. बाह्याभ्यंतर अत्यंतांधकारनिभं I-III; अनुपलब्ध VII; बाह्याभ्यंतरे अत्यंतांधकारेनिभं VIII; बाह्याभ्यन्तरे अत्यन्ते धवलाकारं XIII.

२४६. परमाकाशमवलोकयेत् IV; फराकाशमवलोकयेत् V.

२४७. अनुपलब्ध IV-VII, IX-X, XII.

२४८. वाह्याभ्यंतरे II.

२४९. कालनिलसंकाशं V; कलानलसंकाशं VIII.

२५०. अनुपलब्ध I-VII, IX-XIII.

२५१. सवाह्याभ्यंतरे VI; सबाह्याभ्यंतरे VIII-IX.

२५२. निजतत्वं स्वरूप IV.

२५३. तत्वाकाशमवकलोकयेत् VII; तत्त्वाकाशवलोकयेत् XII.

२५४. अनुपलब्ध XI.

२५५. वाह्याभ्यंतरे I-II; वाह्यांभ्यंतरे IV; बाह्यांतरे V; सबाह्याभ्यंतरे VIII.

२५६. सूर्यकोटिसंनिभं IV; सूर्यकोटिनिभं V-IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

athavā bāhyābhyantare kālāऽnalasaṃkāśaṃ mahākāśamavalokayet |
athavā bāhyābhyantare nijatattvasvarūpaṃ tattvākāśamavalokayet |
athavā bāhyābhyantare sūryakoṭisadṛśaṃ sūryākāśamavalokayet |
evaṃ vyomapañcakāऽvalokanena vyomasadṛśo bhavati ||30||

Thus manifold is the External Aim.

Thus ends the (discussion of) triad of Aims.

Now the five -fold Vyomas(spaces) be concentrated upon.

The five fold Vyomas are- ākāśa, Parākāśa, Mahākāśa, Tattvākāśa and Suryākāśa .

ākāśa be concentrated upon.

Or one should gaze at paramākāśa that is externally and internally pitch dark.

Or one should gaze at mahākaśa that is similar to bluish dark externally and internally.

Or one should gaze at tattvākāśa externally and internally that is of the nature of self- nature.

Or one should gaze at suryākāśa externally and internally similar to crores of suns.

Thus by gazing at five fold ākāśa one becomes similar to sky.

उक्तञ्च -

नवचक्रं[२५७] कलाधारं त्रिलक्ष्यं[२५८] व्योमपञ्चकम् ।
सम्यगेतन्न[२५९] जानाति स योगी नामधारकः ।।३१।।

---

२५७. नवचक्र IX.

२५८. त्रिलक्षं IV-V, VII.

२५९. सम्यगेतन्नं V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

uktañca -
navacakraṃ kalādhāraṃ trilakṣyaṃ vyomapañcakaṃ |
samyagetanna jānāti sa yogī nāmadhārakaḥ ||31||

Indeed it has been said also-

A yogī who does not properly know nine cakras, kalādhāras (phases of loci), tri-lakṣyas(triad of aims), five-fold vyomas (akāśās) is so-called one.

अथाऽष्टाङ्गयोगः[२६०] कथ्यते[२६१] -तत्र[२६२] यम-नियमाऽऽसन प्राणायाम-प्रत्याहार-ध्यान-धारणा-समाधयोऽष्टावङ्गानि[२६३] ।[२६४]

तत्र[२६५] यम इत्युपशमः सर्वेन्द्रियजय[२६६] आहार-निद्राशीत[२६७] -वाताऽऽतपजयश्च[२६८] ।

एवं[२६९] शनैः शनैः[२७०] साधयेत् ।।३२।।

---

२६०. अथाष्टांगयोग III; अथाष्टांगानि IV; अथ अष्टांगप्रयोगः IX; अथाश्टाङ्गो योगः XI.

२६१. अनुपलब्ध IV-X, XII.

२६२. अनुपलब्ध X-XIII.

२६३. यमनियममासानप्राणायामप्रत्याहारध्यानधारणासमाधयोऽष्टावंगानि I; यमनियमासानप्राणायामप्रत्याहारधारणाध्यानसमाधयोऽष्टाङ्गानि X, XII; यमनियमासानप्राणायामप्रत्याहारधारणाध्यानसमाधयोऽष्टावङ्गानि XI, XIII.

२६४. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति IV-IX.

२६५. अनुपलब्ध IV-X, XII.

२६६. सर्वेंद्रियजपः III; च अधिक पाठ VI;

२६७. आहारनिंद्राशीत I-II; अहारनिद्राशीत III, IX,

२६८. वातातपजपश्च V; वातातपजजयश्च VII.

२६९. अनुपलब्ध IV.

२७०. शनै VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

athāऽṣṭāṅgayogaḥ kathyate -
tatra yama-niyamāऽऽsana-prāṇāyāma-pratyāhāra dhyāna-dhāraṇā-samādhayoऽṣṭāvaṅgāni |
tatra yama ityupaśamaḥ sarvendriyajaya āhāra nidrāśīta - vātāऽstapajayaśca |
evaṃ śanaiḥ śanaiḥ sādhayet ||32||

Now is narrated the eight fold Yoga-

The eight fold limbs are- yama, niyam, āsana, prāṇāyāma, pratyāhāra, dhyāna, dhāraṇa and samādhī.

The yama is tranquility, restraint over all the sense organs and conquest over food, sleep, cold, vāta (air) and heat. This should be gradually accomplished.

इति यमलक्षणम् ।[२७१]
नियम[२७२] इति मनोवृत्तीनां[२७३] नियमनम्[२७४] ।
एकान्तवासो[२७५] निःसङ्गतौदासीन्यं[२७६] यथाप्राप्तिसन्तुष्टिवैराग्यं[२७७] गुरुचरणाऽवरूढत्वमिति[२७८] नियमलक्षणम्[२७९] ।।३३।।

---

२७१. अनुपलब्ध IV-X, XII.

२७२. नियमन V; नियमनम् VI-VIII; नियमम् IX.

२७३. मनोवृत्तिनां V; मनोवृतीनां VII.

२७४.इति - अधिकपाठ V-VII, IX-X, XII.

२७५.एकांते वासः I-III, XI.

२७६. निःसंगता औदासिन्यं IV-VI, IX; त्रिसंगता औदासिन्यं VII; निस्संगता औदासीन्यं वैराग्यं VIII.

२७७.यथा प्राप्तिसंतुष्टिर्वैरस्यं I-III, VI, X-XII; यथाप्राप्तिः संतुष्टीः वैराग्यं V; यथाप्राप्तिः संतुष्टिः वैराग्यं VII; यथाप्राप्तिसंतुष्टिः VIII.

२७८. गुरूचरणावगूढत्वं IV; गुरुवचनावरूठत्वं V; गुरुचरणावरूधत्वं VIII.

२७९. नियमनलक्षणं VI; एतेषां मध्ये यथेष्टमेकं विधाय सावधाने - अधिकपाठ VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

iti yamalakṣaṇam |
niyam iti manovṛttīnāṃ niyamanam |
ekāntavāso niḥsaṅgataudāsīnyaṃ yathāprāptisantuṣṭivairāgyaṃ gurucaraṇāsvarūḍhatvamiti niyamalakṣaṇam ||33||

Thus Yama signifies these characteristics.

Niyama is regulation of functioning of mind. Abiding in seclusion, devoid of contacts, indifference, contentment with whatever one accomplishes, detachment, surrender to the (lotus) feet of preceptor. Thus Niyam signifies these characteristics.

आसनमिति सदा[२८०] स्वस्वरूपत्वे[२८१] समासन्नता[२८२] ।
स्वस्तिकासनं[२८३] पद्मासनं[२८४] सिद्धासनमेतेषां[२८५] मध्ये यथेष्टमेकं[२८६] विधाय सावधानेन स्थातव्यम्[२८७] ।।३४।।

āsanamiti sadā svasvarūpatve samāsannatā |
svastikāsanaṃ padmāsanaṃ siddhāsanameteṣāṃ madhye yatheṣṭamekaṃ vidhāya sāvadhānena sthātavyam ||34||

---

२८०. अनुपलब्ध IV, X, XII-XIII.

२८१. सस्वरूपे IV-V, VII; स्वस्वरूपे VI, X-XIII; स्वस्वरूप VIII; स्वरूपे IX.

२८२. समासनता IV-V, VII; समान्नता IX.

२८३. स्वस्थेकासनं VIII.

२८४. अनुपलब्ध III.

२८५. सिद्धासनं एषां IV.

२८६. यथेष्टमेकं IV.

२८७. स्छातव्यम् IV-V, VII, IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Ever abiding completely in one's own nature is āsana. Out of Svastikāsana, Padmāsana and Siddhāsana having adopted any one desirable (posture) one must be steadied there attentively.

इत्यासनलक्षणम् ।
प्राणायाम[२८८] इति[२८९] प्राणस्य स्थिरता[२९०] ।
रेचक-पूरक-कुम्भकसङ्घट्टकरणानि[२९१] चत्वारीति[२९२]
प्राणायामलक्षणम्[२९३] ।।३५।।

ityāsanalakṣaṇam |
prāṇāyāma iti prāṇasya sthiratā |
recak-pūraka-kumbhakasaṅghaṭṭakaraṇānī catvārīti
prāṇāyāmalakṣaṇam ||35||

Thus is characterized the āsana.

Prāṇāyāma is steadiness of prāṇa and is characteristic of four-fold (nature) - recaka, pūraka, kumbhaka, and sanghaṭṭakaraṇa (unification of prāṇa and apāna i.e.keval kumbhaka).

---

२८८. प्राणायामम् V, VII-VIII; प्रणायाम IX.
२८९. अनुपलब्ध IV.
२९०. स्थ्रिरता IV-V, VII, IX.
२९१. रेचकपूरककुंभकसंघट्टाः करणानि I-III; रेचकपूरककुंभकसघट्टकरणानि VI; रेचकपूरकंकुंभकसंघट्टभरणानि VIII.
२९२. चत्वारि IV, VI-X, XII-XIII; चत्वार V.
२९३. प्राणायामलक्षणानि XIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

प्रत्याहार[२९४] इति[२९५] चैतन्यतरङ्गाणां[२९६] प्रत्याहरणम्[२९७] । यथा[२९८] नानाविकारग्रसनम्[२९९] उत्पन्नविकारस्याऽपि[३००] निवृत्ति र्निर्भीतिरिति[३०१] प्रत्याहारलक्षणम् ।।३६।।

pratyāhāra iti caitanyataraṅgāṇāṃ pratyāharaṇam / yathā nānāvikāragrasanam utpannavikārasyā ऽpi nivṛttir-nirbhītiriti pratyāhāralakṣaṇam //36//

Pratyāhāra consists of withdrawal of the waves of consciousness (caitanya-citta). Further, It is characteristic of consumption of various diseases and warding off of aroused diseases too and thus being fearless.

---

२९४. प्रत्याहारलक्षणं V; प्रत्याहारम् VI-X, XII.

२९५. अनुपलब्ध V.

२९६. चेतन्यांतरंगानां VIII; चैतन्यतुरंगाणां XI, XIII.

२९७. प्रत्याहारलक्षणं V.

२९८. यदा VIII; अनुपलब्ध XIII.

२९९. नानाविकारग्रसन X, XII; विकारग्रसनं XIII.

३००. उपपन्नविकारस्यापि IX.

३०१. निवृत्तिः इति IV; निर्मितिः इति V; निर्भितिः इति VI; निर्भितिः इति VII; निर्भीतिः इति VIII; निर्भितः इति IX; निवृत्तिः निर्भातीति X, XII-XIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अथ ध्यानम्[३०२] -
अस्ति[३०३] कश्चित्परमाद्वैतस्य[३०४] भावः[३०५]।
स एवाऽऽत्मेति यथा[३०६] यद्यत्स्फुरति[३०७]
तत्तत्स्वरूपमेवेति[३०८] भावयेत् । सर्वभूतेषु[३०९] समदृष्टिश्च[३१०] ।।३७।।

atha dhyānam -
asti kaścitparamādvaitasya bhāvaḥ |
sa evāऽऽtmeti yathā yadyatsphurati tattatsvarūpameveti bhāvayet | sarvabhūteṣu samadṛṣṭiśca ||37||

(Dhyāna consists of) contemplation that there is Absolute Non-duality and whatever bursts-forth in being is That Self Itself. Entire existence be gazed with equanimity. Such is the characteristic of Dhyāna.

---

३०२. इति - अधिकपाठ X, XII.
३०३. स्वस्ति VIII.
३०४. कश्चित्परमाद्वैतस्य III; कश्चन परमात्माद्वैतस्य IV;
कश्चनपरमात्माऽद्वैतस्य V, VII; कश्च परमाद्वैतस्य VI;
कश्चन परमाद्वैतस्य VIII, X, XII-XIII; कश्चनपरमाद्वैतस्व IX;
कश्चत्परमात्माऽद्वैतस्य ??
३०५. अभावः IV.
३०६. यथ II.
३०७. यद्यत्फुरति III; यद्यस्फुरति V; यद्यत्स्पुरति VII.
३०८. तत्तत्सरूपमेवेति IV; तत्तस्वरूपमेवेति VIII; मनसि-अधिकपाठ IX.
३०९. सपुर्वभूतेषु VIII.
३१०. समद्रिष्टिश्च VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

इति ध्यानलक्षणम् ।[३११]

धारणेति सबाह्याभ्यन्तर[३१२] एकमेव[३१३] निजतत्त्वस्वरूपम्[३१४] एवमन्तःकरणेन[३१५] धारयेत्[३१६]। यथा यद्यदुत्पद्यते[३१७] तत्तन्निराकारे[३१८] धारयेत्[३१९]।

स्वात्मानं[३२०] निर्वात दीपमिव[३२१] सन्धारयेत्[३२२] ।।३८।।

iti dhyānalakṣaṇam |
dhāraṇeti sabāhyābhyantara ekameva nijatattvasvarūpam evamantaḥkaraṇena dhārayet |
yathā yadyadutpadyate tattannirākāre dhārayet |
svātmānaṃ nirvāta dīpamiva sandhārayet ||38||

Dhāraṇā consists in holding through the antaḥkaraṇa that whatever is inside and outside is only of the nature of one's own form. Whatever (mental modifications) arise are merged in the formless, like a lamp kept in windless place one should hold oneself steadily.

---

३११. अथ धारणामाह - अधिक पाठ XI.

३१२. सवांह्याभ्यंतरे IV.

३१३. एवमेव VIII.

३१४. निजतत्वस्वरूपां V, VII; निजतत्वं VIII.

३१५. अंतःकरणेन IV; ग्वमंतःकरणेन V, VII; एवान्तःकरणेन X-XIII,

३१६. अनुपलब्ध IV-XIII; साधयेत् - अधिक पाठ I-XIII.

३१७. यद्दत्पपद्यते IV.

३१८. तत्तं निराकारं IV; ततनिराकारे VII; तत्तं निराकारे VIII; तत्तनिराकारं IX.

३१९. ध्यायेत् IV-V, VII.

३२०. स्वात्मानां III.

३२१. नीर्वातदीपमिव II-III; नितिर्वातदीपमिव VII; निवातदीपमिव VIII.

३२२. संधापयेत् IV-V, VII; धारयेत् X, XII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

इति धारणालक्षणम्[३२३] ।

अथ समाधिः[३२४] -

सर्वतत्त्वानां समावस्था[३२५] निरूद्यमत्व मनायासस्थितिमत्त्वम्[३२६]
इति समाधिलक्षणम्[३२७] ।।३९।।

iti dhāraṇālakṣaṇam /
atha samaādhiḥ -
sarvatattvānāṃ samāvasthā nirūdyamatva
manāyāsasthitimattvam iti samādhilakṣaṇam //39//

Thus ends the characteristics of the dhāraṇā.

Now the Samādhī-

Samādhī is the unity of the entire existence, a state of withheldness, effortlessness and spontaneity.

Thus is the nature of Samādhī.

---

३२३. धारणलक्षणम् VI, VIII.

३२४. समाधिलक्षणम् X. XII-XIII.

३२५. समावस्थ III; समावस्छा IV-V, VII, IX.

३२६. मिरुद्यमवत्त्वमनायासस्थितिमत्वम् I-II; निरुद्यमत्वम् III;
निरुद्यमत्वमनायास-स्छितिलक्षणत्वम् IV;
निरुद्यमत्वमनायासस्छितिमत्वम् V, IX;
निरिद्यमवत्यमनायासस्थितिमत्वं VI;
निरुद्यमत्वमनांयासस्छितिमत्त्वम् VII;
निमध्यमत्वमनायासस्थितिमत्वम् VIII;
निरुद्यमत्वमनायासस्थितिमत्वम् XIII;
इति समाधिः - अधिक पाठ XI, XIII.

३२७. अनुपलब्ध IV; समाधिलक्षणम् IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

इत्यष्टाऽङ्गयोगलक्षणम्[३२८] ।

।। इति श्रीगोरक्षनाथकृतौ[३२९] सिद्धसिद्धान्तपद्धतौ[३३०]

पिण्डविचारो[३३१] नाम द्वितीयोपदेशः[३३२] ।।

ityaṣṭā ऽṅgayogalakṣaṇam |

|| iti śrīgorakṣanāthakṛtau

siddhasoiddhāntapaddhatau piṇḍavicāro nāma dvitīyopadeśaḥ ||

Thus ends the characteristics of aśṭāṅga-yoga.

Thus ends the Second Chapter entitled as Piṇḍa Vicāra from Siddhasiddhāntpaddhati composed by śrī Gorakṣanāth.

* * * * *

---

३२८. अनुपलब्ध V; इत्यंष्टांगयोगलक्षणं VII.

३२९. गोरक्षनाथकृतौ II-III, V, VII-IX; गोरक्षनाथकृत IV.

३३०. सिद्धसिद्धांतपद्धत्यां IV; सिद्धसिद्धसिद्धांतपद्धतौ VIII.

३३१. पिंडविचारं VI, VIII-IX; पिंडोविचारो VII.

३३२. द्वितीयोपदेसः III; द्वितीयोद्देशः IV;
श्रीरामचंद्राय नमः - अधिक पाठ VIII; समाप्तः - अधिक पाठ IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तृतीयोपदेशः

Chapter - III

अथ[१] पिण्डसंवित्तिः[२] कथ्यते[३] -

atha piṇḍasaṃvittiḥ kathyate -

Now the Body Wisdom is unfolded:

पिण्डमध्ये चराचरं[४] यो[५] जानाति स योगी पिण्डसंवित्तिर्भवति[६] ।।१।।

piṇḍamadhye carācaram yo jānāti sa yogī
piṅḍasaṃvittirbhavati ||1||

A Yogī is said to be the possessor of the Body Wisdom who knows that the entire existence - moveable/immoveable - abides in the body.

कूर्मः पादतले वसति[७]। पातालं पादाङ्गुष्ठे[८] । तलातलमङ्गुष्ठाग्रे[९] । महातलं पादपृष्ठे[१०] ।
रसातलं गुल्फे[११]। सुतलं जङ्घायाम् । वितलं जान्वोः। अतलमुर्वोः[१२] ।

---

१. श्रीगुरुं नौमि अथ IX.
२. पिंडासंविति V; पिंड संपत्ति VIII.
३. कथ्य VI.
४. चराचरौ X, XII.
५. अनुपलब्ध IV.
६. पिंडसंवितिर्भवति IV; पिंडसंवेत्तिर्भवति V; पिंडसंपत्तिर्भवति VIII.
७. वसंति V.
८. पादांगुष्टे I-III, VII.
९. तलातलं अंगुष्टाग्रे I-III, VII.
१०. पृष्टे I-III; पादपृष्टे VI; पृष्ठे X, XII.
११. गुल्पे V; गुल्भे VIII.
१२. अतलमुर्वौः X, XII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

एवं सप्तपातालं रुद्रदेवताऽऽधिपत्ये[१३] तिष्ठति[१४] ।
पिण्डमध्ये[१५] क्रोधरूपी[१६] भावः। स एव कालाऽग्निरुद्रः ।।२।।

kūrmaḥ pādatale vasati / pātālaṃ pādāṅguṣṭhe /
talātalamaṅguṣṭhāgre / mahātalaṃ pādapūṣṭhe /
rasātalaṃ gulphe / sutatalaṃ jaṅghāyām /
vitalaṃ jānvoḥ / atalamurvoḥ /
evaṃ saptapātālaṃ rudradevatāऽऽdhipatye tiṣṭhati /
piṇḍamadhye krodharupī bhāvaḥ /
sa eva kālāऽgnirudraḥ //2//

In the sole abides the tortoise; in the toes there is lower region (patal) ; in the tip of the toes there is a region known as talātala; at the back of the foot there is a region called mahātala; in the ankle there is a region named as rasātala; sutala is in the shanks; in the knees there is (the region called) vitala (where as) in thighs there is atal region. Thus abide seven regions in the body under the control of the deity rudra .In the body the emotion known as anger is (the deity named as) kālāgni rudra.

भूर्लोको[१७] गुह्यस्थाने[१८] । भूवर्लोको[१९] लिङ्गस्थाने[२०] ।
स्वर्लोको[२१] नाभिस्थाने[२२] । एवं लोकत्रय इन्द्रो[२३] देवता ।
पिण्डमध्ये सर्वेन्द्रियनियामकः स एवेन्द्रः[२४] ।।३।

---

१३. रुद्रो देवताधिपत्ये I-VIII; रुद्रो देवताऽधिपत्येरुद्रो IX;
रूद्रो देवता, आधिपत्ये XI.
१४. तिष्टति I-II.
१५. पिंममध्ये I-II.
१६. क्रोधस्वरूपी IX, XIII.
१७. भूर्लोकं V-VII, X, XII; भूलोक VIII.
१८. दुह्यस्छाने I-V-V, VII, IX.
१९. भुवर्लोकं V-VI, X, XII; भूवर्लोकं VII; भूवर्लोक VIII.
२०. लिंगस्छाने IV, VII; गुह्यस्छाने V.
२१. सुवर्लोको IV; सुवर्लोकं V, VII; स्वर्लोकं VI, X, XII; सुवर्लोक VIII.
२२. नाभिस्छाने IV-V, VII, IX.
२३. स इन्द्रो III; <xpùÉä VII.
२४. एवेद्रः VI-VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

bhūrloko guhyasthāne/ bhūvarloko liṅgasthāne/
svarloko nābhisthāne/
evaṃ lokatryaya indro devatā /
piṇḍamadhye sarvendriyaniyāmakaḥ sa evendraḥ //3//

In the secret (guhya) place i.e. anus there is bhurloka region; in the generative organ there is bhuvaḥ loka region. In the navel region there is svarloka. Thus Indra is the (presiding) deity of these three regions. Indra indeed is the controlling deity of all the organs in the body.

दण्डाङ्कुरे महर्लोकः। दण्डकुहरे[२५] जनोलोकः[२६] ।
दण्डनाले[२७] तपोलोकः[२८]।
मूलकमलमध्ये[२९] सत्यलोकः। एवं लोकचतुष्ट्ये[३०] ब्रह्माऽधिदेवता[३१] ।
पिण्डमध्येऽनेकमानाऽभिमानस्वरूपी[३२] तिष्ठति[३३] ।।४।।

daṇḍāṅkure maharlokaḥ / daṇḍakuhare janolokaḥ /
daṇḍanāle tapolokaḥ /

---

२५. दंडकुरे IV; अनुपलब्ध VIII.

२६. अनुपलब्ध VIII.

२७. दंमनाले I.

२८. तपोलेपः VI.

२९. मूलकमले IV-XIII.

३०. लोकचतुष्टयं IV.

३१. ब्रह्मादिदेवता I-II, VI, IX-X, XII; ब्रह्मादिर्देवता III;
ब्रह्मा देवता IV-V, VII, XIII.

३२. पिंडमध्ये अनेकनानाभिमानस्वरूपी I-II, VI;
पिंडमध्ये अनेकनामाभिधानमना स्वरूपेण IV;
पिंडमध्ये अनेकमानाभिमानःस्वरूपी VII;
पिंडमध्ये अनेकमानावमानस्वरूपः VIII.

३३. तिष्टति I-II; तिछति VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

mūlakamalamadhye satyalokaḥ |
evam lokacaṣṭye brahmāऽdhidevatā |
piṇḍamadhyeऽnekamānāऽbhimānasvarūpī tiṣṭhati ||4||

At the sprout of the spine there is maharloka. In the spine cavity there is janoloka. In the spinal cord there is tapoloka (and) in root lotus (mula kamal) there is satyaloka. Thus in these four regions the presiding deity is brahma, abiding in the body in various forms such as ego and pride.

विष्णुलोकः[३४] कुक्षौ तिष्ठति[३५]। तत्र विष्णुर्देवता ।
पिण्डमध्येऽनेकव्यापारको[३६] भवति। हृदये[३७] रुद्रलोकः।
तत्र[३८] रुद्रो देवता। पिण्डमध्ये उग्ररूपी[३९] तिष्ठति[४०]।
वक्षःस्थल[४१] ईश्वरलोकः[४२]। तत्रेश्वरो देवता।
पिण्डमध्य[४३] ईश्वरः[४४] तृप्तिस्वरूपी[४५] तिष्ठति[४६]।

---

३४. विष्णुर्लोकः II; विष्णुलोक III; विष्णुल्लोकः V; विष्णुलोकं VIII.
३५. तिष्टति I-II, VII; वसति VIII.
३६. पिंडमध्ये अनेकव्यापको IV-V, VII, IX; पिंडमध्ये अनेकव्यापारो VI, VIII; पिण्डमध्येऽनेकव्यापारकारको X, XII-XIII.
३७. हृदेये VII.
३८. नत्र VII.
३९. उग्रस्वरुपी IV-X, XII-XIII.
४०. तिष्टति I-II, V; भवति VII.
४१. वक्षस्थले I-III, VI, VIII-IX; वक्षस्छले IV-V, VII.
४२. इश्वरलोकः I; ईस्वर्लोकः III; ईश्वरो लोकः IX.
४३. अनुपलब्ध IV-V.
४४. ईश्वर I-III; अनुपलब्ध IV-XIII.
४५. अनुपलब्ध IV; तृस्वरूपी VIII.
४६. तिष्टति I-II, VII; अनुपलब्ध IV.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कण्ढमूले सदाशिवलोकः। तत्र सदाशिवो देवता[४७]।
पिण्डमध्ये सौम्यरूपी तिष्ठति[४८]।[४९]
कण्ढमध्ये नीलकण्ढलोकः[५०]। तत्र नीलकण्ढो देवता।[५१]
पिण्डमध्येऽभयस्वरूपी[५२] तिष्ठति[५३]।[५४] तालुद्वारे शिवलोकः।
तत्र शिवो देवता।[५५] पिण्डमध्येऽनुपमस्वरूपी तिष्ठति[५६]।[५७] लम्बिकामूले भैरवलोकः[५८]। तत्र भैरवो देवता।[५९]
पिण्डमध्ये सर्वोत्तमस्वरूपी तिष्ठति[६०]।[६१]
तत्राभ्यन्तरे महासिद्धलोकः[६२]। तत्रादिमाता[६३] देवता।[६४]
पिण्डमध्ये प्रबोधस्वरूपिणी[६५] तिष्ठति[६६]।[६७]

---

४७. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति IV-X, XII.
४८. तिष्टति I-II.
४९. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पङ्क्ति IV-X, XII.
५०. निलकण्ठो लोकः X, XII.
५१. अनुपलब्ध - सम्पूरण पंक्ति IV-IX.
५२. पिंडमध्ये नित्यं I-III, X, XII.
५३. तिष्टति I-III.
५४. अमुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति IV-IX.
५५. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति IV-IX
५६. तिष्टति I-III.
५७. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति IV-IX.
५८. भैवलोकः I.
५९. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति IV-IX.
६०. तिष्टति I-II.
६१. अनुपलब्ध - संपूर्ण पंक्ति IV-IX.
६२. महासिद्धलोक III.
६३. तत्र महासिद्ध XI, XIII.
६४. अनुपलब्ध - संपूर्ण पंक्ति IV-IX, XII.
६५. प्रबोधस्वरूपी XI, XIII.
६६. तिष्टति I-II.
६७. अनुपलब्ध IV-X, XII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ललाटमध्येऽनादिलोकः[६८]। तत्राऽनादिर्देवता[६९]।[७०]
पिण्डमध्ये आनन्दपराहन्तास्वरूपी[७१] तिष्ठति[७२]।[७३]
शृङ्गाटे[७४] कुललोकः[७५]। तत्र कुलेश्वरो देवता।[७६]
पिण्डमध्ये आनन्दस्वरूपी तिष्ठति[७७]।[७८]
शङ्खमध्ये नलिनीस्थानेऽकुलेशलोकः[७९] । तत्र[८०] अकुलेश्वरो देवता ।
पिण्डमध्ये निरभिमानाऽवस्था[८१] तिष्ठति[८२]।[८३]
ब्रह्मरन्ध्रमध्ये[८४] परब्रह्मलोकः[८५] । तत्र परब्रह्म[८६] देवता[८७]।[८८]

---

६८. ललाटमध्ये अनादिलोक III.
६९. तत्रानादि - देवता X, XII.
७०. अनुपलब्ध - संपूर्ण पंक्ति IV-IX.
७१. आनंदस्वरूपी IV; अनन्दपराहन्तास्वरूपी XI.
७२. तिष्टति I-IV.
७३. अनुपलब्ध - संपूर्ण पंक्ति IV-IX.
७४. शृंगादि - III; भ्रूमध्ये - VIII.
७५. भृंगाकुललोकः - VIII.
७६. अनुपलब्ध - संपूर्ण पंक्ति IV-V.
७७. तिष्टति I-II, VII, X.
७८. अनुपलब्ध - संपूर्ण पंक्ति V.
७९. नलिनीस्छाने अकुलोलोकः IV-V, VII, IX; नलिनीस्थाने X, XII, IX; अनुपलब्ध VII.
८०. अनुपलब्ध- संपूर्ण पंक्ति VIII.
८१. निरभिमानावस्थ III; निरभिमानावस्छा IV-V
८२. तिष्टति I-II, अनुपलब्ध VII
८३. अनुपलब्ध - संपूर्ण पंक्ति VIII.
८४. ब्रह्मरंध्रे IV-VI, VIII-XIII.
८५. परव्रम्मलोकः IV; ब्रह्मलोकः V.
८६. परब्रह्मा I-II, VI; परमात्मा I; परब्रह्मो VIII.
८७. अधिदेवता XI.
८८. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पिण्डमध्ये[८९] परिपूर्णदशा[९०] तिष्ठति[९१]।

ऊर्ध्वकमले[९२] परात्परलोकः[९३]। तत्र परमेश्वरो देवता।

पिण्डमध्ये परापरभावस्तिष्ठति[९४] । त्रिकूटस्थाने[९५] शक्तिलोकः[९६] । तत्र पराशक्तिर्देवता ।

पिण्डमध्येऽस्तित्वावस्था[९७] सर्वासां[९८] सर्वकर्तृत्वावस्था[९९] तिष्ठति[१००]।

एवं पिण्डमध्ये सप्तपातालसहितैकविंशतिब्रह्माण्डस्थानविचारः[१०१] ।।५।।

viṣṇulokaḥ kukṣau tiṣṭati | tatra viṣṇurdevatā | piṇḍamadhyeऽnekavyāpārako bhavati |

---

८९. अनुपलब्ध IV, VII.

९०. परिपूर्णदां III; परिपूणं दशा IV; परिपूर्णं दशा VII.

९१. तिष्ठति - I-II, VI-VII.

९२. उर्ध्वकमले I-VV, V-VI, IX.

९३. परापरलोकः I-VIII, X-XIII.

९४. परापरभास्तिष्ठति I-II; अस्तित्वावस्छा परापरभावस्तिष्ठति IV; अस्त्वावस्छा परापरभावस्तिष्ठति V; परापरभास्तिष्ठति VI; अस्तिस्वावस्छा परापरभावस्तिष्ठति VII; अस्छिवस्ना परापरभावास्तिष्ठति VIII; अस्तित्वावस्छा परात्पपराभावस्तिष्ठति IV.

९५. त्रिकूटस्छाने IV-V, VII, IX.

९६. शक्तिलोक III.

९७. पिंडमध्ये अस्तिस्वावस्था I-II, VI; अनुपलब्ध I-II,

९८. सर्वानां VIII; सवार्शां IX.

९९. सर्वकर्तृत्त्वावस्छा IV, VII; सर्वकतृत्वावस्छा V.

१००. तिष्ठति I-II, V.

१०१. सप्तपातालसहितैकविंातिब्रह्मांडस्थानविचारः I; सप्तपातालसहितैः एकविंातिब्रह्मांडस्छानविचारः IV, VII, IX; सप्तपातालसहितैः एकविंातिब्रह्माडस्छानविचारः V; सप्तपातालसहितैः एकविंातिब्रह्मांडस्थानविचारः VI; सप्तपातालरहितैरेकविंातिब्रह्मांडस्थाने विचारः VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

hṛdaye rudralokaḥ| tatra rudro devatā |
piṇḍamadhye ugrarūpī tiṣṭati |
vakṣaḥsthala īśvaralokaḥ | tatreśvaro devatā |
piṇḍamadhya īśvaraḥ tṛptisvarūpī tiṣṭhati |
kaṇṭhamūle sadāśivalokaḥ | tatra sadāśivo devatā |
piṇḍamadhye saumyarūpī tiṣṭhati |
kaṇṭhamadhye nīlakaṇṭhalokaḥ |
tatra nīlakaṇṭho devatā |
piṇḍamadhyeऽbhayasvarūpī tiṣṭhati | tāludvāre śivalokaḥ | tatra śivo devatā |
piṇḍamadhyeऽnupamasvarūpī tiṣṭhati |
lambikāmūle bhairavlokaḥ | tatra bhairavo devatā|
piṇḍamadhye sarvottamasvarūpī tiṣṭhati |
tatrābhyantare mahāsiddhalokaḥ | tatrādimātā devatā |
piṇḍamadhye prabodhasvarūpiṇī tiṣṭhati |
lalāṭamadhyeऽnādilokaḥ | tatrāऽnādirdevatā |
piṇḍamadhye ānandaparāhantāsvarūpī tiṣṭhati |
śṛṅgāṭe kulalokaḥ| tatra kuleśvaro devatā|
piṇḍamadhye ānandasvarūpī tiṣṭhati |
śaṅkhamadhye nalinīsthāneऽkuleśalokaḥ |
tatra akuleśvaro devatā |
piṇḍamadhye nirabhimānāऽvasthā tiṣṭhati |
brahmarandhramadhye parabrahmalokaḥ |
tatra parabrahma devatā |
piṇḍamadhye paripūrṇadaśā tiṣṭhati |
ūrdhvakamale parātparalokaḥ |
tatra parameśvaro devatā |
piṇḍamadhye parāparabhāvastiṣṭhati |
trikūṭasthāne śaktilokaḥ | tatra parāśaktirdevatā |
piṇḍamadhyeऽstitvāvasthā sarvāsām
sarvakarttṛttvāvasthā tiṣṭhati |

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

evaṃ piṇḍamadhye saptapātālasahitaikaviṃśatibrahmāṇḍasthāna-vicāraḥ ||5||

In the belly abides the region of viṣṇu (viṣṇu loka) of which the presiding deity is viṣṇu regulating various functions in the body.

In the heart abides the region of rudra of which the presiding deity is rudra fierce some in nature.

In the chest abides the region of iśvara- in form of satisfaction of which presiding deity is iśvara.

At the root of throat there abides the region of sadāśiva - the presiding deity - coolness and moist in nature.

In the middle of throat there abides the region of nilakaṇṭha - the presiding deity in /of the form of fearlessness .

At the opening of palate there abides the śiva loka- the presiding deity - residing in form that has no match.

At the root of the tongue there abides the bhairavaloka -of which presiding deity is bhairava - residing in the form that is excellent . There inside is mahāsiddhaloka (region) of which the presiding deity is ādimāta in form of enlightenment in the body.

In the forehead abides the ānādiloka (beginning-less) - the presiding deity is anādi - pervading the body with unexcelled bliss.

In the sṛṅgāṭa (above the throat and below the palate) there the region of kula of which kuleśvara is the deity pervading the body in form of bliss.

Above the palate in the region of nalinī (end of the nostril) there is the region of akuleśa of which akuleśvara is the deity abidng in body in the state of ego-less-ness .

In the brahmarandhra there is the region of parabrahma of which parabrahma is the deity abiding in its perfectly complete state.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

In the ūrdhvakamal (upward facing lotus in the ākāśa cakra) there is the region of parātpara (region the beyond). There the deity is parameśvara pervading in the mode of both transcendence and immanence.

In the region of trikuṭa (triangle in the ākāśacakra) abides the region of śakti, parāśakti being the deity, having the existential and doer mode of being.

Thus is the discussion on twenty one regions of brahmāṇḍa along with seven.

सदाचारतत्त्वे[१०२] ब्राह्मणा[१०३] वसन्ति[१०४] । शौर्ये क्षत्रियाः[१०५]।
व्यवसाये वैश्याः[१०६]। सेवाभावे[१०७] शूद्राः[१०८]।
चतुःषष्टिकलास्वपि[१०९] चतुःषष्टिवर्णाः[११०] ।।६।।

sadācāratatve brāhmaṇā vasanti | śaurye kṣatriyaḥ |
vyavasāye vaiśyāḥ | sevābhāve śudrāḥ |
catuḥṣaṣṭikalāsvapi catuḥṣaṣṭivarṇāḥ||6||

Brahmaṇas abide by righteous conduct; kṣatriyas (warriors) in valor; vaiśyas (traders) in the commerce whereas śūdras in the service and sixty four craftsman in sixty four crafts.

---

१०२. सदाचारत्त्वे IV.
१०३. ब्राह्मणा I, VI; ब्राह्मणे IV.
१०४. वसति IV.
१०५. क्षत्रिया III; क्षयः IV; क्षत्रियः V, VII.
१०६. वैया III; वैयः IV-V, VII.
१०७. सेवायां IV-V, VII.
१०८. शूद्रः V, VII, VIII.
१०९. चतुषष्ठिकलास्वपि V; चतुषष्टिकलास्वपि VII, X, XII.
११०. चतुषष्टिवर्णः III; चतुःषष्ठिवर्णः V; चतुषष्टिवर्णः VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अथ सप्त समुद्राः सप्त द्वीपाः[१११] कथ्यन्ते[११२] -
मज्जायां जम्बूद्वीपः[११३]। अस्थिषु[११४] शाकद्वीपः[११५]।
शिरासु[११६] सूक्ष्मद्वीपः[११७]।
त्वक्षु[११८] क्रौञ्चद्वीपः[११९]। रोमसु[१२०] गोमयद्वीपः[१२१]।
नखेषु श्वेतद्वीपः[१२२]। मांसे[१२३] प्लक्षद्वीपः[१२४] ।।७।।

atha sapta samudrāḥ sapta dvīpāḥ kathyante |
majjāyām jambūdvīpaḥ | asthiṣu śākadvīpaḥ |
śirāsu sūkṣmadvīpaḥ |
tvakṣu krauñcadvīpaḥ | romasu gomayadvīpaḥ |
nakheṣu śvetadvīpaḥ | māṃse plakṣadvīpaḥ ||7||

Now are being narrated Seven Oceans and Seven Continents : In the marrow there is a Continent called Jambū, in the bones

---

१११. द्वीपानि IV; द्वीपाश्च XI, XIII.
११२. कथ्यते VI.
११३. जंबुद्वीपः I-II, V-VI, IX XIII; जांबुद्वीपः III; जंवूद्वीपं IV.
११४. अस्छिष IV-V, VII; अस्थिस्के VI; मस्तिष्के VIII; मेदेषु IX.
११५. शक्तिद्वीपं IV; शक्तिद्वीपः V-VII, X, XII; पुष्करद्वीपः IX.
११६. अनुपलब्ध VIII.
११७. सूक्ष्मद्वीपं IV; अनुपलब्ध VIII; शाकलद्वीपः IX.
११८. त्वक्क्षु II; त्वक्सु IV-VII, IX; त्वचि VIII.
११९. क्रौंचद्वीपं IV; कौंचद्वीपः VI.
१२०. रामसु V; रोमेतु VIII; रोमेषु IX.
१२१. गोमयद्वीपं IV; शाल्मलिद्वीपः VIII.
१२२. श्वेतद्वीपं IV.
१२३. अस्छिषु IV, IX; अस्छिनि V; अस्थिनि VI, VIII; अस्छिनी VII; मांसे (अस्थिनि) X, XII.
१२४. पक्षद्वीपः II; लक्षद्वीपः III; - क्षद्वीपं IV.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

there is a Continent called śāka, (whereas) in the vessels there is a Continent called Sūkṣma, in the skin there a Continent called Krauñch, in the hair there is a Continent called Gomaya; Continent śveta in the nails, in the flesh the Continent is Plakṣa.

एवं सप्त द्वीपाः[१२५] । मूत्रे क्षारसमुद्रः । शुक्रेऽमृतसमुद्रः[१२६] ।
लालायां[१२७] क्षीरसमुद्रः[१२८] । कफे[१२९] दधिसमुद्रः[१३०] ।
मेदसि[१३१] घृतसमुद्रः[१३२] ।
वसायां[१३३] मधुसमुद्रः[१३४] । रक्त इक्षुसमुद्रः[१३५] ।।८।।

evaṃ sapta dvīpāḥ / mūtre kṣārasamudraḥ /
śukreऽmṛtasamudraḥ /
lālāyāṃ kṣīrasamudraḥ / kaphe dadhisamudraḥ /
medasi dhṛtasamudraḥ /
vasāyāṃ madhusamudraḥ / rakta ekṣusamudraḥ //8//

Thus the Seven Continents. In the urine (there is) ocean of salt. In the semen there is the ocean of ambrosia. In the saliva there is the ocean of milk, in the kapha there is the ocean of curds, in the Medha there is the ocean of ghee, in the Marrow of flesh the ocean of honey (and) in the blood the ocean of sugarcane juice.

---

१२५. द्वीपानि IV; द्वीपः V, IX.
१२६. अनुपलब्ध IV-X, XII.
१२७. ललायां VII; लल्लायां IX; कफे XI.
१२८. दधिसमुद्रः XI.
१२९. लालायां XI.
१३०. क्षीरसमुद्रः XI.
१३१. अनुपलब्ध II.
१३२. अनुपलब्ध II.
१३३. रसायां VIII.
१३४. मधुसमुद्र II; मधुरसमुद्रः VIII.
१३५. इक्षुरससमुद्रः V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

एवं[१३६] सप्त समुद्राः[१३७]। नव खण्डा[१३८] नवद्वारेषु वसन्ति।
भारतखण्डः[१३९] काश्मीरखण्डः[१४०] कर्परखण्डः[१४१] श्रीखण्डः[१४२]
शङ्खखण्ड[१४३] एकपादखण्डो[१४४] गान्धारखण्डः[१४५]
कैवर्त्तकखण्डो[१४६] महामेरूखण्डः[१४७] ।।९।।

evaṃ sapta samudrāḥ |
nava khaṇḍā navadvāreṣu vasanti |
bhāratakhaṇḍaḥ kāśmīrakhaṇḍaḥ karparkhaṇḍaḥ |
śrīkhaṇḍaḥ śaṅkhakhaṇḍa |
ekapādakhaṇḍo gāndhārakhaṇḍaḥ kaivarttakakhaṇḍo mahāmerukhaṇḍaḥ ||9||

Thus the Seven oceans (exist).Nine Continents are situated at the nine doors. They are: Bhārat, Kāśmir, Karpar, śrī, śaṅkha , Ekapāda , Gāndhār , Kaivarttaka , Mahāmeru. Thus are the Nine Continents.

---

१३६. शुक्रे अमृतसमुद्रः । एवं IV, X, XII; शक्ले अमुतसमुद्रः एवं V-IX.
१३७. समुद्रा I-III.
१३८. खंडानि IV-V, VII.
१३९. मारखंडः I-II, VI, XI; भरतखंडं IV; भरत्खंडं V; भारतखंडं VII; भारतखंडाः VIII.
१४०. अनुपलब्ध IV; काश्मीरखंडं V, VII; काश्मीरखंडाः VIII; कर्परखण्डः XI.
१४१. कर्परखंडं IV; कर्पूरखंडं V; अनुपलब्ध VII; कर्पूरखंडः IX; करैर्पखण्डः X, XII; काश्मीरखण्डः XI.
१४२. श्रीखंडं IV-V, VII; श्रीखण्डः उ(हिमवत्खण्डः) XI.
१४३. शंखंडं IV; श्वंखखंडं V; शंखखंडं VII.
१४४. एकपादखंडं IV-V, VII.
१४५. गांधारखंडं IV-V, VII.
१४६. कैवर्तखंडं IV; कैवर्त्तकखंडं V; कैवर्तखडं VII; रैवतखंडः VIII; कैवर्तखण्डः XI.
१४७. महामेरुखंडं IV-V; अनुपलब्ध VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

एवं[१४८] नव खण्डाः[१४९]।
मेरूपर्वतो मेरूदण्डे[१५०] वसति[१५१]। कैलासे[१५२] ब्रह्मकपाटे[१५३] वसति [१५४]। हिमालयः पृष्ठे[१५५]। मलयो वामकन्धरे[१५६] । मन्दरो[१५७] दक्षिणकन्धरे[१५८] । विन्ध्यो दक्षिणकर्णे। मैनाको वामकर्णे। श्रीपर्वतो ललाटे।।१०।।

evaṃ nava khaṇḍaḥ |
meruparvato merudaṇḍe vasati |
kailāse brahmakapāṭe vasati |
himālayaḥ pṛṣṭe | malayo vāmakandhare |
mandaro dakṣiṇakandhare |
vindhyo dakṣiṇakarṇe | maināko vāmakarṇe |
śrīparvato lalāṭe ||10||

Mount Meru is situated in spinal cord, the Mount Kailāśa in the Brahmakapāṭa (door to brahma), in the back there is the (Mount) malaya, (the Mount Malaya) in the left shoulder, Mandāra (Mount) in the right shoulder, Vindhya in the right ear, in the left ear (Mount) Mainaka, (and) in the forehead śrī Parvat. Thus are the primary mountains. Rest of the secondary mountains are situated in all the fingers.

---

१४८. एव V.
१४९. खंडा III; खंडानि IV-V, VII; खंनि IX.
१५०. मेरुदंखंडे III; मेरुखंडे IV-VII, X, XII; मेरुखंड VIII; मेरुपर्वते IX,
१५१. वसंति III.
१५२. कैलासं V-IX.
१५३. ब्रह्मकपाले VIII.
१५४. वसंति V.
१५५. पृष्टे I-III; वसति - अधिक पाठ XI.
१५६. वामकंथरे VIII.
१५७. मंदारो V; मंदारे IX.
१५८. वामकंधरे IV; दक्षिणकंथरे VIII; दक्षिणस्कंधे IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

एवमष्टौ[१५९] कुलपर्वताः[१६०]। अन्य उपपर्वताः सर्वाङ्गुलीषु[१६१] वसन्ति।
पीनसा[१६२] यमुना[१६३] गङ्गा[१६४] चन्द्रभागा सरस्वती[१६५]।
विपाशा[१६६] शतरुद्रा च[१६७] श्रीरात्रिश्चैव[१६८] नर्मदा ।।११।।

evamaṣṭau kulaparvatāḥ |
anya upaparvatāḥ sarvāṅguliṣu vasanti |
pīnasā yamunā gaṅgā candrabhāgā sarasvatī |
vipāśā śatarudrā ca śrīrātriścaiva narmadā ||11||

Thus are the primary mountains. Rest of the secondary mountains are situated in all the fingers. Pinasā, yamuna, gaṅgā, candrabhāgā, sarasvati, vipāśā, śatarudra, śrīrātri, narmadā -

एवं नव नद्यो नवनाडीषु[१६९] वसन्तिः।
अन्या उपनद्यः[१७०] कुल्योपकुल्या[१७१] द्विसप्ततिसहस्रनाडीषु[१७२] वसन्ति ।।१२।।

---

१५९. एवमष्ट IV-X, XII.
१६०. कुलपर्वता I, III; कुलपर्वतः XII.
१६१. सर्वांगुलिषु IV-V, VII, X, XII-XIII.
१६२. पीतसा IV-VII, IX; वेतसा VIII.
१६३. गंगा X, XII.
१६४. यमुना X, XII.
१६५. सरस्वरस्वती II; स्वरस्वती VI; कर्णाली सरस्वती XI.
१६६. पिपासा IV-VII, X, XIII; पीपासा IX.
१६७. अनुपलब्ध IV-VII, XI.
१६८. श्रीरात्रिः IV, VI; श्रीरात्री V, VII; श्रीरात्राचापि VIII; श्रीरात्रीचापि IX; अनुपलब्ध XI.
१६९. नवनाडिषु V-VI, VIII; नवनाडीसु X, XII.
१७०. उपनद्याः V, IX.
१७१. कुल्योपकुल्यः VI; कुल्घोपकुल्घा VII; कुल्योपकल्याः IX.
१७२. द्विसप्ततिसहस्रनाडिषु V-VI, VIII; द्विसप्तति-सहप्त-नाडीसु X, XII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

evaṃ nava nadyo navanāḍīṣu vasantiḥ |
anyā uapanadyaḥ kulyopakulyā dvisaptatisahasranāḍiṣu vasanti ||12||

these nine rivers abide in nine nāḍīs, other tributaries, in the form of small rivers and channels abide in seventy two thousand nāḍīs.

सप्तविंशतिर्नक्षत्राणि। द्वादश राशयः[१७३] । नव ग्रहाः[१७४]।
नव[१७५] ताराः[१७६]। पञ्चदश तिथयः।
एतेऽन्तर्वलये[१७७] द्विसप्ततिसहस्त्रकोष्ठेषु[१७८] वसन्ति[१७९]।
अनेकतारामण्डलमुर्मिपुञ्जे[१८०] वसति[१८१]।
त्रयस्त्रिंशत्कोटि[१८२] देवता बहुरोमकूपेषु[१८३] वसन्ति[१८४]।

---

१७३. रायो I-III.
१७४. ग्रहः V, VIII.
१७५. अनुपलब्ध IV-X, XII; नव लक्ष XI, XIII.
१७६. तारा I-III; अनुपलब्ध IV-X, XII.
१७७. अनुपलब्ध III; एते अंतर्लय IV; एते अंतर्वलयो VII; एते अंतर्वलय VIII.
१७८. द्विसप्ततिसहप्तकोष्टेषु I-II; अनुपलब्ध III;
द्विसप्ततिकोष्ठेषु IV-V, VIII-IX; द्विसप्ततिकोष्टेषु VII;
द्विसप्तति-सहप्त-स्वहस्त-कोष्ठेषु X, XII.
१७९. अनुपलब्ध III; वसति V.
१८०. अनोकतारामंडलमेत उर्मिपुंजे III; अनेकतारामंडलं उमिपुंजे IV;
अनेकतारामंडले उर्मिपुंजे V; अनेकतारामंडलं उर्मिपुंजे VI-IX;
अनेकतारामण्डलं उर्मिषु X, XII.
१८१. वसंति III, V, VIII, X, XII.
१८२. त्रयस्त्रित्कोटि IX.
१८३. वाहुरोमकूपेषु VII; बहुरोमरुपेषु VIII; बाहुरोमकूपेषु X-XIII.
१८४. अनेकपीठोपटीठकाः रोमकुपेषु वसन्ति। - अधिक पाठ X, XII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दानव-यक्ष-राक्षस-पिशाच-भूत-प्रेता[१८५] अस्थिसन्धिष[१८६] वसन्ति।
कुलनागा[१८७] वक्षसि[१८८] वसन्ति[१८९]।
अन्ये[१९०] सनकादिमुनिसङ्घाः[१९१] कक्षरोमकुपेषु[१९२] वसन्ति।
अनेकपीठोपपीठका[१९३] रोमकूपेषु[१९४] वसन्ति[१९५] ।
अन्ये पर्वता[१९६] उदरलोमसु[१९७] वसन्ति।
गन्धर्वकिन्नर-किम्पुरुषा[१९८] अप्सरसां[१९९] गण उदरे वसन्ति।
अन्याः[२००] खेचरीलीलामातरः[२०१] शक्तय उग्रदेवता वायुवेगे

---

१८५. देवदानवयक्षराक्षसपिाचभूतप्रेता I-III, V-VI, IX-XII; देवदानवयक्षराक्षराक्षसपिाचभूतप्रेताः IV; देवदानवयक्षराक्षसभूतप्रेताः VII; देवदानवयक्षराक्षसपिाचप्रेतभूता VIII.

१८६. अस्छिसंधिषु IV-V, VII, IX.

१८७. कुलांगना IV; अनुपलब्ध XIII.

१८८. यक्षाक्षांसि VIII; अनुपलब्ध XIII.

१८९. अनुपलब्ध XIII.

१९०. अंन्ये VIII.

१९१. सनकादिमुनिसंघा IV, VII; सनकादिमनिसंख्यास्त VIII.

१९२. कक्षरोमकूपयोः पायो IV; कक्षरोमकूपयो V; कक्षारोमकूपेषु VI, XI; कक्षरोमकूप्षां VII; रोमकुपेषु VIII.

१९३. अनेपीठोपपीठिका V; अनेकपीठरोपपीठकाः VIII; अनुपलब्ध X. XII.

१९४. सेमकूपेष IV; अनुपलब्ध X, XII.

१९५. अनुपलब्ध X, XII.

१९६. उपपर्वताः V; पर्वत्ताः VII.

१९७. गुदलोमसु IV; उदररोमेनु VIII; उदरलोमेषु IX.

१९८. गंधर्वकिन्नरकिंपुरष IV; गंधर्वकिंनरकिंपुरषा VII.

१९९. अप्सरो IV, VI; अस्परो V; अस्पारो VII; अप्सर VIII; अप्सरसो IX-X, XII.

२००. अन्या XI.

२०१. खेचरीलीलामातराः V; खेचरलाःमातरः VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

वसन्ति[२०२]। अनेकमेघा[२०३] अश्रुणि[२०४] वसन्ति[२०५]।
अनन्तसिद्धा[२०६] मति प्रकाशे[२०७] वसन्ति[२०८]।
चन्द्रसूर्यौ[२०९] नेत्रद्वये[२१०] वसतः[२११]। अनेकवृक्षलतागुल्मतृणानि[२१२]
जङ्घारोमकस्थाने[२१३] वसन्ति।
अनेक कृमिकीटपतङ्गाः[२१४] पुरीषे[२१५] वसन्ति ।।१३।।

saptaviṃṣatirnakṣatrāṇi / dvādaśa rāśayaḥ / nava grahāḥ / nava tārāḥ / pañcadaśa tithayaḥ / eteऽntarvalaye dvisaptatisahasrakoṣṭheṣu vasanti /

---

२०२. वसंतिं V.

२०३. अनेके मेधाः IV; अनेन मेघाः VIII.

२०४. अश्रूरिण III, XIII; अश्रुपाते IV-X, XII.

२०५. अनेकतीर्थानि - अधिक पाठ IV-V, VII, X, 'XII;
अनेकतीर्थं - अधिक पाठ VIII; अनेकतीर्था - अधिकपाठ IX.

२०६. अनुपलब्ध III; मर्मस्छानेषु वसंति। अनेकसिद्धाः IV; मर्मस्छाने वसंति।
अनेक सिद्धाः V, VII; अनंतसिद्धाः VI; मर्मस्थाने वसंति।
अनंताुद्धा VIII; मर्मस्छाने वसंति अनंतसिद्धाः IX; मर्मस्थाने वसन्ति।
अनन्तसिद्धाः X, XII.

२०७. अनुपलब्ध III.

२०९. चंद्रसूर्यो III.

२१०. नेत्रद्वयो VII.

२११. वसंति VIII.

२१२. अनेकवृक्षलताः गुल्मतृणानि V; अनेकवृक्षलक्तागुल्मतृणानि VII. I.

२१३. जंघारोमकस्छानेषु IV-V, VII; जंघरोमस्थाने VIII; जंघारोमकस्छाने IX;
जंघारोमककूपस्थाने X, XII.

२१४. अनेककृमिकीटकपतंगाः IV-V; अनेकक्रिमिकीटपतंगाः VI, VIII-IX;
अनेकक्रिमिकीटकपतंगाः VII.

२१५. पुरुषे VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

anekatārāmaṇḍalamurmipuñje vasati |
trayastriṃśa koṭi devatā bahuromakupeṣu vasanti |
dānava-yakṣa-rākṣasa-piśācā-bhūta-pretā asthisandhiṣu vasanti |
kulanāgā vakṣasi vasanti |
anye sanakādimunisaṃghāḥ kakṣaromakupeṣu vasanti |
anekapīṭhopapiṭhakā romakūpeṣu vasanti |
anye parvatā udaralomasu vasanti |
gandharvakinnara - kinpuruṣā apsarasām gaṇa udare vasanti |
anyāḥ khecarīlīlāmātaraḥ śaktaya ugradevatā vāyuvege vasanti anekameghā aśruṇi vasanti |
anantasiddhā mati prakāśe vasanti |
candrasūryo netradvaye vasataḥ |
anekavṛkṣalatāgulmatṛṇāni jaṅghāromakasthāne vasanti |
anekā kṛmikīṭapataṅgāḥ purīṣe vasanti ||13||

Twenty seven asterisms, twelve houses of zodiac, nine planets, nine stars, fifteen lunar days; all these abide in seventy two thousand inner circles (cavities). Several clusters of stars of the forms of the form of multitude waves prevail in the body.

Three categories of deities abide in the numerous hair holes (pores of the skin).

Demons, Yakṣās, (semi- divine beings), Piśācas (nocturnal demons), Bhūtas (ghosts) and dis-eased beings abide in joints of bones. Kulanāgās abide in the heart. Other sages such as Sanaka etc. in the pores of armpit.

Numerous piṭhas (seats) upa - piṭhas (secondary seats) abide in the pores. Other mounts abide in hair holes of belly. Gandharvas, Kinnaras and Kiṃpuruṣas multitude of apsaras abide in the belly.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Khecarā, Lila, Mātara, - the fierce powers in the form of the movements of Vāyus - abide in the body.

Many clouds abide in the form of tears. Innumerable adepts abide in the intellect in the form of illumination.

Moon and sun abide in the eyes. Host of trees, creepers and thickets of shrubs abide in the pores of shanks host of germs, worms, insects abide in the excreta.

यत्सुखं तत्स्वर्गः[२१६]। यद्दुःखं[२१७] तन्नरकः[२१८] ।
यत्कर्म[२१९] तद्बन्धनम्[२२०] । यन्निर्विकल्पं[२२१] तन्मुक्तिः[२२२]।
स्वस्वरूपज्ञानदशायां[२२३] निद्रान्ते[२२४] जागर[२२५] इव[२२६] भवति[२२७]।

---

२१६. तत्स्वर्गं VI, VIII-X, XII; सस्वर्गः XI.

२१७. यदुःखं V; यदुखं III.

२१८. नरकः III; तन्नरकं VI, VIII-X, XII; स नरकः XI.

२१९. यत्कर्मं VII; तत्कर्म VIII.

२२०. तद्बंधनं I.

२२१. यर्न्निर्विकल्पं I; यन्निर्विकल्पत्वं IV; यन्निर्विक-: V; यन्निर्विकल्पः VII; एतन्निर्विकल्पकं VIII; यो निर्वकल्पः XI, XIII.

२२२. सा मुक्तिः XI, XIII.

२२३. स्वस्वरूपदाायां IV-VII, X, XII; स्वस्वरुपदाात्म VIII; स्वस्वरूपे दयांझः IX,

२२४. निद्रादौ IV-VII, IX-X, XII-XIII; अनुपलब्ध VIII,

२२५. जागरस्यांते IV; स्वात्मजागरस्यांतर् V, VII; स्वात्मजागरः शांतेर् VI; जागरणांतर VIII; स्वात्मजागरस्यांतेर IX; स्वात्मजागरः शान्तिर् X, XII-XIII.

२२६. अनुपलब्ध IV-X, XII-XIII.

२२७. भवंति VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

एवं सर्वदेहेषु विश्वरूपः[२२८] परमेश्वरः परमात्मा अखण्डस्वभावेन[२२९] घटे[२३०] घटे[२३१] चित्स्वरूपी[२३२] तिष्ठति[२३३] ।।१४।।

yatsukhaṃ tatsvargaḥ | yadduḥkhaṃ tannarakaḥ | yatkarma tadbandhanaṃ | yannirvikalpaṃ tanmuktiḥ | svasvarūpajñānadaśāyām nidrānte jāgara eva bhavati | evam sarvadeheṣu viśvarūpaḥ prameśvaraḥ paramātmā akhaṇḍasabhāvena ghaṭe ghaṭe chitsvarūpī tiṣṭhati ||14||

Happiness itself is heaven (whereas) sorrow is the hell.

Action is bondage. Formlessness itself is the liberation.

One becomes awakened in the state of knowledge of one's own true nature just as one is awakened after the sleep.Thus pervades in all the bodies and individuals the Universal the Highest Lord the Absolute Soul of the nature of Indivisible Consciousness.

---

२२८. विस्वरूपः III; विश्वस्वरूपः VI-VII, IX-X, XII.

२२९. अखंडः स्वभावेन IV, VII.

२३०. घटि VIII.

२३१. अनुपलब्ध VII; कटे VIII.

२३२. चित्स्वरूपे IV-V; चित्प्रकास्वरूपी VIII; व्योमवत् चित्स्वरूपी XI.

२३३. तिष्ठति I-III.

२३४. इति IV-VII, IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

एवं[२३४] पिण्डसंवित्तिर्भवति[२३५] ।[२३६]

इति[२३७] श्रीगोरक्षनाथकृतौ[२३८] सिद्धसिद्धान्तपद्धतौ[२३९]
पिण्डसंवित्तिर्नाम[२४०] तृतीयोपदेशः[२४१] ।।

evam piṇḍasaṃvittiirbhavati |
iti śrīgorakṣanāthakūtau siddhasiddhāntpaddhatau
piṇḍasaṃvitirnāma tṛtiyopadeśaḥ ||

Such is the wisdom of the Body.

Thus ends the Third Chapter entitled as Piṇḍa Saṃvitti from Siddhasiddhāntpaddhati by śrī Gorakṣanātha.

* * * * *

२३५. पिंडसंमतिर्भवति I-III; पिंडसंवित्तिः IV, VII, IX; पिंडसंवितिः V; पिंड VI.

२३६. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति VIII.

२३७. श्री इति VII.

२३८. गोरक्षनाथकृतौ I-IV, VI, IX; गो. V.

२३९. तौ V.

२४०. पिंजसंवितिर्नाम V; पिंडसंपत्तिर्नाम VIII; पिंडसंवित्तिर्न्नाम IX,

२४१. तृतियोपदोः V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चतुर्थोपदेशः
Chapter - IV

अथ[1] पिण्डाधारः कथ्यते -

atha piṇḍādhāra kathyate -

Now is narrated the thoughts on the substratum of (human) Body -

अस्ति काचिदपरम्परा संवित्स्वरूपा[2] सर्वपिण्डाधारत्वेन[3]
नित्यप्रबुद्धा निजा[4] शक्तिः प्रसिद्धा।
कार्यकारणकर्त्तृणामुत्थानदशाङ्कुरोन्मीलनेन[5] कर्त्तारं करोती ।
इत्यत[6] एवाऽऽधाराक्तिरिति[7] कथ्यते -

---

१. श्री गुरुं नौमि (अथ?) IX.
२. संवित्स्वरूप III; संवित्सरूपा IV.
३. सर्वपिंडाधारत्त्वेन VII.
४. निज IV-V, VII-IX.
५. कार्यकारणकत्तृणामुत्छानदशांकुरोन्मीलनेन V;
कार्यकारणकतृणामुत्थानदशांकुरोन्मीलनेन VI;
कार्यकारणकर्तृणामुछानदशांकुरोनमीलनेन VII;
कार्यकारणकर्तृणामुत्थानदशांकुरोन्मीलनेन XII-XIII;
कार्याकारणकतृणामुत्थानदशांकुरोन्मीलनेन IX.
६. अत I-III, VIII, X-XIII; रित्यत V.
७. पवाधारशक्तिरिति IV; येवाधारशक्तिरिति VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अत्यन्तनिजप्रकाशस्वसंवेद्याऽनुभवैकगम्यमानशास्त्रीयलौकिक[८]
साक्षात्कारसाक्षिणी[९] सा परचिद्रूपिणी[१०] शक्तिर्गायते[११] ।
सैव[१२] शक्तिर्यदा[१३] सहजेन स्वकीया यामुन्मीलिन्यां[१४]
निरूत्थानदाशयां[१५] वर्त्तते ।
तदा[१६] शिवः सैव भवति ।।१।।

asti kācidaparamparā saṃvitasvarūpā
sarvapiṇḍādhāratvena nityaprabuddhā nijā śaktiḥ
prasiddhā |
kāryakāraṇakarttṛṇāmutthānadaśāṅkuronmīlanena
karttāram karotī |
ityata evāऽऽdhāraśaktiriti kathyate -
atyantanijaprakāśasvasaṃvedyāऽnubha -
vaikagamyamāna śāstrīyalaukik
sākṣātkārasākṣiṇī sā paracidrūpiṇī śaktirgāyate |

---

८. अत्यंतनिजप्रकाशस्वसंवेद्यानुभवैकगम्यमानशास्त्र लौकिक IV;
अत्यंतं निजप्रकाशस्वसंवेद्यानुभवैकगम्यामानशास्त्रलौकिक V;
अत्यंतनिजप्रकाशस्वसंवेद्यानुभवैक्यगम्यमानशास्त्र लौकिक VI;
अत्यंतनिजप्रकाशस्वसंवेद्यानुभवैकगम्यामानशास्त्रलौकिक VII;
अत्यंतनिजप्रकाशस्वसंवेद्य अनुभवैकगम्यमानशास्त्रलौकिक VIII;
अत्यंतं निजप्रकाशस्वसंवेद्यानुभवैक्यगम्यामानशास्त्रलौकिक IX;
अत्यन्तनिजप्रकाशस्वसंवेदानुभवैक्यगम्यमानशास्त्रलौकिक X;
अत्यन्तं निजप्रकाशस्वसंवेदानुमवैक्यगम्यमान-शास्त्रलौकिक XII;
अत्यंतनिजप्रकाशस्वसंवेधानुभवैकगम्यमानाशास्त्रलौकिक XIII.

९. साक्षात्कारिणी XIII.

१०. परचिद्रुपिणी I-II; परसंविद्रूपिणी IV-V. VII, IX; परविद्धूपिणी VI; परतिविद्रूपिणी VIII; पराचिद्रूपिणी X, XII; परा चिद्रूपिणी XI, XIII.

११. शक्तिर्गद्यते IV; शक्तिदइयते IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

***saiva śaktiryadā sahajena svakīyā yāmunmīlinyāṃ nirūtthānadaśāyām varttate |
tadā śivaḥ saiva bhavati ||1||***

It is well-known that there is certain autonomous power (uncaused), ever awakened, ever new, of the nature of wisdom, the substratum of the bodies. It is called the base (substratum) because it functions as an agent (karttā) through the bursting forth of potential states into the manifested modes in terms of effects (the world-jagat), the causes (mahabhūtas), and the doer (will-consciousness). She is epitomized as of the nature of utmost consciousness since she is intuited through self-illumination, enables the immediate experiences of scriptures and the empirical world. This very power when spontaneously abides in its manifested and potential states she her-self becomes śiva.

अत[१७] एव कुलाकुलस्वरूपा[१८] सामरस्यभूमिका[१९] निगद्यते ।।२।।

ata eva kulākulasvarūpā sāmarasyabhūmikā nigadyate ||2||

---

१२. सयेव VII.

१३. शक्तियथा VIII.

१४. स्वस्मिन्नुन्मीलिन्यां IV, X, XII; स्वस्मिन्नन्मीलिन्यां V, VII; द्यगुल्मिनीन्यां VIII; स्वस्मिन् उन्ममीलीन्यां IX; स्वस्यामुन्मीलिन्यां XI; स्वस्यामुन्मीलन्यां XIII.

१५. तिरुत्थानदशायां V; निरुत्छानदशायां VII, IXZ; निरूद्धानदशायां VIII.

१६. सदा VIII.

१७. तत VIII.

१८. कुलाकुलः स्वरूप IV; कुलाकुलः स्वरूपा VII; कुलस्वरूपा VIII.

१९. सामरस्यनिजभूमिका IV, VI, IX-XIII; समरस्यनिजभूमिका सामरस्यतिजभूमिका VII; सामरन्यनिजभूमिका VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Therefore the self-evident harmony in the nature of kula and akula has been (hereby) narrated.

कुलेति[२०] -
परा[२१] सत्ताऽहन्ता[२२] स्फुरता[२३] कलास्वरूपेण[२४] सैव[२५] पञ्चधा[२६] विश्वस्याऽऽधारत्वेन[२७] तिष्ठति[२८]।।३।।

kuleti -
parā sattāऽhantā sphuratā kalāsvarūpeṇa saiva pañcadhā viśvasyāऽऽdhāratvena tiṣṭhati ||3||

kula -

The kula is (that) form of the autonomous power herself that prevails as the substratum of the (entire cosmos) in her fivefold modes viz. parā, sattā, ahantā, sphuratā and kalā.

अत एव परापरा[२९] ।[३०]
निराभासावभासकप्रकाशस्वरूपा[३१] या[३२] सा परा।।४।।

---

२०. कुलमिति IV-VII, IX-XIII; कुलमती VIII.
२१. सदा VIII.
२२. भासत्वादहंता IV, VI, IX; भासतत्वादहंता V; भासत्वादहंकारता VII; भासत्वादहंत्ता VIII.
२३. स्फु II; स्फुरता VI, VIII.
२४. कुलस्वरूपेण IV-V, VII; कुलास्वरूपेण VI; कुलास्वरूपिणे VIII; सत्ताकालस्वरूपेण IX; कलारूपेण XIII.
२५. नैव VIII.
२६. पंचविधा IV; अनुपलब्ध VIII.
२७. विश्वस्यादातत्वेन VIII.
२८. तिष्ठति I-III; तिष्ठते IV.
२९. परात्परा VIII-IX.
३०. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति I-III.
३१. निराभासावभासकस्वरूपप्रकाशा I-III, XI, XIII;
३२. यां IV.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ata eva parāparā |
nirābhāsāvabhāsakaprakāśasvarūpā yā sā parā ||4||

And therefore she (the autonomous power) is (both) higher and lower (para and apara).

Being self-illuminating in nature needs nothing to illuminate her. In this aspect she is higher.

अनादिसंसिद्धपरमाद्वैतपरमेकमेवास्तीति[३३] याऽङ्गीकारं[३४] करोती सा सत्ता[३५] ।।५।।

anādisaṃsiddhaparamādvaitaparamekamevāstīti yā ऽṅgikāram karoti sā sattā ||5||

As she is beginning-less, accomplishable, absolutely non- dual and one she is called self-existent (sattā).

अनादिनिधनोऽप्रमेयः[३६] स्वभावकिरणानन्दोऽस्म्यहमित्यहं[३७] सूचनशीला[३८] या साऽहन्ता[३९] ।।६।।

---

३३. अनादिसंसिद्धपरमाद्वैतपरनैकमेवास्तीति IV; अनादिसंसिद्धपरमाद्वैतपरनैकमेवास्तिति V; अनादिसंसिद्धं परमाद्वैतपरनैकमेवास्तीति VII; अनादिसंसिद्धपरमाद्वैतपंरमैकमेवास्थितिः VIII; अनादिसंसिद्धापरमाद्वैतपरमेकमेवास्तीति IV; अनादिसंसिद्धं परमाद्वैतपरमेकमेवास्तीति XIII.

३४. या अंगिकारं V, VII, IX; याङ्गी XI.

३५. सता V; मज्ञा VII.

३६. अनादिनिधनोऽप्रमेय I-III, VI, VIII-X,XII; अनादिनिधन प्रमेयः IV.

३७. स्भावकिरणानंदोस्म्यहंमित्यहं IV; स्वभावकारिणानंदोस्म्यहमिति अहं IV; स्वभावः किरणानन्दोऽस्म्यहमित्यहं X, XII.

३८. सूचनल IV; सूचनला V, VII.

३९. सा परा अहंता IV-VI, IX-X, XII; परा अहंता VII; सापरं हंता VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

anādinidhano Sprameyaḥ
svabhāvakiraṇānando Ssmyahamityahaṃ
sūcanaśīlā yā sā Shantā ||6||

She is self- assertive as she is without beginning and end, unknowable, with rays of bliss, indicative of 'I am -ness'.

स्वानुभवचित्तचमत्कारनिरूत्थानदशां[४०] प्रस्फुटीकरोति[४१] या[४२]
सा[४३] स्फुरता[४४] ।।७।।

svānubhavacittacamatkāranirutthānadaśāṃ
prasphuṭīkaroti yā sā sphuratā ||7||

She is sphuratā (flashing-forth). During the self-experience-in non-arousal state-she plays wonders in citta. Hence she is said to be flashing-forth.

---

४०. स्वानुभवचिच्चमत्कारनिरूत्थानदशां IV-VI, X-XII;
स्वानुभवचिच्चमत्त्कारनिरूत्छानदशां VII;
स्वनुभवचिच्चमत्कारनिरूद्धानदशां VIII;
स्वानुभवचिच्चमत्कारनिरूत्छानदशां IX.

४१. प्रस्फुटीकरो II; प्रस्फुटी III; स्फूटीकरोति VII.

४२. अनुपलब्ध III.

४३. अनुपलब्ध I-III; सां V.

४४. अनुपलब्ध III; स्फुरता V-VII, VIII-IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नित्यशुद्धबुद्धस्वरूपस्वयम्प्रकाशत्वमाकलयतीति[४५] या[४६] सा परी कलेत्युच्यते[४७] ।।८।।[४८]

nityaśuddhabuddhasvarūpasvayamprakāśatvamākalayatīti yā sā parī kaletyucyate||8||

She is addressed as the finest kalā as she herself manifests her nature of eternal purity and self - luminousness.

अकुलमिति -[४९]
जातिवर्णगोत्राद्यखिलनिमित्तत्वेनैकमेवास्तीति[५०] प्रसिद्धम् ।[५१]
तथा[५२] चोक्तमुमामहेश्वरसंवादे निरुत्तरे[५३-५४]

---

४५. नित्यशुद्धबुत्धस्वरूपस्य स्वयंप्रकाशत्वमाकलयति IV;
नित्यशुद्धबुत्धस्वरूपस्य स्वयंप्रकाशत्वंमाकलयतीति IV;
नित्यशुद्धबुत्धस्वरूपस्य स्वयंप्रकाशत्वमाकलयति इति VI;
नित्यशुद्धबुत्धस्वरूपस्य स्वयंप्रकाशत्त्वमाकलयतिति VII;
नित्यशुद्धबुत्धस्वरूपस्य स्वयंप्रकाशमाकलयतीति VIII;
नित्यशुद्धबुत्धस्वरूपस्य स्वयंप्रकाशत्वमाकलयतीति IX-X, XII;
नित्यशुद्धबुत्धस्वरूपस्वयंप्रकाशमानमाकलयति XI.
४६. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति III.
४७. कालेत्युच्यते V;
४८. अनुपलब्ध - संपूर्ण पंक्ति III.
४९. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति III.
५०. जातिवर्णगोत्राद्यरिवलनिमितत्वेनैकमोवास्क्षीति IV, VII;
जातिवर्णगोत्राद्यरिवलनिमित्तत्वेनैकमेवास्मीति VIII.
५१. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति III.
५२. यथा V.
५३. निरुतरे VII.
५४. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति III.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अनन्यत्वादखण्डत्वादद्वयत्वादनाश्रयात्[५५]।[५६]
निर्धामत्वादनामत्वादकुलं[५७] स्यान्निरूत्तरम्[५८] ।।९।।[५९]

akulamiti - jātivarṇagotrādyakhilanimittatvenaikamevāstīti prasiddham |
tathā coktamumāmaheśvarasaṃvāde niruttare -
ananyatvādakhaṇḍatvādadvayatvādanāśrayāt |
nirdhāmatvādanāmatvādakulaṃ syānnirūttaram ||9||

She is (also) addressed as akula as though instrumental in the creation of manifold births, casts and family pedigree - she transcends these and it is stated in the dialogue between Maheśvar and Umā in the Niruttara Tantra - the akula is so called because of its uniqueness, indivisibleness, non-duality, without any substratum, devoid of any abode (devoid of any origin like the sky) or name.

---

५५. अनन्यत्वादखंडत्वादद्वयत्वादनन्याश्रयत्वात् I-II, IV-V, X, XII; अनन्यत्वादखत्वादद्वयत्वादनन्याश्रयत्वात् VI; अनन्यत्वादखंडत्वादद्वयत्वादनंन्याश्रयत्वात् VII; अनन्यत्पादखंडत्वादद्वयत्वादनाश्रयत्वात् VIII.

५६. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति III.

५७. निर्ध्दामत्वादनामत्वादकुलं II; निर्धर्मत्वादनामत्वादकुले IV; निर्धामत्वात् अनामत्वादकुल V; निर्द्धामत्वादनामत्वादकुल VI-VII, IX; निर्धामत्वादकुल VIII.

५८. स्यानिरूत्तरमिति I-II, VI; रयानिरूत्तरमिति IV; स्यान्निरूत्तरमिति V, IX-X, XII; स्यान्निरूतरमिति जक्षक्षः; स्यान्निरंतरं इति VIII.

५९. अनुपलब्ध - संपूर्ण पंक्ति III.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

एवं कुलाकुलसामरस्यप्रकाशभूमिका[६०] स्फुटीकरण[६१] एकैव[६२] समर्था[६३] या साऽपरम्परा[६४] शक्तिरेवाऽवशिष्यते ।[६५]
अपरम्परं[६६] निखिलविश्वप्रपञ्चजालं[६७] परतत्त्वं[६८] सम्पादयति[६९] एकीकरोतीत्यपरम्परा[७०] शक्तिराज्ञावती[७१] प्रसिद्धा[७२] ।।१०।।[७३]

evaṃ kulākulasāmarasyaprakāśabhūmikā sphuṭīkaraṇa ekaiva samarthā yā saऽparmparā śaktirevāऽvaśiśyate |
aparamparaṃ nikhilaviśvaprapañcajālaṃ paratattvaṃ sampādayati ekīkarotītyaparamparā śaktirājñāvatī prasiddhā||10||

---

६०. कुलाकुलसामरस्याप्रकाशभूमिका VIII.
६१. अनुपलब्ध - संपूर्ण पंक्ति III.
६२. एषैव IX.
६३. मर्था I-II, IV-VII, XI; जर्था IX.
६४. सा अपरी परा IV.
६५. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पङ्क्ति III.
६६. अपरं परा IX.
६७. निखिलविश्वपंचजालं IV; तिखिलविश्वप्पंचजालं VII.
६८. परतत्व I-II; परं तत्त्वं X-XIII.
६९. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति III.
७०. एकां करोतीति अपरंपरा IX; एकीकरोत्यपरम्परा X-XII.
७१. शक्तिः राज्ञावती I, VI; शक्तिङ्ठ शक्तिराज्ञावती V; शक्तिः शक्तिराज्ञावति VII; शक्तिः शक्तिराज्ञावतीति VIII; शक्तिः शक्तिराज्ञावती IX, XI; शक्तिराशावती X, XII.
७२. प्रसि II.
७३. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति III.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Thus it is only such an uncaused energy that is capable of manifesting the unitary luminosity of kula and akula. It is this uncaused energy that renders possible the accomplishment and unification of the Highest Principle that underlies the entire net of the universe wherefore she is well known as one who is full of sovereignty.

उक्तं[७४] ललितास्वच्छन्दे[७५-७६]
अकुलं कुलमाधत्ते[७७] कुलञ्चाऽकुलमिच्छति[७८] ।[७९]
जलबुद्बुदवन्न्यायादेकाकारः[८०] परः शिवः ।।११।।[८१]

uktaṃ lalitā svacchande -
akualṃ kulamādhatte kulñcāऽkulamicchati |
jalabudbudavannyāyādekākāraḥ paraḥ śivaḥ ||11||

It has been stated in Lalitāsvacchande -

akula places forth the kula and the kula aspires for the akula ; the absolute śiva is the (underlying) unity (integral) as per the axiom of water and (its) bubbles.

---

७४. उक्तं च IV-V, VII.
७५. ललितास्वछंदे V, VII-IX; ललित-स्वच्छन्दे X, XII.
७६. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति III.
७७. कुलमधीते V.
७८. कुलं चाकुलमिछति II, V-IX; कुलं च कुलमिछति IV.
७९. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति III.
८०. जलबुव्दुदवन्न्यायादेकाकारः II; जलबुव्दुदवन्यादेकाकारः IV; जलबुव्दुदवन्यायादेकांकारः V; जलबुव्दुदवन्न्यायादेकाकारः VI-VII; IX; जलबुव्दुदवत्सायादेकाकारः VIII.
८१. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति III.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अत एवैकाकारोऽनन्तशक्तिमान्[८२] निजानन्दतयाऽवस्थितोऽपि[८३] नानाकारत्वेन[८४] विलसन्[८५] स्वप्रतिष्ठां[८६] स्वयमेव[८७] भजतीति व्यवहारः।[८८]

उक्तञ्च[८९] प्रत्यभिज्ञायम्[९०-९१] अलुप्तशक्तिमान्नित्यं[९२] सर्वाकारतया[९३] स्फुरन् ।[९४]

पुनः[९५] स्वेनैव रूपेणैक[९६] एवाऽवशिष्यते[९७] ।।१२।।

ata evaikākāro ऽnantaśaktimān nijānandatayā ऽvasthito ऽpi nānākāratvena

---

८२. एव एकाकारणव अनंतशक्तिगन् IV; एकाकार एव अनंतशक्तिमान् V; एव एकाकार एव अनंतशक्तिमान् VI-VII, IX-X, XII; एव एकाका एव शिवः अनंतशक्तिमान् VIII; अनूपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति III.

८३. निजानंदावस्छितोपि IV-V, VII; निजानंदतयावस्थितोष्णि VIII; निजानंदतयावस्छितोपि IX.

८४. नानाकरत्त्वेन VII.

८५. विलसंत् VII; अनूपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति III.

८६. स्वप्रतिष्टां I-II, V-VII.

८७. न्वयमेव VIII; त्वयमेव XI.

८८. अनूपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति III.

८९. उक्तं VIII-IX, X. XII.

९०. प्रत्यभिजायां VII.

९१. अनूपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति III.

९२. प्तशक्तिमान्निसं III; अनंतशक्तिमान्नित्य VIII.

९३. सर्वाकरतया IX.

९४. स्फुन् VII.

९५. पुन V.

९६. रुपेण चैक I-III; रूपेण एकम् VIII.

९७. एवावसिष्यते III; येवावशिष्यते VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

vilasan svapratiṣṭhāṃ svayameva bhajatīti vyavahāraḥ |

uktañca pratyabhijñāyam -

aluptaśaktimānnityaṃ sarvākāratayā sphuran |
punaḥ svenaiva rūpeṇaika evāऽvaśiṣyate ||12||

Although (the śiva) integral, infinite, omnipotent (in nature) and abiding in self-bliss, flashes-forth through multiplicity and by one's own accord enjoys the self- identity. Such , indeed, is the modus operandi. And it is stated also in Pratyābhijñā - With ever unimpaired power, though flashes-forth through manifold forms, remains self-identical again on one's own accord.

अत[९८] एव परमकारणं परमेश्वरः[९९] परात्परः[१००] शिवः स्वस्वरूपतया[१०१] सर्वतोमुखः सर्वाकारतया स्फुरितुं[१०२] शक्नोतीत्यतः[१०३] शक्तिमान् ।

उक्तं[१०४] वामकेश्वरतन्त्रे -

शिवोऽपि[१०५] शक्तिरहितः शक्तः[१०६] कर्त्तुं[१०७] न किञ्चन ।
स्वशक्त्या[१०८] सहितः सोऽपि सर्वस्याऽऽभासको[१०९] भवेत्[११०] ।।१३।।

---

९८. अत्तषे VII.
९९. परमेश्वर III.
१००. परात्पर I-III, VI; अनुपलब्ध VII.
१०१. स्वरूपतया III, X, XII; स्वस्वरूपतयाः IX.
१०२. स्फुरितं IV, VIII; स्फुरतितं V; स्फुरतं VII.
१०३. शक्नोतीत्यत III; शक्नोतीत्यः V.
१०४. उक्तं च IV-V, VII.
१०५. शिवो II.
१०६. शाक्तः V.
१०७. कर्तु V.
१०८. स्वशक्ति VIII.
१०९. सर्वमाभासको IV, VI-VII, IX; सर्वभासकरो V; सर्वमाभासोभासको VIII.
११०. भवत् V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ata eva paramakāraṇaṃ parameśvaraḥ parātparaḥ
śivaḥ svasvarūpatayā sarvatomukhaḥ
sarvākāratayā sphuritum śaknotītyataḥ
śaktimān |
uktaṃ vāmakeśvaratantre -
śivo ऽpi śaktirahitaḥ śaktaḥ karttuṃ na kiñcana |
svaśaktyā sahitaḥ so ऽpi sarvasyā ऽऽbhāsako bhavet ||13||

śiva is omnipotent because of (his being) absolute cause (and) the highest lord by his very nature capable of flashing-forth universally and through any form. And it is stated also in the vāmakeśvar Tantra : Even śiva too devoid of śakti is capable of doing nothing; he becomes capable of manifesting anything only through self-power.

अत एवाऽनन्तशक्तिमान्[१११] परमेश्वर।
स[११२] विश्वरूपी[११३] विश्वमयो भवतीति[११४] प्रसिद्धम्।
सिद्धानाञ्च[११५] परापरस्वरूपा[११६] कुण्डलिनी वर्त्तते ।
अतस्ते पिण्डसिद्धाः[११७] प्रसिद्धाः[११८] ।

---

१११. एवानंदशक्तिमान् IV-V; एव अनंशक्तिमान् VI.
११२. अनुपलब्ध IV-V, VII, X, XII-XIII.
११३. संवित्स्वरूपी IV-V, VII; विश्वस्य रूपे VIII; संन्विश्वस्वरूपी IX; विश्वसंवित्स्वरूपी X, XII-XIII.
११४. भवती V; भवंतीति IX.
११५. सिद्धाना च VII.
११६. परापरः स्वरूपा VII, IX.
११७. पिंडाः सिद्ध III; पिंडप्रसिद्धाः IV.
११८. प्रसिद्धा IV, VII; अनुपलब्ध V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सा कुण्डलिनी[११९] प्रबुद्धाऽप्रबुद्धा[१२०] चेति द्विधा[१२१] अप्रबुद्धेति[१२२] तत्तत्पिण्डेऽचेतनरूपा[१२३] स्वभावेन[१२४] नानाचिन्ताव्यापारोद्यमप्रपञ्चरूपा[१२५] कुटिलस्वभावा कुण्डलिनी[१२६] ख्याता[१२७] ।

सैव[१२८] योगिनां[१२९] तत्तद्विलसितविकाराणां[१३०] निवारणोद्यम[१३१] स्वरूपा[१३२] कुण्डलिन्यूर्ध्वगामिनी[१३३] सुप्रसिद्धा[१३४] भवति ।।१४।।

ata evā ऽnantaśaktimān parameśvara /
sa viśvarūpī viśvamayo bhavatīti prasiddham /
siddhānāñca parāparasvarūpā kuṇḍalinī varttate /

---

११९. कुंडलि V.
१२०. प्रवुद्धा अप्रबुद्धा IV; प्रसिद्धा प्रबुद्धा VII; प्रबुद्धा VIII.
१२१. द्विविधा IV-VIII, XIII.
१२२. अबुद्धेति I; अनुपलब्ध III; अप्रबुत्धेति IV; प्रबुद्धेति XI.
१२३. तत्पिंडेऽचेतनरूपा IV; तत्तपिंडचेतनस्वरूपा V; तत्तत्पिंडेचैतनरूपा VII; मवत्पिंडेचेतनरूपा IX; तत्तत्पिण्डे चेतनरूपा X, XII-XIII.
१२४. स्वभावे V-VII, IX.
१२५. नाचिंताव्यापारोधमप्रपंचरूपा II.
१२६. कुडलिनी V.
१२७. श्वाता VIII.
१२८. अनुपलब्ध VIII.
१२९. योगीनां VI-VII.
१३०. तत्तद्विलसितविकार III; ततद्विलसितविकाराणां IV; त्तत्तद्विलसितविकाराणां V; तत्तद्विलीनविकाराणां VII; तत्तद्विकसितविकाराणां VIII.
१३१. निवारणधर्म IV; निवारणोद्यमः V; निवारोद्यमः IX.
१३२. रूपा XI.
१३३. कुंडलीनी उर्ध्वगामिनी VI.
१३४. तुप्रसिद्धा VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ataste piṇḍasiddhāḥ pasiddhaḥ |
sā kuṇḍalinī prabuddhāsprabuddhā ceti dvidhā aprabuddheti tattatpiṇḍesc̈etanarūpā svabhāvena nānācintāvyāpārodyamaprapañcarūpā kuṭilasvabhāvā kuṇḍalinī khyātā |
saiva yogināṃ tattadvilasitavikārāṇāṃ nivāraṇodyama svarūpā kuṇḍalinyūrdhvagāminī suprasiddhā bhavati ||14||

It is therefore well known that the infinitely omniscient lord the absolute assumes the universal form and universal embodiment. Whereas the adept's kuṇḍalinī (sakti - energy) is relatively highest in nature therefore they are known as body accomplishers. Such a kuṇḍalinī is two - fold - awakened (prabuddhā) and unawakened (aprabuddhā) (dormant). The dormant kuṇḍalinī is well known as immanent in every body, of the nature of consciousness, full of crookedness, enmeshed in varied worry causing worldly activities, the very same kuṇḍalinī is transcending in nature (and) engaged in wardung off the arising deformities of the yogi's.

ऊर्ध्वमिति[१३५] -
सर्वतत्त्वान्यपि[१३६] स्वस्वरूपमेवेत्यूर्ध्वे[१३७] वर्त्तते।
अत एव सा विमर्शरूपिणी[१३८] योगिनां[१३९]
स्वस्वरूपमवगच्छन्तीति[१४०] सुप्रसिद्धा ।।१५।।

---

१३५. ऊर्ध्वेति III; उर्ध्वमिति VI.

१३६. सर्वतत्वान III.

१३७. स्वस्वरूपमेवेप्यूर्ध्वे I-II; मेप्यूर्ध्वं III; स्वस्वरूपमवेत्य ऊर्ध्वं IV; स्वस्वरूपमेवेत्युर्ध्वे VI; स्वस्वरूपमेवेत्यूर्ध्वे XI.

१३८. द्विमर्शरूपिणी VIII.

१३९. योगिनः X, XII.

१४०. स्वस्वरूपमवगमयंतीति I-II; स्वस्वरूपमवगमयंती III; स्वस्वरूपमवगछतीति IX; स्वस्वरूपमवगमयतीति XI.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ūrdhvamiti -
sarvatattvānyapi svasvarūpamevetyūrdhve varttate |
ata eva sā vimarśarūpiṇī yogināṃ
svasvarūpamavagacchantīti suprasiddhā ||15||

The (kuṇḍalinī) transcending in nature etc. - Even though immanent in every existent (the kuṇḍalinī) by her very nature is transcendent too that is the reason why she through her discriminative nature helps the yogis in the realization of one's own nature and it is well known too.

तथा चोक्तमेव[१४१] रूलके[१४२] -
मध्यशक्तिप्रबोधेन अधःशक्तिनिकुञ्चनात्[१४३] ।
ऊर्ध्वशक्तिनिपातेन[१४४] प्राप्यते परमं पदम् ।।१६।।

tathā coktameva rūlake -
madhyaśaktiprabodhena adhaḥśaktinikuñcanāt |
ūrdhvaśaktinipātena prāpyate paramaṃ padam ||16||

And it has been stated also in Rūlak Trantra -It is through the arousal of middle energy (maddhya śakti) (and) contracting the lower energy (and) by the descend of the transcending energy (ūrdhva) one attains the Highest Abode.

एकैव सा मध्योर्ध्वाधःप्रभेदेन[१४५] त्रिधा भिन्ना[१४६]
शक्तिरभिधीयते[१४७] ।।१७।।

---

१४१. चोक्तं व I-IV, VI-VIII; चोक्त व V; चोक्त च IX; चोक्तं XI.

१४२. रूकुले IV-V; रकुले VII; कुलके VIII; रुलके X, XII; बहुलके XI.

१४३. ह्यधःशक्तिनिकुंचनात् III; अद्यशक्तिनिकुंचनात् V; अधशक्तिनिकुंचनात् VIII.

१४४. उर्ध्वशक्तिनिपातेन VI.

१४५. मर्ध्योर्ध्वाधःप्रबोधेन VIII; मध्योर्ध्वधःप्रभेदेन X, XII.

१४६. भिन्न VIII.

१४७. शक्तिरभिधीयेते VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ekaiva sā madhyordhvādhaḥprabhedena tridhā bhinnā śaktirabhidhīyate ||17||

She (the Kuṇḍalinī - energy) is one and the same, however, it is owing to its middle, transcendental and the lower nature, it is said to be differentiated in threefold manner.

या[१४८] बाह्येन्द्रियव्यापारनानाचिन्तामयी[१४९] सैवाधःशक्तिरित्युच्यते ।[१५०] अत एव ये[१५१] योगिनस्ते[१५२] तस्या आकुञ्चने[१५३] रताः[१५४] । अस्या[१५५] आकुञ्चनं[१५६] मूलाधारबन्धनात्सिद्धं[१५७] स्यात् । यस्माच्चराचरं[१५८] जगदिदं चिदचिदात्मकं[१५९] प्रभवति[१६०] स[१६१] एव[१६२] मूलाधार[१६३] संवित्प्रसरः[१६४] प्रसिद्धः[१६५] ।।१८।।

---

१४८. अनुपलब्ध IV-XII.
१४९. वाह्येंद्रियव्यापारनानाचिंतामया I-II, IV;
बाह्येंद्रियव्यापारनानाचिंतामया III, VII-X, XII;
बाह्येंद्रियवायापारनानाचिंतामाया V;
बाह्लेंद्रियव्यापारनानाचिंतामया VI.
१५०. सा सैवाधःशक्तिरित्युच्यते V, VII; सैवाधशक्तिरित्युच्यते VIII;
या सैवाधःशक्तिरूच्यते IX; सैबाधःशक्तिरुच्यते X, XII.
१५१. अनुपलब्धा IV, XI.
१५२. योगिनः IV-XIII.
१५३. आकुंचन IV-VIII; अकुंचन IX; अनुपलब्ध X, XII.
१५४. अनुपलब्ध X, XII.
१५५. अनुपलब्ध IV, XI.
१५६. आकुचनं II; अकुंचनं IX.
१५७. मूसाधारबांधनं सिद्धं VII.
१५८. यस्माच्च चराचरं X, XII.
१५९. चिदात्मकं VII.
१६०. भवति VIII-IX.
१६१/१६२. तदेव I-IV, VI-X, XII; तदैव V.
१६३. मूलाधारं I-X, XII.
१६४. संवित्प्रसरं I-III, VI, VIII-X, XII; संवित्प्रसारं IV-V, VII.
१६५. प्रसिद्धं I-X, XII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

yā bāhyendriyavyāpāranānācintāmayī
saivādhaḥśaktirityucyate |
ata eva ye yoginaste tasyā ākuñcane ratāḥ |
asyā ākuñcanaṃ mūlādhārabandhanātsiddhaṃ syāt |
yasmāccarācaraṃ jagadidaṃ cidacidātmakaṃ prabhavati sa eva mūlādhāra saṃvitprasaraḥ prasiddhaḥ ||18||

Only that aspect of energy (kuṇḍalinī) is known as 'lower' which is full of (responsible for) sensory activities permeated with worldly thought and anxieties. Therefore those who are yogis are ever absorbed in her contraction. Her contraction is accomplished through the contraction of mūlādhāra (mulādhāra bandha). It is from which (lower energy) the movable and immovable of the nature of animate and inanimate, proceeds. That very mūlādhāra is therefore well-known for the expansion of consciousness.

उक्तञ्च[१६६] शिवानन्दाचार्यैः[१६७] -
सर्वशक्तिप्रसरसङ्कोचनाभ्यां[१६८] जगत्सृष्टिः[१६९] संहतिश्च[१७०] भवत्येव न सन्देहः[१७१] ।

---

१६६. उक्तं I-III, VI, VIII-X, XII-XIII.
१६७. शिवानंदाचार्ये III; शिवानंदाचायैः VI; शिवानदाचार्यैः VII; शिवानंदाचार्येण VIII; श्द्रंनाथेन IX.
१६८. सर्वशक्तया शक्तिप्रसरसंकोचनाभ्यां IV; सर्वशक्तयां शक्तिप्रसरसंकोचाभ्यां V-VI; सर्वशक्त्यां शक्तिप्रसदंरोचाभ्यां VIII; सर्वशक्त्या शक्तिप्रसदसंकोचनाभ्यां IX.
१६९. जगत्सृष्टि III, V, VII-IX.
१७०. संहती इति III; संहतिश्चा V, VII; संहदिश्च VIII.
१७१. संशयः IV.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तस्मात्तां[१७२] मूलमित्युच्यते[१७३] ।[१७४]
अतः प्रायेण सर्वे[१७५] सिद्धा[१७६] मूलाधाररता[१७७] भवन्ति ।।१९।।

uktañca śivānandācāryaiḥ -
sarvaśaktiprasarasaṅkocanābhyāṃ jagatsūṣṭiḥ
saṃhūtiśca bhavatyeva na saṃdehaḥ |
tasmāttāṃ mūlamityucyate |
ataḥ prāyeṇa sarve siddhā mūlādhāraratā bhavanti ||19||

It is said by ācārya śivānanda -There is no doubt that it is through the expansion and contraction of the entire energy the creation and dissolution of universe takes place therefore she is addressed as fundamental. Therefore all the adepts get invariably absorbed in mūlādhāra.

तरङ्गितस्वभावं[१७८] जीवात्मानं[१७९] वृथा भ्रमन्तमपि स्वप्रकाशमध्ये[१८०] स्वस्वरूपतया सर्वदा[१८१] धारयितुं[१८२]

---

१७२. तस्मात् तान् VIII; तस्मात् सा XI.
१७३. मूलमित्यच्यंते IX.
१७४. अनुपलब्ध - संम्पूर्ण पंक्ति III.
१७५. सिद्धाः III; सर्व IV-X, XII.
१७६. सर्वे III.
१७७. मूलाधारता V, VIII.
१७८. तरंगितः स्वभाव V; तरंगितस्वभाव VII.
१७९. जीवात्म VIII.
१८०. प्रकाशमध्ये IV.
१८१. सदा IV-VIII, XI.
१८२. धारितुं V-IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

समर्था[१८३] या सा[१८४] मध्याशक्तिः[१८५] कुण्डलिनी[१८६] गीयते ।
स्थूलसूक्ष्मरूपेण[१८७] महासिद्धानां[१८८] प्रतीयत[१८९] इति[१९०] निश्चयः ।।२०।।

taraṅgitasvabhāvaṃ jīvātmānaṃ vṛthā
bhramantamapi svaprakāśamadhye
svasvarūpatayā sarvadā dhārayituṃ samarthā
yā sā madhyāśaktiḥkuṇḍalinī gīyate |
sthūlasūkṣmarūpeṇa mahāsiddhānaṃ ptatīyata iti
niścayaḥ ||20||

That middle energy kuṇḍalinī, though wavering in nature and makes the individual soul wander futilely, is capable enough to establish it (soul) in its own luminous nature forever, is sung as kuṇḍalinī. Indeed (she) is intuited by the great adepts in her gross and subtle form.

---

१८३. समंथा VII.
१८४. अनुपलब्ध IV-V, VII.
१८५. मध्यशक्तिः IV, VIII.
१८६. कुंडलिनीति IV-V, VII, XI.
१८७. स्छूलसूक्ष्मरूपेण IV-V, VII, IX.
१८८. महासिद्धान्तं X, XII.
१८९. प्रत्ययत्वे IV; प्रतियत्वेति V; प्रतियत्वेत्पति VII.
१९०. अनुपलब्ध IV, VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

स्थूलेति[१९१-१९२]

निखिलग्राह्याधारग्राह्यस्वरूपाऽपि[१९३] पदार्थान्तरैर्भ्राम्यमाणा[१९४] चिद्रूपा[१९५] या[१९६] वर्त्तते सा[१९७] कुण्डलिनी साकारा[१९८] स्थूला[१९९] ।[२००]

पुनस्त्वियमेव[२०१] स्वप्रसारचातुर्यतया[२०२] वर्त्तमाना[२०३] योगिनां[२०४] परानन्ददायिनी[२०५] कुण्डलिनी या निश्चयभूता वर्त्तते सा सूक्ष्मा[२०६] निराकारा प्रबुद्धा[२०७] महासिद्धानां[२०८] मते प्रसिद्धा[२०९] ।।२१।।

---

१९१. स्छूलेति IV-V, VII, IX.

१९२. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति XI,

१९३. निखिलग्राह्याधारस्वरूपापि III; निखिलाग्राह्याधाराग्राह्यास्वरूपापि IV-V; तिखिलग्राह्याधारग्राह्यस्वरूपापि VII; निखिलग्राह्याधारग्राह्यस्वरीपिणि VIII.

१९४. पदार्थांतरे भ्राम्यमाणा I-II, VI, VIII-IX; पदार्थांतरे भ्राम्यमाणे IV; पदार्थांतरे भ्राम्यणा V; पदार्थांतरे भ्रांम्यत्वंमाणा VII.
अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति XI.

१९५. संशयरूपा I; चिद्रपा II; संसयरूपा III; संविद्रूपा IV; विद्रूपा V; वद्रूपा VI; वत्रूपा VIII; इव क्षद्रूपा X, XII; इत्यपि पा - अधिक पाद्ध II.

१९६. अनुपलब्ध IV-X, XII.

१९७. अनुपलब्ध I-III.

१९८. सा साकार I-II; सा साकारा III; साकार IV-X, XII.

१९९. स्छूला IV-V, VII, IX.

२००. अनुपलब्ध - सम्पूराण पंक्ति XI.

२०१. पुनस्क्षयमेव VIII.

२०२. स्वप्रसारचतुरतया III; सारचातुर्यतया IV; प्रसारचातुर्यतया VIII.

२०३. वर्तमान III; वर्तमानी VII.

२०४. योगिनं IV-V, VII-VIII.

२०५. परमानंदतया IV-V, VII; परानंदतया VI, VIII-XII.

२०६. सूक्षा II; सूक्ष्म VIII.

२०७. प्रबुत्धा IV.

२०८. महासिद्धाना I.

२०९. प्रसिद्धाः VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Sthūleti-
nikhilagrāhyādhāragrāhyasvarūpā'spi
padārthāntarairbhrāmyamāṇā cidrūpā yā
varttate sā kuṇḍalinī sākārā sthūlā |
punastviyameva svaprasāracāturyatayā varttamānā
yogināṃ parānandāyinī kuṇḍalinī yā
niścayabhūtā varttate sā sūkṣmā nirākārā
prabuddhā mahāsiddhānāṃ mate prasiddhā ||21||

Gross form - the kuṇḍalinī that is gross in form, even though in nature graspable (grāhya) is the substratum (grāhyādhāra) of entire graspable, and is the nature of consciousness pervading all the things and again, certainly this (very kuṇḍalinī) - famous among the enlightened great adepts - is subtle and formless, (and) is the bestower of absolute bliss to those yogis who live intelligently for self -realization.

तत्त्वसारे[२११] -
सृष्टिः[२१२] कुण्डलिनी ख्याता द्विधाभावगता[२१३] तु[२१४] सा[२१५] ।
एकधा[२१६] स्थूलरूपा[२१७] च लोकानां[२१८] प्रत्यगात्मिका[२१९] ।।२२।।

---

२११. तत्प्रसारे VIII,
२१२. स्त्रिषिस्तु VIII.
२१३. वृथाभागवता IV; वृथाभावगता V; वृंथाभावगता VII; त्रिधाभागवता VIII; वृद्धाभावगता IX.
२१४. त् VIII.
२१५. च VIII; या IX.
२१६. एकथा VIII; एकदा IX.
२१७. स्छूलरूपा IV-V, VII, IX.
२१८. लोकाना V.
२१९. प्रत्ययात्मिका IV. VII-IX; प्रत्यया(गा)त्मिका X, XII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

uktañca tattvasāre -
sṛṣṭiḥ kuṇḍalinī khyātādvidhābhāvagatā tu sā |
ekadhā sthūlarūpā ca lokānāṃ pratyagātmikā ||22||

And it is stated in Tattvasār too - 'Kuṇḍalinī as creating the universe' is famous .She exists in two-fold modality .In its gross modality she is experienced (even) by non-adept.

अपरा सर्वगा सूक्ष्मा[२२०] व्याप्तिव्यापकवर्जिता[२२१] ।
तस्या[२२२] भेदं न जानाति[२२३] मोहितोऽप्रत्ययेन[२२४] तु[२२५] ।।२३।।

aparā sarvagā sūkṣmā vyāptivyāpakavarjitā |
tasyā bhedaṃ na jānāti mohitoऽpratyayena tu ||23||

In her another modality she being devoid of both 'pervasion' and 'being pervaded' is all-pervasive. No one deluded by (worldly) experience can attain her secret.

---

२२०. सूक्ष्या II.

२२१. व्याप्यव्यापकवर्जिता IV, XI; व्याप्तिर्व्यापकवर्जिता VIII; व्याप्यव्यापकवर्जितो IX.

२२२. तस्य VI, VIII.

२२३. जानामि I; जानंति IV, VIII-IX.

२२४. मोहिताऽप्रत्ययेन I-II, VI-VIII; मोहिताः प्रत्ययो IV; मोहिप्रत्ययेन V; मोहितः प्रत्ययेन IX; मोहितः प्रत्ययेन X, XII-XIII.

२२५. नहि IV.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तस्मात्सूक्ष्मा परा[२२६] संवित्स्वरूपा[२२७] मध्याशक्तिः[२२८] कुण्डलिनी योगिभिर्देहशुद्धिसिद्ध्यर्थं[२२९] सद्गुरू मुखाज्ज्ञात्वा[२३०] स्वस्वरूपदशाया प्रबोधनीया[२३१] ।।२४।।

tasmātsūkṣmā parā saṃvitsvarūpāmadyāśaktiḥ kuṇḍalinī yogibhirdehaśuddhisiddhyarthaṃ sadgurū mukhājjñātvā svasvarūpadaśāyā prabodhanīyā ||24||

Therefore one should know directly from a realized guru (teacher) about this modality of middle energy kuṇḍalinī subtle in nature (and) of the form of highest consciousness for the sake of awakening it during the state of self-realization.

अथोर्ध्वशक्तिनिपातः[२३२] कथ्यते -

सर्वेषां तत्त्वानामुपरि[२३३] वर्त्तमानत्वान्निर्नाम[२३४] परमं[२३५] पदमेवोर्ध्वमिति[२३६] प्रसिद्धम् ।

---

२२६. परात् I-III.

२२७. संवित्सरूपा IV.

२२८. मध्यशक्तिः IV; मध्यशक्तिनी VIII.

२२९. योगिभिर्देहाशुद्धिसिद्ध्यर्थं III; देहसिध्यर्थं IV; योगिडिर्देहसिध्यर्थं V-X, XII-XIII.

२३०. सद्गुरुमुखात् ज्ञात्वा IV; सद्गुरुमुखाज्ज्ञात्वा V, IX; सद्गुरुमुखाज्ञात्वा VII.

२३१. प्रवोधनीया IV; प्रबोधिनीया V.

२३२. अतोर्ध्वशक्तिनिपात II; अथ उर्ध्वशक्तिनिपातः V; अतः उर्ध्वशक्तिनिपातः VI; अतः ऊर्ध्वशक्तिर्निपातः VIII; अत ऊर्ध्वशक्तिनिपातः XI.

२३३. तत्त्वानांमुपरि VII.

२३४. वर्तमानत्वानिर्नाम VII; वर्तमानत्वान्निर्नामं VIII.

२३५. परम V-VIII, XIII.

२३६. पदं एवं ऊर्ध्वं IV; पदं एवं उर्ध्व V; पदं एव उर्ध्वं VI; पदं एवं उर्ध्व VII;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तस्य[२३७] स्वसंवेदननानासाक्षात्कारसूचनशीला[२३८] या
सोदर्ध्वशक्तिरभिधीयते[२३९] ।
तस्या निपातनमिति[२४०] स्वस्वरूप[२४१] द्विधाभासनिराभासमात्रं[२४२]
न[२४३] स्वस्वरूपस्याऽखण्डत्वेन[२४४] ज्ञानं[२४५] भवति[२४६] ।।२५।।

athordhvaśaktinipātaḥ kathyate -
sarveṣāṃ tattvānāmupari varttamānatvānnirnāma paramaṃ padamevordhvamiti prasiddham |
tasya svasaṃvedananānāsākṣātkārasūcanaṣīlā yā sodrdhvaśaktirabhidhīyate |
tasyā nipātanamiti svasvarūpa dvidhābhāsanirābhāsamātraṃ na
svasvarūpasyāSkhaṇḍatvena jñānaṃ bhavati ||25||

Now the descent of upper energy is being stated -This modality of kundalini is well known as nameless the highest state - because it transcends the entire existents and owing to its power of self

---

२३७. तस्याः IV-VII, X-XII; तस्या VIII; स्यात् IX.
२३८. स्वसंवेदनानातानासाक्षात्कारसूचनशीला VII.
२३९. सा उर्ध्वशक्तिरभिधीयते VI; ऊर्ध्वशक्तिरभिधीयते X, XII; सा ऊर्ध्वशक्तिरित्यभिधीयते XI.
२४०. निपातनं I-III; निपातमिति V.
२४१. स्वरूप I-III.
२४२. द्विधाभासोनिराभासः IV; द्विधाभासानिराभासः V, VII; द्विधाभासनिरासः VI, X, XII; द्विविधानिरासः VIII; द्विधानिरासः IX.
२४३. किन्तु IV-X, XII; किन्तु-अधिकपाद्ध XIII.
२४४. स्वस्वरूपाभास अखंडत्वेन IV; स्वस्वरूपा अखंडत्वेन V-VII, IX-X, XII-XIII; स्वस्वरूप अखंडत्वेन VIII.
२४५. अनुपलब्ध IV-X, XII-XIII.
२४६. इति - अधिकपाठः VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

manifestation is indicative of manifold intuitions hence it is addressed as upper energy. Her descent is not just of the nature extinction of duality but also the descent is of the form of gnosis of indivisible totality of the REALITY.

उक्तञ्च[२४७] -
शिवस्याऽभ्यन्तरे[२४८] शक्तिः शक्तेरभ्यन्तरे[२४९] शिवः[२५०] ।
अन्तरं नैव[२५१] जानीयाच्चन्द्रचन्द्रिकयोरिव[२५२] ।।२६।।

uktañca -
śivasyāऽbhyantare śaktiḥ śakterabhyantare śivaḥ |
antaraṃ naiva jānīyāccandracandrikayoriva ||26||

And it is stated also - Within the śiva śakti is there and within śakti there is śiva. Like the moon and moonlight the difference cannot be made out.

अत ऊद्र्ध्वशक्तिनिपातेन[२५३] महासिद्धायोगिभिः[२५४] परमं[२५५] पदं[२५६] प्रार्यत इति सिद्धम् ।।२७।।

---

२४७. उक्तं चः II.
२४८. शिवः स्याभ्यंतरे VII.
२४९. राक्तेरभ्यंतरः I-II, IV, VI, X, XII-XIII; शक्तिरभ्यांतरे III; शक्तिरभ्यंतरः V, VII-VIII, राक्तेरभ्यांतरे IX.
२५०. शिव III.
२५१. न्नैव V.
२५२. जानियाच्चंद्रचंद्रिकयोरिव II; जानीयाच्चंद्रचद्रिकयोरिव V; जानीयात् चंद्रचंद्रिकयोरिव VIII.
२५३. ऊर्ध्वशक्तिनिपाते III; ऊर्ध्वंशक्तिनिपातेन IV-V, उर्ध्वशक्तितिनातेन VI.
२५४. महायोगिभिः III.
२५५. परम III-IV, VI, VIII-X, XII; परमानंदं V.
२५६. पद III.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ata ūdrdhvaśaktinipātena mahāsiddhāyogibhiḥ paramaṃ padaṃ prāryata iti siddham ||27||

Therefore it is well established that the highest abode is attained by great adepts through the descent of the upper energy.

उक्तञ्च -[257]
सत्त्वे[258] सत्त्वे[259] सकलरचना[260] राजते[261] संवेदिका[262] ।[263]
तत्त्वे[264] तत्त्वे[265] परममहिमा संविदेवावभाति[266] ।।२८।।[267]

uktañca -
sattve sattve sakalaracanā rājate saṃvedikā |
tattve tattve paramamahimā saṃvidevāvabhāti ||28||

And it is stated also - One single enlightening and supreme glorious (energy principle) reigns and shines forth everything nay the entire creation i.e. all that comes in to being.

---

२५७. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति IV-V.
२५८. सर्वेर IV.
२५९. अनुपलब्ध IV; सत्व VI.
२६०. सककलरचना VI.
२६१. राजतेज IV; राजिता VIII; राजिते IX.
२६२. सवदेका IV.
२६३. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति V.
२६४. तरत्व IV.
२६५. अनुपलब्ध IV.
२६६. संविदेवायभाति VI, संविदेभावभाति VIII.
२६७. अनुपलब्ध - सम्पूर्ण पंक्ति V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भावे[२६८] भावे[२६९] बहुलतरला[२७०] लम्पटा[२७१] संविदेषां[२७२] ।
भासे[२७३] भासे[२७४] भजनचतुरा बृंहिता[२७५] संविदेव[२७६] ।।२९।।

bhāve bhāve bahulataralā lampatā saṃvideṣāṃ |
bhāse bhāse bhajanacaturā bṛṃhitā saṃvideva ||29||

This very enlightening (energy principle) - fully vibrant , covetous, dexterous in characterizing and (ever) expanding - is in all that exists and (behind) all that is manifested.

इदमुक्तं[२७७] भवति[२७८] -
परापरविमर्शरूपिणी[२७९] संविन्नानाशक्तिरूपेण निखिलपिण्डाधारत्वेन[२८०] वर्त्तत इति सिद्धान्तः[२८१] ।।३०।।

idamuktaṃ bhavati -
parāparavimarśarūpiṇī saṃvinnānāśaktirūpeṇa nikhilapiṇḍādhāratvena varttata iti siddhāntaḥ ||30||

---

२६८. अनुपलब्ध V.
२६९. अनुपलब्ध IV-V.
२७०. बहलतरला IV, VII; बहलतरलां V.
२७१. लंपट VIII.
२७२. स्संविदेषा VIII; संविदेका IX.
२७३. भावे VIII.
२७४. भावे VIII.
२७५. वृंहिता I-III; हिता IV; वृहिना V.
२७६. संविदेता VIII.
२७७. किमुक्तं IV-X, XIII; एतदुक्तं XI; विमुक्तं XII.
२७८. भवक्ति V.
२७९. परापरविमर्षरूपिणी VII.
२८०. निखिलपिंडाधारतत्वेन IX.
२८१. सिद्धसिद्धान्तः XI, XIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

This has already been stated - Thus is the doctrine that such an energy exists as the substratum behind the totality of human body.

।। इति श्री गोरक्षनाथकृतौ[२८२] सिद्धसिद्धान्तपद्धतौ[२८३] पिण्डाधारो[२८४] नाम[२८५] चतुर्थोपदेशः ।।

|| iti śrī gorakṣanāthakṛtau siddhasiddhāntapaddhatou piṇḍādhāro nāma caturthopadeśaḥ||

Thus ends the Fourth Chapter entitled as Piṇḍādhāra from Siddhasiddhantapaddhati by śrī gorakṣanāth.

* * * * *

२८२. गोरक्षनाथकृतौ I-VI, VIII-IX, XI.

२८३. सिद्धंसिद्धांतपधतौ VII.

२८४. पिंडाधारं VI.

२८५. अनुपलब्ध VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पञ्चमोपदेशः

Chapter - V

अथ पिण्डपदयोः समरसकरणं[१] कथ्यते -

atha piṇḍapadayoḥ samarasakaraṇaṃ kathyate -

Hereafter follows the discussion on the process of unification between piṇḍa (body -microcosm) and pada (The Absolute - macrocosm).

महासिद्धयोगी[२] पूर्वोक्तक्रमेण परपिण्डादि -
स्वपिण्डान्तं[३] ज्ञात्वा परमपदे[४] समरसं[५] कुर्यात्[६] ।।१।।

mahāsiddhayogī pūrvoktakrameṇa parapiṇḍādi -
svapiṇḍāntaṃ jñātvā paramapade samarasaṃ
kuryāt ||1||

Yogī-the great adept - after having known, right from higher body to one's own body, should unite with the Absolute as per sequence stated earlier.

परमपदमिति[७] स्वसंवेद्यमत्यन्तभासाभासकमयम्[८] ।।२।।

paramapadamiti svasaṃvedyanatyantabhāsābhāsaka-
-mayam ||2||

---

१. समरसभावः - VIII
२. महायेसिद्धयोगिभिः - I; महासिद्धयोगिभिः - II, IV -X, XII.
३. स्वपिडातं - VII
४. परमं पदे - VIII
५. समरस - III
६. कूर्यात् - X
७. परमपदं च - I-III
८. स्वसंवेद्यमत्यंताभासाभासकमयं - III, VII-VIII, X, XII;
स्वसंवेद्य अत्यंताभासाभासकमयं - IV. स्वसंवेद्य त्यंतं भासाभासकमयं - V

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

The parampada (Absolute) is completely Self-luminous and of the nature that illuminates the others.

उक्तञ्च[९] तत्त्वसंहितायाम् -

यत्र बुद्धिर्मनो[१०] नास्ति तत्त्वविन्नापरा[११] कला ऊहापोहौ[१२] न कर्त्तव्यौ[१३] वाणी[१४] तत्र करोति[१५] किम्[१६] ।

वाग्मिना[१७] गुरुणा[१८] सम्यक्कथं तत्पदमीयते[१९] तस्मादुक्तं शिवेनैव स्वसंवेद्य परं[२०] पदम् ।।३।।

uktañca tattvasaṃhitāyām -

yatra buddhirmano nāsti tattvavinnāparā kalā ūhāpohau na karttavyau vāṇī tatra karoti kim |

vāgminā guruṇā samyakkathaṃtatpadamīyate tasmāduktaṃshivenaiva svasaṃvedyaṃ paraṃ padam ||3||

And it is stated in Tattvasaṃhitā too -

Where there reaches neither the intellect nor the mind, that which is

---

९. उक्तं - I-III, VI, VIII-X, XII-XIII.

१०. बुद्धिर्मनो - IV; बुद्धिमनो - V, VII

११. तत्वछिन्नापरा - III; तत्वं विन्नापरा - V, VII.

१२. ऊहापौहौ - IV, उहापोहौ - V; ऊहापोहे - VII;

१३. कर्त्तव्यो - VII, IX; कर्तव्यं - VIII

१४. वाणी - I-III, XI.

१५. कराति - V.

१६. कं - VII.

१७. वाग्मिणा - IV-VII; अनुपलब्ध -

१८. गुरुवाक्यं विना - IX.

१९. तत्पदमीर्यते - IV-VII, IX, XI; तत्वेदमीर्यते - VIII

२०. परमं - XII

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

unknowable for philosophers, that which is even beyond temporality and that about which no dialectics can be undertaken (in such a matter) what role even the speech will play there !!! how can even an eloquent teacher decipher that Absolute ; therefore it is stated by śiva himself that 'That the Absolute (parapadam) is self illumined (svasaṃvedya)'.

अत एव नानाविधविचारचातुर्यवचसां[२१] विस्मयाङ्गत्वाद्[२२] गुरुचरणकृपातत्त्वमात्रेण[२३] निरुपाधिकेन[२४] निर्णेतुं[२५] शक्यत्वात्[२६] स्वसंवेद्यमेव[२७] परमपदं[२८] प्रसिद्धमिति[२९] सिद्धान्तः ।।४।।

---

२१. नानाविधाविचारात्पर चतुर्थं च वा - IV;
नानाविधीवचार्ये चातुर्यचर्चा - V;
नानाविधविचारचातुर्यचर्चा - VI; VIII - IX;
नानाविधविचार्यर्चातुर्यचर्चा - VII;
नानाविधविचारतातुर्यवचसा - X, XII.

२२. विस्मारागं - IV; विस्मयांग - V-VII, IX; विस्फारं - VIII;
विस्मयं गत्वा - X, XII.

२३. गुरुचरणात्वात् - IV; गुरुचरणत्वात् - V, VIII;
गुरुचरणत्वात् - VI-VII, IX; गुरुचरणरतत्वात् - X, XII.

२४. निरुपाधिकत्वात् - IV, VI-VII; निरुपाधिकारत्वात् - V;
निरुपाधित्वान् - VIII; निरुपाधिकत्वात् - IX; अनुपलब्धः - X, XII.

२५. निर्णीतकत्वात् - IV; निर्णिकेत्वात् - V;
निणीतत्वात् - VI-VII, X, XII; निर्निकेतत्वात् - VIII;
निर्णश्चित्वात् - IX.

२६. अनुपलब्धः - IV-X, XII;

२७. स्वसंवेद्ययेव - V; स्वसंवेद्यं एव - VII.

२८. परमं पदं - V.

२९. प्रसिद्धं इति - VI; प्रसिद्धमेति - VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ata eva nānāvidhavicāracāturyavacasāṃ vismayāṅgatvād gurucaraṇakṛpātattva mātreṇa nirūpādhikena nirṇetuṃ śakyatvāt svasaṃvedyameva paramapadaṃ prasiddhamiti siddhāntaḥ ||4||

Therefore various speculations even though full of thoughts (regarding the parampada - the Absoulate) but being just of the nature of verbal gymnastics it is only through the grace of (lotus) feet of the preceptor it is possible to be ascertained by one self having transcended the adjuncts (and) (thus) is the well known doctrine that the Absolute (param pada) is nothing but Self-illumination

गुरुरत्र[३०] सम्यक्सन्मार्गदर्शनशीलो[३१] भवति।[३२]

सन्मार्गश्च[३३] योगमार्गः । तदितरस्तु[३४] पाषण्डमार्गः ।[३५]

---

३०. गुरुरेवात्र - IX.

३१. संम्यक्सन्मार्गदर्शनशीलो - VII, IX; सम्यक्संमार्गदर्शनशीलो - VIII.

३२. भाव्यः - IV.

३३. सन्मार्गस्तु - IV; सन्मार्गो - V-X, XII.

३४. तदितरः - IV-VII, X, XII; अनुपतब्धः - VIII; तदितरे - IX.

३५. पाखंडमार्ग - I-IV, XI; पाषांडमार्ग - V, VII; अनुपलब्धः - VIII;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तदुक्तमादिनाथेन[३६] -

योगमार्गेषु तन्त्रेषु[३७] दीक्षितास्तांश्च[३८] दूषकाः ।[३९]
ते हि[४०] पाषण्डिनः[४१] प्रोक्तास्तथा[४२] तैः[४३] सहवासिनः[४४] ।।५।।

gururatra samyaksanmārgadarśanaśīlo bhavati |
sanmārgaśca yogamārgaḥ |
taditarastu pāṣaṇḍamārgaḥ |
taduktamādināthena -
yogamārgeṣu tantreṣu dīkṣitāstāṃśca dūṣakāḥ |
te hi pāṣaṇḍinaḥ proktāstathā taiḥ sahavāsinaḥ ||5||

Here the preceptor is one who shows the right path. And the right path is the path of Yoga and any other (paths) are nothing but the paths of hypocrisy. It is stated by ādinātha -

And those who revile the initiated in Yoga and the Tantra are just the hypocrites and so are their companions.

---

३६. तदुक्तं शंकराचार्येण - VIII.
३७. निष्णाता - I-II; निष्णात - III.
३८. दीक्षिता - III; दीक्षितास्तं - IV; दीक्षितास्तां च - VII; दीक्षितानाञ्च - XI, XIII.
३९. ये तु दूषकाः - II -III
४०. अनुपलब्धः - IX.
४१. पाखंडिनः - I -II, IX, XI ; पाखंडिन - III; पाषांडिनः - V; डिनः - IX.
४२. प्रोक्ता तथा - V, VII.
४३. तत् - IV.
४४. सहवासकः - VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

यस्मिन्[४५] दर्शिते[४६] सति तत्क्षणात्स्वसंवेद्यसाक्षात्कारः[४७]
समुत्पद्यते ततो गुरुरेवाऽत्र[४८] कारणमुच्यते ।।६।।

yasmin dārśite sati tatkṣaṇātsvasaṃvedyasākṣātkāraḥ
samutpadyate tato gururevā ऽtra kāraṇamucyate ||6||

Self illumined immediate experience takes place on the very moment the preceptor shows the path. Therefore, here, the preceptor alone is the cause.

तस्माद्गुरुकटाक्षपातात्[४९] स्वसंवेद्यतया च महासिद्धयोगिभिः[५०]।
स्वकीयं[५१] पिण्डो[५२] निरुत्थानदशानुभवेन[५३] समरसः[५४] क्रियत
इति सिद्धान्तः ।।७।।[५५]

tasmādgurukaṭākṣapātāt svasaṃvedyatayā ca
mahāsiddhayogibhiḥ |
svakīyaṃ piṇḍo nirutthānadaśānubhavena samarasaḥ
kriyat iti siddhāntaḥ ||7||

---

४५. यस्मि - VII.
४६. दर्शने - VIII
४७. तत्क्षणात् स्वसंवेद्यसाक्षात्कार - III; तत्क्षणात्स्वसंवेद्यसाक्षात्कारः -
४८. गुररेवात्र - III
४९. तस्माग्दुरुकटाक्षपातात् - VII.
५०. महायोगिभिः - VIII.
५१. स्वकीय - IV; स्वकीयं - V-X, XII-XIII;
५२. पिंड - IV-V; पिंडं - VI-V, XII-XIII.
५३. निरुत्थानानुभवेन - IV - VI, X, XII; नीरुत्छानानुभवेन - VII; निरुद्धानानुभवेन - VIII; निरुच्छानानुभवेन - IX.
५४. समरसं - IV, VI-X, XII-XIII.
५५. अनुपलब्धः - सम्पूर्णपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Therefore it is the doctrine that the great adepts, in the state of arousal experience, get united one's body through self-illumination by the very grace of the preceptor.

तद्यथा[५६] निरुत्थानदशाप्राप्त्युपायस्तावत्कथ्यते[५७] -

महासिद्धयोगिनः स्वस्वरूपतयाऽनुसन्धानेन[५८] निजावेशो[५९] भवति।

निजा[६०]वेशान्निपीडितनिरुत्थानदशामहोदयः[६१] कश्चिज्जायते[६२] ।

ततः[६३] सच्चिदानन्दचमत्कारादद्भुताकार[६४] प्रकाशो जायते ।

---

५६. अनुपलब्ध - V.

५७. निरुत्थानदशाप्राभुपायस्तावत् कथ्यते - III;
निरुत्थानप्राप्त्युपायः कथ्यते - IV, VI, IX - X, XII;
प्राप्त्युपायः कथ्यते - V;
निरुत्छानप्राप्तुरुपायः कथ्यंते - VII; निरुत्थानः प्रत्युपायः कथ्यते - VIII.

५८. स्वरूपतयानुसंधानेन - III; स्वस्वरूपानुसंधानेन - IV;
स्वस्वरूपतनुसंधानेन - V, VII; स्वस्थतयानुसंधानेन - VIII.

५९. निजावेष - VII.

६०. अनुपलब्धः - V.

६१. वेशो नामनिपीडितीनरुत्थानदशामहोदय - IV;
वेशनिपीडितीनरुत्छानदशामहोदयः - VII;
वेशान्निपीडलनिरुद्धानदशान्महादय - VIII;
वेशान्निपीडतनिरुत्छानदशामहोदयः - IX.

६२. कश्चिजायते - IX.

६३. तस्मात् - VIII; अनुपलब्धः - संम्पूर्णपंक्ति - V.

६४. सच्चिदानंदचमत्कारात् भूतकरणप्रकाशप्रबोधो - IV, VII;
सच्चिदानंदचमत्कारात् भूतकरप्रबोधो - VI, IX;
सच्चिदानंदचमत्कारात् भूतकरप्रकाशात् प्रबोधो - VIII

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

प्रबोधादऽखिलमेतद्[६५] द्वैताद्वैतप्रकटतया[६६] चैतन्यभासाभासकं[६७] परात्परं[६८] परमपदमेव[६९] प्रस्फुटं[७०] भवतीति[७१] सत्यम् ।।८।।[७२]

tadyathā nirutthānadaśāprāptyupāyastāvatkathyate - mahāsiddhayoginaḥ svasvarūpatayā 'nusandhānena nijāveśo bhavati |
nijāveśānnipīḍitanirutthānadaśāmahodayaḥ kaścijjāyate |
tataḥ saccidānandacamatkārarādadbhutākāra prakāśo jāyate |
prabodhāda 'khilametad dvaitādvaitaprakaṭatayā caitanyabhāsakaṃ parātparaṃ paramapadameva prasphuṭaṃ bhavatīti satyam ||8||

Hereafter the means (procedure) for the attainment of 'the state of arousal experience' (nirutthāna daśā) is explained -

Yogī- the great adept-gests established in one's form through the investigation into one's own nature and by the transcendence of (even) 'the state of being established in one's form' there comes

---

६५. प्रबोधादखिलमेव - IV, VII-IX; प्रबोधादखिलमेत - VI; अनुपलब्धः - संम्पूर्णपंक्ति - V.
६६. द्वयाद्वयप्रकटतया - I-III, VI-VII, IX-XIII; द्वयोद्वयप्रकटतया - VIII.
६७. चैतन्याभासाभासकं - IV; चैयन्यभासाभासकं - XI.
६८. परात्पर - IV; परात् - VI, VII, IX; परापर - VIII
६९. पदमेव - IV, X, XII.
७०. अनुपलब्धः - सम्पूर्णपंक्ति - V.
७१. सिद्धं - IV, VII.
७२. अनुपलब्ध -सम्पूर्णपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

into being certain state (known as) nirutthāna (non-arousal state) only to be followed by- the glory and grace of saccidānanda's wonder - an appearance of unprecedented glorious illumination. Thereby the Self - luminous transcendental the Highest State (Abode) bursts-forth which is the illuminator of the entire duality. This is the truth.

अत एव महासिद्धयोगिभिः[७३] सम्यगुक्तगुरुप्रसादं[७४]
लब्ध्वाऽवधानबलेनैक्यं[७५] भजमानैस्तत्क्षणात्परम[७६]
-पदमेवाऽनुभूयते[७७] ।।९।।[७८]

ata eva mahāsiddhayogibhiḥ samyaguktaguruprasādaṃ
labdhvāऽvadhānabalenaikyaṃ
bhajamānaistatkṣaṇātparamapadamevāऽnubhūyate ||9||

Therefore the great adepts having accomplished the grace from the preceptor in the manner stated above experience the Highest State (Abode) instantaneously sheerly on the strength of their intensity of adoration of the unity.

---

७३. महासिद्धियोगिभिः - XII.

७४. सम्यक् गुरुप्रसादं - IV, VI, VIII; सम्यगुरुप्रसादं - VII; सम्यक्कुगुरुप्रसादं - IX; सम्यक् (उक्त) गुरुप्रसादं - X, XII; सम्यगुक्तं गुरुप्रसादं - XI; अनुपलब्धः - सम्पूर्णपंक्ति - V.

७५. लब्ध्वा अवधानवलेनैक्यं - VI; लध्बा अवधानवलेनैक्य - VII; लब्ध्वा अवदानबलेनैक्यं - V.

७६. भजमानैस्तत्क्षणात् परं - IV; भजमानैश्चतत्क्षणात् परम - VIII; भजमनैः स्तत्क्षणात्परम - IX; भजमानैस्तत्क्षणातपरमं - X, XII; अनुपलब्धः - सम्पूर्णपंक्ति - V.

७७. पदमेवानुभूयते - III; तदनुभूयते - अधिकपाठ - VIII;

७८. अनुपलब्धः - सम्पूर्णपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तदनुभवबलेन[७९] स्वकीयं[८०] सिद्धं सम्यग् निजपिण्डं परिज्ञाय[८१] तमेव परमपदं[८२] एकीकृत्य[८३] तस्मिन् प्रत्यावृत्त्यारुढेवाभ्यन्तरे[८४] स्वपिण्डसिध्यर्थं[८५] महत्त्वमनुभूयते[८६] ।।१०।।[८७]

tadanubhavabalena svakīyaṃ siddhaṃ samyag nijapiṇḍaṃ parijñāya tameva paramapadaṃ ekīkṛtya tasmin pratyāvṛttyāruḍhevābhyantare svapiṇḍasiddhyarthaṃ mahattvamanubhūyate ||10||

Through the strength of that experience having thoroughly known and one's own body having properly accomplished (and) having united with the Highest State and after repeatedly entering such experience inwardly (the great adepts) realize the significance of perfecting one's body.

---

७९. तदनुभववलेन - VII; तदानुभवबलेन - IX.

८०. स्वकीयं - VII; स्वकीयस्वकीयं - VIII.

८१. परिज्ञात्वा - IV, VI-VII, IX-X, XII; परिज्ञत्व - VIII; ज्ञात्वा - XI, XIII; अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.

८२. परमपदम् - I-IV, VII; परमं पदम् - IX.

८३. एकीकत्य - VII.

८४. प्रत्यावृत्यारुढेबाह्याभ्यंतरे - IV; प्रत्यावृत्यारुढेवाभ्यंतरे - VII प्रीत्याप्रीत्यारुढेवाभ्यंतरे - VIII; अनुपलब्धः - सम्पूर्णपंक्ति - V

८५. स्वपिंडसिध्यर्थ - IV, VI -VII, IX.

८६. महंत्वमनुभूयते - IV; मिहत्वमनुभूयते - VI-VII; मिहतत्वमनुभूयते - IX.

८७. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

निजपिण्डस्य[८८] परिज्ञानञ्च[८९] स्वस्वरूपकिरणानन्दोन्मेषमात्रं[९०] यस्योन्मेषस्य[९१] प्रत्याहरणमेव[९२] समरसकरणं भवति ।।११।।[९३]

nijapiṇḍasya parijñānañca
svasvarūpakiraṇānandonmeṣamātraṃ
yasyonmeṣasya pratyāharaṇameva
samarasakaraṇaṃ bhavati ||11||

And the experiential awareness of one's body is of the nature of, blossoming forth of, the rays of bliss of the nature of one's form and by the very transcendence of which the unification takes place.

---

८८. निजपिंडमिति - IV, VI -XII.

८९. अनुपलब्ध - IV, VI, VIII, X-XIII.

९०. स्वरूपकारणानंदोन्मेषमात्रं - IV, VI-VII, IX - XII; स्वरूपकरूणानंदोन्मेषमात्रं -VIII; अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.

९१. तस्योन्मेषस्य - IV, VII-IX.

९२. प्रत्याहणमेव - VI; प्रत्याहारणमेव - VII.

९३. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अत एव स्वकीयं पिण्डं[९४] महारश्मिपुञ्जं[९५] स्वेनैवाऽऽकारेण[९६] प्रतीयमानं स्वाऽनुसन्धानेन स्वस्मिन्नुररीकृत्य[९७] महासिद्धयोगिनः[९८] पिण्डसिद्ध्यर्थं[९९] तिष्ठन्तीति[१००] प्रसिद्धम्[१०१] ।।१२।।[१०२]

ata eva svakīyampiṇḍaṃ mahāraśmipuñjaṃ svenaivāऽऽkāreṇa pratīyamānaṃ svāऽnusandhānena svasminnurarīkṛtya mahāsiddhayoginaḥ piṇḍasiddhyarthaṃ tiṣṭhantīti prasiddham ||12||

And , therefore, the great adepts are ardently bent upon the perfection of one's body by experiencing it in one's own self in the form of the nature of the great light through one's constant persuasion. This is well known.

---

९४. पिंड - IV, VII

९५. महारश्मिपुंज - I-II; महमस्मि इति पुनः - IV; महद्रश्मिपुंजं - VI-VIII, XIII; महद्रश्मिपुजं - IX.

९६. स्वेनैवकारणेन - VIII; अनुपलब्ध -सम्पूर्णपंक्ति - V;

९७. स्वस्मिन्नूररीक्रत्य - VII; स्वस्मिन् सुररीकृत्य - VIII.

९८. महायोगिनः - VIII; अनुपलब्ध - संपूर्णपंक्ति - V.

९९. स्वपिंडसिद्ध्यर्थं - IX; पिण्डसिध्द्यर्थे - XI.

१००. तिष्ठतीति - I-III; तिष्ठतीति - IX.

१०१. प्रसिद्ध - IV; प्रसिधं - VII

१०२. अनुपलब्ध - संम्पूर्णपंक्ति - V

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पिण्डसिद्धौ[१०३] वेषः[१०४] कथ्यते[१०५] -
शङ्खमुद्राधारणञ्च केशरोमप्रधारणम्[१०६] ।[१०७]
अमरीपानममलं तथा[१०८] मर्दनमुत्कटम्[१०९] ।।१३।।[११०]

piṇḍasiddhau veṣaḥ kathyate -
śaṅkhamudrādhāraṇañca
keśaromapradhāraṇam |
amarīpānamamalaṃtathā mardanamutkaṭam ||13||

For the sake of the accomplishment of body perfection the attire is stated - To posses conch, wear in ears the rings, matt, the hair, drink the pure amari (nectar through khecarī) and the intense massage-

---

१०३. पिंडसिद्धिरेवैषा - IV; अथ पिण्डसिद्धौ - X, XII.
१०४. अनुपलब्ध - IV.
१०५. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.
१०६. शरोमप्रसारणं - IV; केशरोमप्रसारणं - VII;
कलरोमप्रधारणं - VIII
१०७. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.
१०८. तया - IV, VI, VIII
१०९. मर्दनमुत्तमं - IV, VI-VIII; मेलनमुत्तमं - IX
११०. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

एकान्तवासो दीक्षा च सन्ध्या जप[१११]ममायया ।[११२]
ज्ञानभैरवमूर्त्तेस्तु[११३] तत्पूजा च सुरादिभिः[११४] ।।१४।।[११५]

ekāntavāso dīkṣā ca sandhyā japamamāyayā |
jñānabhairavamūrtestu tatpūjā ca surādibhiḥ ||14||

Living in seclusion, initiation, prayer (morning-evening), recitation (without any expectation), meditation on the form of bhairava and the worship deities etc. -

शङ्खाध्मातं[११६] सिंहनादं[११७] कौपीनं[११८] पादुके[११९] तथा।[१२०]
अङ्गवस्त्रं बहिर्वस्त्रं कम्बलं छत्रमद्भुतम् ।।१५।।[१२१]

śaṅkhādhmātaṃ siṃhanādaṃ koupīnaṃ pāduke tathā |
aṅgavastraṃ bahirvastraṃ kambalaṃ
chatramadbhutam||15||

---

१११. अपश्च मालया - IV; जपमाश्रया - X, XII.
११२. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.
११३. ज्ञानं भैरवमूर्त्तेस्तु - ; ज्ञानमहनाथमूर्त्तेस्तु - I.
ध्यानं भैरवमूवीर्त्तेस्तु - VII; ज्ञानभैरवमूर्तेस्तु - X;
ध्यानभैरवमूर्तेस्तु - XII.
११४. यथाविधि - XI, XIII.
११५. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.
११६. शंखाध्मातः - III; शंखध्मानं - IV; शंखध्मातं - XI.
११७. सिहनादं - II; सिंहनादं - III; सिहंनादं - X, XII; शृंगिनादं - XI, XIII;
११८. कौपिनं - IX.
११९. पादुकं - VI, VIII-IX; पादुका - X, XII.
१२०. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.
१२१. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Blowing of the conch and the horn, wearing loin cloth, (and) wooden sandals, upper and external garment ,as also a shawl and umbrella -

वेत्रं कमण्डलुञ्चैव[१२२] भस्मना च त्रिपुण्ड्रकम् ।[१२३]
कुर्यादेतान्प्रयत्नेन[१२४] गुरुवन्दनपूर्वकम् ।।१६।।[१२५]

vetraṃ kamaṇḍaluñcaiva bhasmanā ca tripuṇḍrakam |
kuryādetānprayatnenaguruvandanapūrvakam ||16||

Staff, a jar, and putting ashes in three-fold way (upon the fore-head); let this be executed with full of effort fully preceded by salutations to the guru -

तेषां[१२६] पिण्डसिद्धा[१२७] सत्यां[१२८] सर्वाः[१२९] ।
सिद्धयः सन्निहिता[१३०] भवन्ति ।।१७।।[१३१]

teṣāṃ piṇḍasiddhā satyāṃ sarvāḥ |
siddhayaḥ sannihitā bhavanti ||17||

---

१२२. कमंडलुश्चैव - III; कंमंडलुचैव - VI.
१२३. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.
१२४. कुर्यादेतान्प्रयत्नेन - VI.
१२५. अनुपलब्ध - संपूर्णपंक्ति - II, V.
१२६. तु - अधिकपाठ - VIII.
१२७. पिंडसिद्धानां - VIII; पिण्डसिद्धौ - X.
१२८. सत्या - III; सत्यं - IV; वै -अधिक - VIII; अपि-अधिकपाठ - IX.
१२९. सर्व - IV, VI-X. XII.
१३०. संनिधाना - IV, VI, VIII-X, XII-XIII; संन्निधाना -VII.
१३१. अनुपलब्ध - सम्पूपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Upon the successful attainment of body perfection all the siddhis get accomplished.

उक्तञ्च -

यस्मिन्[१३३] ज्ञाते[१३४] जगत् सर्वं सिद्धं भवति लीलया।[१३५]
सिद्धयः[१३६] स्वयमायान्ति[१३७] तस्माज्ज्ञेयं[१३८] परं[१३९] पदम् ।।१८।।[१४०]

uktañca -

yasminjñāte jagat sarvaṃ siddhaṃ bhavati līlayā |
siddhayaḥ svayamāyāntitasmājjñeyaṃ paraṃ padam ||18||

And indeed it is said also - By knowing which the entire universe gets accomplished effortlessly, the siddhis come in on their own accord ; therefore one should know the Highest Abode.

---

१३२. अनुपलब्ध - V.
१३३. यस्मि - VII.
१३४. जाते - IV, VI-IX.
१३५. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.
१३६. स्वयं - I-III, VI-IX.
१३७. स्वयं मनो याति - I-III, स्वयमनायांति - VI-IX.
१३८. तस्मात् ज्ञेयं - I-III, VI; तस्मा ज्ञेयं - VII; तस्माद्येयं - VIII; तस्माज्ज्ञेयं - IX; तस्मादृज्ञेयं - X, XII.
१३९. परमं - X, XII.
१४०. अनुपलब्ध-सम्पूर्णपंक्ति - IV-V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

परं पदं[१४१] न वेषेण प्राप्यते[१४२] परमार्थतः ।[१४३]
देहमूलो[१४४] हि वेषः[१४५] स्याल्लोकप्रत्ययहेतुकः[१४६] ।।१९।।[१४७]

paraṃ padaṃ na veṣeṇa prāpyate paramārthataḥ |
dehamūlo hi veṣaḥ syāllokapratyayahetukaḥ ||19||

The Highest Abode, ultimately, is not obtainable through just attire; the attire is just body based, meant merely for the identification of the individuals.

लोके निकृष्टमुत्कृष्टं[१४८] परिगृह्य[१४९] पृथक्कृतम्[१५०] ।[१५१]
तत्स्वधर्म[१५२] इति प्रोक्तो[१५३] योगमार्गो[१५४] विशेषतः ।।२०।।[१५५]

loke nikṛṣṭamutkṛṣṭaṃ parigṛhya pṛthakkṛtam |
tatsvadharma iti prokto yogamārgo viśeṣataḥ ||20||

---

१४१. पदे - IX.
१४२. प्रोच्यते - IV.
१४३. अनुपलब्ध - संपूर्णपंक्ति - V.
१४४. देहमूलं - VI-X, XII.
१४५. वेषं - VI, X, XII; वेशं - VII; वेषे - VIII.
१४६. स्यात् लोकप्रत्ययहेतुकः - I-III, XI, XIII;
स्याल्लोकप्रत्ययहेतुकं - VI-VII, X, XII;
स्यात् लोकप्रत्ययहेतुकं - VIII.
१४७. अनुपलब्ध - संपूर्णपंक्ति - V.
१४८. निकृष्टमुकृष्टं - VI; नकृष्टमुत्कृष्टं - VII; निकृष्टमुत्मृष्टं - VIII.
१४९. परिग्रह - I-II; परिगृह्यं - VII
१५०. पृथक् ततः - IV; पृथक् कृतः - VI-VII, IX; पृथक्तत्वः - VIII.
१५१. अनुपलब्ध - संपूर्णपंक्ति - V.
१५२. तत्सधर्म - IV.
१५३. प्रोक्तं - VIII.
१५४. योगमार्गे - IV, VI-X, XII.
१५५. अनुपलब्ध - संपूर्णपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

In the world the conduct is distinguished on the basis of its inferiority or superiority; under superior (conduct) is svadharm (path of one's own true nature) and particularly the path of yoga is that svadharma (superior conduct).

योगमार्गात्परो मार्गो नास्ति श्रुतौ[१५६] स्मृतौ[१५७]।
शास्त्रेष्वन्येषु[१५८] सर्वेषु शिवेन कथितः[१५९] पुरा ।।२१।।[१६०]

yogamārgātparo mārgo nāsti śrutau smṛtau |
śāstreṣvanyeṣu sarveṣu śivenakathitaḥ purā ||21||

As pronounced by śiva of antiquity there is no path superior to the path of Yoga that is stated in the śruti , smṛti and (even) in all the other scriptures.

---

१५६. स्मृतौ - VIII.
१५७. अनुपलब्ध - संपूर्णपंक्ति - V.
१५८. शास्त्रेषु च पुराणेषु - IX.
१५९. कथितं - III.
१६०. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

योगः[१६१] सन्नहनोपायो[१६२] ज्ञानसङ्गतियुक्तिषु[१६३]।[१६४]
लोके निकृष्टं[१६५] सततं यं[१६६] वा[१६७] यं[१६८] वा[१६९] प्रकुर्वते[१७०]।[१७१]
तं[१७२] वा[१७३] तं[१७४] वा वर्जयन्ति[१७५] लोका[१७६] ज्ञानबलेन[१७७]
तु[१७८] ।।२२।।[१७९]

yogaḥ sannahanopāyo jñānasaṅgatiyuktiṣu /
loke nikṛṣṭaṃ satataṃ yaṃ vā yaṃ vā prakurvate /
taṃ vā taṃ vā varjayanti lokā jñānabalena tu //22//

---

१६१. योग - VIII.
१६२. सन्नहतोपायो - III; संहननोपायः - IV; सन्नहनोपाय - VI, IX, XI: संहननोयायः - VII; सन्नहनोपाया - VIII
१६३. ध्यानसंगतियुक्तिषु - VIII-IX;
१६४. अनुपलब्ध - संपूर्णपंक्ति - V.
१६५. निकृष्टः - IV; निकृष्ट - VII.
१६६. यो - IV, यद्यु - IX.
१६७. गो - IV; पा - VI, VIII-IX; या - VII
१६८. पा - IV; या - VI,VII; यो - VII;
१६९. यः - IV; वात् - VIII; अनुपलब्ध - IX;
१७०. प्रकीर्त्यते - IV; प्रवर्तते - VII; प्रकुर्वतो - X, XII.
१७१. अनुपलब्ध - संपूर्णपंक्ति - V.
१७२. त - IV.
१७३. मे - IV.
१७४. तां - VI-VIII; तान् - IX.
१७५. वर्जयंती - VIII; वर्जयेति - IX.
१७६. लोक - I-III, IX-XII.
१७७. ज्ञानं चलेन - VI, VIII;
१७८. च - IV.
१७९. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Yoga is an armour, is a means, is knowledge, is concordance, and is a remedy. Men, on the basis of knowledge, have always been setting aside all those things which have been judged as inferior in this world.

मनुष्याणाञ्च[१८०] सर्वेषां प्राक्संस्कारवशादिह[१८१] ।[१८२]
शास्त्रयुक्तः[१८३] समाचारः[१८४] क्रमेण भवति स्फुटः[१८५] ।।२३।।[१८६]

manuṣyāṇāñca sarveṣāṃ prāksaṃskāravaśādiha |
śāstrayuktaḥ samācāraḥ krameṇa bhavati sphutaḥ ||23||

The scriptures, reasoning and good conduct men gradually get manifested by being guided by earlier impressions here.

१८०. मनुष्याणां तु - VIII.
१८१. प्राक्संसारवशादिह - VIII.
१८२. अनुपलब्ध - V.
१८३. शास्त्रयुक्तिः - VI-VII, IX; शाक्त्रयुक्ति - VIII, X, XII.
१८४. समाचार - III.
१८५. स्फुटं - III-IV, VI, IX-XIII; स्फुदं - VII; ध्रुवं - VIII;
१८६. अनुपलब्ध - संपूर्णपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

एवं पिण्डे[१८७] सिद्धे[१८८] ज्ञानप्राप्त्यर्थं तच्च[१८९] परमं[१९०] पदं महासिद्धानां मतं[१९१] परिज्ञाय[१९२] तस्मिन्[१९३] जीवात्मनि[१९४] चाऽहम्भावेन[१९५] सहजसंयमसोपाया[१९६]ऽद्वय[१९७] क्रमेणोपलक्ष्यते[१९८] ।।२४।।[१९९]

evaṃ piṇḍe siddhe jñānaprāptyarthaṃ tacca paramaṃ padaṃ mahāsiddhānāṃ mataṃ parijñāyatasmin jīvātmani cāऽhambhāvena sahajasaṃyamasopāyāऽdvaya--krameṇopalakṣyate ||24||

Thus having accomplished the body for the sake of attaining the knowledge - which is nothing but the Highest Abode- to be acquired from the great adepts one has to experience in oneself

---

१८७. पिंड - IV, VII-VIII.

१८८. संसिद्धौ - IV; संसिद्धे - VI-VII, IX-X, XII-XIII; संसिध्यै - VIII.

१८९. तत्व - III; ततश्च - IV.

१९०. परम - IV, VI, VIII, X, XII;

१९१. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.

१९२. च - अधिकपाठ - VI-IX.

१९३. तस्मिञ् - XI; अहंभावं - अधिकपाठ - IV, VII, IX; अहंभावे - अधिकपाठ; - VI, X, XII; सोनाहंभावं - अधिकपाठ - VIII.

१९४. जीवात्मा - IV, VI-X, XII.

१९५. चाहंभावेन - III; च - IV, VI-X, XII.

१९६. सहजसंजमसोपायाद्वय - III; सहजसंयनोपायाद्वैत - IV; सहजसंयमसोपायाद्वैत - VI-VII, IX-X, XII-XIII; सहजसंयमनोपायाद्वैत - VIII.

१९७. अनुपलब्ध-संपूर्णपंक्ति - V.

१९८. क्रमेणोपलक्ष्यंते - IV, VI-VII; क्रमेणोपलक्ष्यति - VIII;

१९९. अनुपलब्ध - संपूर्णपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

as identical with That through the gradual sequence consisting of spontaneity, restraint, sopāya and non-duality.

तत्र सहजमिति[२००-२०१]

विश्वातीतं[२०२] परमेश्वरं[२०३] विश्वरूपेणाऽवभासमानमिति[२०४] ज्ञात्वा[२०५] एकमेवाऽस्तीति[२०६] स्वस्वभावेन यज्ज्ञानं[२०७] तत् सहजं[२०८] प्रसिद्धम् ।।२५।।[२०९]

tatra sahajamiti -

viśvātītaṃ parameśvaraṃ viśvarūpeṇāऽvabhāsamānamiti jñātvā ekamevāऽstīti svasvabhāvena yajjñānaṃ tat sahajaṃ prasiddham ||25||

---

२००. अनुपलब्ध - III.

२०१. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.

२०२. विश्वातीत - III.

२०३. परमेश्वर - II; परमेश्वरो - III.

२०४. विश्वरूपेणावभासमान - III; विश्वस्वरूपेणावभासमानमिति - VI; विश्वरुपेण स्वयमेवावभासमानमिति - VIII; विश्वरूपेणस्वयमेवाभासमानमिति - IX; विश्वरूपेणावभासमानं - XI; विश्वरूपेणावभासमिति - XIII.

२०५. अनुपलब्ध - III-IV, VI, VIII, X, XII;

२०६. एक एवास्तीति - III; अनुपलब्ध -सम्पूर्णपंक्ति - V.

२०७. यज्ज्ञानं - I -III, VI, IX; यज्ञानं - IV, VII.

२०८. इति - अधिकपाठ - XI.

२०९. अनुपलब्ध-सम्पूर्णपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Now the spontaneity - It is well established that 'The natural knowledge that there is one and same Highest Lord that transcends the universe appearing in the form of the universe' is what is spontaneous.

संयम[२१०] इति -[२११]

सावधानानां[२१२] प्रस्फुरद्व्यापाराणां[२१३] निजवर्त्तिनां[२१४] संयमनं[२१५] कृत्वा[२१६] आत्मनि[२१७] निधीयत[२१८] इति[२१९] संयमः[२२०] ।।२६।।[२२१]

saṃyama iti -

sāvadhānānāṃ prasphuradvyāpārāṇāṃ nijavarttināṃ saṃyamanaṃ kṛtvā ātmani nidhīyata iti saṃyamaḥ ||26||

Now the 'restraint' - The 'restraint' is attentively restraining one's arousing modifications (and) reposing them in one's own self.

---

२१०. संयमम् - I-II, IV, VI-VIII, XI; संयमिति - VIII.
२११. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - III, V;
२१२. सहजानां - VIII.
२१३. प्रस्फुरद्वयापाराणा - IV; प्रस्फरद्व्यापाराणां - VII.
२१४. निजवर्जितानां - IV; निजवृत्तिनां - IX; निजवृत्तीनां - X, XII.
२१५. संयमं - III
२१६. य - अधिकपाठ - I-III; अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.
२१७. हत्वा - III; आत्म - IV, VI-VII.
२१८. निधीयते - I-III, VI; धार्यत - VIII; धार्यम् - IX; धीयते - X, XII.
२१९. अनुपलब्ध - III.
२२०. तत्संयमः - III; संयमनः - VIII; संयम - IX.
२२१. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सोपायमिति[२२२] -

स्वयमेव प्रकाशमयं[२२३] स्वेनैव
स्वात्मन्येकीकृत्य[२२४] यत्[२२५] सदा[२२६]
तत्त्वेन स्थातव्यं[२२७] तत्सोपायम्[२२८] ।।२७।।

sopāyamiti svayameva prakāśamayaṃ svenaiva
svātmanyekīkṛtya yat sadā tattvena sthātavyaṃ
tatsopāyam ||27||

Now the 'sopāya' -The 'sopāya' is such a knowledge by which one forever abides by oneself, full of luminosity, identified with oneself by oneself .

---

२२२. अनुपलब्ध - I-III.

२२३. स्वप्रकाशमयं - IV, VI-IX.

२२४. स्वात्मंन्येकीकृत्य - IX.

२२५. अनुपलब्ध - IV, VI-X, XII-XIII.

२२६. अनुपलब्ध - समस्तपंक्ति - V.

२२७. स्छातव्यं - IV, VII, IX.

२२८. अनुपलब्ध - IV, VI-X, XII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अद्वैतमिति[२२९_२३०]
अकर्त्तृतयैव[२३१] योगी[२३२] नित्यतृप्तौ[२३३]
निर्विकल्पः[२३४] यदा निरुत्थानतत्त्वेन[२३५]
तिष्ठति[२३६] तदद्वैतम्[२३७] ।।२८।।[२३८]

advaitamiti -
akarttṛtayaiva yogī nityatṛptāu nirvikalpaḥ yadā
nirutthānatattvena tiṣṭhati tadadvaitam ||28||

Now non-duality-Non-duality consists in yogi's abiding as a non-doer, ever full of contentment, devoid of imagination and always in undisturbed state.

---

२२९. अनुपलब्ध - I-III; अद्वयमिति - XI
२३०. अनुपलब्ध - समस्तपंक्ति - V.
२३१. अकर्त्रृतयैव - I-II; अकर्तृत्वतयैव - IV, VII, IX; अकृतत्वं तथैव - VIII; अकर्त्ततयैव - XIII.
२३२. योगिनो - IV; योगिनि - VII.
२३३. नित्यतृप्ताः - IV.
२३४. निर्विकल्पाः - IV.
२३५. निरुत्थानत्त्वेन - IV; निरुत्थानत्वेन - VI, X , XII; निरुछानत्वेन - VII; निरुद्धानत्वेन - VIII; निरुत्छानत्वेन - IX; अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.
२३६. यत्तिष्टति - I; यतिष्ठति - II; यत्तिष्ठति - III, XI; तिष्ठंति - IV; तिष्टति - VII.
२३७. तदद्वयं - I-III; अनुपलब्ध - IV, VI-X, XII; तदद्वयमिति - XI.
२३८. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उक्तञ्च -[२३९]

सहजं[२४०] स्वात्मसंवित्तिः[२४१] संयमः[२४२] स्वात्मनिग्रहः[२४३] ।[२४४]
सोपायं[२४५] स्वस्य[२४६] विश्रान्तिरद्वैतं[२४७] परमं[२४८] पदम् ।।२९।।[२४९]

uktañca -

sahajaṃ svātmasaṃvittiḥ saṃyamaḥ svātmanigrahaḥ |
sopāyaṃ svasya viśrāntiradvaitaṃ paramaṃ padam ||29||

And it has been stated also-Spontaneity is self knowledge; restraint is self control; sopāya is repose in one's self and non-duality the Highest Abode.

---

२३९. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.
२४०. सहजा - IV, VII.
२४१. स्वात्मनिसंपत्तिः - VIII.
२४२. संयमं - III.
२४३. स्वस्वनिग्रहः - IV, VI-VII, IX; स्वस्वनिग्रह - VIII.
२४४. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.
२४५. सोपायः - IV, VI-X, XII.
२४६. स्वस्व - III-IV, VI - IX; स्वात्म - XI.
२४७. विश्रांतिरद्वैतं - VII; विश्रांतः अद्वैतं - VIII.
२४८. परम - VIII.
२४९. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तज्ज्ञेयं[२५०] सद्गुरोर्वक्त्रान्नाऽन्यथा[२५१] शास्त्रकोटिभिः[२५२] ।[२५३]
न[२५४] तर्कशब्दविज्ञानान्नाचाराद्वेदपाठनात्[२५५] ।।३०।।[२५६]

tajjñeyaṃ sadgurorvaktrānnāऽnyathā śāstrakoṭibhiḥ |
na tarkaśabdavijñānānnācārādvedapaṭhanāt ||30||

It should be known from the mouth of adept teacher (and) not by any other (means at all) such as host of scriptures nor through the logic and reasoning and much less by grammar, conduct and reading of the Veda.

---

२५०. तज्ज्ञेयं - I-III, VI; तज्ञेयं - VII-IX.

२५१. सद्गुरोवक्त्रानान्यथा - III; सद्गुरोर्वत्क्रात् नान्यथा - IV;
सद्गुरोर्वक्रांतरात् नान्यथा - VIII.

२५२. शास्त्रकौटिभिः - VII.

२५३. अनुपलब्ध - संपूर्णपंक्ति - V.

२५४. नैव - IV.

२५५. तर्कसन्दविज्ञानान्नाचाराद्वेदपाठनात् - I-II;
तछब्दविज्ञानान्न च वेदस्य पाठणात् - IV;
तर्कशब्दविज्ञान्नांचाराद्वेदपाठनात् - IX,
तर्कशब्द विज्ञानान्नाचारा द्वेदपाठनात् - X-XII.

२५६. अनुपलब्ध - सम्पूर्णपंक्ति - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

वेदान्तश्रवणान्नैव[२५७] तत्त्वमस्यादिबोधनात्[२५८] ।[२५९]
न[२६०] हंसोच्चारणाज्जीव[२६१]ब्रह्मणोरैक्यभावनात्[२६२] ।[२६३]
न ध्यानान्न[२६४] जपाल्लीनः[२६५] सर्वज्ञः[२६६] सिद्धिपारगः[२६७] ।।३१।।[२६८]

vedāntaśravaṇānnevatattvamasyādibodhanāt |
na haṃsoccāraṇājjīvabrahmaṇoraikyabhāvanāt |
na dhyānānna japāllīnaḥ sarvajñaḥ siddhipāragaḥ ||31||

Nor even by understanding 'That thou Art' through the listening to vedānt ; not even by the recitation of 'haṃ sa' nor by meditating upon the unity of individual soul and absolute soul ; nor by dhyāna nor by dissolution, observance of silence, recitation, neither by libation.

---

२५७. वेदांतश्रवणेनैव - IV, VI-IX.

२५८. तत्तमस्यादिबोधनात् - III.

२५९. अनुपलब्ध - V.

२६०. ना - VIII.

२६१. हंसोच्चारणात्बीज - VII; हंसोच्चारणाज्जीवः - VIII.

२६२. ब्राह्मणोरैक्यभावनात् - IX; ब्रह्मणोरक्यभावनात् - XII.

२६३. अनुपलब्ध - संपूर्णपंक्ति - V.

२६४. ध्यान्ये - VII.

२६५. जपाल्लीन - III; तयाल्लीनान्
(मौनकर्म समाश्रयात् लीनेपिण्डभवेद्योगी अधिकपाठः) - IV;
तयाल्लीनः - VI, X, XII;
न्नल्लपालीनान् (मौनकर्म समाश्रयात् लीने पिंडेभवेद्योगी - अधिकपाठः) - VII,
लयोन्मौनाज् - XIII; लयालीनेपिंडे भवेद्योगी अधिकपाठः) - VIII.

२६६. जपात् - XIII.

२६७. सिद्धिपारगः - III; स्वेच्छपारगः - VII; सिद्धपारगः - VIII;
सन्तर्पणादपि - XIII.

२६८. अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

स्वस्थो[२६९] योगी स्वयं कर्त्ता[२७०] लीलया चाजरामराः[२७१] ।
अवध्यो[२७२] देवदैत्यानां क्रीडते[२७३] भैरवो यथा ।।३२।।[२७४]

svastho yogī svayaṃ karttā līlayā cājarāmarāḥ |
avadhyo devadaityānāṃ krīḍate bhairavo yathā ||32||

The yogī is established in one's own self, is an agent (sherely playfully); is free from old age and death; is never killed by either by gods or demons, sports like bhairava.

इत्येवं निश्चलो[२७५] यासौ[२७६] क्रमादाप्नोति[२७७] लीलया ।
सिद्धीरसाध्याः[२७८] सर्वाश्च[२७९] सत्यमीश्वरभाषितम्[२८०] ।।३३।।[२८१]

---

२६९. स्वेच्छा - IV; स्वच्छो - VI; स्वेछा - VII, VIII; स्वयं - IX; स्वेच्छो - X, XII, XIII;

२७०. कर्ता - IV, XI.

२७१. चाजरोमरः - IV, VI, VII, IX; चाजरोऽमरः - X, XII, XIII.

२७२. अबध्यो - XI.

२७३. क्रीडने - VII.

२७४. पादः अनुपलब्धः - IV; श्लोकः अनुपलब्धः - V.

२७५. निलयो - VII.

२७६. योगौ - VIII.

२७७. क्रमाप्नोति - VI; क्रमादान्योति - VII.

२७८. सिद्धिरसाध्याः - III; असाध्यसिद्धयः - IV; असाध्याः सिद्ध्यः - VI, VIII-XIII; असाध्यःसिद्ध्यः - VII.

२७९. सर्वाः - IV, VI, VIII, X, XII, XIII; सर्वा - VII, IX.

२८०. सत्यमिश्वरभाषितम् - II; सत्यमीश्वरभावितम् - VIII; सत्यमीश्वरभासितम् - X, XII.

२८१. श्लोकपूर्वार्ध अनुपलब्धः - IV; श्लोकानुपलब्धः - V;
असाध्याः सिद्धयः सर्वाः सद्गुरोः करुणां विना ।
अतस्तुसद्गुरुः सेव्यः सत्यमीश्वरभाषितम् ।।३४।।
इति अधिकपाठः - XI.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ityevaṃ niścalo yāsau kramādāpnoti līlayā |
siddhīrasādhyāḥ sarvāśca satyamīśvarabhāṣitam ||33||

Thus one who is steadily and gradually acquires all the powers difficult to be accomplished. Indeed thus has been stated by the Lord.

प्रथमे रोगरहितः[२८२] सर्वकालप्रियो भवेत् ।
कांक्षते[२८३] दर्शनं तस्य[२८४] ह्यात्मरुढस्य[२८५] नित्यशः[२८६] ।।३४।।[२८७]

prathame rogarahitaḥ sarvakāla priyo bhavet |
kāṃkṣate darshanaṃtasya hyātmaruḍhasya nityaśaḥ ||34||

One who has realized the self first being free from diseases becomes popular among all the people and his vision is ever aspired by others.

कृतार्थः[२८८] स्याद्द्वितीये[२८९] तु कुरुते सर्वभाषया[२९०] ।
तृतीये दिव्यदेहस्तु व्यालैर्व्याघ्रैर्न[२९१] बाध्यते ।।३५।।[२९२]

---

२८२. रोगरहित - III; त्वरोगतासिद्धिः - IV, VI-VII, X, XII-XIII; त्वरोगतासिद्धिश्च - VIII; रागतासिद्धिः - IX.

२८३. कांक्षते - IV, VI-VII, IX, XII; काङ्क्षन्ते - XI.

२८४. यस्य - IV.

२८५. आत्मरुढस्य - IV, VI-IX; स्वात्मारुढस्य - X-XII.

२८६. निव्यसः - III; योगिनः -अधिकपाठः - XI.

२८७. श्लोकः अनुपलब्धः -V.

२८८. कवितांच - IV, कर्त्ता - VI, कविता - VII-IX.

२८९. स्यात् द्वितीये - II, XII; स्याद्ध्वितीये - III; द्वितीये - IV; स्याद्वितीये - VII-VIII; स्याद् द्वितीये - XI, XIII.

२९०. सर्वभाषणम् - III, XI, XIII; सर्वभाषयः - VIII.

२९१. व्यालैव्याघ्रैर्न - VII; व्यालव्याघ्रेन - VIII.

२९२. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

kṛtārthaḥ syāddvitīye tu kurute sarvabhāṣayā |
tṛtīye divyadehastu vyālairvyāghrairna bādhyate ||35||

Secondly having performed everything that is to be performed speaks all the languages ; thirdly being possessed of divine body is never assailed either by serpent or by tiger.

चतुर्थे क्षुत्तृषानिद्रा[२९३] शीततापविवर्जितः[२९४] ।
जायते दिव्ययोगीशो[२९५] दूरश्रवी[२९६] न संशयः[२९७] ।।३६।।[२९८]

caturthe kṣuttṛṣānidrā śītatāpa vivarjitaḥ |
jāyate divyayogīśo dūraśravī na saṃśayaḥ ||36||

Fourthly becomes devoid of hunger, thirst, sleep, cold and heat and becomes, there is no doubt, a divine Yogī with clairaudience.

पुस्तकालय
166075
गुरुकुल कांगड़ी विश्वविद्यालय

---

२९३. क्षुत्तृषानिद्रा - III, IV, VI-VIII, X-XIII;

२९४. शीततापविवर्जितः - II; शीतवातातपोज्झितः - IV;
सीतातपविवर्जितः- VIII; शीतातपविवर्जितः - XI.

२९५. दिव्य - IV.

२९६. ली - IV.

२९७. संसयः - II.

२९८. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

वाक्सिद्धिः[२९९] पंचमे वर्षे परकायप्रवेशनम्[३००] ।
षष्टे[३०१] न[३०२] च्छिद्यते[३०३] शस्त्रै[३०४] र्वज्रपातैर्न बाध्यते[३०५] ।।३७।।[३०६]

vāksiddhiḥ paṃcame varṣe parakāyapraveśanam |
ṣaṣṭe na cchidyate śastrairvajrapātairna bādhyate ||37||

During the fifth year attains accomplishment in speech along with the ability of entering into other's body whereas during the sixth (year) invulnerability to weapons not assailed by the even the thunder bolt.

वायुवेगी[३०७] क्षितित्यागी[३०८] दूरदर्शीच सप्तमे ।
अणिमादिगुणोपेतस्त्वष्टमे वत्सरे भवेत् ।।३८।।

vāyuvegī kṣitityāgī dūrdarśīca saptame |
aṇimādiguṇopetastvaṣṭame vatsare bhavet ||38||

In the seventh (year) attains the speed of an air along with levitation whereas during the eighth year accomplishes the aṇimā etc. eight super natural powers.

---

२९९. वाक्सिद्धि - III; वाक्सिद्धिः - XI.
३००. परकायाप्रवेशनं - IV; परकायप्रवेशकः - VIII.
३०१. षष्ठे - IV, VI, VIII-XIII.
३०२. ना - IV.
३०३. छिद्युद्यते - IV; छिद्यते - VI, IX-X, XII-XIII; भिद्यते - VIII.
३०४. शस्त्रैः - VII-VIII.
३०५. भिद्यते - VIII; वाद्यते - X.
३०६. श्लोकः अनुपलब्धः - V.
३०७. वायुवेगे - VIII.
३०८. क्षितित्यागे - VIII; rest part of the verse is missing - I-IX; श्लोकः अनुपलब्धः - V;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नवमे वज्रकायः स्यात् खेचरो दिक्चरो भवेत् ।
दशमे पवनाद्वेगी [३०९]यत्रेच्छा तत्र[३१०] पार्वती[३११] ।।३९।।[३१२]

navame vajrakāyaḥ syāt khecaro dikcaro bhavet |
dashame pavanādvegī yatrecchā tatra pārvatī ||39||

Oh dear pārvatī ! In the ninth one attains thunderbolt like body, attains the ability to move in the sky and to travel in all directions whereas in the tenth year excels the air in speed and can reach at any desired place.

सम्यगेकादशे वर्षे सर्वज्ञः सिद्धिवाग्भवेत्[३१३] ।
द्वादशे शिवतुल्योसौ कर्त्ता[३१४] हर्त्ता[३१५] स्वयं भवेत् ।।४०।।[३१६]

samyagekādaśe varṣe sarvajñaḥ siddhivāgbhavet |
dvādaśe śivatulyosau karttā harttā svayaṃ bhavet ||40||

During the eleventh year one becomes omniscient and possessor of super natural powers whereas in the twelve years becomes oneself the creator and destroyer like the śiva.

---

३०९. previous lines are missing - ; यथेछं - IV; यत्रेछा - VI, VII; यत्रेछे - VIII.

३१०. वर्तते - IV.

३११. पार्वती - III; भुवि - IV; गच्छति - VII-VIII; धावति - X-XIII.

३१२. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

३१३. सिद्धिभाग्भवेत् - IV, VI-VII, X-XIII; सिद्धिभाक् भवेत् - XI.

३१४. कर्ता - IV.

३१५. हर्ता - IV.

३१६. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

त्रैलोक्ये[३१७] पूज्यते[३१८] सिद्धः[३१९] सत्यं[३२०] श्री भैरवो यथा ।
एवं द्वादशवर्षेस्तु[३२१] सिद्धयोगी[३२२] महाबलः[३२३] ।
जायते[३२४] सद्गुरोः[३२५] पादप्रभावान्नात्र[३२६] संशयः ।।४१।।[३२७]

trailokye pūjyate siddhaḥ satyaṃ śrī bhairavo yathā |
evaṃ dvādaśavarṣestu siddhayogī mahābala |
jāyate sadguroḥ pādaprabhāvānnātra saṃśayaḥ ||41||

The adept is worshiped in all the three worlds, indeed , like śrī bhairava (is worshiped); there is no doubt that through the grace of the feet of the preceptor, in twelve years, one becomes a mighty accomplished yogī.

---

३१७. त्रैलोक्यैः - VIII.

३१८. पूजते - VII.

३१९. शिद्धः - I.

३२०. सत्या - VIII.

३२१. द्वादशवर्षेस्तु - IX; द्वादशवर्षेषु - X, XII.

३२२. सिद्धियोगी - VI.

३२३. महाबलः - I .

३२४. जायतै - VII.

३२५. सद्गुरो - III, VII.

३२६. प्रसादान्नात्र - IX.

३२७. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.
अधिकपाठः - अनुबुभूषति यो निजविश्रमं स गुरुपादसरोरुहमाश्रयेत् ।।४३।।
तदनुसंसरणात्परमं पदं समरसीकरणं न च दूरतः ।।४४।। - XI.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गुरुकुलसंतानं[३२८] पंचधा प्रोक्तम् आर्द्रसंतानं[३२९] बिलेश्वरसंतानं[३३०] विभूति संतानं[३३१] नाथसंतानं[३३२] योगीश्वरसंतानं चेति।
इत्येषामपि[३३३] संतानानां पृथक् पृथक्[३३४] वैशिष्ट्यं[३३५] वर्त्तते[३३६] ।।४१।।[३३७]

gurukulasaṃtānaṃ pañcadhā proktam ādrasaṃtānaṃ - bileśvarasaṃtānaṃ vibhūtisaṃtānaṃ nāthasaṃ - tānaṃ yogīśvarasaṃtānaṃ ceti |
ityeṣāmapi saṃtātānāṃ pṛthaka pṛthaka vaiśiṣṭyaṃ varttate ||41||

The preceptor lineage is stated to be five - fold - ārdra lineage, bileśwara lineage, vibhūtī lineage, nātha lineage, and yogīśvara lineage. Even among all these lineages each one has its own uniqueness.

---

३२८. गुरुकुलसंतानञ्चेति - X, XII.

३२९. आज्ञसंप्तानं च वा - VI, VII; अदिसंतानं चा वा - VIII; अइसंतानं च वा - IX; आई संतानं - X, XII, XIII.

३३०. बिलेश्वर - III; विलेश्वरसंतानं - VI, VII; विश्वेश्वरसंतानं चा - VIII; विश्वेश्वरसंतानं च - IX; विलेश्वरसंतानं - X, XII.

३३१. विभूतिसंतानं - VI, VII; लुप्तः - III, XII.

३३२. नाथसंतानं च - VI-IX; लुप्तः - III.

३३३. एषमपि - X-XIII; लुप्तः - III.

३३४. पृथग् - IX, XI; लुप्तः - III

३३५. वैशिष्ट्टं - VII; लुप्तः - III.

३३६. विद्यते - VIII; वर्त्तंते - IX.

३३७. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

परमार्थतः[३३८] सर्वं[३३९] पांचभौतिकम्[३४०] ।
तज्जाताः[३४१] पुरुषाः[३४२] संबोधमात्रैकरूपः[३४३] शिवः[३४४] ।
तदितरत्सर्वमज्ञाननव्यक्तं[३४५] भवति ।
तत्र शिवस्तु ज्ञानम् ।।४२।।[३४६]

paramārthataḥ sarvaṃ pāñcabhautikam |
tajjātāḥ puruṣāḥ saṃbodhamātraikarūpaḥ śivaḥ |
taditaratsarvamajñānamavyaktaṃ bhavati |
tatra śivastu jñānam ||42||

Ultimately everything is five - fold physical elemental (in nature); persons made up of these are by nature one and the same form of pure consciousness ie śiva; every - thing else is nothing but ignorance and unmanifest. Here śiva is knowledge.

---

३३८. पारमार्थतः - VI.
३३९. सर्वे - VII; सर्व - VIII; सव - X.
३४०. पंचभौतिकं - III; षांचभौक्तिकं - VII; पांचभूतिकं - VIII; पांचभौक्तिकं - IX.
३४१. तज्जाता - III; तत् जाता - VIII.
३४२. पुरुषः -VIII.
३४३. सबोधमात्रैकरुपः - VI,VIII, IX; स्वबोधमात्रैकरुपं - X, XII.
३४४. स शिवः - VIII, X; सः शिवः - XII.
३४५. तदितरत् सर्वमज्ञानमव्यक्तं - III.
३४६. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

एतेषामपि संतानानां केचित्स्वरूप[३४७] पराङ्गमुखाः[३४८] वेषमात्रसंपन्नाः[३४९] क्रयविक्रयादिकं[३५०] कुर्वन्ति संतानभेदं प्रति अन्योन्यं धिक्कुर्वन्ति[३५१] । योगमार्गं[३५२] दूषयन्ति[३५३] ।।४३।।[३५४]

eteṣāmapi santānānāṃ kecitsvarūpa parāṅgamukhāḥ veṣamātrasaṃpannāḥ krayavikrayādikaṃ kurvanti saṃtānabhedaṃ prati anyonyaṃdhikkurvanti | yogamārgaṃ dūṣayanti ||43||

Even among these lineages there are those who have deviated away, full of only the attire, engaged in commerce, indulging in mutual revile and thus corrupting the path of Yoga.

---

३४७. केचित्स्व - III; केचित्स्वस्वरुप - VII, IX; केचित्तस्वरुप - VIII;
३४८. पराङ्मुखा - I.
३४९. वेषमात्रसंपन्ना - III, VIII; वेषमात्रसपन्नाः - IX;
वेशमात्रसम्पन्नाः - X.
३५०. चक्रयादिकं - VIII.
३५१. धिः कुर्वंति - VI, VII, IX; अधःकुर्वंति - X, XII; लुप्तः - III, VIII.
३५२. योगमार्गे द्वे - III; लुप्तः - III, VIII.
३५३. द्वेषयंति - VI, VII, IX, X, XII-XIII; वेषयंति - VIII;
३५४. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V; अधिकपाठः - VIII.
स संतानभेदं प्रति अन्योन्यं धिक्कुर्वंति ।।इति।।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

राजसा घोरसंकल्पाः[३५५] कामुकाः[३५६] अतिमन्यवः[३५७]।
दांभिकाः[३५८] मानिनः[३५९] पापाः[३६०] धिक्कुर्वंतीश्वरप्रियान्[३६१]।।४४।।[३६२]

rājasāghorasaṃkalpāḥ kāmukāḥ atimanyavaḥ |

dāṃbhikāḥ māninaḥ pāpāḥ
dhikkurvantīśvarapriyān ||44||

(Such people) - full of rajas with malignant intentions and lustfulness, wretchedness, hypocrisy and sin - reproach the God lovers-

---

३५५. घोरसंलकाः - III.
३५६. कामुका - I.
३५७. अभिमन्यवः - VI; अभिमान्यवः - VII, VIII;
अभिमानिनः - IX.
३५८. दांभिका - I; डांभिका - VIII.
३५९. अभिमानिनः - VI.
३६०. पापा - I; पाप् - VIII.
३६१. धिकुर्व्वंतीश्वरप्रियान् - I; दिकुर्व्वंतीश्वरप्रियान् - III;
धिःकुर्वंतीश्वरप्रिंयान् - VII; धीःकुर्वंतीश्वरप्रियान् - VI;
धिक्कुर्वंतिश्चरप्रियान् - VIII; धिःकुर्वतीश्वरप्रिश्वरप्रीयान् - IX;
धिक्कुर्वन्त्यीश्वरप्रियान् - X, XII; धिक्कुर्वन्तीश्वरप्रियान् - XI.
३६२. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

**साधुसंगम सच्छास्त्र परमानन्दलक्षितान्[३६३]।
स्वेच्छाचारविहारैक ज्ञानविज्ञान संयुतान्[३६४]।।४५।।[३६५]**

**यूयं शिष्टा[३६६] वयं दुष्टा[३६७] दुष्टा[३६८] यूयं वयं तथा।
एवं[३६९] वदंति[३७०] चान्योन्यं[३७१] संप्रमोहे[३७२] निरंतरम्।।४६।।[३७३]**

***sādhusaṃgama sacchāstra paramānandalakṣitān |
svecchācāravihāraika jñānavijñāna saṃyutān ||45||***

***yūyaṃ śiṣṭā vayaṃ duṣṭā duṣṭā yūyaṃ vayaṃ tathā |
eva vadanti cānyonyaṃ saṃpramohe nirantaram ||46||***

- holy ones, followers of holy scriptures , those who aim at absolute bliss; (while themselves) leading unprincipled life and thus being deluded, go on continuously calling by name learned ones as 'you are bad we are good'.

---

३६३. साधुसंगमस्त्रच्छास्त्रपरमानन्द - I; साधुसंगमस्त्रच्छास्त्र - II, साधुसंगमस्वच्छास्त्रपरमानंद - III; साधुसंगमसछापरमा - VII, IX; साधुसंगमः श्रीः शास्त्रपरमानंदलक्षणान् - VIII.

३६४. स्वेच्छाचारविहारैक ज्ञानविज्ञानसंयुतान् - II, III,VI, VIII , IX; स्वेच्छाचारविहात्येकज्ञानविज्ञान - VII.

३६५. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

३६६. शिष्टी - III; दुष्टा - X, XII, XIII.

३६७. शिष्टा - X, XII, XIII.

३६८. भ्रष्टा - X, XII, XIII.

३६९. इत्येवं - VI-X XII, XIII.

३७०. परिवादंति - VI-IX; परिवदंति - X, XII, XIII.

३७१. लुप्तः - VI-X, XII, XIII.

३७२. प्रमोहेन - VI,VII, IX, XI; प्रमोहिनि -VIII.

३७३. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पृथ्वी[३७४] जलं तथा वह्निि[३७५]र्वायुराकाशमेव[३७६] च।

एते संतानोद्यास्तु[३७७] सम्यगेव प्रकीर्त्तिताः[३७८]।।४७।।[३७९]

pṛthvī jalaṃ tathā vahnirvāyurākāśameva ca |

ete santānodyāstu samyageva prakīrttitāḥ ||47||

It indeed has been rightly stated that earth, water, fire, air and ether are the sources of all these lineages.

काठिन्यं[३८०] द्रवता[३८१] तेजो धावनं स्थिरता[३८२] खलु।

गुणान्येतानि[३८३] पंचैव संतानानां क्रमात्सृताः[३८४]।।४८।।[३८५]

kāṭhinyaṃ dravatā tejo dhāvanaṃ sthiratā khalu |

guṇānyetāni pañcaiva santānānāṃ kramātsṛtāḥ ||48||

Hardness, fluidity, firesome, speed, and the stability are indeed the five-fold qualities that are spoken of the lineages respectively.

---

३७४. पृथ्वि - III.

३७५. वन्हि - VII, XI; वह्निः - XII.

३७६. वायुराकाशमेव - III.

३७७. संतानोदयस्तु - III; संतानादयस्तु - IX.

३७८. प्रकीर्त्तिता - III.

३७९. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

३८०. काठिन्यं - VI; काठिण्यं - VII, IX; कादिन्यं - VIII.

३८१. चार्दता - VI, VII, IX-XIII; चाव्रता - VIII.

३८२. स्छिरता - VII, IX.

३८३. गुणा - I; गुण - III; गुणानेतानि - VIII.

३८४. क्रमात्स्मृता - III; क्रमाः स्मृताः - VI; क्रमास्मृताः - VIII, IX.

३८५. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च ईश्वरश्च सदाशिवः।
एतास्तु[३८६] देवताः[३८७] प्रोक्ताः[३८८] संतानानां क्रमेण तु।।४९।।[३८९]

brahmā viṣṇuśca rudraśca īśvaraśca sadāśivaḥ |
etāstu devatāḥ proktāḥ santānānāṃ krameṇa tu ||49||

And also the (presiding) deities of these lineages respectively that are stated sequentially are -brahmā ,viṣṇu, rudra, iśvara, and sadāśiva.

स्थूलसूक्ष्मकारणतुर्य[३९०] तुर्यातीतभेदेन[३९१] पंचावस्थाः[३९२] क्रमेण[३९३] लभंते।

---

३८६. एताश्च - VI-X, XII.

३८७. देवता - III.

३८८. प्रोक्ता - IV, V.

३८९. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

३९०. स्थूलसूक्ष्मकारण तूर्य - I; स्थूलसूक्ष्मकारणतूर्या - II; स्थूल....तूर्य - III; स्थूल.....तुर्य - VI, XI, XIII; स्थूलसूक्ष्मकारणतुर्या - VII; स्थूलसूक्ष्मकारण - VIII स्थूल.....सूक्ष्म-कारणं - तूर्यं - X, XII.

३९१. तूर्यातीतभेदेन - I; तुर्यातीत - VI; तुर्यातीतमिति - VII-IX, XIII; तूर्यातीतमिति - X, XII.

३९२. पंचावस्था - III, VIII, XI; पचावस्था - VI; पंचावस्छा - VII; पंचावत्छा - IX.

३९३. लुप्त - XI, XIII; सिद्धोयोगी - XI.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

एतेषामपि[३९४] सर्वेषां विज्ञाता[३९५] यः[३९६] स सिद्धयोगी[३९७] पुरुषः [३९८]स योगीश्वरे[३९९]श्वर इति परमरहस्यं प्रकाशितम्।।५०।।[४००]

sthūlasūkṣmakāraṇaturyaṃ turyātītabhedena pañcāvasthāḥ krameṇa labhante |
eteṣāmapi sarveṣāṃ vijñātā yaḥ sa siddhayogī puruṣaḥ sa yogīśvareśvara iti paramarahasyaṃ prakāśitam ||50||

Five states are indicated sequentially based on the differences such as gross, subtle, cause, the fourth and transcending the fourth. One who is the knower of all these is a person- an accomplished yogī; he is yogī- the lord. In this way the absolute secrete is manifested.

---

३९४. एतेषां - XI.
३९५. अविज्ञाता - VI; सर्बेषामविज्ञा - VII; सर्वोषामपि - XI; लुप्तः - III.
३९६. लुप्तः - III; ये - VIII; याः - IX.
३९७. लुप्तः - III; योगीसिद्धः - VI-IX; योंगीससिद्द - X, XII.
३९८. लुप्तः - III.
३९९. सर्वेश्वर - III; योगीश्वरेश्वरः - VI, VII, IX; योगीश्वर - XIII.
४००. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अत एव सम्यक्[४०१] निजविश्रांतिकारणं[४०२] महायोगिनं[४०३] सद्गुरुं वंदयित्वा[४०४] सम्यक् सावधानेन परमपदं[४०५] संपाद्य[४०६] तस्मिन्निजपिण्डे[४०७] च[४०८] विश्रांतिकारकं[४०९] भावं कृत्वाऽत्यंतं[४१०] निरुत्थानेन[४११] सर्वानन्दतत्त्वे[४१२] निश्चलं स्थातव्य[४१३] ततः[४१४] स्वयमेव महासिद्धो भवतीति सत्यम्।।५१।।[४१५]

ata eva samyak nijaviśrāntikāraṇaṃ mahāyoginaṃ sadguruṃ vandayitvā samyak sāvadhānena paramapadaṃ saṃpādya tasminnijapiṇḍe ca viśrāntikārakaṃ bhāvaṃ kṛtvāऽtyantaṃ niruttthānena sarvānandatattve niścalaṃ sthātavya tataḥ svayameva mahāsiddho bhavatīti satyam ||51||

---

४०१. सम्यज्ञान - VIII; सम्यक् - XIII.
४०२. विश्रांतिकारकं - VI, VII, IX-XIII; विश्रांतिकारकः - VIII.
४०३. महासिद्धयोगिनं - VIII;
४०४. सेवयित्वा - XI-XIII.
४०५. परपदं - IX; परमं पदं - X, XII, XIII.
४०६. संपद्य - III, VIII.
४०७. तस्मिन्निज - III; तस्मिन्निजपिंड - IX; अधिकपाठः पिंडं - X, XII.
४०८. लुप्तः - III, VI-X, XII, XIII.
४०९. लुप्तः - III, VI-X, XII, XIII;
अधिकपाठः-समरस - VI-X, XII-XIII.
४१०. कृत्वा अत्यंतं - VI, VII, IX, XI; कृत्वा अत्यंत - VIII.
४११. निरुत्छानेन - VII, IX; निरुद्धानेन - VIII.
४१२. सर्वानंदतत्वे - III; सर्वानदंत्वे - VI; सर्वानन्दतत्त्वेन - VIII.
४१३. स्छातव्यं - VII, IX;
४१४. तत - III.
४१५. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Therefore having saluted the sadguru - the great guru - the cause of one's repose and having accomplished, with all the awareness, the absolute state, one should establish firmly one's own body in that supreme bliss with extremely undisturbed reposing attitude. Thereby one becomes oneself adept the great indeed.

न विधिनैव[४१६] वर्णाश्च[४१७] न वर्ज्यावर्ज्यकल्पना[४१८]।
न भेदो निधनं किं[४१९]चिन्नाशौचं नोदकं क्रिया[४२०]।।५२।।[४२१]

na vidhinaiva varṇāśca na varjyāvarjyakalpanā |
na bhedo nidhanaṃ kiṃ cinnāśaucaṃ nodakaṃ kriyā ||52||

योगीश्वरेश्वरस्यैवं[४२२] नित्यतृप्तस्य[४२३] योगिनः।[४२४]
चित्स्वात्मसुखविश्रांतिभावलब्धस्य[४२५] पुण्यतः[४२६]।।५३।।[४२७]

---

४१६. विधिर्नतिशेधश्च - VIII;
४१७. वर्णश्च - I.
४१८. वज्ज्यावर्ज्यकल्पना - III; वर्ज्यावर्जकल्पना - VII;
वर्जावर्जकल्पना - VIII; वर्ज्यावज्यकल्पना - X.
४१९. किचिन्ना - IX.
४२०. नोदकक्रिया - II, III, VI-XIII.
४२१. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.
४२२. योगीश्वरश्वस्यैव - VI; योगीश्वरेश्वरस्यैव - VIII.
४२३. नित्यत्रृप्रस्य - VII; नित्यतृप्तश्च - VIII.
४२४. श्लोकपादः अनुपलब्धः - IV.
४२५. चित्स्वात्म......लुब्धाय - I; चित्स्वात्म ......लूब्धस्य - II;
...त...सुखविश्रांतिभावलब्धस्य - IV.
४२६. पुसः - III; पुण्मतः - VII; पुण्यकः - VIII.
४२७. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

yogīśvareśvarasyaivaṃ nityatṛptasya yoginaḥ |
citsvātmasukhaviśrāntibhāvalabdhasya puṇyataḥ ||53||

A yogī- the great adept - the lord himself- the one who is ever contented and has attained the bliss of self-consciousness through merit and not through injunctions, color (distinctions), nor through prohibitions - or through the death or impurity or by the performance of oblations are applicable.

सम्यक् स्वभावविज्ञानात्[४२८] क्रमाभ्यासान्न[४२९] चासनात्।
न[४३०] वैराग्यान्न[४३१] नैराश्यान्नाहारात्[४३२] प्राणधारणात्।।५४।।[४३३]

samyak svabhāvavijñānāt kramābhyāsānnacāsanāt |
na vairāgyānna nairāśyānnāhārāt prāṇadhāraṇāt ||54||

SL0991

४२८. स्वभावावक्ष्याचात् - VIII.
४२९. क्रमाभ्यांसान्न - III; क्रमाभ्यासन्न - IV.
४३०. लुप्तः - IV.
४३१. वैराग्यान्न च - IV; वैराग्यं न - VIII.
४३२. वैराश्यान्नाहारा - II; नैराश्यान्नाहार - III, X, XII;
नैराश्यं न नाहत् - VIII.
४३३. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

न[४३४] मुद्राधारणाद्योगान्[४३५] मौनकर्मसमाश्रयात्[४३६]।
न विरक्तेर्वृथायासान्न[४३७] कायक्लेशधारणात्[४३८]।।५५।।[४३९]

na mudrādhāraṇādyogān mounakarmasamāśrayāt |
na viraktervṛthāyāsānna kāyakleśadhāraṇāt ||55||

The Highest Abode is obtainable through the gradual and right practice of the science of the self and not by āsanas nor through indifference, frustration, food, control of prāṇa, neither through mudrā or through the yoga of taking recourse to the observance of silence, not by passion-less-ness or through futile efforts or through bodily mortification.

न जपान्न तपोध्यानान्न[४४०] यज्ञतीर्थसेवनात्[४४१] ।
[४४२]देवार्चनाश्रयाद्भक्त्या नाश्रमाणां[४४३] च[४४४] पालनात्।।५६।।[४४५]

---

४३४. लुप्तः - IV.

४३५. मुद्रा.......द्योगान्न - III, X, XII; मुद्राधारणयोगाच्च - IV.

४३६. मौनकर्ममाश्रयात् - III; मौनकर्मसमाश्रयात् - VII; मानकर्मसमाश्रयात् - X, XII.

४३७. विरक्ते वृथायासान्न - III; विरक्तो वृथासान्न - IV;
विरक्तौवृथायासान्न - VI, XII; विरक्तो वृथायासात् न - VII;
विर........यासान् न - VIII; विरक्तव्रतायासान्न - ;
विरक्तो.....यासान्त - X;

४३८. कायक्लेशकारणात् - IV.

४३९. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

४४०. तपोध्यानान्ना - IV; तपोध्यानात् न - VI; तपोध्यानां न - VII;
तपोदानात न - VIII.

४४१. ज्ञानीतीर्थसेवनात् - IV.

४४२. अधिकपाठः - न - X, XII, XIII.

४४३. नाक्रमाणां - VIII.

४४४. न - IV, VII, VIII.

४४५. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

na japānna tapodhyānānna yajñatīrthasevanāt |
devārcanāṣrayādbhaktyā nāṣramāṇāṃ ca pālanāt ||56||

न[४४६] षड्दर्शनकेशादि[४४७] धारणान्न[४४८] च[४४९] मुंडनात्[४५०]।
नानंतोपोययत्नेभ्यः[४५१] प्राप्यते परमं[४५२] पदम्।।५७।।[४५३]

na ṣaḍdarśanakeśādi dhāraṇānna ca muṇḍanāt |
nānantopoyayatnebhyaḥ prāpyate paramaṃ padam ||57||

Neither through recitation nor through austerities, meditation , performances of sacrifice, pilgrimages, worship of gods and devotion, observances of aśramas nor through six darśanas or growing hair or clean shaving, nor by any other endless means the Highest Abode is attainable.

नन्वेतानि[४५४] साधनानि[४५५] सर्वाणि दैहिकानि।
परित्यज्य परमपदेऽदेहिके स्थीयते[४५६] सिद्धपुरुषैः[४५७]।।५८।।[४५८]

---

४४६. लुप्तः - III, IX.
४४७. षड्दर्शनकेशादि - III, X; षट्कदर्शनं नैवकेशादि - IV; षट्दर्शनकेशादि - VII; षट्दर्शनान्न केशादि - IX.
४४८. धारणं - IV; धारणात् न - VI.
४४९. लुप्तः - IV, VI.
४५०. मुंडनं तथा - IV.
४५१. नानंतोयाययत्नेभ्यः - VII; नासातोपाययतेभ्यः - VIII.
४५२. परम् - X; परम - XII.
४५३. श्लोकः अनुपलब्धः - V.
४५४. एतानि - VI-X, XII, XIII; तत्त्वेतानि - XI.
४५५. साधकानि - IX.
४५६. स्छीयते - VII, IX.
४५७. सिद्धपुरुषैरिति - VI,VII IX-XIII; सिद्धपुरुष इति - VIII.
४५८.श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

nanvetāni sādhanāni sarvāṇi daihikāni |
parityajya paramapade dehike sthīyate siddha-
-puruṣaiḥ ||58||

Indeed it is only through the discard of such corporeal means the adept is established in noncorporeal absoulate abode.

तत्कथमिति[४५९] चेदुच्यते[४६०] -
गुरुदृक्पातनात्प्रायो[४६१] दृढानां[४६२] सत्यवादिनां सा[४६३]
स्थितिर्जायते[४६४] ।।५९।।[४६५]

tatkathamiti ceducyate -
gurudṛkpātanātprāyodṛḍhānaṃ satyavādināṃ sā
sthitirjāyate ||59||

How is it? -
It is through the glance of a guru fallen upon those firmly rooted in the truth that they get established in the Absolute Abode.

---

४५९. तु कथमिति - III; तर्हि कथं - IV; तत्कथं - VI-X. XII.
४६०. चैत् उच्यते - II; प्राप्यते चेत् - IV; लुप्तः - VI-X, XII.
४६१. गुरुदृक् पातेन स च प्रायो - IV; गुरुदृक् पातनात् प्रायो - VI, VIII.
४६२. दृढभक्तीनां - IV, दृढाना - IX.
४६३. लुप्तः - IV, VI- IX.
४६४. जायते - IV, VI, VII; लुप्तः - VIII, IX.
४६५. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कथनाच्छक्तिपाताद्वा[४६६] पादुकाद्यवलोकनात्[४६७]।
प्रसादात्स्वगुरोः[४६८] सम्यक् प्राप्यते परमं पदम्।।६०।।[४६९]

kathanācchaktipātādvā pādukādyavalokanāt |
prasādātsvaguroḥ samyak prāpyate paramaṃ padam ||60||

The Absolute Abode is attained either by advise or by the power being bestowed upon or by gazing at the feet (of theTeacher) or through the grace of one's teacher.

---

४६६. कथनाच्छक्तिपाताद्वा - III; कथनाछक्तिपाताद्वा - IV, VII, IX; कथनाभक्तिपाताद्वा - IX.

४६७. पादुका अवलोकनात् - IV; पादुकाद्वावलोकनात् - VI, VII; पादुकाद्वा विलोकनात् - IX; पादावलोकनात् - X, XII; यद्वा पादावलोकनात् - XIII.

४६८. प्रसादात् सद्गुरोः - IV.

४६९. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अत एव शिवेनोक्तम्[४७०]-
न गुरोरधिकं[४७१] न गुरोरधिकं न गुरोरधिकं न गुरोरधिकम् ।
शिवशासनतः[४७२] शिवशासनतः शिवशासनतः[४७३] शिवशासनत
इति[४७४] ।।६१।।[४७५]

ata eva śivenoktaṃ na guroradhikaṃ na guroradhikaṃ-
-na guroradhikaṃ na guroradhikaṃ |
śivaśāsanataḥ śivaśāsanataḥ śivaśāsanataḥ
śivaśāsanata iti ||61||

Therefore it has been stated by śiva -

No one excels the teacher ; thus is the governance of śiva.

वाङ्गमात्रद्वाथ[४७६] दृक्पाताद्यः[४७७] करोति च तत्क्षणात्।
प्रस्फुटं[४७८] शांभवं वेद्य[४७९] स्वसंवेद्यं[४८०] परं[४८१] पदम्।।६२।।[४८२]

---

४७०. शिवेनोप्तं - IV; न गुरोः परमं पदम् - अधिकपाठः - IX.

४७१. गुरोरंधिकं - II.

४७२. शिवशासनतः - III.

४७३. शिवशासनतः - III, VI, VIII, XIII.

४७४. this verse is not available till now and अधिकपाठः तत्त्वमिति - IV; लुप्तः - III, VI,VIII, XIII.

४७५. श्लोकः अनुपलब्धः - V, VII.

४७६. वाङ्मात्रात् वाथ - IX.

४७७. दृक्पाताद्यधः - VIII; दृक्पातात् यः - X, XIII.

४७८. प्रस्फुठं - IX.

४७९. वेधं - IV, VI, VII, IX, XIII.

४८०. तद्विष्णोः - IX.

४८१. पर - I; परमं - IX

४८२. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

vāṅgamātradvātha dṛkpātādyaḥ karoti ca tat kṣaṇāt |
prasphuṭaṃ śāṃbhavaṃ vedyaṃ svasaṃvedyaṃ
paraṃ padam ||62||

The guru immediately reveals The Highest Abode - the śambhu the self-conscious - through the shere utterance or even through mere glance.

करुणाखड्गपातेन च्छित्वा[४८३] पाशाष्टकं[४८४] शिशोः[४८५]।
सम्यगानदंजनकः सद्गुरुः सोभिधीयते।।६३।।[४८६]

karuṇākhadgapātena cchitvā pāśāṣṭakaṃ śiśoḥ |
samyagānandajanakaḥ sadguruḥ sobhidhīyate ||63||

The genuine teacher is known as one who bestows the supreme bliss upon the disciples by cutting their eight-fold bondage.

निमिषार्धात्तदर्धाद्वा[४८७] यद्वा पादावलोकनात्[४८८]।
स्वात्मानं[४८९] स्थिरमाधत्ते[४९०] तस्मै श्रीगुरवे[४९१] नमः।।६४।।[४९२]

---

४८३. छित्वा - IV, VI, VIII-X, XII, XIII; स्छित्वा - VII.
४८४. पाशाष्ठकं - III; पाशाष्ट - VI.
४८५. शिरोः - VIII; शि(प)शोः - X, XII.
४८६. श्लोकः अनुपलब्धः - V.
४८७. निमिषीर्द्धात्तदर्द्धाद्वा - I; निमिषाद्वातदर्द्धाद्वा - II;
निमिषार्धार्धपादाद्वा - III, IX, X, XII. निमिषार्द्धार्द्धपाताद्वा - VI;
निमिषार्धात्र्धपादाद्वा - VII; निमिषार्थार्थपादाद्वा - VIII.
४८८. चाद्धावलोकनात् - IV; च्याद्वावलोकनात् - VI, VII, IX;
चेदवलोकनात् - VIII.
४८९. स्वात्मनः - IV.
४९०. स्छितिमाधत्ते - IV; स्छिरमाधत्ते - VII, IX;
४९१. श्रीगुवेवे - VII.
४९२. सम्पूर्णपादः अनुपलब्धः - III; श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

nimiṣārdhāttadardhādvā yadvā pādāvalokanāt |
svātmānaṃ sthiramādhatte tasmai śrīgurave namaḥ ||64||

Salute to the teacher by gazing at whose feet for just a moment or even for a half one gets steadied in one's own nature.

नानाविकल्पविश्रांतिं[४९३] कथया[४९४] कुरुते तु[४९५] यः।[४९७]
सद्गुरुः स तु[४९८] विज्ञेयो न तु मिथ्याविडंबकः[४९९]।।६५।।[५००]

nānāvikalpaviśrāntiṃ kathayā kurute tu yaḥ |
sadguruḥ sa tu vijñeyo na tumithyāvidaṃbakaḥ ||65||

The genuine teacher should be ascertained as one who puts aside all multiple misgivings through discourse and not the one who is hypocrite imposture.

---

४९३. नानाविकल्पविश्रांति - VII, IX;
४९४. कथनात् - IV, VII
४९५. त - VII; च - VIII
४९६. सः - VIII
४९७. श्लोकपादः अनुपलब्धः - III
४९८. च - VIII
४९९. मिथ्याविडंबकः - IV
५००. श्लोकः अनुपलब्धः - V

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अत एव परमपदप्राप्त्यर्थं[५०१] सद्गुरुः[५०२] सदा वंदनीयः ।
गुरुरिति-
गुणातिशयं[५०३] सम्यक् चैतन्य विश्रांतिमुपदिशति[५०४]।
विश्रांत्या[५०५] स्वयमेव परात्परं[५०६] परमपदमेव[५०७] प्रस्फुटं[५०८] भवति[५०९]।
तत्क्षणात्साक्षात्कारो[५१०] भवति।।६६।।[५११]

ata eva paramapadaprāptyarthaṃ sadguruḥ sadā vandanīyaḥ |
gururiti -
guṇātiśayaṃ samyak caitanya viśrāntimupadiśati |
viśrāntyā svayameva parātparaṃ paramapadameva prasphuṭaṃ bhavati |
tatkṣaṇātsākṣātkāro bhavati ||66||

Therefore, for the sake of attaining the Highest Abode, the genuine teacher is ever adorable. Guru is one who transcends the gunas, imparts the total repose of the consciousness,

---

५०१. परमपदं प्राद्यर्थं - IX; अधिकपाठः - स - X, XII.
५०२. सद्गुरु - III.
५०३. प्राणातिशम् - III; गुणातिशय - IV, VI, VII, IX; गुणातीतः - VIII; गृणातिशं - X, XIII.
५०४. विश्रांतिमुपदिशति - VIII.
५०५. विश्रांते - VIII.
५०६. परात् - VII.
५०७. पमददमेव - IV; परम - VIII.
५०८. लुप्तः - VIII.
५०९. लुप्तः - VIII.
५१०. तत्क्षणात् साक्षारो - VI; तत्क्षणात्साक्षात्कारं - VIII, IX.
५११. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

consequent upon the repose the transcendental Highest Abode manifests on its own (and) the intuition dawns upon on that very moment.

अत एव महासिद्धानां मते प्रोक्तम् वाङ्मात्रेण[५१२] वा दृक्पातमात्रेण वा सम्यगवलोकनेन वा तत्क्षणान्मुहुर्विश्रान्ति[५१३] युक्तं[५१४] करोति[५१५] यः[५१६] स[५१७] सद्गुरुर्भवति[५१८]।

नो चेन्निजविश्रांतिं विनापिण्डपदयोः[५१९] समरसकरणं न भवतीति[५२०] सिद्धान्तः[५२१]।

तस्मान्निजविश्रांतिकारकः[५२२] सद्गुरुरभिधीयते[५२३] नान्यः[५२४]।

---

५१२. वाग्मात्रेण - X, XII;

५१३. तत्क्षणान्मुहुर्विश्रांतिं - IV; तत्क्षणा ......र्विश्राति - VII; तत्-क्षणात् मुहुर्विश्रांतं - VIII; इतः प्राक् लुप्तं - IV.

५१४. मत्तां - VI, X, XII; अधिकपाठः - विश्रोतियुक्तं करोतीति, ह - X, XII; मतिं - VII; मतां - VIII, IX; लुप्तः - IV.

५१५. नयति - IV; नयतीति - VI,VII, IX, X, XII; यातृती - VIII.

५१६. लुप्तः - VII.

५१७. अधिकपाठः - एव - VIII.

५१८. सद्गुरुर्भवती - VII; अनुपलब्धः सम्पूर्ण - V.

५१९. पिंडपदयोः - VII.

५२०. भवतीति - VI; भवतिति - VII.

५२१. सिद्धं - III; प्रसिद्धं - VIII.

५२२. तस्मान्निजविश्रांतिका - III; तस्मान्निजविश्रांतिकारकः - VI;

५२३. सद्गुरुरभिधियते - VII.

५२४. नान्य - III.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पुनर्वागादिना[५२५] शास्त्रदृष्ट्यानुमानतर्कमुद्रया[५२६] भ्रामको[५२७] गुरुस्त्याज्यः[५२८] ।।६७।।[५२९]

ata eva mahāsiddhānāṃ mate proktam - vāṅmātreṇa vā dṛkpātamātreṇa vā samyagavalokanena vā tatkṣaṇānmuhurviśrānti yuktaṃ karoti yaḥ sa sadgurbhavati |
no cennijaviśrāntiṃ vināpiṇḍapadayoḥ samarasakaraṇaṃ na bhavatīti siddhāntaḥ |
tasmānnijaviśrāntikārakaḥ sadgururabhidhīyate nānyaḥ |
punarvāgādinā śāstradṛṣṭyānumānatarkamudrayā bhrāmako gurustyājyaḥ ||67||

Therefore the great adepts have said - He alone is said to be a genuine teacher who can bestow repose instantaneously through just an utterance or through a shere glance or even through mere gaze. It is our doctrine that no self -repose is possible without the process of piṇḍa and pada (body and the state).Therefore a genuine teacher is one who is the bestower of the self repose and non the else. And again a teacher who deludes through utterances, scriptures, inference, logic and mudrās etc is worth deserting.

---

५२५. पुनर्वागादे - IV, VI, VII, IX, X, XII, XIII; पुनः वाग्वादि - VIII.
५२६. शास्त्रदृष्ट्यानुमानतर्कदृष्ट्यामुद्रया - IV; शास्त्रदृष्ट्यानुमानस्तर्कमुद्रया - VI; शास्त्रदृष्टानुमानतर्कमुद्रया - VIII; शास्त्रषष्ट्यानुमानमस्तर्कमुद्रया - IX; शास्त्रदृष्ट्यानुमानस्तर्कमुद्रया - X, XII.
५२७. भ्रामिकौ - VI-X-XII.
५२८. गुरुस्त्याज्य - III.
५२९. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उक्तं च[५३०] -

ज्ञानहिनो गुरुस्त्याज्यो[५३१] मिथ्यावादी विडंबकः।

स्वविश्रांतिं न जानाति परेषां स[५३२] करोति किम्[५३३]।।६८।।[५३४]

uktaṃ ca -
jñānahino gurustyājyo mithyāvādīviḍaṃbakaḥ |
svaviśrāntiṃ na jānāti pareṣāṃ sa karoti kim ||68||

And it said also - A person who is devoid of knowledge, and is hypocrite and imposter is worth deserting by a teacher (indeed); one who oneself does not know self- repose how he can make it known to others ?

शिलया[५३५] किं परं पारं शिलजाल[५३६] प्रतार्यते[५३७]।

स्वयं तीर्णो भवेद्यासौ परान्निस्ताय्यत्यलम्[५३८]।।६९।।[५३९]

śilayā kiṃ paraṃ pāraṃ śilajāla pratāryate |
svayaṃ tīrṇo bhavedyāsou parānnistāyyatyalam ||69||

How a boat of stone full of stones can sail across (the water); one who has oneself crossed alone can help others to cross.

---

५३०. लुप्तः - III; चं - VII.

५३१. गुरुस्त्याज्यः - X, XII.

५३२. च - VIII.

५३३. कं - VII.

५३४. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

५३५. शीलया - VII, VIII.

५३६. शिलासंघः - IV, VI,VIII, X, XII, XIII; शिलासघः - VII; शीलासंघः - IX.

५३७. प्रतीयते - VII.

५३८. परामस्तारत्यलं - VII; परांनिस्तारयेत्सलं - VIII.

५३९. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

विकल्पसागराच्चैव[५४०] चिंता कल्लोलदुस्तरात्[५४१]
प्रपंचवासनादृष्टग्राहजालसमाकुलात्[५४२]।[५४३]
वासनालहरीवेगात्सद्यस्तारयितुं[५४४]श्रमः[५४५] स्वस्थे[५४६] नैवोपदेशेन[५४७]
निरुत्थानेन[५४८] तत्क्षणात्[५४९]।।७०।।[५५०]

vikalpasāgarāccaiva cintākalloladustarāt
prapañcavāsanādṛṣṭagrāhajālasamākulāt |
vāsanālaharīvegātsadyastārayituṃ śramaḥ
svasthe naivopadeśena nirutthānena tatkṣaṇāt ||70||

---

५४०. विकल्पसागरात् - IV, VI, X, XII; विकल्पसागरा - VII, VIII; विकल्पसागराट् - IX, XI, XIII.

५४१. चिता....दुस्तरात् - III; घोराच्यिंताकल्लोलदुस्तरात् - IV, VI, XIII.

५४२. प्रपंचवासनादुष्टग्रहजालसमाकुलात् - III, IV, VI,VIII.
प्रपंच... ग्रहजालसमाकुलात् - VII, IX;
प्रपंचवासनादुष्ट(ग्रह)ग्राहजालसमाकुलात् - X, XII.

५४३. श्लोकपादः अनुपलब्धः - V.

५४४. वासनालहरीवेगान्नस्वयंतरितुं - IV;
वासनासहरीवेगान्नस्वः स्वं तारितुं - VI, IX;
वासनालहरीवेगान् स्वं तारयितुं - VII;
वासनालहरी वेगात् स्वस्थास्तारयितुं - VIII;
वासनालहरीवेगाद्यः स्वं तारयितुं - X, XII;

५४५. क्षमं - I.

५४६. स्वच्छैः - IV, VI,VII; स्वस्मै - VII; स्वच्छौ - IX.

५४७. नोपदेशेन - IV, VI, VII; येनोपदेशेन - VIII; येणोपदेशेन - IX.

५४८. निरुत्छानेन - VII, IX; निरुद्धानेनच - VIII.

५४९. च क्षणात् - VIII.

५५०. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

An adept teacher through the state of non- arousal - and not through just the discourse - can save the disciple instantly from the ocean of fancy, confounded by insurmountable anxieties and by unwholesome net of worldly impressions and by the force of waves of impressions.

तार्यते चैव[५५१] दृक्पातात्कथनाद्वा[५५२] विलोकनात्[५५३]।
तारितः[५५४] स्वपदं[५५५] धत्ते स्वस्वमध्ये स्थिरो[५५६] भवेत्[५५७]।।७१।।[५५८]

tāryate caiva dṛkpātātkathanādvā vilokanāt |
tāritaḥ svapadaṃ dhatte svasvamadhye sthiro bhavet ||71||

(The adept teacher) saves even through the glance or through discourse or even by seeing. When thus saved the seeker gets firmly established in one's own self -

---

५५१. तारयत्येव - IV, VI, IX, XI, XIII; तारयत्वेव - VII;
तारयत्तेव - VIII; तारयत्त्यैव - X, XII.

५५२. दृक्पालकथनाद्वा - III; दृक्पाताद्दत्कथनाद्वा - VII.

५५३. वलोकनात् - IV, VII-IX.

५५१. तारयत्येव - IV, VI, IX, XI, XIII; तारयत्वेव - VII;
तारयत्तेव - VIII; तारयत्त्यैव - X, XII.

५५२. दृक्पालकथनाद्वा - III; दृक्पाताद्दत्कथनाद्वा - VII.

५५३. वलोकनात् - IV, VII-IX.

५५४. तारिते - IV, VI, VII, IX, X, XII, XIII; ताड्यते - VIII;

५५५. स्वक्षदं - VIII.

५५६. स्छिरो - IV, VII, IX.

५५७. भवत् - VII.

५५८. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ततः[५५९] सः[५६०] मुच्यते सिद्धो[५६१] जन्मसंसारबंधनात्[५६२]।
परानन्दमयोभूत्वा निष्फलः[५६३] शिवतां व्रजेत्।।७२।।[५६४]

tataḥ saḥ mucyate siddho janmasaṃsārabandhanāt |
parānandamayobhūtvā niṣphalaḥ śivatāṃ vrajet ||72||

here the accomplished one is freed from the bondage of birth and the world - and as a result -having become full of absolute bliss- attains completely to śiva-hood .

कुलनां[५६५] कोटिकोटिनां[५६६] तारयत्येव[५६७] तत्क्षणात्।
अतस्तं[५६८] सद्गुरुं[५६९] साक्षात्तकालमभिवंदयेत्[५७०]।।७३।।[५७१]

kulanāṃ koṭikoṭināṃ tārayatyeva tatkṣaṇāt |
atastaṃ sadguruṃ sākṣāttakālamabhivandayet ||73||

The adept teacher does certainly save instantly crores of families. Therefore he should be ever saluted.

---

५५९. ततो - VIII.
५६०. स्व - VII, IX; सं - VIII.
५६१. शिष्यो - IV, VI - X, XII, XIII.
५६२. जन्मसंसारबंधनात् - VII.
५६३. निश्चलः - VIII.
५६४. श्लोकः अनुपलब्धः - V.
५६५. कुलानि - IV.
५६६. कोटिशः कृत्वा - IV; कोटिकोटिनां - VII.
५६७. तारत्येव - VI, IX; कार्यत्येव च - VIII.
५६८. अतस्त्वं - IV; अतःस्त्व - VII.
५६९. सद्गुरु - III.
५७०. माभिवंदय - IV.
५७१. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सर्वांगप्रणिपातेन[५७२] स्तुवन्नित्यं[५७३] गुरुं भजेत्[५७४]।
भजनात् स्थैर्यमाप्नोति[५७५] स्वस्वरूपमयो भवेत्[५७६]।।७४।।[५७७]

sarvāṅgapraṇipātena stuvannityaṃ guruṃ bhajet |
bhajanāt sthairyamāpnoti svasvarūpamayo bhavet ||74||

The adept teacher should (ever) be worshipped with praise and by prostrating before him. Through worship and adoration one attains the steadiness and gets identified with one's own nature.

किमत्र बहुनोक्तेन शतकोटिशतेन च।
दुर्लभा[५७८] चित्तविश्रांतिर्विना[५७९] गुरुकृपां[५८०] पराम्[५८१]।।७५।।[५८२]

kimatra bahunoktena śatakoṭiśatena ca |
durlabhā cittaviśrāntirvinā gurukṛpāṃ parām ||75||

Of what avail is to talk much for crores of times without a favor from a teacher the repose of the citta is difficult to attain.

---

५७२. साष्टांगप्रणिपातेन - IV;
५७३. स्तुवं नित्यं - VII, VIII;
५७४. भज - IV; भवेत् - VII.
५७५. स्वार्थमाप्नोषि - IV; स्थैर्यमाप्नोति - VII-IX.
५७६. भव - IV.
५७७. श्लोकः अनुपलब्धः - V.
५७८. दुर्लभा - I.
५७९. चित्तसंवर्त्तिना - III; चित्तविश्रांतिप्राप्या - IV.
५८०. गुरुकृपा - IX.
५८१. विना - IV, VII.
५८२. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चित्तविश्रांतिलब्धानां[५८३] योगिनां[५८४] दृढचेतसाम्[५८५] ।
स्वस्वमध्येनिमग्नानां निरुत्थानं[५८६] विशेषतः ।।७६।।[५८७]

cittaviśrāntilabdhānāṃ yogināṃ dṛḍhacetasām |
svasvamadhyenimagnānāṃnirutthānaṃ viśeṣataḥ ||76||

Specifically, only those yogis who are firm in their resolution (and) who have achieved the repose of consciousness, and who have engrossed in one's own self, achieve the non - arousal state.

निमिषात्प्रस्फुटं भाति[५८८] दुर्लभ[५८९] परमं पदम् ।
यस्मिन्पिण्डो[५९०] भवेल्लीनः[५९१] सहसा नात्र[५९२] संशयः ।।७७।।[५९३]

nimiṣātprasphuṭaṃ bhāti durlabhaṃ paramaṃ padam |
yasminpiṇḍo bhavellīnaḥ sahasā nātra saṃśayaḥ ||77||

The rarely attainable absolute state instantaneously gets revealed wherein the body (macrocosm) gets naturally dissolved; there is no doubt about it.

---

५८३. चिताविभ्रांतिलब्धानां - III; चित्तविश्रांतिलब्धानां - VII.
५८४. योगिनां - VII, IX;
५८५. दृढचेतसा - III.
५८६. निरुत्थानं - VII; निरुद्धानं - VIII; निरुत्छानं - IX.
५८७. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.
५८८. भांति - IX.
५८९. दुल्लभं - II; दुर्लभा - VIII.
५९०. तस्मिपिंडो - VIII.
५९१. भवेल्लिनः - VII.
५९२. तात्र - VII.
५९३. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

संवित्क्रिया विकिरणोदयचिद्विलास[५९४] विश्रांतिमेव[५९५]
भजतां[५९६] स्वयमेव[५९७] भाति।
ग्रस्तेस्ववेगनिचये[५९८] पदपिंडमेकं[५९९] सत्यं[६००] भवेत्समरसं[६०१]
गुरुवत्सलानाम्[६०२]।।७८।।[६०३]

saṃvitkriyā vikiraṇodayacidvilāsa viśrāntimeva
bhajatāṃ svayameva bhāti |
grastesvaveganicaye padapiṇḍamekaṃ satyaṃ
bhavetsamarasaṃ guruvatsalānām ||78||

A disciple who is favorite of a teacher and aspirer after the process of illumination, after the dispersion of illumination, after the play of the divine and after the repose, is enlightened on one's own and upon receding of the accumulated momentum, verily the body and the Abode get merged.

---

५९४. संवित्क्रियाविकरणोदयचिद्विलोल - I; संवित्क्रिया.....द्विलास - IV, VII, XI; विकिरणोदयचिद्विलास - VIII; संवित्क्रियो विकिरणोदयः चिद्विलासः - IX.

५९५. विश्रांतिभाव - IV.

५९६. लुप्तः - VIII.

५९७. लुप्तः - VIII.

५९८. स्ववेगनिचयेत् - VIII;

५९९. पदपिंडमैक्यं - IV, VI, VII, IX, X, XII, XIII; प्रपेदपिंडमैक्यं - VIII.

६००. सत्य - VIII.

६०१. भवत्समरसं - III.

६०२. कुरुवत्सलानां - VII.

६०३. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

।। इति श्रीगोरक्षनाथकृतौ[६०४] सिद्धसिद्धान्तपद्धतौ[६०५] पिंडपदसमरसकरणो[६०६] नाम[६०७] पंचमोपदेशः ।।[६०८]

|| iti śrīgorakṣanāthakṛtausiddhasiddhāntapaddhatau piṇḍapadasamarasakaraṇo nāma pañcamopadeśaḥ ||

Thus ends the Fifth Chapter entitled as merging of body and the Abode from Siddhasiddhāntapaddhati by śrī Gorakṣanāth.

* * * * *

---

६०४. श्रीमद्गोरक्षनाथकृतौ - III; गोग्क्षनाथकृतौ - IV, VI, IX.

६०५. सिद्धसिद्धांतपद्धितौ - III; सिद्धसित्धांतपद्धतौ - IV.

६०६. पिंडपदयोः समरसकरणं - IV, VI, IX, X, XII;
पिंडपदयोसरसकरणं - VII; पिंडपदयोस्समरसकरणं - VIII.

६०७. न्नाम - VII.

६०८. श्लोकः अनुपलब्धः- श्रीरस्तु - VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

षष्ठोपदेशः

Chapter - VI

अथावधूतयोगिलक्षणं[१] कथ्यते[२]।

अवधूतयोगी[३] नामक[४] इत्यपेक्षायामाह[५]-

यः[६] सर्वान्प्रकृतिविकारानवधुनोतीत्यवधूतः[७]।

योगी[८] योगोस्यास्तीति योगी। तत्रं[९] धूञ्[१०] कंपन[११] इति[१२] धातुः[१३]। कंपनार्थे[१४] प्रवर्त्तते[१५]।

---

१. अथावधूतयोगलक्षणं - I;
अथ गोरक्षनाथकृतौ सिद्धसिद्धान्तपद्धतौ अवधूतयोगीलक्षणं षष्ठोपदेशः - अधिकपाठः - IV; अवधूतयोगीलक्षणं - VI, VII;
अथनित्यपिंडावधूतः अवधूतयोगिलक्षणं - IX;
श्री गुरुं नौमि अधावधूतयोगीलक्षणं - IX.

२. लुप्तः - IV.

३. अवधूतयोगि - VIII.

४. मामकः - IV, VI-X.

५. इत्यपेक्षायामाह - VII; अनुपलब्धः - V.

६. यस् - III.

७. सर्वान्प्रभृतिविकारान् - III; सर्वान्प्रकृतिविकार अवधूनोती.... VII; सर्वान्......अवधूनोतीत्यवधूतः - X, XII.

८. लुप्तः - X, XII, XIII.

९. लुप्तः - IV, VI-X, XII, XIII.

१०. धू - VIII, धूर्ञ - IX.

११. कंपने - IV, VI-XIII.

१२. अयं - IV; धुक्षति - IV, IX; धूञिति - VII; धूर्जति - VIII.

१३. अनुपलब्धः - V.

१४. कंपनेर्थे - VIII.

१५. प्रवर्तते - IV; वर्तते - VI, VIII, X, XII, XIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कंपनं[१६] चालनं दैहिकं[१७] प्रपंचादिषु[१८] विषयेषु संगतं मनः
परिगृह्य[१९] तेभ्यः प्रत्याहृत्य स्वधाममहिम्नि[२०] परिलीनचेताः[२१]
प्रपंचशून्यः[२२] आदिमध्यनिधनभेद[२३] वर्जितः[२४] ।।१।।[२५]

athāvadhūtayogilakṣaṇaṃ kathyate -
avadhūtayogī nāmaka ityepekṣāyāmāha - yaḥ sarvānprakṛtivikārānavadhunotītyavadhūtaḥ |
yogī yogosyāstīti yogī |
tatraṃ dhūñ kaṃpana iti dhātuḥ |
kaṃpanārther pravarttate |
kaṃpanaṃ cālanaṃ dauhikaṃ prapañcādiṣu viṣayeṣu viṣayeṣu saṃgataṃ manaḥ parigṛhya tebhyaḥ pratyāhṛtya svadhāmamahimni parilīna cetāḥ prapañca śūnyaḥ ādimadhyanidhana bheda varjitaḥ ||1||

Now is narrated the characteristics of Avadhūta Yogī : Following is stated with an expectation as to what the name avadhuta stands for - Avadhuta is one who shakes off entire modifications of the prakrti; yogi is one to whom belongs the

---

१६. कंपन - VII.
१७. देहदैहिक - VI, VII-XIII; देहहदैहिक - VI.
१८. प्रपंचादि - VIII.
१९. परिग्रह्य - I.
२०. स्वमहिम्नि - IV.
२१. परिलीनता - VIII.
२२. प्रपंचशून्य - II, III, X-XIII.
२३. आदिमध्यांतनिधनभेद - IV, VI-XIII.
२४. वर्जिताः - III.
२५. श्लोकःअनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

yoga. The root is dhujñ kampane and prevails in the sense of 'to shake off', 'liberate oneself from'. The avadhuta yogi, having withdrawn the mind indulged in the body and worldly objects, merges it in one's own true abode transcending such (specio temporal) distinctions as the beginning, middle and end.

यकारो वायुबीज[२६]स्यात् रकारौ[२७] वह्निबीजकम् ।
तयोरभेदश्चोंकारश्चिदाकारः[२८] प्रकीर्त्तितः ।।२।।[२९]

yakāro vāyubījasyāt rakārau vahnibījakam |
tayorabhedaścoṃkāraścidākārah̤ prakīrttitah̤ ||2||

'yakāra' is the seed letter of the physical element air (and) 'the rakāra' the seed (letter) of (the physical element fire; their non-difference is in omkār which is well-known as cit (consciousness).

तदेतद् युक्तमुच्यते[३०]-
क्लेशपाशतरंगाणां[३१] कृंतनेन[३२] विमुडंनम्[३३] ।
सर्वावस्था[३४] विनिमुक्तः[३५] सोवधूतोभिधीयते[३६] ।।३।।[३७]

---

२६. वायुब्रीजं - IV.
२७. रकारं - IV, VI, VII, IX.
२८. तयोर्भेदश्चोंकारश्चिदाकार - III; तयोरभेदमोंकार..... IV, VI, VII, IX; तयोरभेदओंकारः चिदाकारः - VIII; तयोरभेदओंकारश्चिदाकार - X, XII;
२९. श्लोकः अनुपलब्धः - V.
३०. तदेतद्व्यक्तमुच्यते - I, VII; तदेतद्दरित्यत्युच्यते - IV.
३१. श्लेशपाशतरंगाणां - VII.
३२. कृतनेन - VII.
३३. विमुंडणं - VII.
३४. सर्वावस्छा - IV, VII, IX.
३५. विनिर्मुक्त - III; विनीर्मुक्तः - VII; विनिमूक्तः - IX.
३६. सोवधूनोभिर्धियते - VII.
३७. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

tadetad yuktamucyate -
kleśapāśataraṃgāṇāṃ kṛmtanena vimuṇḍanam |
sarvāvasthā vinimuktaḥ sovadhūtobhidhīyate ||3||

It has been rightly observed - Avadhūta is one who is clean shaved from the noose of the waves of kleśas through their decisive termination and thus freed from all the states.

निजस्मरविभूतिर्यो[३८] योगी स्वांगे विभूषितः।
आधारो[३९] यस्य वा[४०] रुढः[४१] सोऽवधूतोऽभिधीयते[४२]।।४।।[४३]

nijasmaravibhūtiryo yogī swāṅge vibhūṣitaḥ |
ādhāro yasya vā ruḍhaḥ soऽvadhūtoऽbhidhīyate ||4||

Avadhūta is one who has besmeared one's body with the ashes of one's kāma (desires) or else who is mountainted upon such a base.

---

३८. निजस्मरविभुतिर्यो - VII; निजसारविभूतिर्यो - VIII.
३९. आधारी - VI, VII; आधारे - VIII, X, XII, XIII; आधारी - IX;
४०. वा - VII-IX.
४१. रुढिः - I, III; रुढा - VII.
४२. सोव - I;
४३. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V; अधिकपाठः - ;
शं सुखं तं परं ब्रह्म शंखसंघट्टनात् भवेत् ।
सिद्धांतधारितं येन सोवधूतोभिधीयते ।। - VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लोकमध्ये स्थिरासीनः[४४] समस्त कलनोज्झितः[४५]।
कौपीनं[४६] खर्परोऽदैन्यं[४७] सोऽवधूतोऽभिधीयते[४८]।।५।।[४९]

lokamadhye sthirāsīnaḥ samasta kalanojjhitaḥ |
koupīnaṃ kharparo$\mathcal{S}$dainyaṃ
so$\mathcal{S}$vadhūto$\mathcal{S}$bhidhīyate ||5||

Avadhūta is one for whom transcendence of entire distractions makes him to be steadily immanent (seated) in the world and for whom, that as if, provides with the loincloth and a begging bowl devoid of remorse and affliction.

शं सुखं खं परं[५०] ब्रह्म[५१] शंखं[५२] संघट्टनाद्भवेत्[५३]।
सिद्धांतो धारितो[५४] येन सोवधूतोभिधीयते[५५]।।६।।[५६]

---

४४. स्छिरासनः - VII, IX.
४५. कलनेक्षितः - III; कलनोझ्झितः - VI, VII, IX; कलनोछितः - VIII;
४६. कौपीनः - VIII; कौपिनं - X, XII;
४७. खर्परोदैन्यं - III; कर्परादैन्यं - VI, VII; कर्परो यस्य - VIII;
कर्परेहेन्यं - IX;
४८. सोव - I; सोवधू. - II; सोवधूतोऽभिधीयते - VI, VIII, IX; सो. - VII.
४९. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.
५०. पर - IX, XII.
५१. ब्रह्म - I.
५२. शंखः - III; शंख - VI, VII, IX.
५३. संघट्टनाद्भवे - III; संघट्टनादवत् - X; संघट्टनाद् भवत् - XII.
५४. सिद्धांतद्धारितं - I; सिद्धंत धारितं - VII; सित्धांतं धारितं - IX;
सिद्धांतं धारितं - X.
५५. सोव - I, VII; सोऽवधूतोऽधिधीयते - X-XIII.
५६. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V, VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

śaṃ sukhaṃ khaṃ paraṃ brahma śaṃkhaṃ saṃghaṭṭanādbhavet |
siddhānto dhārito yena sovadhūtobhidhīyate ||6||

Avadhūta is one who holds the doctrine of śaṅkhaṃ wherein 'śam' denotes bliss whereas 'kham'denotes the transcendental brahman - the unified state of blissful transcendental brahman.

पादुका पदसंवित्तर्मृगत्वक्[५७] स्यादनाहता[५८]।
शैली[५९] यस्य परासंवित्सोवधूतोभिधीयते[६०]।।७।।[६१]

pādukā padasaṃvittarmṛgatvak syādanāhatā |
śailī yasta parāsaṃvitsovadhūtobhidhīyate ||7||

Avadhūt is one to whom the wooden sandals are symbolic of scriptural knowledge whereas the deer-skin (is symbolic) of the imperative vows and the transcendental is symbolized by his diction.

---

५७. पदसंवित्तर्मृगत्क्व - VI; पदसंवितिर्मगलत्वं च - VII;
पदसंवित्तिमृगत्वच - VIII; पदसंवित्तिर्मृगत्वच - IX;
पदसंवित्तिर्मृगत्वच्च - XII.

५८. महाहतं - VI; महामहं - VII; मनाहतं - VIII, IX;
महाव्रतम् - X, XII, XIII.

५९. शैली - I; चेला - VI-IX; वेला - X-XII.

६०. परासंवित्सोव - I; परासंवित्सोवधू - VII; परासंवित्सोवधूतो - IX;
परासंवित्सोऽवधूतोऽभिधीयते - XII.

६१. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मेखला निर्वृतिर्नित्यं[६२] स्वस्वरूपं[६३] कटासनम्।
निवृत्तिः[६४] षड्विकारेभ्यः[६५] सोवधूतोभिधीयते[६६]।।८।।[६७]

mekhalā nirvṛtirnityaṃ svasvarūpaṃ kaṭāsanam |
nivṛttiḥ ṣaḍvikārebhyaḥ sovadhūtobhidhīyate ||8||

Avadhūta is one whose girdle symbolizes his non-attachment whereas his kaṭāsan (seat) represents the nature of his self and again his transcendence from six deformities.

चित्प्रकाशपरानन्दौ[६८] यस्य वै कुंडलद्वयम्[६९]।
जपमालाक्षविश्रांतिः[७०] सोवधूतोभिधीयते[७१]।।९।।[७२]

citprakāśaparānandau yasya vai kuṃḍaladvayam |
japamālākṣaviśrāntiḥ sovadhūtobhidhīyate ||9||

Avadhūta is one whose pair of ear-rings (is symbolic) of blissful self - luminous consciousness and his rosary of beads (symbolic) of his repose of senses.

---

६२. निरतिर्नित्यं - VI, VIII; निरतिनीत्यं - VII; भरतिर्नित्यं - IX; निवृत्तिर्नित्यं - X, XII, XIII.

६३. स्वरुपं - III.

६४. निर्वृत्तिः - II.

६५. षड्विकारस्य - VIII; षड्विकाराणां - IX.

६६. सोव. - I; सोवधू - IX; सोऽवधूतोऽभिधीयते - X-XIII.

६७. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

६८. चित्प्रकाशपरानन्दा - VIII.

६९. कुंडलीद्वयं - VIII.

७०. जमापेलाक्षविभांति - II; जपमालाक्षविभ्रांतिः - III.

७१. सोव. - I; सो. - VII, IX; सोऽवधूतोऽभिधीयते - X-XIII.

७२. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

यस्य धैर्यमयोदंडः[७३] पराकाशं च खर्परम्।
योगापट्टं[७४] निजाशक्तिः सोवधूतोभिधीयते[७५]।।१०।।[७६]

yasya dhairyamayodaṇḍaḥ parākāśaṃ ca kharparaṃ |
yogapaṭṭaṃ nijāśaktiḥ sovadhūtobhidhīyate ||10||

Avadhūta is one whose staff symbolizes his patience; whereas his begging bowl (symbolizes) the primeval ether; his yoga -paṭṭa platform - represents self power (nijāśakti).

भेदाभेदौ स्वयं भिक्षां[७७] कृत्वा[७८] स्वास्वादने[७९] रतः।[८०]
जारणात्[८१] तन्मयीभावः[८२] सोवधूतोविधीयते[८३]।।११।।[८४]

bhedābhedau svayaṃ bhikṣām kṛtvā svāsvādane rataḥ |
jāraṇāt tanmayībhāvaḥ sovadhūtobhidhīyate ||11||

Avadhūta is one for whom the very 'difference- identity' itself is the alms and who has absorbed into the taste of oneself and who enjoys self absorption through digestion.

---

७३. धैर्यमयेदंडः - III.
७४. योगपट्टो - III, XI.
७५. सोव. - I; सो. - IX; सोऽवधूतोऽभिधीयते - X-XIII.
७६. श्लोकः अनुपलब्धः - IV-V.
७७. ज्ञात्वाभिक्षा - III; स्वयंभिक्षा - IX.
७८. लुप्तः - III, X, XII.
७९. षड्रसास्वादने - X, XII.
८०. रताः - VII.
८१. जरणं - I; जारणां - VII; जारणा - X-XII.
८२. तन्मनीभावः - VII; नन्मनीभावः - XI.
८३. सोव. - I; सो. - VII, IX; सोऽवधूतोऽभिधीयते - X-XIII.
८४. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V, VIII;
अधिकपाठः -
"भेदाभेदो स्वयं भिक्षांकृत्वा स्वास्वादने रतः।।"

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अचिंत्ये[८५] निजदिग्देशे स्वांतरं यस्तु गच्छति[८६]।
एकदेशांतरीयो[८७] यः सोवधूतोभिधीयते[८८]।।१२।।[८९]

acintye nijadigdeśe svāntaraṃ yastu gacchati |
ekadeśāntarīyo yaḥ sovadhūtobhidhīyate ||12||

Avadhūta is one who enters into uniform space within which there is non-contemplatable direction and space.

स्वपिंडममरं[९०] कर्त्तुमनंताममरीं[९१] च यः।
स्वयमेव[९२] पिबेदेतां[९३] सोवधूतोभिधीयते[९४]।।१३।।[९५]

svapiṇḍamamaraṃ karttumanantāmamarīṃ ca yaḥ |
svayameva pibedetāṃ sovadhūtobhidhīyate ||13||

Avadhūta is one who oneself drinks the immortalizing nectar (amarī) with a view to immortalize one's body.

---

८५. अचिंत्य - IX.
८६. गच्छति - VI, VII, IX.
८७. येकदेशांतरीयो - VII; एवं देशांतरीयो - IX.
८८. सोव. - I; सो. - VII, IX; सोऽवधूतोऽभिधीयत - X-XIII.
८९. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V, VIII.
९०. स्वपिंडममरी - VIII, XI, XIII.
९१. कर्त्तुं अनंताममरी - VIII.
९२. स्वयमेवा - III.
९३. पिवेदेतां - III, VII, X, XII.
९४. सोव. - I; सो. - VII, IX; सोऽवधूतोऽभिधीयते - X-XIII.
९५. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अचिंत्या[९६] वज्रवद्गाढा[९७] वासनाचित्त[९८]संकुला।
सा वज्री[९९] भक्षिता येन सोवधूतोभिधीयते[१००]।।१४।।[१०१]

acintyā vajravadgāḍhā vāsanācitta saṃkulā |
sā vajrī bhakṣitā yena sovadhūtobhidhīyate ||14||

Avadhūta is one who has consumed (digested) un - comprehensible thunderbolt like hard cluster of citta impressions.

आवर्त्तयति[१०२] यः[१०३] सम्यक्[१०४] स्वस्वमध्ये[१०५] स्वयं सदा।
समत्वेन जगद्वेत्ति[१०६] सोवधूतोभिधीयते[१०७]।।१५।।[१०८]

āvarttayati yaḥ samyak svasvamadhye svayaṃ sadā |
samatvena jagadvetti sovadhūtobhidhīyate ||15||

Avadhūta is one who knows the world with equanimity and who always oneself returns properly to one's own self.

---

९६. अविन्या - VI; अविद्या - VII, VIII; अभिन्या - IX; अचिंत्यं - X, XII.
९७. वज्रवद्गठा - III; वज्रवद्भावा - VII; वज्रवद्गाढो - VIII.
९८. वासनामल - II, VI-XIII.
९९. वल्ली - I.
१००. सोव. - I; सोवधू - II; सो. - VII, IX;
सोऽवधूतोऽभिधीयते - X-XIII.
१०१. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.
१०२. आवर्त्तपातं - III; आवर्तयति - VI-VIII.
१०३. यस् - VIII.
१०४. समक् - II; सम्यरक् - III.
१०५. स्वस्यमध्ये - XI.
१०६. जगद्वेभि - III; जगद्वेति - VII.
१०७. सोव. - I; सो. - VII, IX; सोऽवधूतोऽभिधीयते - X-XIII.
१०८. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

स्वात्मानमवगच्छेद्यः[१०९] स्वात्मान्येवावतिष्ठते[११०]।
अनुत्थानमयः[१११] सम्यक् सोवधूतोभिधीयते[११२]।।१६।।[११३]

svātmānamavagacchedyaḥ svātmanyevāvatiṣṭhate |
anutthānamayaḥ samyak sovadhūtobhidhīyate ||16||

Avadhūta is one who knows one's self ,who is firmly steady in one's own self i.e.in thoroughly non-arousal state.

अनुत्थाधारसंपन्नः[११४] परविश्रांतिपारगः।
धृतचिन्मयतत्त्वज्ञः[११५] सोवधूतोभिधीयते[११६]।।१७।।[११७]

anutthādhārasaṃpannaḥ paraviśrāntipāragaḥ |
dhṛtacinmayatattvajñaḥ sovadhūtobhidhīyate ||17||

Avadhūta is one who is knower of the reality, possessed of pure consciousness, who is full with non-arousal-state (and) who is efficient in bestowing repose upon others.

---

१०९. स्वात्मानमवगछेद्यः - II, III, IV-IX.

११०. स्वात्मन्येवावतिष्ठते - I; स्वात्मन्येवावशिष्यते - VIII;

१११. आनुत्थानमयः - VII; अनुधानमयः - VIII.

११२. सोवधू - I; सोव. - II, III; सो. - VIII, IX;
सोऽवधूतोऽभिधीयते - X-XIII.

११३. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

११४. अनुत्थानद्वारा - III; अनुचाधारसंपन्नाः - VII; अनुधाधारसंपन्नः - VIII;
अनुत्वा(त्था)धारसंपन्नः - X, XII.

११५. धृतचिन्मयतंतज्ञः - VII; धृतिचिन्मयतत्त्वज्ञः - X, XII.

११६. सोव. - I; सो. - IX; सोऽवधूतोऽभिधीयते - X-XIII.

११७. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अव्यक्तं व्यक्तमाधत्तेऽव्यक्तं[११८] सर्वं[११९] ग्रसत्यन्नम्[१२०]।
स्वसत्यस्वांतरे[१२१] मग्नः[१२२] सोवधूतोभिधीयते[१२३]।।१८।।[१२४]

avyaktaṃ vyaktamādhatteऽvyaktaṃ sarvaṃ grasatyannam |
sasatyasvāntare magnaḥ sovadhūtobhidhīyate ||18||

Avadhūta is one who can manifest the un-manifested , who can dissolve all that is manifested, who is (ever) absorbed in the reality of one's own real self.

अवभासात्मको[१२५] भासः[१२६] स्वप्रकाशे[१२७] सुसंस्थितः[१२८]।
लीलया[१२९] रमते लोके[१३०] सोवधूतोभिधीयते[१३१]।।१९।।[१३२]

---

११८. व्यक्तमाधत्ते व्यक्तं - III, VI, IX-XIII.
११९. सर्व - I.
१२०. गृहस्थलं - III.
१२१. ससत्यं स्वांतरे - VI, VII, IX; X, XII; स्वसत्यस्यांतरे - XI.
१२२. सन्नः - VI, IX; सन - VII; सन् यः - X, XII.
१२३. सोव. - I; सो. - VII, IX; सोऽवधूतोऽभिधीयते - X-XIII.
१२४. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V, VIII.
१२५. आवभासात्मको - IX.
१२६. भासाः - VIII.
१२७. स्वप्रकाशे - I.
१२८. सुसंस्छतः - VII; षुसंस्थितः - IX; सुखंस्थितः - XI.
१२९. स्वात्मानं - VIII.
१३०. नित्यं - VIII.
१३१. सोव. - I; सो. - VII; सोऽवधूतोऽभिधीयते - X-XIII.
१३२. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V;
अधिकपाठः -
"क्वचिद्भोगी क्वचित्त्यागी क्वचिन्नग्नः पिशाचवत्।
क्वचिद्राजा क्वचाचारी सोऽवधूतोऽभिधीयते ।।२०।।" - X-XII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

avabhāsātmako bhāsaḥ svaprakāśe susaṃsthitaḥ |
līlayā ramate loke sovadhūtobhidhīyate ||19||

Avadhūta yogī is one who illuminates the non-luminous, who is well established in self- luminosity and who can playfully rejoice in the world.

एवंविध नानासंकेतसूचको[१३३] नित्यप्रकाशे[१३४] वस्तुनि[१३५]
निजस्वरूपी[१३६] सर्वेषां सिद्धांत[१३७] दर्शनानां
स्वस्वरूपदर्शने[१३८]
सम्यग्बोधको[१३९]ऽवधूतः[१४०] योगीत्यभिधीयते।
स[१४१] सद्गुरुर्भवति[१४१]।
यतः सर्वदर्शनानां स्वस्वरूपदर्शने[१४३] समन्वयं करोति
सोऽवधूतयोगी स्यात्[१४४]।।२०।।[१४५]

---

१३३. एवं विनाना..... - III; एवं विधानाना.... - IV;
एवंविधनानासंकेतसूचक - VI, VII, IX, X, XII.
१३४. नित्यप्रकाशो - IV, IX; नित्यप्रमुखो - VIII.
१३५. वसु - II; लुप्तः - IV, VI-IX.
१३६. सुनिजस्वरुपी - X, XII.
१३७. सित्धांत - IV, IX.
१३८. स्वस्वरुप - VIII.
१३९. सम्यक्वेदकोनिजस्वरुपी - IV; सम्यक्सद्वेदको - VI, VIII, X, XII; लुप्तः - VIII, IX.
१४०. अवधूत - IV; लुप्तः - VIII, IX.
१४१. लुप्तः - VIII, IX.; rest part of the verse is not available - IV.
१४२. सद्गुरुर्भवति - VII; लुप्तः - VIII-IX.
१४३. स्वरुपदर्शने - III; स्वरुपर्दने - VII; लुप्तः - VIII, IX.
१४४. सोऽवधूतोयोगी - II, X, XII; सोवधूतयोगी - III, VI-VIII; सोवधूतो योगी - IX.
१४५. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

evaṃ vidhanānāsaṃketasūcako nityaprakāśe vastuni |
nijasvarūpī sarveṣāṃ siddhānta darśanānāṃ
svasvarūpadarśane samyagbodhako'vadhūtaḥ
yogītyabhidhīyate |
sa sadgururbhavati |
yataḥ sarvadarśanānāṃ svasvarūpadarśane
samanvayaṃ karoti so'vadhūtayogī syāt ||20||

In this way the Avadhūta Yogī is one who is well adept in comprehending intuitively the eternal light indicative of various symbols conventionally and all the existents and philosophies in one's own self. He becomes a genuine teacher indeed. It is because he synthesizes all the darshanas in one's own nature, hence the Avadhūta Yogī.

अत्याश्रमी[१४६] च योगी च ज्ञानी सिद्धश्च सुव्रतः[१४७]।
ईश्वरश्च[१४८] तथा स्वामी[१४९] धन्यः[१५०] श्रीसाधुरेव च।।२१।।[१५१]

atyāśramī ca yogī ca jñānī siddhaśca suvrataḥ |
īśvaraśca tathā svāmī dhanyaḥ śrīsādhureva ca ||21||

He transcends all the stages (of life), is a yogī, is a knower, an accomplished one, follower of the vows, is the Lord , the master and full of satiety and is esteemed one.

---

१४६. अंत्याश्रमी - III, VI.

१४७. पूरुषः - VII.

१४८. इश्वरश्च - VI; ईश्वरः स सदा - IX.

१४९. स्वामि - VII.

१५०. धन्य - I, IX, XI.

१५१. श्लोकपादः अनुपलब्धः - VIII; श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जितेंद्रियश्च[१५२] भगवान् स सुधीः[१५३] कोविदो बुधः[१५४] ।
चार्वाकश्चार्हतश्चेति[१५५] तथा बौद्धः[१५६] प्रकाशवित् ।।२२।।[१५७]

jitendriyaśca bhagavān sa sudhīḥ kovido budhaḥ |
cārvākaścārhataśceti tathā bouddhaḥ prakāśavit ||22||

He is one who has conquered the sense organs, full of fortune, is intelligent, full of learning, wise, soft - spoken, competent, enlightened, and full of light.

तार्किकश्चेति[१५८] सांख्यश्च[१५९] तथा[१६०] मीमांसको[१६१] विदुः ।
देवतेत्यादि विद्वद्भिः[१६२] कीर्त्तितः[१६३] शास्त्रकोटिषु[१६४] ।।२३।।[१६५]

tārkikaśceti sāṃkhyaśca tathā mīmāṃsako viduḥ |
devatetyādi vidvadbhiḥ kīrttitaḥ śāstrakoṭiṣu ||23||

Full of rationality, wisdom, analysis, and is eulogized in abundant of scriptures by such wise beings as deities etc..

---

१५२. जितेंद्रियैश्च - III.
१५३. सुधी - III; सुद्धिः - VII; सत्सुधीः - IX.
१५४. बुद्धः - IX.
१५५. चार्वाकाश्चार्हर्तःश्चेति - VII.
१५६. बौधः - III; बौद्धे - VI, IX; बोधे - VII;
१५७. श्लोकपादः अनुपलब्धः - VIII; श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.
१५८. तार्किकश्चापि - III; तार्किकश्चेति - VI.
१५९. साख्यश्च - VII.
१६०. नया - VII.
१६१. मीमासको - VII.
१६२. विद्वस्भिः - IX.
१६३. कीर्तिता - VII.
१६४. शास्त्रकोटिषु (भिः) - II; शास्त्रकोटिभिः - X-XIII.
१६५. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V, VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आत्मेति[१६६] परमात्मेति[१६७] जीवात्मेति पुनः[१६८] स्वयम्।
अस्ति तत्त्वं[१६९] परं[१७०] साक्षाच्छिव[१७१] रुद्रादिसंज्ञितम्।।२४।।[१७२]

ātmeti paramātmeti jīvātmeti punaḥ svayam |
asti tattvaṃ paraṃ sākṣācchiva rudrādisaṃjñitam ||24||

Again he is himself ātman, parmātman and jīvātman and is verily the transcendent reality and thus is addressed as none other than śiva, rudra and so on.

शरीरपद्मकुहरे[१७३] यत्सर्वेषामवस्थितम्[१७४]।
तदवश्यं[१७५] माहायासाद्वेदितव्यं[१७६] मुमुक्षुभिः[१७७]।।२५।।[१७८]

śarīrapadmakuhare yatsarveṣāmavasthitam |
tadavaśyaṃ māhāyāsādveditavyaṃ mumukṣubhiḥ ||25||

The aspirants of liberation should meditate, with all the efforts, upon the lotus that is situated in the body cavity of all the individuals.

---

१६६. अस्तेति - III.
१६७. परमात्मेति - VII.
१६८. पुन - III.
१६९. तत्त्व - VII.
१७०. परः - VII.
१७१. साक्षाच्छिश्च - VII; साक्षच्छिव - VII, IX.
१७२. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V, VIII.
१७३. शरीरपप्रकुहरे - VII.
१७४. यत्सर्वेषामस्थितं - III; यत्सर्वेषामवस्छितं - IV;
यच्छर्वेषामवस्छितं - VIII; यस्सर्वेषामवस्छितं - IX.
१७५. शरीरतदवश्यं - II.
१७६. माहायासद्वेदितव्यं - III.
१७७. मुमुक्षुभिः - VII.
१७८. श्लोकः अनुपलब्धः - V, VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ब्रह्मा[१७९]विष्णुश्च रुद्रश्च सोक्षरः परमः[१८०] स्वराट्।
स एव इंद्रः[१८१] स प्राणः[१८२] स कालाग्निः[१८३] स चंद्रमा[१८४]।
स एव सूर्यः[१८५] स शिवः[१८६] स एव परम[१८७] शिवः।।२६।।[१८८]

brahmā viṣṇuśca rudraśca sokṣaraḥ paramaḥ svarāṭ |
sa eva indraḥ sa prāṇaḥ sa kālāgniḥ sa candramā ||
sa eva sūryaḥ sa śivaḥ sa eva parama śivaḥ ||26||

He himself is brahmā, viṣṇu, and rudra and is immutable supreme, the self-effulgent, he himself is indra, the prāṇa, the kālāgni (fire of destruction), he is the moon, the sun, he is śiva ,the absolute śiva.

---

१७९. ब्रह्मा - I.
१८०. परम - III; परमेश्वरः - IV.
१८१. चेंद्रः - I.
१८२. प्राणं - I.
१८३. कालाग्नि - III; कलोनिः - IV.
१८४. चंद्रकः - I; चंद्रिकः - III, IV, VII; चंद्रमाः - V, VIII.
१८५. एवार्कः - IX.
१८६. विघ्नेशः - IX.
१८७. परमः - II, III, IX-XIII.
१८८. श्लोकपादः अनुपलब्धः - IV, VI, VII; श्लोकः अनुपलब्धः - V, VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

स एव योगगम्यस्तु[१८९] सांख्यशास्त्र[१९०] परायणैः।[१९१]
स एव[१९२] प्रकृतिश्चोक्तः[१९३] कर्ममीमांसकै[१९४]रपि।।२७।।[१९५]

sa eva yogagamyastu sāṃkhyaśāstra parāyaṇaiḥ |
sa eva prakṛtiścoktaḥ karmamīmāṃsakairapi ||27||

The adepts in the saṃkhya hold that he is realizable only through yoga; he is addressed even as prakṛti (material cause) by the mīmāmsakas.

सर्वत्र[१९६] सत्परानन्द इत्युक्तो वैदिकैरपि।
व्यवहारैरयं भेदतस्मादेकस्य नान्यथा।।२८।।[१९७]

sarvatra satparānanda ityukto vaidikairapi |
vyavahārairayaṃ bhedastasmādekasya nānyathā ||28||

He is addressed even by the followers of Veda as all pervasive absolute bliss; the diversity that is there in the unity is only empirically so and not otherwise.

---

१८९. योगीसम्यक् च - IV; योगसम्यस्तु - VII; योगगम्यश्च - XI.
१९०. सांख्यसास्त्र - II.
१९१. परायणः - IV, VII.
१९२. ए - IV.
१९३. प्रकृतिश्चोक्त - III; कर्म इत्युक्तं - IV;
कर्म इत्युक्तः - VI, VII, IX, X, XII, XIII.
१९४. सर्वकर्ममीमांसकै - X, XII.
१९५. श्लोकः अनुपलब्धः - V, VIII.
१९६. सर्व च - VI.
१९७. श्लोकपादः अनुपलब्धः - IV; श्लोकः अनुपलब्धः - V. VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुदं[१९८] मोदे[१९९] तु रादाने[२००] जीवात्मापरमात्मनोः।
उभयोरैक्यसंवित्तिर्मुद्रेति[२०१] परिकीर्त्तितः।।२९।।[२०२]

mudaṃ mode tu rādāne jīvātmaparamātmanoḥ |
ubhayoraikyasaṃvittirmudreti parikīrttitaḥ ||29||

'Mud' the root signifies 'to delight' whereas (the root) 'rā' 'to bestow' (thus) Mudrā - is so called because it manifests the bliss of the union of individual soul and the highest soul.

मोदंते[२०३] देवसंघाश्च द्रवंतेऽसुरराशयः[२०४]।
मुद्रेति कथिता साक्षात्सदा[२०५] भद्रार्थदायिनी।।३०।।[२०६]

modante devasaṃghāśca dravante%surarāśayaḥ |
mudreti kathitā sākṣātsadā bhadrārthadāyinī ||30||

Multitude of gods are delighted and the demons flee; that which always bestows immediate bliss and prosperity therefore it is called mudrā.

---

१९८. मुदे - VI, VII, IX; मुद् - X, XII, XIII.
१९९. मुद - VI, VII, IX.
२००. तु - VII; तुरानन्दो (तुरीयानन्दो) - X, XII.
२०१. उभयोरैक्यसंवितिर्मुद्रेति - VII; उभयोरैक्यं संवित्तिर्मुद्रेति - X, XII.
२०२. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V, VIII.
२०३. मोदते - IX.
२०४. द्रवंतेसुरराशयः - II, III; द्रावंतेसुरराशयः - VI, IX;
द्वावंतेसुराशयः - VII; द्रावंतेऽसुरराशयः - X, XII, XIII.
२०५. लोके सर्व - XI.
२०६. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V, VIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अस्मिन्मार्गेऽदीक्षिता[२०७/२०८] ये सदा संसाररागिणः[२०९]।
ते हि पाखंडिनः[२१०] प्रोक्ताः[२११] संसारपरिपेलवाः[२१२]।।३१।।[२१३]

asminmārgesdīkṣitā ye sadā saṃsārarāgiṇaḥ |
te hi pākhaṇḍinaḥ proktāḥ saṃsāraparipelavāḥ ||31||

Those who are ever enamored by worldly phenomenon (and) are not being initiated in this path are known as heretics - as insignificant as the worldly grass.

अवधूततनुर्योगी[२१४] निराकारपदे स्थितः[२१५]।
सर्वेषां दर्शनानां च स्वस्वरूप[२१६] प्रकाशते[२१७]।।३२।।[२१८]

avadhūtatanuryogī nirākārapade sthitaḥ |
sarveṣāṃ darśanānāṃ ca svasvarūpa prakāśate ||32||

A yogī who is established in the formless state having purified one's body unfolds entire darśanas in their (true)nature.

---

२०७. अस्मिन्मार्गे दीक्षिता - I-IV; दीक्षिताश्च - VII, VIII.

२०८. लुप्तः - VII, VIII.

२०९. संसांररागिणः - VII.

२१०. पाखांडिनः - IV, पार्षंडिनः - VI, VIII, X, XII; पाषाडीनः - VII; पाषांडिनः - IX.

२११. प्रोक्ता - I, VII.

२१२. संसारपरिपेलवः - III, IV; संसारपरीपेलवः - VII.

२१३. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

२१४. अवधूततनुर्यो - VII; अवधूततनो योगी - IX.

२१५. स्छितः - III, VII, IX.

२१६. स्वस्वरुप - IV.

२१७. प्रकाशयेत् - III; प्रकाशकः - IV.

२१८. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तत्रब्राह्मणादिषु[२१९] ब्रह्मचर्याश्रममाह[२२०]-
सर्वतो[२२१] भरिताकारं[२२२] निजबेधेन[२२३] बृंहितम्[२२४]।
चरते[२२५] ब्रह्मविद्यस्तु[२२६] ब्रह्मचारी[२२७] स कथ्यते।।३३।।[२२८]

tatra brāhmaṇādiṣu brahmacaryāśramamāha -
sarvato bharitākāraṃ nijabe(o)dhena bṛṃhitam |
carate brahmavidyastu brahmacārī sa kathyate ||33||

Now the brahmacarya etc. meant for 'brāhmaṇa' etc. are being stated - a brahmacārī is one who having filled through and through with the all pervading nature of self awareness (and thus) moves in the knowledge of the brahman.

---

२१९. ब्रह्मणादिषु - I; ब्रह्मणादिषु - II, III; ब्राह्मणेषु - IV, VI-X, XII.
२२०. ब्रह्मचर्यायश्रमाह - I; ब्रह्मचर्याद्याश्रममाह - II, III, VIII, XII; ब्रह्मचर्याश्रमरत्य - IV.
२२१. लुप्तः - IV.
२२२. लुप्तः - IV; भद्रतारकं - VIII; भरिताकार - IX.
२२३. निबद्धं येन - III; निजबोधस्वरुपकः - IV.
२२४. वृंहितम् - I, II; लुप्तः - IV;
२२५. लुप्तः - III; चरिते - VIII.
२२६. ब्रह्मविद्यस्तु - I.
२२७. ब्रह्मचारी - I.
२२८. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गृहिणी[२२९] पूर्णता[२३०] नित्या[२३१] गेहं व्योम सदाऽचलम्[२३२]।
यस्तया[२३३] निवसत्यत्र गृहस्थः[२३४] सोभिधीयते।।३४।।[२३५]

gṛhiṇī pūrṇatā nityā geham vyoma sadāscalam |
yastayā nivasatyatra gṛhasthaḥ sodhidhīyate ||34||

The householder is one who lives in a home - the ever immovable sky - with a wife that is ever full of completeness.

सदांतः प्रस्थितो[२३६] योसौ[२३७] स्वप्रकाशमये[२३८] वने।[२३९]
वानप्रस्थः[२४०] स विज्ञेयो न[२४१] वने मृगवच्चरन्[२४२]।।३५।।[२४३]

sadāntaḥ prasthitau yosau svaprakāśamaye vane |
vānaprasthaḥ sa vijñeyo na vane mṛgavaccaran ||35||

---

२२९. ग्रहणी - IV; गृहणी - VII.
२३०. पूर्वता - VII.
२३१. नित्य - IV; नित्यं - VIII.
२३२. सदाचलम् - I; सदोज्वलं - IV, VII.
२३३. यस्तयोः - X, XII, XIII.
२३४. ग्रहध्यः - IV; गृहस्तः - VII; गृहस्ध - IX.
२३५. श्लोकः अनुपलब्धः - V.
२३६. सदंतः प्रस्छितो - IV, VII; सदांतंप्रस्थितो - VIII.
२३७. यूयं - VIII.
२३८. स्वप्रकाशमये - VII; स्वप्रकाशमयो - VIII.
२३९. वलोकने - VII;
२४०. वानप्रस्छः - IV, VII.
२४१. स - VIII.
२४२. मृगवच्चरं - III; मृगवतरणं - IV; मृगवत्सकं - VIII.
२४३. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

A forest dweller is one who always abides in a forest - a forest that is full of self-illumination and not one who is wanderer like a deer in forest.

परमात्मा च[२४४] जीवात्मा[२४५] चात्मन्येव[२४६] स्फुरत्यलम्[२४७]।
तस्मिन्न्यस्तः[२४८] सदा येन संन्यासी[२४९] सोभिधीयते[२५०]।।३६।।[२५१]

paramātmā ca jīvātmā cātmanyeva sphuratyalam |
tasminnyastaḥ sadā yena saṃnyāsī sobhidhīyate ||36||

A renunciate is one in whom the individual soul and absolute soul completely manifest and who always gets established therein only.

मायाकर्मकलाजालमनिशं[२५२] येन दंडितम्।
अचलो[२५३] नगवद्[२५४] भातित्रिदंडो[२५५] सोभिधीयते[२५६]।।३७।।[२५७]

---

२४४. परमात्माथ - IV, VI-X, XII, XIII.
२४५. जीवत्मं - IV, VI-VIII.
२४६. आत्मज्ञेव - IV; आत्मन्येव - VI-X, XII, XIII.
२४७. स्फुरत्फलं - IV.
२४८. तस्मिन्न्यस्तो - III; तस्मिन्न्यस्तं - IV; तस्मिन्न्यस्ता - VII, IX; यस्मिन्न्यस्तो - VIII.
२४९. सन्यासी - I; सन्मासी - II; सन्यासी - IV, IX; सन्यासः - VIII.
२५०. सोभिधियते - VII.
२५१. श्लोकः अनुपलब्धः - V.
२५२. मायाकर्मफलंजालमनिशं - IV.
२५३. अचलं - VIII.
२५४. नरराट् - I, II; नरराङ् - III; नगवड् - IX.
२५५. यस्त्रिदंडी - III.
२५६. स कथ्यते - III; सो - IV.
२५७. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

māyākarmakalājālamaniśaṃ yena daṇḍitam |
acalo nagavad bhāti tridaṇḍī sobhidhīyate ||37||

Tridandi is he who has control over maya (illusion/ignorance), karma (action with desire for fruit) and the kalajala (snare of the worldly existence) and thus who is as firm as a mountain.

एवं[२५८] नानाविधाकारं चंचलं[२५९] तु[२६०] सदा तु[२६१] यत्[२६२]।
तच्चित्तं[२६३] दंडितं येन एकदंडी स उच्यते[२६४]।।३८।।[२६५]

evaṃ nānāvidhākāraṃ cañcalaṃ tu sadā tu yat |
taccittaṃ daṇḍitaṃ yena ekadaṇḍī sa uchyate ||38||

Similarly one is called ekadandi who has brought under control one's citta which is by nature ever unsteady and assumes varied forms.

---

२५८. एतन् - IV, VI; एतं - VII-IX; एकं - X, XIII.
२५९. अस्थिरं - X, XII, XIII.
२६०. च - IV, VI-IX; लुप्तः - X, XII, XIII.
२६१. अचलं - VI,VII-IX.
२६२. लुप्तः - IV, VI-X, XII, XIII.
२६३. तच्चितं - I.
२६४. कथ्यते - VI-X, XII.
२६५. श्लोकपादः अनुपलब्धः - IV; श्लोकः अनुपलब्धः - III, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

शुद्धं[२६६] शांतं निराकारं परानंदं[२६७] सदोदितम्[२६८]।
तं शिवं[२६९] यो विजानीया[२७०]च्छुद्धशैवो[२७१] भवेत्तु सः।।३९।।[२७२]

śuddhaṃ śāntaṃ nirākāraṃ parānandaṃ sadoditam |
taṃ śivaṃ yo vijānīyācchuddhaśaivo bhavettu saḥ ||39||

One becomes śuddha (purified) śaiva who always realizes the śiva - ever pure, tranquil, formless (and the) absolute bliss.

संतापयति[२७३] दीप्तानि[२७४] स्वेंद्रियाणि[२७५] च यः[२७६] सदा।
तापसः[२७७] सतु विज्ञेयो[२७८] न[२७९] च[२८०] गोभस्मधारकः[२८१]।।४०।।[२८२]

---

२६६. श्रुद्धं - I.
२६७. परानंद - I; परानंदो - III; परमानंद - IV; परानंदं - VI, VII, IX-XIII; सदानंदं - VIII.
२६८. संज्ञितं - IV.
२६९. षिव - VII.
२७०. विजानाति - IV, X, XII, XIII.
२७१. क्षुत्धशैवो - IV; त्धुद्धशैवो - VI; च्छुद्धशैवो - VII; त् श्रुद्धशैवो - VIII; छुद्धःशैवो - IX; शुद्धशैवो - X, XII, XIII.
२७२. श्लोकः अनुपलब्धः - V.
२७३. संयतानि - IV; संतापानि - VII.
२७४. यदादीप्तानि - IV; मदिप्तानि - ; तप्तानि - VIII.
२७५. इंद्रियाणि - IV; VI-IX.
२७६. यस् - VIII.
२७७. तापनम् - VIII.
२७८. विज्ञेयः - VII.
२७९. च - VII.
२८०. न तु - VII.
२८१. भस्मधारकः - VII.
२८२. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

santāpayati dīptāni svendriyāṇi ca yaḥ sadā |
tāpasaḥ satu vijñeyo na ca gobhasmadhārakaḥ ||40||

Ascetic is one who always afflicts one's ever blazed senses and not the one who (mearly) smears oneself with cow - dung ashes.

क्रियाजालं[२८३] पशुं[२८४] हत्वा[२८५] संपूर्णपतितां[२८६] गतः[२८७]।
यस्तिष्ठेत्पशुभावेन[२८८] स वै पाशुपतो भवेत्[२८९]।।४१।।[२९०]

kriyājālaṃ paśuṃ hatvā saṃpūrṇapatitātāṃ gataḥ |
yastiśṭhetpaśubhāvena sa vai pāśupato bhavet ||41||

Indeed he is pāśupat who having killed the animal- the net of worldly actions - abides with animal disposition.

---

२८३. क्रियाजाल - IV, VII; क्रियाजालान् - VIII.
२८४. पशूं - VII; पशून् - VIII.
२८५. मत्वा - VIII.
२८६. संपूर्णं - III; पतित्वं पूर्णतां - IV, VI-X, XII, XIII.
२८७. गतं - IV, VI-X, XII.
२८८. यस्तिष्टेत्पशुभावेन - I, IV; यस्तिष्टेत्यश्रुभावेन - III; यतिठेत्पशुभावेन - VII; यस्तिष्ठेत्वति भावेन - VIII.
२८९. भवे - IV.
२९०. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

परानंदमयं लिंगंनिजपीठे सदाचले।[२९१]
तल्लिंगं[२९२] पूजितं[२९३] येन स वै कालमुखो[२९४] भवेत्।।४२।।[२९५]

parānandamayaṃ liṅgaṃnijapīṭhe sadācale |
talliṅgaṃ pūjitaṃ yena sa vai kālamukho bhavet ||42||

Indeed the kālamukha happens to be one who adores unwaveringly that linga - of the form of absolute bliss - in one's self.

विलयं सर्वतत्त्वानां कृत्वा संधारयेत्स्थिरम्[२९६]।
सर्वदा येन[२९७] वीरेण[२९८] लिंगधारी भवेत्तु सः।।४३।।[२९९]

vilayaṃ sarvatattvānāṃ kṛtvā sandhārayetsthiram |
sarvadā yena vīreṇa liṅgadhārī bhavettu saḥ ||43||

A lingadhari (wearer of linga) is that brave one who, having dissolved the tattvas in their entirety , ever remains steadily.

---

२९१. सदाचलत् - III.
२९२. तल्लिंगे - I; तंलिंगं - VII.
२९३. पूजीतं - XI.
२९४. कालामुखो - IV, VI,VIII, IX, XIII.
२९५. श्लोकः अनुपलब्धः - V.
२९६. संधारयेछिव - IV; संधार्यतेस्थिरं - VI, X, XII, XIII;
संधारयेत्स्छिरं - VII, X; स्वंधार्यते स्थिरं - VIII.
२९७. यश्च - I; वश्च - III.
२९८. वीरासौ - I; वीर्येण - VIII.
२९९. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अंतकादीनि[३००] तत्त्वानि[३०१] त्यक्त्वा[३०२] नग्नो दिगंबर।[३०३]
यो निर्वाणपदे लीनः सः निर्वाणपरो[३०४] भवेत्।।४४।।[३०५]

antakādīni tattvāni tyaktvā nagno digaṃbaraḥ |
yo nirvāṇapade līnaḥ saḥ nirvāṇaparo bhavet ||44||

One becomes nirvaṇa-master who after having renounced the temporal (perishable) realities thus becoming naked (detached)- digambar - clothed by directions- and thus absorbed in the nirvaṇa state.

स्वस्वरूपात्मकं ज्ञानं समंत्रं[३०६] प्रतिपालितम्[३०७]।
अनन्यत्वात्सदा[३०८] येन स वै कापालिको भवेत्।।४५।।[३०९]

svasvarūpātmakaṃ jñānaṃ samantraṃ pratipālitam |
ananyatvātsadā yena sa vai kāpāliko bhavet ||45||

Indeed kāpālika is one who has observed unwaveringly the knowledge of one's own nature with its secrete.

---

३००. अंतकादिनि - VII; अंतरादीनि - VIII.

३०१. तत्वानि - I.

३०२. त्यक्ता - I, IX; त्यत्का - IV, VI.

३०३. दिगंबरः - VII.

३०४. निर्वाणपक्षे - V.

३०५. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

३०६. समंतात् - अधिकपाठः -

३०७. तत्प्रपालितं - X, XII.

३०८. अनंन्यत्वात्सदा - III; अनन्यत्वं सदा - IV, VI, VIII-X, XII, XIII; अनंन्यत्वं सदा - VII.

३०९. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

महाव्याप्तिपरं[३१०] तत्त्वमाराधाराधेयवर्जितम्[३११]।
तद्व्रतं[३१२] धारितं येन स भवेद्वै[३१३] महाव्रतः।।४६।।[३१४]

mahāvyāptiparaṃ tattvamādhārādheya varjitam |
tadvrataṃ dhāritaṃ yena sa bhavedvai mahāvrataḥ ||46||

He is mahāvrata - great vow - who holds the all - pervading transcendental reality that is devoid of any support and to be supported.

कुलं सर्वात्मकं[३१५] पिंडमकुलं[३१६] सर्वतो मुखम्।
तयोरैक्यपदं[३१७] शक्तिर्यस्तं[३१८] वेद स शक्तिर्भाक्[३१९]।।४७।।[३२०]

kulaṃ sarvātmakaṃ piṇḍamakulaṃ sarvato mukham |
tayoraikyapadaṃ śaktiryastaṃ veda sa śaktirbhāk ||47||

Kula is of the nature of all-inclusiveness; whereas akula is multifaceted; śakti is the state of their unity and one who knows this is śaktibhāk - one possessed of power.

---

३१०. महाव्यप्तीपरं - III; महाव्याप्तितरं - VII; महाव्याप्तेपरं - VIII.
३११. तत्वमाधाराधेयवर्जितं - III, VI, VIII; भावमायाधाराध्य - वर्जितम् - IV; तत्वमाधाराधेयवर्जितः - VII.
३१२. तद्रव्रतं - XIII.
३१३. भवेद्दै - IV.
३१४. श्लोकः अनुपलब्धः - V.
३१५. सर्वात्मिकं - III.
३१६. मकुलं - III; पिंडं अकुलं - VI, VIII.
३१७. तयोरैक्यपदा - IV; तयौरेक्यं पदं - VII; तयोरैक्यं पदं - VIII.
३१८. शक्तियस्तां - II; शक्तिं यस्तं - VIII.
३१९. क्तिभाक् - VI.
३२०. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कौलं[३२१] सर्वकलाग्रासः[३२२] स[३२३] कृतः[३२४] सततं[३२५] यया[३२६]।
तां शक्तिं यो विजानाति शक्तिज्ञानी[३२७] स[३२८] कथ्यते।।४८।।[३२९]

kaulaṃ sarvakalāgrāsaḥ sa kṛtaḥ satataṃ yayā |
tāṃ śaktiṃ yo vijānāti śaktijñānī sa kathyate ||48||

Kaula is consummation of all the arts - empirical and vedic; who has always so done (consummation) and who knows that power is called knower of the power - śakti - jñani.

ज्ञात्वा[३३०] कुलाकुलं[३३१] तत्त्वं[३३२] स क्रमेण क्रमेण[३३३] तत[३३४] -
स्वप्रकाशमहाशक्त्या[३३५] ततः शक्तिपदं[३३६] लभेत्[३३७]।।४९।।[३३८]

---

३२१. कालं - VIII.
३२२. सर्वकलाग्रास - III; सर्वकलायासः - IV; सर्वकलाग्रासं - VII.
३२३. सत्- VIII.
३२४. कृतं - IV, VII; क्रतुः - IX.
३२५. सत्तत - VII.
३२६. तथा - VII, मया - IX.
३२७. शाक्तानामिति - IV; शाक्तज्ञानी - VII.
३२८. लुप्तः - IV.
३२९. श्लोकः अनुपलब्धः - V.
३३०. ज्ञात्वं - III.
३३१. कुलं - VIII.
३३२. तत्वं - III-IV, VI, VIII.
३३३. क्रमेणाक्रमेण - I; क्रमेणोक्रमेण - VIII.
३३४. तु - I.
३३५. प्रकाशया महाशक्त्या - IV; स्वप्रकाशं महाशक्त्या - VII.
३३६. षक्तिपदं - VII.
३३७. भजेत् - IV.
३३८. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

jñātvā kulākulaṃ tattvaṃ sa krameṇa krameṇa tat |
svaprakāśamahāśaktyā tataḥ śaktipadaṃ labhet ||49||

Consequent upon one's gradual knowing the principles of kula and akula through the self-luminous great power, one attains the abode of power.

मदो[339] मयं मतिर्मुद्रा माया[340] मीनो[341] मनः फलम्[342]।
मूर्छनं[343] मैथुनं[344] यस्य तेनासौ शाक्त उच्यते।।५०।।[345]

mado mayaṃ matirmudrā māyā mīno manaḥ phalam |
mūrchanaṃ maithunaṃ yasya tenāsou śākta uchyate ||50||

The śākta is one for whom arrogance is liquor, the mati - desire to fulfill the kāma is mudrā (wealth), the māyā - illusion is mīna (the fish), the phala (the fruit) is mind, the stupor is intercourse.

यथा[346] भासं स्फुरद्रूपं[347] कृतं चैव स्फुटं बलात्।
तां शक्तिं यो विजानाति[348] शाक्तः[349] सोत्राभिधीयते[350]।।५१।।[351]

---

३३९. मदा - VII.

३४०. मांया - IV.

३४१. मीनं - IV, VI-X, XII.

३४२. पलं - I, II.

३४३. मूर्च्छनं - I.

३४४. तत्पदं - VII; मिथुनं - IX.

३४५. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

३४६. यया - IV, VI-X, XII, XIII; तां यथा - XI.

३४७. भासंस्फुरद्रुपं - I; भासःस्फुरद्रुपं - IV, VI, VII; भासस्फुरद्रुपं - VIII-X, XII, XIII.

३४८. योभिजानाति - IV, VII.

३४९. शाक्त - III.

३५०. शोभाविधीयते - III.

३५१. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

yathā bhāsaṃ sphuradrūpaṃ kṛtaṃ caiva sphuṭaṃ vanāt |
tāṃ śaktiṃ yo vijānāti śāktaḥ sotrābhidhīyate ||51||

śākta is one who experiences that śakti (power) which has very efficiently occasioned the manifestation of the world full of appearance, light and form.

यः करोति निरुत्थानं[३५२] कर्तृचित्प्रसरेत्[३५३] सदा।
तद्विश्रांततया[३५४] शक्त्या शाक्तः[३५५] सोत्राभिधीयते[३५६]।।५२।।[३५७]

yaḥ karoti nirutthānaṃ kartṛcitprasaret sadā |
tadviśrāntatayā śaktyā śāktaḥ sotrābhidhīyate ||52||

śakta is one, who having contracted the śakti , enters into non-arousal state (nirvikapla Samadhi) and expands the consciousness.

व्यापकत्वे[३५८] परं[३५९] सारं यद्विष्णोराद्यमद्वयम्[३६०]।
विश्रांतिदायकं देहे[३६१] तत् ज्ञात्वा[३६२] वैष्णवो भवेत्।।५३।।[३६३]

---

३५२. निरुत्थाय - III; निरुत्छानं - VII; विरुद्धानां - VIII.
३५३. कर्त्तृचित्प्रसरे - I; कर्त्तृचित्प्रसरेत् - II, III; कर्तुं चित्प्रसरेत् - IV, VII; कर्तृचित्प्रसरे - VI; कर्तुं चित्प्रसरेत् - VII-IX.
३५४. तद्विश्रांतितया - IV, VI-IX; तद्विश्रांतिस्तया - X, XII, XIII.
३५५. शा - IV.
३५६. शोत्राभिधीयते - III; सोऽभिधीयते - XIII.
३५७. श्लोकः अनुपलब्धः - V.
३५८. व्यापकत्वं - IV, XIII; व्यापकत्यं - VII.
३५९. पर - VII.
३६०. यद्विष्णोराधमव्ययं - IV; यद्विष्णोराद्यमव्ययं - VI,VII, X, XII, XIII; यद्विष्णोराध्यमव्ययं - VIII; यद्विष्णोराढ्यमव्ययं - IX.
३६१. देहो - VIII.
३६२. तज्ज्ञात्वा - I, IX; तज्ज्ञात्वा - III; तत्ज्ञात्वा - IV; तज्ञात्वा - VII; तद् ज्ञानाद् - IX.
३६३. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

vyāpakatve paraṃ sāraṃ yadviṣṇorādyamadvayam |
viśrāntidāyakaṃ dehe tat jñātvā vaiṣṇavo bhavet ||53||

Vaiṣṇava is one who xperiences in ones own body (microcosm) the visnu - the primordial, immutable, the highest quintessence of all - pervasiveness (and) that one who bestows the repose.

भास्वत्स्वरूपो[३६४] यो भेदाद् भेदाभेदभवो[३६५]ज्झितः।
भातिदेहे सदा यस्य स वै भागवतो भवेत्।।५४।।[३६६]

bhāsvatsvarūpo yo bhedād bhedābhedabhavojjhitaḥ |
bhāti dehe sadā yasya sa vai bhāgavato bhavet ||54||

Indeed he is bhāgavat who always shines-forth, self effulgent (non-dual Self) within ones body having transcended the duality and non-duality both.

---

३६४. भास्वत्स्वरुप - IV, VII; भास्वस्वरुपो - VIII.
३६५. योऽभेदाद्भेदभावोज्झितः खलु - I; योऽभेदाद्भेदभावोझ्झितः - II; योऽभेदोभेदभावोझ्झितः - III; या भेदात्तदाभेदभवोझ्झितः - IV; यो भेद भेदाभेदभवोझ्झितः - VI, भेदात्भेदाभेदभवोझ्झितः - VII; भेदाभेदाभेदभवोझ्झितः - IX; यो भेदाद् भेदभावोज्झितः - XIII.
३६६. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

यो वेति वैष्णवं भेदं[३६७] सर्वासर्वमयं निजम्।
प्रबुद्धं[३६८] सर्वदेहस्थं[३६९] भेदवादी भवेतु सः।।५५।।[३७०]

yo veti vaiṣṇavaṃ bhedaṃ sarvāsarvamayaṃ nijam |
prabuddhaṃ sarvadehasthaṃ bhedavādī bhavetu saḥ ||55||

One who experiences in ones body the self illuminated viṣṇu with his cosmic and individual differentiations is said to be dualist.

पंचानामक्षया[३७१] हानिः[३७२] पंचत्वं[३७३] रात्रिरुच्यते[३७४]।
तां रात्रिं यो विजानाति स भवेत्पांचरात्रिकः[३७५]।।५६।।[३७६]

pañcānāmakṣayā hāniḥ pañcatvaṃ rātrirucyate |
tāṃ rātriṃ yo vijānāti sa bhavetpāñcarātrikaḥ ||56||

One is said to be pāñcarātric (knower of five nights) who experiences the dissolution of five physical elements.

---

३६७. धर्मं - IV, VII; भेदैः - XIII.
३६८. प्रवुद्धं - IV; प्रबुधं - VII.
३६९. सर्वदेहस्छं - IV, VII.
३७०. श्लोकः अनुपलब्धः - V, VIII.
३७१. पंचानामक्षपापानां - VIII; पंचानामक्षपातानां - IX;
पंचानामक्षपातानां -अधिकपाठः - X, XII.
३७२. हन्यं - IV, VII; हान्यं - VI.
३७३. पंच - III; पंचसं - IV; सचसं - VII.
३७४. रात्रिः समुच्यते - III; रात्रिमन्यते - VIII; रात्रिरुच्यत - X.
३७५. भेत्पांचरात्रिकः - IV; भवेत्पंचरात्रिकः - VII, IX.
३७६. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

येन[३७७] जीवंति जीवा वै[३७८] मुक्तिं यांति च तत्क्षणात्।
स जीवो विदितो[३७९] येन सदाजीवि[३८०] स कथ्यते[३८१]।।५७।।[३८२]

yena jīvanti jīvā vai muktiṃ yānti ca tatkṣaṇāt |
sa jīvo vidito yena sadājīvi sa kathyate ||57||

One is addressed as Sadājīvi who has realized the jīva because of which (all) the jīvas exist and (by knowing which) gets the liberation immediately.

यः करोति सदा प्रीतिं[३८३] प्रसन्ने[३८४] पुरुषे[३८५] परे[३८६]।
इंद्रियाणां च शास्ता यः[३८७] सात्त्विकः सोऽभिधीयते[३८८]।।५८।।[३८९]

yaḥ karoti sadā prītiṃ prasanne puruṣe pare |
indriyāṇāṃ ca śāstā yaḥ sāttvikaḥ soऽbhidhīyate ||58||

One is addressed as sattvika who is the controller of the senses and who loves the blissful supreme purusa.

---

३७७. येन व - IX.
३७८. यै - IX.
३७९. विदिता - III; विदितं - VIII, IX.
३८०. सदाजिवी - VII.
३८१. उच्यते - IV, VII, VIII.
३८२. श्लोकः अनुपलब्धः - V.
३८३. प्राति - VII; प्राप्तिं - VIII.
३८४. प्रसन्नै - VII.
३८५. पुरुषै - VII.
३८६. परै - VII.
३८७. भासितानींद्रियाणाह - IV; शासितानींद्रियाण्येव - VI, VIII, X, XII; भासितानींद्रियाण्येव - VII; शांसितानींद्रियाण्येव - IX; इंद्रियाणां तु - XI.
३८८. सोभिधीयते - IV, VI-IX.
३८९. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सर्वाकारं[३९०] निराकारं निर्निमित्तं[३९१] निरंजनम्।
सूक्ष्मं[३९२] हंसं[३९३] च[३९४] यो वेत्ति[३९५] स भवेत्सूक्ष्मसात्त्विकः।।५९।।[३९६]

sarvākāraṃ nirākāraṃ nirnimittaṃ nirañjanaṃ |
sūkṣmaṃ haṃsaṃ ca yo vetti sa
bhavetsūkṣmasāttvikaḥ ||59||

One is called sāttvika of subtle level who knows that which is full of all forms, that which is formless, devoid of (any) cause (and) blemish and is (of the nature of) subtle haṃsa. Here in haṃsa 'ha' stands for śakti and 'sa' for śiva- śiva with śakti.

सत्यमेकमजं[३९७] नित्यं अनंतं[३९८] चाक्षयं[३९९] ध्रुवम्[४००]।
ज्ञात्वा यस्तु[४०१] वदेद्धीरः[४०२] सत्यवादी स कथ्यते।।६०।।[४०३]

satyamekamajaṃ nityaṃ anantaṃ cākṣayaṃ dhruvaṃ |
jñātvā yastu vadeddhīraḥ satyavādī sa kathyate ||60||

---

३९०. चार्वाकारं - IV; चर्वाकारं - VII.
३९१. निर्मितं तं - IV, VII, IX; निर्णितं तं - VIII.
३९२. सूक्ष्म - IV, VI, VIII, IX.
३९३. हंस - VII.
३९४. वि - VIII.
३९५. वेति - VII.
३९६. श्लोकः अनुपलब्धः - V.
३९७. सत्यमेकजो - VIII.
३९८. नित्यमनतः - XII.
३९९. चाक्षमव्ययं - IV, VII.
४००. लुप्तः - IV, VII; धृवं - VI.
४०१. यस्क - VII.
४०२. वदेद्दीरः - IV; वदेत्थिरः - VII; पदेधिकः - VIII.
४०३. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

One is called the follower of truth who speaks (only after) having known the reality as one, eternal, unborn, infinite, devoid of any decay and immutable.

ज्ञानज्ञेयमयाभ्यां[४०४] तु योगिनः[४०५] स्वस्वभावतः।
भासते[४०६] स तु विज्ञेयो[४०७] व्यापकः[४०८] पुरुषोत्तमः[४०९]।।६१।।[४१०]

jñānajñeyamayābhyāṃ tu yoginaḥ svasvabhāvataḥ |
bhāsate sa tu vijñeyo vyāpakaḥ puruṣottamaḥ ||61||

They should be known as the best among the men who have known that which appears (although related with) (as the knowledge and the known) but is by nature all-pervading and transcends (both).

मुक्ताचारे[४११] मतिर्या[४१२] वै व्यापिका[४१३] स्वप्रकाशिका[४१४]।
एषा[४१५] ज्ञानवती[४१६] यस्य[४१७] ज्ञातासौ[४१८] सात्त्विको भवेत्।।६२।।[४१९]

---

४०४. ज्ञानज्ञायमयोभ्यां - VIII.
४०५. योगीनः - VII.
४०६. कलंकी - VI-VIII, X, XII; कालकी - IX.
४०७. विज्ञेयो - VII.
४०८. व्यापकं - VII.
४०९. पूरुषोत्तमं - VII.
४१०. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.
४११. मुक्तिचारे - VI, VII, IX, X, XI, XIII; भुक्तिभावे - VIII.
४१२. मति या - VII.
४१३. प्रापिका - VII, VIII.
४१४. स्वप्रकाशिका - VI; सत्प्रकाशिका - VIII.
४१५. एता - VII.
४१६. ज्ञातृवती - VII-IX.
४१७. येन - VI-IX, XIII.
४१८. ज्ञातासौ - VIII.
४१९. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

muktācāre matiryā vai vyāpikā svaprakāśikā |
eṣā jñānavatī yasya jñātāsou sāttviko bhavet ||62||

One is called sattvik whose intellect- owing to one's liberation orientedness - has become pervasive and self-illumined.

क्षपणं[४२०] चित्तवृत्तीनां[४२१] रागद्वेष विलुंठनम्[४२२]।
कुरुते[४२३] व्योमवन्नग्नो[४२४] योसौ[४२५] क्षपणको[४२६] भवेत्।।६३।।[४२७]

kṣapaṇaṃ cittavṛttīnāṃ rāgadveṣa viluṇṭhanaṃ |
kurute vyomavannagno yosau kṣapaṇako bhavet ||63||

The kṣapaṇak (abstinent/mendicant) is one who subjects the modifications of citta, who robs off the attachment and hatred, who becomes as necked as sky.

प्रसरं[४२८] भासते शक्तिः[४२९] संकोचं[४३०] भासते शिवः।[४३१]
तयोर्योगस्य[४३२] कर्ता[४३३] यः स भवेत्सिद्धयोगिराट्[४३४]।।६४।।[४३५]

---

४२०. क्षेपणं - VIII.
४२१. चितवृत्तिनां - VII.
४२२. विलुचनं - IV, VII; विलुंछनं - VI, IX; विलोभनं - VIII.
४२३. रुरुते - VI,VII.
४२४. व्योमनग्नो - IV; व्योमन्नग्नौ - VII. X.
४२५. यो सर्वै - IV; योसा - VIII.
४२६. क्षपणिको - IV, VII.
४२७. श्लोकः अनुपलब्धः - V.
४२८. प्रसंगं - I; प्रसक्तं - VIII.
४२९. भासयेच्छस्तिः - I; भासयेशक्तिः - III.
४३०. संकोच - VII; सकोशं - VIII.
४३१. भासयेत्छिवः - I.
४३२. तयोस्संयोग - VIII.
४३३. कर्त्ता - I.
४३४. भवेत्सिद्धियोगिराट् - VI; भवेत्सित्धयोगिराट् - IX.
४३५. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

prasaraṃ bhāsate śaktiḥ saṅkocaṃ bhāsate śivaḥ |
tayoryogasya kartā yaḥ sa bhavetsiddhayogirāṭ ||64||

One is adept - the yogirāt - who unites the śakti - owing to which the evolution is possible - with the śiva - who makes the dissolution possible.

विश्वातीतं यथा[४३६] विश्वमेकमेव विराजते[४३७]।
संयोगेन[४३८] सदा[४३९] यस्तु[४४०] सिद्धयोगी भवेत्तु[४४२] सः।।६५।।[४४३]

viśvātītaṃ yathā viśvamekameva virājate |
saṃyogena sadā yastu siddhayogī bhavettu saḥ ||65||

One is siddhayogi (yogi the adept) who after having known that the transcendent and the immanent universe shine forth in one who unites them.

सर्वासां निजवृत्तीनां[४४४] प्रसृतिर्भाजते[४४५] लयम्[४४६]।
स भवेत्सिद्धसिद्धांते[४४७] सिद्धयोगी महाबलः।।६६।।[४४८]

---

४३६. वेत्ति - III; यदा - IV, VII,VIII.

४३७. हि निश्चितं - III; विराजितं - IV, VII, VIII.

४३८. सयोगेन - VIII.

४३९. यदा - VII.

४४०. वस्तु - VII.

४४१. भवेतु - VII.

४४२. नः - VIII.

४४३. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

४४४. यस्य वृत्तीनां - III; निजवृत्तीनां - VII, IX.

४४५. प्रश्रुतिर्भवेत् - VII; प्रसृतं भजते - VIII; प्रसृति भजते - IX.

४४६. चय - VII; तुयः - VIII; तु सः - IX; लभं तु यः - X. XII.

४४७. भवेत्सिद्धसिद्धान्तो - VII.

४४८. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

***sarvāsāṃ nijavṛttīnāṃ prasṛtirbhājate layam |
sa bhavetsiddhasiddhānte siddhayogī mahābalaḥ ||66||***

According to the doctrines of siddha - siddhānta one is accomplished mighty yogi - the siddha adept - who subjects one's all the modifications and attains the dissolution.

**उदासीनः[४४९] सदा शांतः स्वस्थोन्त[४५०]र्निजभासकः[४५१]।
महानंदमयो धीरः स भवेत्सिद्ध[४५२] योगिराट्।।६७।।[४५३]**

***udāsīnaḥ sadā śāntaḥ svasthontarnijabhāsakaḥ |
mahānandamayo dhīraḥ sa bhavetsiddhayogirāṭ ||67||***

One is adept the yogīrāṭ who is udāsīn (seated high), always calm, established in oneself, with illuminated self, full of great bliss, patient.

**परिपूर्णः[४५४] प्रसन्नात्मा सदा[४५५] सर्वपदोदितः[४५६]।
विशुद्धो निर्भरानंदः स भवेत्सिद्धयोगिराट्।।६८।।[४५७]**

***paripūrṇaḥ prasannātmā sadā sarvapadoditaḥ |
viśuddho nirbharānandaḥ sa bhavetsiddhayogirāṭ ||68||***

---

४४९. उदासीन - III; उदाशीनः - IX.
४५०. स्वस्छोत - VII; स्वस्थांत - VIII; स्वस्छोतं - IX.
४५१. न्रिर्जभासकः - III; निर्जभावकः - VII.
४५२. भवेत्सिद्धि - VI; भवेत्सिध - VII.
४५३. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.
४५४. परिपूर्ण - VIII.
४५५. सर्वा - VI, X-XII; सार्वा - IX; सर्वदा - XIII.
४५६. सर्वपदोझ्झितः - II, IV, V, VII.
४५७. श्लोकः अनुपलब्धः - II, IV, V, VII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

One is adept- the yogīrāṭ- who is completely fulfilled, always full of pleasantness born of every state , pure and filled with delightfulness.

परिपूर्णः[४५८] प्रसन्नात्मा[४५९] सर्वानंदकरः[४६०] सुधीः[४६१]।
सर्वानुग्रहधीः सम्यक् स भवेत्सिद्धयोगिराट्।।६९।।[४६२]

paripūrṇaḥ prasannātmā sarvānandakaraḥ sudhīḥ |
sarvānugrahadhīḥ samyak sa bhavetsiddhayogirāṭ ||69||

One is adept- the yogārāṭ - who is completely fulfilled, bestowing happiness to everyone, wise with rightful intent of kindness towards everyone.

गते न शोकं[४६३] विभवे न वांछा[४६४] प्राप्तेन हर्षं न[४६५] करोति[४६६] योगी।
आनंदपूर्णो निजबोधलीनो[४६७] न बाध्यते[४६८] कालपथेन[४६९] नित्यम्[४७०]।।७०।।[४७१]

---

४५८. परिपूर्ण - III; लुप्तः - II.
४५९. लुप्तः - II.
४६०. लुप्तः - II.
४६१. श्रुधीः - II, III.
४६२. श्लोकः अनुपलब्धः - IV-IX.
४६३. शोचं - VII.
४६४. वांच्छा - I; वाञ्छां - XIII.
४६५. च - X, XII, XIII.
४६६. प्रकरोति - III.
४६७. चितबोधलिनो - VI; चिदबोधलीने - VII; दितबोधलीनो - VIII.
४६८. वाद्धयते - II; बाधते - VII, IX.
४६९. कालत्रयेन - VII.
४७०. नित्य ते - VIII; सिद्धः - XI.
४७१. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

gāte na śokaṃ vibhave na vāñchā prāpte na harṣaṃ na karoti yogī |
ānandapūrṇo nijabodhalīno na bādhyate kālapathena nityam ||70||

Yogi is one who does not grieve upon the loss nor he craves for the prosperity nor he rejoices over the attainment. Absorbed in one's blissful awareness (he) is never affected by the course of time (kāla).

एवं सर्वसिद्धांतदर्शनानां[४७२] पृथक्पृथग्भूतानामपि[४७३] ।
ब्रह्मणि[४७४]समन्वयशीलो[४७५]पदेशकर्ताऽवधूतः[४७६] एव[४७७] सद्गुरु[४७८] प्रशस्यते[४७९] ।।७१।।[४८०]

evaṃ sarvasiddhantadarśanānāṃ pṛthakpṛthagbhūtānāmapi |
brahmaṇi samanvayaśīlopadeśakartāऽvadhūtaḥ eva sadguru praśasyate ||71||

Thus the avadhuta is praised as a genuine teacher who is the advocate of synthesis of all philosophical doctrines - even though divergent - into the brahman.

---

४७२. सर्वसिद्धांतदर्शनानां - IV; सर्वसिद्धांतदर्शनांनां - VII.
४७३. पृथग्पृथग्भूतानामपि - III; प्रथकप्रथक्भूतानामपि - IV, VI; पृथग्भूतानामपि - VII;
४७४. ब्रह्मणि - I.
४७५. समन्वयः शीलो - I; समन्वयसूचन शीलो - IV, VI-X, XII.
४७६. थदेशकर्ता अवधूतः - VII; पदेशकर्तावधूत - VIII.
४७७. कर्ता - VI-IX.
४७८. जगद्गुरुः - IV, VII; सद्गुरु - VIII.
४७९. शस्यते - I.
४८०. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उक्तं च[४८१] -

एतेषामुपदेशानां[४८२] सूचितानां[४८३] पृथक[४८४] पृथक[४८५]।

जायते यस्य[४८६] विश्रांतिः[४८७] स[४८८] विश्रांतोऽभिधीयते[४८९]।।७२।।[४९०]

uktañca -

eteṣāmupadeśānāṃ sūcitānāṃ pṛthak pṛthak |

jāyate yasya viśrāntiḥ sa viśrānto'bhidhīyate ||72||

It is stated also - One is addressed as repose who has subjected to repose all the diversely propounded advises.

लीनतां[४९१] च स्वयं याति निरुत्थानचमत्कृतेः[४९२]।

यथा निरुत्थानमयात्सोयं[४९३] स्यादवधूतराट्[४९४]।।७३।।[४९५]

---

४८१. लुप्तः - IV, V, X-XIII.

४८२. एषामुपदेशानां - VI-X, XII.

४८३. सूचिनां - II; पृथक्पृथग् - IX.

४८४. प्रथक् - VII.

४८५. सूचितानां - VI, IX, X, XII.

४८६. यत्र - VI, VIII-X, XII; यत्रा - VII.

४८७. विभ्रांतिः - I; विभ्रांति - II, III.

४८८. सा - VI-X, XII.

४८९. विभ्रांतो विधीयते I; विश्रांतिश्चधीयते - VI; विश्रातिश्चाभिधीयते - VII; विश्रांतिश्चलीयते - VIII; विश्रांतिश्चधीयते - IX; विश्रांतिरभिधीयते - X, XII.

४९०. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

४९१. लीनताश्च - VII; येनतां - VIII.

४९२. निरुत्थानचमत्कृते - I; निरुत्छानं चमत्कृते - VII; निरुद्धान चमत्पतेः - VIII; निरुत्थानचमस्कृतः - IX.

४९३. निरुत्थानभयात्सोयं - III; निरुत्छानमायात्सोयं - VIII; निरुद्धानमयात्सोयं - VIII; निरुत्थानमयात् (मयः) सोऽयं - X, XII.

४९४. दवधूतः - IIX.

४९५. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

līnatāṃ ca svayaṃ yāti nirutthānacamatkṛteḥ |
yathā nirutthānamayātsoyaṃ syādavadhūtarāṭ ||73||

One is avadhutarāṭ who, consiquent upon the wondrous non-arousal (Samādhī), himself gets merged, because of getting merged with samadhi (nirutthāna).

तस्मात्तं[४९६] सद्गुरुं[४९७] साक्षाद्वंदयेत्पूजयेत्[४९८] सदा।
सम्यक् सिद्धिपदं धत्ते[४९९] तत्क्षणात्स्वात्मभासितम्[५००]।।७४।।[५०१]

tasmāttaṃ sadguruṃ sākṣādvandayetpūjayet sadā |
samyak siddhipadaṃ dhatte
tatkṣaṇātsvātmabhāsitam ||74||

Therefore a genuine teacher be always revered and worshipped because he bestows the self-luminous proper siddha-hood immediately.

न वंदनीयास्ते काष्टाः[५०२] दर्शनभ्रांतिकारकाः[५०३]।
वर्जयेत्तान् गुरुन् दूराद्धीरः[५०४] सिद्धमताश्रयः[५०५]।।७५।।[५०६]

---

४९६. तस्मात्वं - VII, VIII.
४९७. सद्गुरुः - III.
४९८. साक्षाद्वंद्वयेत्पूजयते - I; ज्ञात्वा वंदयेत् पूजयेत् - VIII.
४९९. दत्ते - IV.
५००. स्वात्मभाषितं - IV, VII, XIII.
५०१. श्लोकः अनुपलब्धः - V.
५०२. वेदनीयास्तत्काष्टा - III; काष्टा - I, VI, VIII, IX; कछः - VII.
५०३. दर्शनं भ्रांतिकारकः - VII.
५०४. वर्ज......दूरेधीरः - VI, IX, X, XII; वर्ज.....दूरेधीरः - VII;
वर्जयेत्तं गुरुं दूरे धीरः - VIII.
५०५. सिद्धिमताश्रयः - VIII; सिद्धमयाश्रयाः - IX.
५०६. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

na vandanīyāste kāṣṭāḥ darśanabhrāntikārakāḥ |
varjayettān gurun dūrāddhīraḥ siddhamatāśrayaḥ ||75||

A wise follower of the siddha doctrine should avoid such teachers from the very distance who profess such extremely delusive doctrines and never be revered .

परपक्षनिरासः[५०७] क्रीयते[५०८] -
वेदांती[५०९] बहुतर्ककर्कशमतिग्रस्तः[५१०] परं मायया
भट्टाः[५११] कर्मफलाकुला[५१२] हतधियो[५१३] द्वैतेन वैशेषिकाः ।

---

५०७. परपक्षनिरासं - VI, IX, X, XII; परपक्षनिराकरणं - VII; परपक्षनिरासनं - VIII.

५०८. करोति - VI-X, XII.

५०९. वेदांते - VII; वेदांतं - VIII.

५१०. बहुतर्ककर्कशमितः ग्रस्ताः - VII; तर्क पंक्तिशमतिग्रस्तं - VIII; बहुतर्ककर्कशमतिग्रस्तः - IX.

५११. भाट्टाः - VI, IX, X, XII, XIII; भाट्टः - VIII.

५१२. कर्मफलाः कुला - VII, VIII; कर्मफलाकुला - IX.

५१३. हतधीयो - VI.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अन्ये[५१४] भेदरताः[५१५] विवादविकलास्ते[५१६] तत्त्वतो[५१७] वंचिताः[५१८]
तस्मात्सिद्धमतं[५१९] स्वभावसमयं[५२०] धीरः सदा[५२१]
संश्रयेत्।।७६।।[५२२]

parapakṣanirāsaḥ krīyate -
vedāntī bahutarkakarkaśamatigrastaḥ paraṃ māyayā
bhaṭṭāḥ karmaphalākulā hatadhiyo dvaitena
vaiśeṣikāḥ ||
anye bhedaratāḥ vivādavikalāste tattvato vañcitāḥ
tasmātsiddhamataṃ svabhāvasamayaṃ dhīraḥ
sadā saṃśrayet ||76||

Refutation of opposite doctrines :The vedantins, seized through and through as they are, by the maya are with rigid intellect and

---

५१४. अन्यः - VII.

५१५. भेदरता - I; भेदकरा - VIII.

५१६. विवादविकलाः सः - IV, VIII, IX, XI, XII; विवादविकलाः स्ते - VII;

५१७. तत्वतो - I; त्तत्ववो - III; त्तत्वतो - VI, VIII, IX.

५१८. वांछिताः - VIII; सत्तत्त्वतोवञ्चिताः-;अधिकपाठः - X, XII

५१९. तस्मात्सिद्धमयं तं - VIII.

५२०. स्वभावसमपं - II; स्वभावकमयं - VII; स्वभावसकमयं - VIII.

५२१. परं - XI.

५२२. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V; अधिकपाठः यथा -
नैवाः पाशुपतामहाव्रतधराः कलामुखाजंगमाः ।
शक्ताः कलाकुलाःकुलार्चनकराः कापालिका शांभवाः ।।
एतेमंत्रतंत्रनिरताः सत्त्वत्वतो वांछिताः तस्मात्सिद्धमतं स्वभावसकमयं
धीरः सदा संश्रयेत् ।। - VIII.
शैवाः पाशुपतामहाव्रतधरा जंगमाः ।
शक्ताः कौलकुलाकुलार्चनरताः कापालिकाः शांभवाः ।
एतत्कृत्रिममंत्रतत्रनिरताः सत्त्वत्वतो वंचितास्त. - IX.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

dry dialectics; whereas the bhattas are entirely occupied with the fruits of action; vaisesikas are made as if bereft of intelligence by dualism; even the others have gone astray from the reality are intent upon the differences and are argument mongers. Therefore a wise should always resort to the natural siddha doctrine.

सांख्या[५२३] वैष्णववैदिका[५२४] विधिपराः[५२५] संन्यासिनस्तापसाः[५२६]
सौरा वीरपराः प्रपंचनिरताः[५२७] बौद्धाः[५२८] जिनाः[५२९]
श्रावकाः[५३०]।।
एते कष्टतरा[५३१] वृथापथगतास्ते[५३२] तत्त्वतो[५३३] वंचिताः[५३४]
तस्मात्सिद्धमतं[५३५] स्वभावसमयं[५३६] धीरः सदा
संश्रयेत्।।७७।।[५३७]

---

५२३. संख्या - III; साश्या - VIII.
५२४. वैष्णववेदिका - VIII; वैष्णवा वैदिका - X, XII.
५२५. विधिंपराः - VIII.
५२६. सन्यासिनस्तापसाः - III, IX; संन्यासिनः स्नातका - VII; सन्यासिनस्तापसा : - VIII, XI.
५२७. प्रपंचनिरता - I.
५२८. बौधा - VII, VIII.
५२९. जिनः - III, VI, VIII; जीनाः - VII; जिना - IX; जिन - XIII.
५३०. श्रावका - III.
५३१. कष्ठरता - VI.
५३२. वृथापथगताः स - III, VI, VIII, IX, XI, XIII; वृथापथरातास्ते - VII.
५३३. त्तत्वतो - III, VI, VIII, IX; सत्तत्त्वतो - X, XII.
५३४. वंचिताः स - VII; वंछिताः - VIII.
५३५. तस्मात्सिधमतं - VII; लुप्तः - IX.
५३६. स्वभासकमयं - VIII.
५३७. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

sāṃkhyā vaiṣnavavaidikā vidhiparāḥ
saṃnyāsinastāpasāḥ
saurā vīraparāḥ prapañcaniratāḥ bauddhāḥ
jināḥ śrāvakāḥ ||
ete kaṣṭatarā vṛthāpathagatāste tattvato vañcitāḥ
tasmātsiddhamataṃ svabhāvasamayaṃ dhīraḥ
sadā saṃśrayet ||77||

The samkhyas, vaisnavas, vaidakas, ritualists, ascetic, hermits, sauras (sun-worshippers), viras, quiet intent upon worldly matters, the bauddhas, the jainas and the śrāvakas all these by going astray from the reality have taken recourse to painful and futile path; therefore the wise should always resort to the natural siddha doctrine.

आचार्या बहुदीक्षिताहुतिरताः[५३८] नग्नव्रतास्तापसाः[५३९]
नानातीर्थनिषेवका जपपराः[५४०] मौने[५४१] स्थिता[५४२] नित्यशः।।
एते खलु[५४३] दुःखभारनिरतास्ते[५४४] तत्त्वतो[५४५] वंचिताः[५४६]
तस्मात्सिद्धमतं[५४७] स्वभावसमयं धीरः सदा संश्रयेत्।।७८।।[५४८]

---

५३८. बह्वदीक्षित....... VII; ....हुतिरता - I.

५३९. नग्नव्रतास्तापसा - I; नग्नाव्रतास्तापसा - III; नग्नव्रतातापसाः - VIII.

५४०. जिनपरा - I; जपरा - VI; जपवरा - VII; जपपरा - IX-XIII.

५४१. मौन - X, XII.

५४२. स्छिता - VII.

५४३. खिल - VIII.

५४४. दुःखभारनिरताः स - III, VI, IX-XIII; दुःखभारनिरता स - VII; दुःखभाजनिरतास्त - VIII.

५४५. तत्त्वतोः - IX.

५४६. वांचिता - II; वांछिताः - VIII.

५४७. तस्मा - VI, VII; तस्मात्सिद्धमत - VIII.

५४८. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ācāryā bahudīkṣitāhutiratāḥ nagnavratāstāpasāḥ
nānātīrthaniṣevakā japaparāḥ maune sthitā nityaśaḥ ||
ete khalu duḥkhabhāraniratāste tattvato vañcitāḥ
tasmātsiddhamataṃ svabhāvasamayaṃ dhīraḥ sadā saṃśrayet ||78||

Variously indoctrinated acāryas, immersed in rituals, observing the vow of nakedness, practicing austerities, encamping at holy places, engaged in chanting, observing silence always - all these by going astray from the reality indeed carry the heaps of pain and suffering. Therefore a wise should always resort to the natural siddha doctrine.

आदौ रेचकपूरककुंभकविधौ[५४९] नाडीपथा[५५०] शोधितं[५५१] कृत्वा
हृत्कमलोदरे[५५२] तु[५५३] सहसा चित्तं[५५४] महामूर्च्छितम्[५५५]।

---

५४९. रेचककुंभकपूरकविधौ - IV.
५५०. नाडीपथः - VIII; नाडीपथं - XI, XIII.
५५१. शोधः शोणितं - VIII.
५५२. हृत्कमलोदरं - III.
५५३. च - VIII.
५५४. चित्ते - III.
५५५. महामूर्छितं - II.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पश्चादव्ययमक्षरं[५५६] परकुले चोंकारदीपांकुरे ये[५५७] पश्यंति[५५८] समाहितेन मनसा तेषां न[५५९] नित्यं[५६०] पदम् ।।७९।।[५६१]

ādau recakapūrakakuṃbhakavidhau nāḍīpathā śodhitaḥ kṛtvā hṛtkamalodare tu sahasā cittaṃ mahāmūrcchitam |
paścādavyayamakṣaraṃ parakule coṅkāradīpāṅkure ye paśyanti samāhitena manasā teṣāṃ na nityaṃ padaṃ ||79||

The eternal state is not attainable to them who initiate with the purification of nāḍis through the techniques of exhalation, inhalation and kumbhak and then having led the citta to intense stupor through dhāraṇā on lotus heart, thereafter meditating with composed mind upon the imperishable and immutable om in the form of a flame of the parākula.

---

५५६. पश्चादक्षरमव्ययं - VI; पश्चादद्वयमक्षरं - IX.
५५७. ये - IV.
५५८. कुर्वंति - XI.
५५९. हि - VIII.
५६०. निप्रं - VII.
५६१. श्लोकः अनुपलब्धः - V;
'तस्मात्सिद्धमतं स्वभावसमयं धीरः सदा संश्रयेत् ।।'
अधिकपाठः - XI, XIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चार्वाकश्चतुराश्च[५६२] तर्कनिपुणाः[५६३] देहात्मवादे रताः
ते सर्वे न तरंति[५६४] दुस्सहतरं[५६५] चै ते[५६६] परं सात्त्विकाः[५६७]।।
ते सर्वे प्रभवंति ये च यवनाः[५६८] पापे रता[५६९] निर्दयाः
तेषामैहिकमल्पमेव[५७०] फलदं[५७१] तत्त्वं[५७२] न
मोक्षप्रदम्[५७३]।।८०।।[५७४]

cārvākāścaturāśca tarkanipuṇāḥ dehātmavāde ratāḥ
te sarve na taranti dussahataraṃ caite paraṃ sāttvikāḥ ||
te sarve prabhavanti ye ca yavanāḥ pāpe ratā nirdayāḥ
teṣāmaihikalpameva phaladaṃ tattvaṃ na mokṣapradam ||80||

Cārvakas clever and experts in dialectics, indulged in the doctrine of self as body; all these although they profess to be highly sattvik they will never be able to cross the ocean of the

---

५६२. चार्वाकाश्च चतुष्कः - VII; चार्वाकाश्चतुराः - VIII.
५६३. तर्कपुण - II; स्वतर्कनिपुणा - VIII.
५६४. सर्वेप्यंतरति - VIII.
४६५. दुःसहतरं - VIII.
४६६. चैत्ते - VII; येते - X, XII, XIII.
५६७. सात्त्विका - X, XII.
५६८. पवनाः - VII, VIII.
५६९. रप्ता - VII.
५७०. तेषामहिकमल्पमेव - II; तेषामेवोकल्पमेव - VIII.
५७१. हि फलम् - VI, XI, XIII.
५७२. तत्वं - III.
५७३. मोक्षपदं - VI, VII; मोक्षंफलं - VIII.
५७४. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

world; they all dominate; the yavanas mercilessly indulged in sin; these may make them attain meager mundane results but never the liberation ensuing principle.

श्रीहट्टे[५७५] मस्तकांते त्रिपुटपुटबिले[५७६] ब्रह्मरंध्रे[५६७] ललाटे
भ्रुनेत्रे[५७८] नासिकाग्रे[५७९] श्रवणपथरवे[५८०] घंटिकाराजदंते[५७१]।
कंठे हृन्नाभिमध्ये[५८२] त्रिकमलकुहरे[५८३] चोड्डियाणे[५८४] च मूले
एवं[५८५] ये स्थानलग्नाः[५८६] परमपदमहो[५७७] नास्ति तेषां
निरुत्थम्[५८८]।।८१।।[५८९]

---

५७५. श्रीराठे - IV; श्रीरुद्धे - VIII.

५७६. त्रिकूटकबिले - IV; त्रिपुटपुटबिले - I; त्रिकुटपुटबिले - VI, IX; त्रिकुटपुलविरे - VIII.

५७७. ब्रह्मरंध्रे - I.

५७८. नेत्रांते - IV.

५७९. नाशिकाग्रे - III.

५८०. श्रवणपथितथा - III; श्रवणपथरमे - VIII.

५८१. घंटिकाराजद्धंते - III.

५८२. वैनाभिमध्ये - III; हनाभिमध्ये - VII.

५८३. त्रिवलयकुहरे - VII.

५८४. चोझियाणे - I; चोझियाणे - III; वोडियाणे - IV; चोड्डयाणे - VII; चोढ्याणे - VIII; चोड्डियाणी - XII.

५८५. चैवं - I; प्रत्येकं - VIII.

५८६. रछानलग्नाः - IV, IX; छानलग्नाः - VII;

५८७. परपदमहो - VIII.

५८८. निरुह्य - IV; निरुत्छं - VII; निरुद्धं - VIII; निरुच्छं - IX.

५८९. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

śrīhaṭṭe mastakānte tripuṭapuṭabile brahmaraṃdhre
lalāṭe bhrūnetre nāsikāgre śravaṇapatharave
ghaṇṭikārājadante ||
kaṇṭhe hṛnnābhimadhye trikamalakuhare coḍḍiyāṇe
ca mule evaṃ ye sthānalagnāḥ
paramapadamaho nāsti teṣāṃ nirutthaṃ ||81||

Nirutthān - the supreme state - will not be attainable by them who apply themselves with such loci as śrīhaṭṭa at the extreme end of the head, (or) with the brahmarandhra situated in the triangular aperture (in sahasrāra) (or) with forehead, (or) with the space between the eye brows, (or) with the tip of the nose , (or) with void of hearing passage, (or) with the ghaṇṭikā (uvula) or with rājadanta (the two front teeth), or with the throat, or with the middle of heart and navel (or) with the aperture of trikamal or again with uḍḍiyāna or with mūla- the base below.

कोल्लाटे[५९०] दीप्तिपुंजे[५९१] प्रलयशिखिनिभे सिद्धजालंदरे वा[५९२]
श्रृंगाटे[५९३] ज्योतिरेकं तडिदिव[५९४] तरलं[५९५] ब्रह्मनाड्यंतराले।[५९६]

---

५९०. गोल्लाटे - VI, XIII; कोल्हाटे - VII.
५९१. दीप्तिपुंज - VIII.
५९२. सिद्धजालांधरे - VIII.
५९३. भृंगाटे - VIII.
५९४. तटिभिव - VIII.
५९५. तरले - VII.
५९६. ब्रह्मनाड्यंतराले - I.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भालांते[५९७] विद्युदाभं[५९८] तदुपरि शिखरे कोटिमार्तंडचंडे[५९९]
ये नित्यं भावयंते परमपदमहो[६००] नास्ति तेषा[५९१]
निरुत्थम्[६०२]।।८२।।[६०३]

kollāṭe dīptipuñje pralayaśikhinibhe siddhajālandhare
vā śṛṅgāṭe jyotirekaṃ taḍidiva taralaṃ
brahmanāḍyantarāle |
bhālānte vidyudābhaṃ tadupari śikhare koṭi-
-mārtaṇḍacaṇḍe ye nityaṃ bhāvayante
paramapadamaho nāsti teṣāṃ nirutthaṃ ||82||

Niruttham - the supreme state is denied to them who usually contemplate on kollāṭa (mass of luster in the forehead) resembling the fire of dissolution or on siddhajālandhara or upon the flame in śṛngaṭa or upon tremulous light like the lightening in the internal space of brahmanāḍi or on the lustrous aura similar to lightening at the end of forehead or at its peak above the light equal to the blaze of corers of suns.

---

५९७. फालांते - VIII.

५९८. विद्युदाभं - VII; विद्युदाभे - XIII.

५९९. केटिमार्त्तंडचंड - III; कोटिमार्तांडचंडे - VIII, IX.
श्लोकपादः अनुपलब्धः - IV.

६००. परमपदमहो - अनन्तरभागः अनुपलब्धः - IX.

६०१. तेषां - अनन्तरभागः अनुपलब्धः - IX.

६०२. निरुद्धं - VIII.

६०३. श्लोकपादः अनुपलब्धः - IV; श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लिंगाद्दंडांकुरांतर्मनपवनगमात्[६०४] ब्रह्मनाड्यादिभेदम्
कृत्वाबिंदुं[६०५] नयंतः[६०६] परमपदगुहां[६०७] शंखगर्भोदरोर्ध्वम् ।[६०८]
तत्रांतर्नादघोषं गगनगुणमयं वज्रदण्डी[६०९]क्रमेण ये[६१०] कुर्वन्तीह[६११]
कष्टात्परमपदमहो[६१२] नास्ति तेषां निरुत्थम्[६१३] ।।८३।।[६१४]

liṅgāddaṇḍākurāntarmanapavanagamāt
brahmanāḍyādibhedam kṛtvā bindu nayantaḥ
paramapadaguhāṃ śaṃkhagarbhodarordhvam |
tatrāntarnādaghoṣaṃ gaganaguṇamayaṃ
vajradaṇḍīkrameṇa ye kurvantīha
kaṣṭātparamapadamaho nāsti teṣāṃ nirutthaṃ ||83||

All those who direct the mind and prana right from generative organ to vertebral column and piercing through brahmanadi while

---

६०४. लिंगाद्दंडांकुरा..........गमो - I; लिंगा.........गते - III; लिंगाद्दंडांकुरांतमभयपवन गमात - XII; लिंगा......गमां - VIII.

६०५. बिंदु - III; बिंदून - VIII.

६०६. नियतः - VIII.

६०७. परमपदगुहा - VII.

६०८. शांखगर्भोदरोर्ध्वम् - III; शंखगर्भोदशोर्ध्वो - VII; शखिरागर्भोदरुर्ध्वं - VIII.

६०९. वज्रजोली - I; वज्रवोली - VI-VII; वज्रबोधि - VII.

६१०. अप्ये - IX.

६११. कूर्वंतीह - III; कुर्वंति इह - VI; कूर्वंतिह - VII.

६१२. कष्टान् परमपदमहो - VI; कष्टोः परमपदमह..... the re-maining line is not available - VII; कष्णाः परमपदमहो - VIII; कष्टाः परमपदमहो - IX.

६१३. निरुद्धं - VIII;

६१४. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

raising the bindu from the pelvic the to the highest cavity above and arouse the internal sound of nada along the susumna sequentially - all these exert in-vain and do not attain the nirutthan.

सम्यक् चालनदोहनेन सततं दीर्घीकृता[६१५] लंबिकाम्[६१६]
तां[६१७] ताल्वभ्यंतरवेशितां[६१८] च[६१९] दशमद्वारेऽपि[६२०]
चोल्लंघिनीम्[६२१]।
नीत्वा[६२२] मध्यमसंधि संघट घटात्प्राप्तां[६२३] शिरोदेशतः[६२४]
पीत्वा षड्विधपानकाष्ठितजनास्तिष्ठंति[६२५]
संमोहिताः[६२६]।।८४।।[६२७]

---

६१५. दीर्घाकृता - VII; दीर्घीकृत - VIII.

६१६. लंबिकां - II; लंबिका - VII.

६१७. लुप्तः - II-VII; तेये - VIII; लुप्तः - IX-XIII.

६१८. चैवांतरवेशितां - I; वैचातंरवोशितां - II-III.

६१९. लुप्तः - IX.

६२०. दशमद्वारस्थ - I; दसमद्वारस्य - II-III; दशमद्वारोदरे - VI-VIII; दशममहाद्वारोदरे - IX;

६२१. शंघिनीं - VI, IX; शंखिनी - VII; शंखिनीम् - VIII-VIII.

६२२. प्राप्रा - VIII.

६२३. घटात्मां - I; घटाप्राद्या - VII; घटाप्राप्तां - VIII.

६२४. षिरोदेशतः - VII; शिरोदेशितः - VIII, IX.

६२५. षड्विधा ....स्तिष्टंति - I;
षड्विधपानकाष्ठितंजनां - VI, VIII, X, XII;
षड्विध ....ततमां - VII; षड्विध........तजना - IX;
मूर्छाचिरं - (अधिकपाठः) - VI-X , XII.

६२६. संमोहिता - I; मोहिताः - VI-X; ये मोहिताः - XI.

६२७. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

samyak cālanadohanena satataṃ dirghīkṛtā laṃbikām tāṃ tālvabhyantaraveśitāṃ ca daśamadvāreऽpi collaṅghinīm |
nītvā madhyamasandhi sanghaṭa ghaṭātprāptāṃ śirodeśataḥ pītvā ṣaḍvidhapānakāṣṭhitajanāstiṣṭhanti saṃmohitāḥ ||84||

Elongating the tongue properly through regularly moving and milking it and inserting it in the palate and even making it cross the tenth door thereafter leading it through the region of head coursing the central confluence accomplished by consolidated ghaṭa (body) and having consumed the juices of six varieties remain deluded by wooden like (immobility).

गुह्यात्पश्चिमपूर्वमार्गमुभयं[६२८] रुध्वानिलं[६२९] मध्यमं
नीत्वा ध्यानसमाधिलक्षकरणौर्नाना[६३०] सनाभ्यासत्रैः।
प्राणापानसमागमेन[६३१] सततं हंसोदरे संघटा[६३२]
एवं[६३३] ये पि[६३४] भजंति[६३५] ते भवजले मज्जन्त्यहो
दुःखिताः[६३६]।।८५।।[६३७]

---

६२८. गुह्यात्पश्चिपूर्वमार्गमुभयं - VII; गुह्यं पश्चिमपूर्वमार्गमुभयं - VIII.
६२९. रुर्ध्वानिल - VII; चोर्ध्वानिल - VIII.
६३०. ध्यान........र्नामासमाभ्यासनैः - I.
६३१. प्राणापानसमागमेन - VI; प्राणायामसमागमेन - VII;
६३२. सच्छटा - I; सद्घटा - VI, IX, XI; सद्घटात् - XIII; सद्य - VII; सदंधा - VIII.
६३३. देवं - VIII, IX.
६३४. येन - VIII.
६३५. भवंति - VIII.
६३६. दुःखिनः - VI, VIII, IX; दुःखितः - X, XII.
६३७. श्लोकः अनुपलब्धः - IV-V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

guhyātpaścimapūrvamārgamubhayaṃ rudhvānilaṃ
madhyamaṃ nītvā dhyānasamādhilakṣa-
-karaṇaurnānāsanābhyāsanaiḥ |
prāṇāpānasamāgamena satataṃ haṃsodare sanghaṭā
evaṃ ye pi bhajanti te bhavajale majjantyaho
duḥkhitāḥ ||85||

Those who, through several such practices characteristic of dhyāna and samādhī, go on practicing various āsanas, mudras, taking the anil(prāṇa) into the maddhyam (śuṣumnā) by blocking posterior and anterior passages right from the anus and unite the prana and apana and recite the haṃsa mantra; those taking recourse to these sink into the ocean of the world and undergo nothing but suffering.

शक्त्याकुंचनमग्निदीप्तिकरणं[६३८] त्वाधारसंपीडनात्[६३९]
स्थानात्कुंडलिनीप्रबोधनमतः[६४०] कृत्वा ततो मूर्धनि[६४१]।
नीत्वापूर्णगिरिं[६४२] निपातनमधः[६४३] कुर्वन्ति तस्याश्च[६४४] ये
खंडज्ञानरतास्तु[६४५] ते निजपदं तेषां हि[६४६] दूरं
पदम्[६३७]।।८६।।[६४८]

---

६३८. शक्त्याकुंचचनमग्निदीप्तिकरणं - VII.

६३९. त्वाधारसंपीडनात् - VI; त्वाधारसंपिडनात् - VII; त्वाधारसंपीडने - VIII; त्याधारसंपीडनात् - IX.

६४०. स्छानात्कु....मतः - II; स्थानात्कुंडलिनी.....मनः - X, XII.

६४१. मूर्द्धनि - I.

६४२. पूर्णगिरि - II, III; पूर्णगिरी - VII.

६४३. निपातनमधो - VIII.

६४४. तस्याश्च - III.

६४५. खंडज्ञानतरास्तु - VIII.

६४६. ह्य - VIII.

६४७. मतम् - VI, VII, IX, XI; मठं - VIII.

६४८. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

śaktyākuñcanamagnidīptikaraṇaṃ tvādhārasampīḍanāt
sthānātkaṇḍalinīprabodhanamataḥ kṛtvā tato mūrdhani |
nītvā pūrṇagiriṃ nipātanamadhaḥ kurvanti tasyāśca ye khaṇḍajñānaratāstu te nijapadaṃ teṣāṃ hi dūraṃ padam ||86||

The attainment of nijapada (one's own state) remains distant for them who work with incomplete/partial knowledge thought to be attainable through such ways as viz. intensifying the fire through the contraction of sakti (muladhara), making the kundalini ascend to the top of the head having aroused it through the sampidana (pressing) of ādhāra, then rising (her) to purnagiri (śahasrār) and make it descend etc etc..

कृत्वा मुद्राविभेदं गलबिलविषया बद्धमार्गा हि नूनं[६४९]
चंद्राकौं[६५०] मेलयंते[६५१] शमदमनियमान्नादबिन्दू[६५२] कलोत्थम्[६५३]।

---

६४९. बंधं भेदं च मुद्रां गलबिलचिबुका बद्धमार्गेषु वह्निम् - VI-XIII.
६५०. चन्द्रार्का - VI, VIII.
६५१. सामरस्यं - VI-X, XII, XIII.
६५२. बिंदु - VII, X, XII, XIII.
६५३. कलांते - VI-XIII.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ये[६५४] नित्यं मेलयंते[६५५] ह्यनुभवमनसाप्युन्मनीयोगयुक्ताः
ते[६५६] लोकान्[६५७] भ्रामयंतो[६५८]
निजमुखविमुखाः[६५९]कर्मदुःखाध्वभाजः[६६०]।।८७।।[६६१]

kṛtvā mudrāvibhedaṃ galabilaviṣayā baddhamārgā hi
nūnaṃ candrārkau melayante
śamadamaniyamānnādabindū kalottham |
ye nityaṃ melayante
hyanubhavamanasāpyunmanīyogayuktāḥ te
lokān bhrāmayanto nijamukhavimukhāḥ
karmaduḥkhādhvabhājaḥ ||87||

Indeed having broken open the impeded passages pertaining the throat aperture through mudrā, unite the moon and sun and causing arousal of nāda, bindū and kalā through the practice of śama (equanimity), dama (self-restraint) and niyama (observances); all those who regularly unite these may even attain to unmani yoga and experience the transcendence but in spite of all these they will be misguiding to people as they themselves being (far) away from the Self and subject to the suffering resulting from their actions.

---

६५४. यो - VII.

६५५. अत्यनुभव मनसा........ I.

६५६. ये - VIII.

६५७. लोका - III.

६५८. भ्रामयंते - VI, VII, XI, XIII; भावयंते - VIII;
भ्रामयंती - X, XII.

६५९. विमुखा - VII.

६६०. कर्मदुःखावभाजः - VII.

६६१. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अष्टांगं योगमार्गं[६६२] कुलपुरुषरतं[६६३] षण्मुखीचक्रभेदम्[६६४]
ऊर्ध्वाधो[६६५] वायुमध्ये रविकिरणनिभं सर्वतो व्याप्तिसारम्।
दृष्ट्वा संवीक्षयंते[६६६] तरलजलसमं नीलवर्णं नभो[६६७] वा अप्येवं[६६८] ये भावयंते नियमितमतयस्तेपि[६६९] हा कष्टभाजः।।८८।।[६७०]

aṣṭāṅgaṃ yogamārgaṃ kulapuruṣaratam ṣaṇmukhī cakrabhedam |
ūrdhvādho vāyumadhye ravikiraṇanibhaṃ sarvato vyāptisāram ||
dṛṣṭvā saṃvīkṣayante taralajalasamaṃ nīlavarṇaṃ nabho vā apyevaṃ ye bhāvayante niyamitamatayastepi hā kaṣṭabhājaḥ ||88||

Even those who regularly follow the practices of kula puruṣa tradition of the path of aṣṭāṅga yoga, or of ṣaṇmukhī (mudra), piercing of the cakras, moving the vāyu up and down in the middle (suṣumnā), perceiving all - pervading blue rays of the sun as translucent as the water, they too are bound to undergo suffering and nothing but suffering.

---

६६२. योगर्मार्गं - VII.

६६३. कुलपुरुषमते - VI-VIII; X-XIII.

६६४. षण्मुखं चक्रभेदम् - I.

६६५. उर्ध्वाधो - VI.

६६६. दृष्टा ये वीक्षयंते - VI, VIII, X-XIII; दृष्द्वा य वीक्षयंते - VII.

६६७. नभो - III.

६६८. अपि - लुप्तः - VI, VIII, X-XIII; एवे - VII.

६६९. निगदितमतयः - VI-VIII, X, XII, XIII.

६७०. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आदौ धारणं[६७१] शंखधारणमथो[६७२] कृत्वा महाधारणं
संपूर्ण[६७३] प्रतिधारणं विधिबलात् दृष्टिं[६७४] तथा निर्मलाम्।
अर्धोली[६७५] बहुलीह[६७६] दृढासनमथो[६७७] घंटी[६७८] च संतोलिकं[६७९]
ये कुर्वन्ति कारयंति च सदा भ्राम्यंति[६८०] खिद्यन्ति[६८१]
ते ।।८९।।[६८२]

ādau dhāraṇa śaṅkhadhāraṇamatho kṛtvā
mahādhāraṇaṃ saṃpūrṇa pratidhāraṇaṃ
vidhibalāt dṛṣṭiṃ tathā nirmalām |
ardholī bahulīha dṛḍhāsanamatho ghaṇṭī ca
santolikaṃ ye kurvanti kārayanti ca sadā
bhrāmyanti khidyanti te ||89||

---

६७१. धारणं - XIII.

६७२. शंखधारणमतः - VI, X-XIII; शंखधारणमत्तं - VII; शंखधारणमनः - VIII.

६७३. संपूर्णं - VII, X, XII.

६७४. दृष्ठिं - III.

६७५. अर्धान्वी - I; अर्द्धान्वी - III; अर्द्धाली - VIII.

६७६. बहुली - I; बहुलि - VII.

६७७. हटासनमथो - VI; हरासनमथो - VII-VIII; दृष्टासनमथो - X; हठासनमथो - XI.

६७८. घंटि - VII; घंटा - XI.

६७९. वसंतोलिका - VI-VIII, X; वसन्नौलिका - XI-XIII.

६८०. भ्रान्त्यैव - I.

६८१. सिध्यंति - VIII.

६८२. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

To begin with dharana then having performed śaṅkha (counch) dhāraṇā (ākāśa) (doing) the mahādhāraṇā i.e. perfoming all the dhāraṇās (then) purifying the gaze by the strength of technique; thereafter performing ardholī (dhautī), bāhulī (basti), dṛḍhāsana, ghaṇṭī (trāṭaka), vasan (kapālbhātī), naulika; those who perform or get them performed from others remain deluded and distressed.

शंखप्रक्षालनमप्यथो[६८३] रसनया[६८४] ताल्वोष्ठनासारम्[६८५]
वांतेरुल्लटनं[६८६] कवाटममरीपानं[६८७] तथा खर्परीम्[६८८]।
वीर्य[६८९]द्रावितमात्मजं पुनरहो ग्रासं प्रलेपं च वा
ये कुर्वति[६९०] जडास्तु ते नहिफलं तेषां तु सिद्धांतजम्।।९०।।[६९१]

---

६८३. शंखक्षालनमंतरं - VI-VIII; X-XIII.
६८४. दननया - VIII.
६८५. ताल्वोष्ट - I, VII; नासारलो - I.
६८६. लूठं चापि - I; वातेरुल्लटनं - VII; वांतेरुर्ललिनं - VIII.
६८७. कपाटधर्ममरीपानं - I; कपाटभ्रमरीपानं - VII.
६८८. खर्परी - VI, X, XII, XIII; खर्परं - VII; खफणी - VIII.
६८९. वीर्यं - I; वीर्यो - VIII; त्रावितमात्मजं - VIII.
६९०. कूर्वंति - VII; कुर्वंतु - VIII.
६९१. श्लोकः अनुपलब्धः - IV-V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

śaṃkhaprakṣālanamapyatho rasanayā
tālvoṣṭhanāsāram |
vānterullaṭanaṃ kavāṭamamarīpānaṃ tathā
kharparīm ||
vīryadrāvitamātmajaṃ punaraho grāsaṃ pralepaṃ
ca vā ye kurvanti jaḍāstu te nahi phalaṃ teṣāṃ
tu siddhāntajam ||90||

Those sadhakas are denied the benefits of the siddhānt doctrine - dull-witted as they are - who undergo saṅkha prakṣālana, drinking through tongue the juices involving palate, lips and nose (khecarī), carrying kharparī (begging bowl), or withdrawal of one's ejected semen or its anointment.

घंटाकाहल[६९२]-कालमर्दल-महाभेरीनादं यदा[६९३]
सम्यङ्नादमनाहतध्वनिमयं[६९४] श्रृण्वंति चैतादृशम्[६९५] ।
पिंडे[६९६] सर्वगतं[६९७] निरंतरतया ब्रह्मांड[६९८]मध्येऽपि[६९९]वा
तेषां सिद्धपदं[७००] ततः समुचितं तत्त्वं[७०१] परं[७०२]
लभ्यते[७०३] ।।९१।।[७०४]

---

६९२. घंटाकादल - X, XII.
६९३. यथा - VIII.
६९४. सम्यङ्-ध्वनीमयं - VII; सम्यङ्नाद....मनारत ध्वनियुतं - VIII.
६९५. चेतादृशम् - VII; येतादृशम् - VIII; श्लोकपादः अनुपलब्धः - IV.
६९६. पीठे - IV, VII; खंडे - VIII.
६९७. सर्वगते - IV, VII.
६९८. ब्रह्मांड - VIII.
६९९. मध्येथ - VIII.
७००. सिद्धमतं - VIII.
७०१. नैव - I.
७०२. पदं - VII.
७०३. लक्ष्यते - IV.
७०४. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ghaṇṭākāhala-kālamardala-mahābherīnādaṃ yadā
samyaṅnādamanāhatadhvanimayaṃ śruṇvanti caitādṛśam |
piṇḍe sarvagataṃ nirantaratayā brahmāṇḍamadhye ऽpi vā teṣāṃ siddhapadaṃ tataḥ samucitam tattvaṃ paraṃ labhyate ||91||

During the practice those who listen various sounds such as of bell, drum, kalaca particular sound instrument), big drum and the like sounds variants of anāhatanāda in one's body or even in the universe, do not accomplish the supreme highest state/principle properly.

वैराग्यात्तृणशाखपल्लवजलं[७०५] कंदफलं मूलकम्
भुक्त्वा[७०६] ये[७०७] वनवासमेव[७०८] भजंते[७०९] चान्ये[७१०] च देशांतरम्।
बालोन्मत्तपिशाचमुकजडवच्चेष्टाश्च[७११] नानाविधा[७१२]
ये कुर्वन्ति पदं विना मतिबलाद्भ्रष्टा[७१३] विमुह्यंति ते।।९२।।[७१४]

---

७०५. वैराग्य........षाकपलवजलं - VII.
७०६. भुत्का - II, IV, VI; भुंक्वा - VIII.
७०७. च - IV; ए - VIII.
७०८. वनं सदैव - IV; वनं समेव - VII.
७०९. भजते - I.
७१०. चान्य - XII.
७११. चालोन्मक्षपिशाचमुंकजडवंच्चेष्टा च - ; ....चेष्टा व - VIII.
७१२. नानाविधौ - VIII; नानाविधो - XII.
७१३. बलाद्दष्टा - IV; बलान्दुषिटा - VII; बलाद्रष्टा - VIII.
७१४. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

vairāgyāttṛṇaśākhapallavajalaṃ kandaphalaṃ
mūlakam bhuktvā ye vanavāsameva bhajante
cānye ca deśāntaram |
bālonmattapiśācamukajaḍavacceṣṭāśca nānāvidhā ye
kurvanti padaṃ vinā matibalādbhraṣṭā
vimuhyanti te ||92||

Being detached (from the world) those who live in the forest and subsist on grass, vegetables, sprout, water, kanda (bulbus) stems, fruits and roots, or else others live in different regions indulging in various eccentric behavior as childish, demonic, dumb or stupid; all these being deprived of the intellect wander without the attainment of pada (supreme state).

कथां दर्शनमद्भुतं[७१५] बहुविधं भिक्षाटनं[७१६] नाटकं
भस्मोद्धूलनमङ्गंकर्कशतरं[७१७] कृत्वाथ[७१८] वर्षं[७१९] चरन्।[७२०]
क्षेत्रं[७२१] क्षेत्रमहंति[७२२] दुर्गमतरं छित्वाथ[७२३] सर्वेन्द्रियं
नो विवंति परं पदं गुरुमुखाद्गर्वेण[७२४] कष्टाश्च ते[७२५]।।९३।।[७२६]

---

७१५. कंथाधारणमद्भुतम् - I; कंथादर्शनमद्भुतम् - IV, VI-VIII.
७१६. भिक्षर्थीन्नानाटनं - IV, VII.
७१७. भस्मोध्.....कर्कशतरं - III; भस्मोत्धू .... IV; भस्मोलद्धूलन - X; भस्मोद्धूलनमङ्गं कर्कशतरं - XII.
७१८. अथ - अनुपलब्धः - IV, VI-VIII, X, XII, XIII.
७१९. शरीरे - I.
७२०. पुनः - I.
७२१. क्षेत्र - VIII.
७२२. क्षेत्रमतीव - IV.
७२३. हित्वाथ - III; गत्वाथ - IV; स्थित्वाथ - VI.
७२४. मुखात् गर्मेण - IV; मुखोद्गर्वेण - VIII.
७२५. कष्टाभ्य - VIII.
७२६. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

kathāṃ darśanamdbhutaṃ bahuvidhaṃ bhikṣāṭanaṃ
nāṭakaṃ bhasmoddhūlanamaṅgakarkaśataraṃ
kṛtvātha varṣaṃ caran |
kṣetraṃ kṣetramahaṃti durgamataraṃ chitvātha
sarvendriyaṃ no vivanti paraṃ padaṃ
gurumukhādgarveṇa kaṣṭāśca te ||93||

Wearing patched garments with strange appearance, begging alms with different ways, performing gimmicks with hardened body smeared with ashes ,moving round the year from one region to region covering difficult terrain getting the organs torn; (all these) do not comprehend the supreme state from teacher's mouth because of the pride and arrogance; indeed they are full of difficulties and nothing but difficulties.

वाणीं[७२७] ये च[७२८] चतुर्विधां स्वरचितां[७२९] सिद्धैश्च वा निर्मितां
गायत्रीं च[७३०] पठंति पाठनिरता[७३१] विद्याविवादे रताः[७३२]।
नो विदंति तदर्थमात्मसदृशं[७३३] खिद्यंति[७३४] मोहाद्बलात्[७३५]
दंडैः[७३६] कर्त्तरिझूलचक्रलगुडैर्भण्डाश्च[७३७] दुष्टाश्च ये[७३८]।।९४।।[७३९]

---

७२७. पाणि - IV, VII.
७२८. तु - IV, VII.
७२९. च रचितां - VII.
७३०. गायत्रीं चतुराश्च - IV, VII, VIII, X, XII; गायत्रीञ्च - XI, XIII.
७३१. पाठनिरतां - III; पाठनितरां - VII.
७३२. रता - II; रतां - III.
७३३. तदर्थमात्मसदृसं - I.
७३४. छिंद्यंति - VIII.
७३५. मोहार्गत्वा - IV.
७३६. दंतैः - VIII.
७३७. कर्त्तरिस्थूलचक्रलकुडैभांण्डाश्च - IV, VI, VII;
कर्त्तरि.... लकुटैर्भाण्डाश्च - I.
७३८. ते - IV, VI-VII, XIII.
७३९.श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

vāṇīṃ ye ca caturvidhā svaracitāṃ siddhaiśca vā nirmitāṃ gāyatrīṃ ca paṭhanti pāṭhaniratā vidyāvivāde ratāḥ |
no vidanti tadarthamātmasadṛśaṃ khidyanti mohādbalāt daṇḍaiḥ karttarijhūlacakralaguḍairbhaṇḍāśca duṣṭāśca ye ||94||

Those who pronounce fourfold speech either self composed or composed by the adepts, perform the recitation of gayatri without knowing the import equally get dejected owing to delusion carrying (such things as) staff ,scissor, trident, cakra (circular missile), wooden rod etc. Indeed wicked as they are.

एवं शून्यादिशून्यं परमपरपदं पंचशून्यादिशून्यं व्योमातीतं[७४०] ह्यनाद्यं निजकुलमकुलं[७४१] चाद्भुतं विश्वरूपम्।
अव्यक्तं[७४२] चांतरालं निरुदयमपरं भासनिर्नाममैक्यं[७४३] वाङ्गमात्राद्भासयंतो बहुविधमनसो व्याकुला भ्रामकास्ते[७४४]।।९५।।[७४५]

evaṃ śūnyādiśūnyaṃ paramapadaṃ pañcaśūnyādiśunyaṃ vyomātītaṃ hyanādyaṃ nijakulamakulaṃ cādbhutaṃ viśvarūpam |
avyaktaṃ cāntarālaṃ nirudayamaparaṃ bhāsanirnāmamaikyaṃ vāṅmātrādbhāsayanto bahuvidhamanaso vyākulā bhrāmakāste ||95||

---

७४०. व्योमातितं - VII.

७४१. निजकलमकुलं - VIII.

७४२. आव्यक्तं - VII.

७४३. भासनिर्नामचैकं - I-III; भासनीर्नातदैक्यं - VII.

७४४. भ्रामितासे - VI, VII, X, XII, XIII; व्याकुलाद्भ्रामितास्ते - VIII.

७४५. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Thus deceitful, perplexed and with full of multifarious views as they are make it appear with their sheer speech that the void is the supreme reality, that the void (itself) is the source of five voids, transcending the vyoma (ākāśa), devoid of any cause, but is the cause of everything rest, miraculously universal in nature, un -manifested (subtle), subsisting in everything,uncreated, supreme, unity of nameless appearance.

आज्ञासिद्धिकरं[७४६] सदासमुचित संपूर्णमाभासकं
पिंडे सर्वगतं[७४७] विधानममलं सिद्धांतसारं वरम्[७४८]।
भ्रान्तेर्निहरणं[७४९] सुखातिसुखदं[७५०] कालांतकं शाश्वतं
तन्नित्यं कलनोज्झितं[७५१] गुरुमयं ज्ञेयं निरुत्थं[७५२] पदम्।।९६।।[७५३]

ājñāsiddhikaraṃ sadāsamucitaṃ
saṃpūrṇamābhāsakaṃ piṇḍe sarvagataṃ
vidhānamamalaṃ siddhāntasāraṃ varaṃ |
bhrānterniharaṇaṃ sukhātisukhadaṃ kālāntakaṃ
śāśvataṃ tannityaṃ kalanojjhitaṃ gurumayaṃ
jñeyaṃ nirutthaṃ padam ||96||

That supreme state may it be known as the eternal transcending the measurability, of the nature of teacher, of the nature of self-

---

७४६. आज्ञासिद्धकरं - VII.

७४७. मृत्युहरं - VIII.

७४८. परं - IV, XI; पंदं - VII; शुभं - VIII.

७४९. श्रांतेनिर्नृरणं - I, III, VII, XI.

७५०. सुखादिसुखदं – IV, VII.

७५१. कलनोझितं - II, VIII; कलनेक्षितं - III; कलनोझितं - IV, VI, VII; कलनोद्धतं - X, XII.

७५२. निरुत्धं - IV; निरुत्थपंचित्यते - VII; निरुद्धं - VIII; निपत्थं - XII.

७५३. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

fulfilling command, ever wholesome (and) illuminating everything, pervading the body, absolutely devoid of (any sort of) impurity. This is the perfect essence of the doctrine remover of delusion of the world appearance, annihilator of the death i.e. eternal and immortal.

आत्मेति[७५४] परमात्मेति जीवात्मेति विचारणे[७५५]।
त्रयाणामैक्यसंभूतिरादेश[७५६] इति कीर्त्तितः[७५७]।।९७।।[७५८]

ātmeti paramātmeti jivātmeti vicāraṇe |
trayāṇāmaikyasaṃbhūtirādeśa iti kīrttitaḥ ||97||

On the self, iśvara and soul (jivātmā) it is known on clear deliberation that that the (term) - ādeśa - signifies the unity of the triad-body, the iśvara and the soul.

आदेश[७५९] इति सद्वाणीं[७६०] सर्वद्वंद्वक्षयापहाम्[७६१]।
यो योगिनं प्रतिवदेत्[७६२] स यात्यात्मनमैश्वरम्[७६३]।।९८।।[७६४]

---

७५४. अस्तेति - III.

७५५. विचारणं - IV.

७५६. त्रयाणामैक्यसंभुतिरादेशः - III; त्रयाणामैक्यसंभूत आदेशः - IV; त्रयाणामैक्यसंभुतारादेश - VII.

७५७. कीर्तिताः - VIII.

७५८. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

७५९. आदेशीरिति - VI, VIII; आदेशरिति - VII.

७६०. सद्वाणि - I; सद्वाणीं - IV, VI-VIII;

७६१. सर्वद्वंद्वक्षयावहाम् - I, II; सर्वद्वंद्वक्षयापहा - IV, VI, VII; सर्वद्वंद्वः-क्षयापहः - VIII.

७६२. वदेत् - I, IV.

७६३. नमीश्वरं - I, II; स ईश्वरः - VIII.

७६४. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ādeśa iti sadvāṇīṃ sarvadvandvakṣayāpahām |
yo yoginaṃ prativadet sa yātyātmanamaiśvaram ||98||

'ādeśa' is a speech that reveals the reality, attenuates the duality in its entirety. A yogin who addresses others with this realizes isvara in one's own form.

आशादहनं भासितं[७६५] कुंडलयुगलं[७६६] विचारसंतोषः[७६७]।
कौपीनं[७६८] स्थिरचित्तं[७६९] खर्परमाकाशमात्मनो[७७०] भजनम्।।९९।।[७७१]

āśādahanaṃ bhāsitaṃ kuṇḍalayugalaṃ vicārasantoṣaḥ |
kaupīnaṃ sthiracittaṃ kharparamākāśamātmano bhajanam ||99||

Ashes are nothing but residual of the burnt desires; the pair of earrings (symbolize) deliberation and contentment (whereas) coffin the stability of the citta; (begging) bowl is the ākāśa (loci) for self meditation.

एतच्छास्त्रं[७७२] महादिव्यं[७७३] रहस्यं पारमेश्वरम्[७७४]।
सिद्धांतभूतं[७७५] सारस्यं[७७६] नानासंकेतनिर्णयम्।।१००।।[७७७]

etacchāstraṃ mahādivyaṃ rahasyaṃ pārameśvaraṃ |
siddhāntabhūtaṃ sārasyaṃ nānāsanket nirṇayam ||100||

---

७६५. मसितं - VIII.
७६६. कुंडलियुगलं - VI; कुंडलियुगलं - VIII.
७६७. विचारसंतोषम् - I, II; विचारसंतो - VII.
७६८. कौपीनां - III.
७६९. स्छिरंचित्तं - VII.
७७०. च खर्परमाकाश - VIII.
७७१. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

This śāstra (science) is the great divine secrete pertaining the Supreme Lord which is the essence of all the doctrines substantiating various conventions.

सिद्धानां प्रकटं[७७८] सिद्धं सद्यः[७७९] प्रत्ययकारकम्[७८०]।
आत्मानंदकरं नित्यं सर्व[७८१]संदेहनाशनम्[७८२]।।१०१।।[७८३]
siddhānāṃ prakaṭaṃ siddhaṃ sadyaḥ pratyaya kārakam |
ātmānandakaraṃ nityaṃ sarvasaṃdehanāśanam ||101||

Well perfected (This śāstra is) revealed to the adepts, is capable of being immediately experienced, is giving eternal bliss and is destroyer of doubt completely.

---

७७२. तत् शास्त्रं - VII; एतछास्त्रं - VIII.
७७३. महोविधं - VIII.
७७४. पारमैश्वरं - VI; परमेश्वरं - VII, VIII.
७७५. सिद्धांतं - VI-VIII, X, XII, XIII;
७७६. सर्वसारस्यं - VI; सर्वस्वारस्वं - VII, VIII, X, XII; सर्वसारस्य - XIII.
७७७. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.
७७८. प्रगटं - VII.
७७९. संद्य - VII; सद्य - III.
७८०. प्रत्ययकारकं - VII; प्रत्ययकारणं - VIII.
७८१. संर्व - VIII.
७८२. सदेहनाशनं - VII.
७८३. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

न देयं परशिष्येभ्यो[७८४] नान्येषां[७८५] सन्निधौ[७८६] पठेत्।
न स्नेहान्न[७८७] बलाल्लोभान्न[७८८] मोहान्नानृताच्छलात्[७८९]।।१०२।।[७९०]

na deyaṃ paraśiṣyebhyo nānyeṣāṃ sannidhau paṭhet |
na snehānna balāllobhānna mohānnānṛtācchalāt ||102||

न मैत्रीभावनाद्दानान्न[७९१] सौंदर्यान्न चासनात्[७९२]।
पुत्रस्यापि[७९३] न दातव्यं गुरुशिष्यक्रमं[७९४] विना।।१०३।।[७९५]

na maitrībhāvanāddānānna saundaryānna cāsanāt |
putrasyāpi na dātavyaṃ guruśiṣyakramaṃ vinā ||103||

The śāstra) should never to be imparted just out of the feeling of friendship, nor as a gift or (even being attracted by) beauty or by a position; it should never be imparted even to one's child. (This śāstra) never to be imparted to disciples of different traditions, nor to be read loudly in the vicinity of others, never to be imparted out of affection, coercion, or greed, under the sway of infatuation, falsehood, cunningness, friendship ,nor as a gift

---

७८४. परशिश्यायः - VII.
७८५. ना नान्येषा - II.
७८६. सन्निद्धौ - II; मन्निधौ - III.
७८७. स्नेहानु - VII.
७८८. बलाल्लोभान् - VII;
७८९. मोहान्नानृतछलात् - VII; मोहान्नभयाछलात् - VIII.
७९०. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.
७९१. मैत्रीभावनाद्यलात् - VIII.
७९२. सौदंर्प्यान्नचाशनात् - I; सौंदर्यान्नसेवनात् - VII, VIII.
७९३. पुत्रस्य वै - VIII.
७९४. शिष्यक्रमं - II.
७९५. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

or under the spell of charmfullness lest the teacher -disciple tradition be violeted.

Note : *The tradition of teacher- disciple is one of the significant features of Indian tradition of education which has disappeared from our modern academic scenario. Disciple is expected not only to follow the teacher but must know how to follow , which he does by living in a vicinity of a teacher.*

सत्यवंतो दयाचित्ताः[७९६] दृढभक्ताः[७९७] सदाचलाः।
निस्तरङ्गा[७९८] महा शान्ताः[७९९] सदा[८००] ज्ञान प्रबोधकाः[८०१]।।१०४।।[८०२]

satyavanto dayācittaḥ dṛḍhabhaktāḥ sadācalāḥ |
nistaraṅgā mahā śāntā sadā jñāna prabodhakāḥ ||104||

The śāstra should be imparted to those who are ingenuous , compassionate , staunch devotees , always steadfast and still , ever extremely tranquil ,and enlightening.

भयदैन्यघृणालज्जातृष्णाशाशोकवर्ज्झितः[८०३]।
आलस्यमदमात्सर्य दम्भमायाछलोज्झिताः[८०४]।।१०५।।[८०५]

---

७९६. दयाचिंता - VII; दयाचित्तं - VI; दयाचित्तं - VII.

७९७. दृढभक्त्याः - III; दृढभक्तः - VII.

७९८. निसरंगा - I; निस्तरंग - VII.

७९९. महाषांत - VII; महाशांता - XI, XIII.

८००. नित्य - VII; नित्यं - VIII.

८०१. ज्ञानप्रबोधकः - VII.

८०२. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

८०३. भय.................तृष्णाशोकविवर्जितः - I, III;
भय...घृणां लज्जां, तृष्णाशोक विवर्जितः - VII.

८०४. आलस्य.....मायानृतोज्झिताः - I, III; अलस्यान्मदमात्सर्याद्दंभ माया छलोझितः - VII; अलस्य.......विवर्जितः - VIII.

८०५. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

bhaya dainya ghṛṇā lajjātṛṣṇāśāśokavarjjhitaḥ |
ālasya mada mātsarya dambhamāyāchalojjhitāḥ ||105||

अहंकारमहामोहरागद्वेषपराङ्गमुखाः[८०६] ।
क्रोधेच्छाकामनासूया भ्रांतिर्लोभविवर्जिताः[८०७] ।।१०६।।[८०८]

ahaṃkāramahāmoharāgadveṣaparāṅgamukhāḥ |
krodhecchākāmanāsūyā bhrāntirlobhavivarjitāḥ ||106||

Those who are devoid of fear, misery, hatred, shame, craving, expectations, sorrow, laziness, arrogance, jealousy, pride, delusion, deceit, those who are away from egoism, infatuation, attachment and hatred; those devoid of anger, desire, lust, delusion and greed........

निस्पृहा[८०९] निर्मला धीराः सदाऽद्वैतपदे[८१०] रताः[८११] ।
तेभ्यो देयं प्रयत्नेन धूर्तेभ्यो[८१२] गोपयेत्सदा।।१०७।।[८१३]

nisprṛhā nirmalā dhīrāḥ sadāऽdvaitapade ratāḥ |
tebhyodeyaṃ prayatnena dhūrtebhyo gopayetsadā ||107||

Devoid of greed, impurity, full of patience, ever immersed in transcendental non-duality to such (sādhakas) it should be imparted (where as) it should be protected with all the efforts from the deceitful.

---

८०६. अहंकार.....मुखः - VII.
८०७. क्रोधे.......कामुका.....वर्जिता - VI, VII; क्रोधेर्ष्या.....वर्जितः - VIII; क्रोधेच्छा कामुका वर्जिताः - X, XII.
८०८. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.
८०९. निःस्पृहा - I.
८१०. सदाऽद्वैतपथे - VIII.
८११. रता - II, III.
८१२. धूर्तानां - VI-VIII, X, XII.
८१३. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

निंदकाः ये दुराचारा[८१४]श्चुम्बकाः गुरुतल्पगाः।
नास्तिकाः[८१५] ये शठाः[८१६] क्रूराः विद्यावादरतास्तथा[८१७]।।१०८।।[८१८]

nindakāḥ ye durācārāścumbakāḥ gurutalpagāḥ |
nāstikāḥ ye śaṭhāḥ krūrāḥ vidyāvādaratāstathā ||108||

योगाचारपरिभ्रष्टाः[८१९] निद्राकलहयोः[८२०] प्रियाः।
स्वस्वकार्येषु[८२१] निष्णाताः[८२२] गुरुकार्येषु निस्पृहाः[८२३]।
एतान् विवर्जयेद्दूरे[८२४] शिष्यत्वेनागतानपि[८२५]।।१०९।।[८२६]

yogācāraparibhraṣṭāḥ nidrākalahayoḥ priyāḥ |
svasvakāryeṣu niṣṇātāḥ gurukāryeṣu nispṛhāḥ ||
etān vivarjayeddūre śiṣyatvenāgatānapi ||109||

The śāstra should not be imparted to them who are censorious, wicked, knavish, adulterous, atheist, cheats, cruel, ever engaged in argumentation and so also those who have deviated from yogic

---

८१४. दुराचारी - VII; दुराचारश्चुम्बका - I-III, VIII, IX, XI.
८१५. नास्तिकाश्च - VIII.
८१६. सठाः - VII; गगः - VII; शठाः - VIII.
८१७. विद्यावादरताः सदा - VII; विद्यावादरतास्सदा - VIII.
८१८. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.
८१९. योगाचारपरिभ्रष्टा - I-III; योगा...भ्रष्ट - VII.
८२०. निन्दाकलहयोः - I, IX.
८२१. स्वस्वकार्ये - VI-VIII, X, XII.
८२२. परानिष्ठाः - VI-VIII, X, XII.
८२३. निःस्पृहाः - XI, XIII.
८२४. येतान् - VII.
८२५. शिष्यत्वेन गतानपि - VIII , X , XII.
८२६. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

conduct, fond of sleep and quarrel, though experts in the pursuit of self interest but neglectful to one's duties towards teacher; they should be shunned from the very distance even though they approach for disciple-hood.

सच्छास्त्रं[८२७] सिद्धमार्गश्च[८२८] सिद्धसिद्धान्तपद्धतिम्[८२९]।
न देयं[८३०] सर्वदा[८३१] तेभ्यो[८३२] यदीच्छेच्चिरजीवनम्[८३३]।।
गोपनीयं[८३४] प्रयत्नेन तस्करेभ्यो धनं यथा।।११०।।[८३५]

sacchāstraṃ
siddhamārgaśca siddhasiddhāntapaddhatim |
na deyaṃ sarvadā tebhyo yadīcchecciraj̄īvanam ||
gopanīyaṃ prayatnena taskarebhyo dhanaṃ yathā ||110||

This śāstra siddha siddhānta paddhati - is the path trod by the adepts(and) should never be imparted to them if one is desirous of long life; be it jealously guarded with all efforts just as wealth is protected from the thieves.

तेषां यो बोधयेत् मोहादपरीक्षितमंदधीः।[८३६]
न हि मुक्तिर्भवेत्तस्य सदा[८३७] दुःखेन सीदतः[८३८]।।१११।।[८३९]

---

८२७. सछास्त्रं - VII; सन्यास्त्रं - VIII.
८२८. सिद्धमार्गं च - VI-VIII, X, XII.
८२९. पद्धतिः - I-III, IX, XI, XIII.
८३०. देया - I-III; देयाः - XI.
८३१. सर्वथा - I-III; सर्वधा - VIII.
८३२. तेषां - VI-VIII.
८३३. यदी...जीविनं - I, VI, VII; यदी......जीवनः - VIII.
८३४. गोपनीया - I-III, IX, XIII; गोपनीयाः - XI.
७३५. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.
८३६. बोध ......क्षतु - II, III, VI; बोध...परीक्ष्य तु - XI, XIII.
८३७. न हि - अधिकपाठः - VIII.
८३८. सिद्धतः - VIII.
८३९. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

teṣāṃ yo bodhayet mohādaparīkṣitamandadhīḥ |
na hi muktirbhavettasya sadā duḥkhena sīdataḥ ||111||

He who - dull witted as one is - imparts them owing to infatuation without any proper examination, will never attain to liberation; nay he will always be surmounted by distress.

भूचरी खेचरी[८४०] चैव[८४१] शाकिनी[८४२] च निशाचरी[८४३]।
एतासामद्भुतं[८४४] शापः सिद्धानां भैरवस्य च।।
मस्तके तस्य पतति[८४५] तस्माद्यत्नेन रक्षयेत्।।११२।।[८४६]

bhūcarī khecarī caiva śākinī ca niśācarī |
etāsāmadbhutaṃ śāpaḥ siddhānāṃ bhairavasya ca ||
mastake tasya patati tasmādyatnena rakṣayet ||112||

Therefore one must be on one's guard, lest the mysterious curse may fall on their heads from bhūcarī, khecarī, śākinī, niśācarī.

गुरुपादाम्बुजस्थाय[८४७] परीक्ष्य[८४८] प्रवदेत्सदा[८४९]।
कुतो दुःखं च भीतिश्च तत्त्वज्ञस्य[८५०] महात्मनः[८५१]।।११३।।[८५२]

---

८४०. खेचरीभूचरी - VI-VIII, X, XII.
८४१. योगी - VI-VIII, X, XII.
८४२. शाकरी - VII.
८४३. निशाकरी - I-III, IX; निशचराः - VIII.
८४४. एतेषामद्भुतं - VI, VIII, X, XII; एतेषामद्भुतः - VII, XI.
८४५. पतितः - VII.
८४६. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.
८४७. गुरु...छाया - IV, VII, VIII.
८४८. आशी - IV; आषिषःत्य - VII; आश्रित्य - VIII.
८४९. वदेत्सदा - I-III; IX; प्रत्यवदेत्सदा - IV.
८५०. तत्त्वज्ञश्च - VII.
८५१. महात्मनां - VII.
८५२. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

gurupādāmbujasthāya parīkṣya pravadetsadā |
kuto duḥkhaṃ ca bhītiśca tattvajñasya mahātmanaḥ ||113||

It (śāstra) be imparted to them who have forever taken refuge at the lotus feet of a teacher and that too after thorough examination; how can there be pain and fear to those great souls who have realized the reality !!!

कृपयैव प्रदातव्यं संप्रदायप्रवृत्तये।[८५३]
संप्रदाय प्रवृत्तिर्हि सर्वेषां सम्मता[८५४] यतः[८५५]।।११४।।[८५६]

kṛpayaiva pradātavyaṃ saṃpradāya pravṛttaye |
sampradāya pravṛttirhi sarveṣāṃ sammatā yataḥ ||114||

For the continuation of the tradition the śāstra be imparted out of the compassion, for the continuation of tradition; that is what is approved by all.

माया शंकरनाथाभ्यां[८५७] नत्वा[८५८] सिद्धसिद्धांतपद्धतिम्[८५९]।
लिखित्वा[८६०] यः पठेद्भक्त्या स याति परमां[८६१] गतिम्।।११५।।[८६२]

---

८५३. संप्रदायप्रवर्तं ये - VII.

८५४. समता - VII; सप्रदा - VIII.

८५५. यता - VII.

८५६. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

८५७. मायाशंकरनाथाय - II, III, X-XIII; माया....नाथेन - IV, VII, VIII; मायाशंकरनाथीय - VI.

८५८. लुप्तः - IV, VII, VIII.

८५९. पद्धितं - III; पत्धतिः - IV.

८६०. लिखिता - IV; लिखितं - VIII.

८६१. परमा - VII.

८६२. श्लोकः अनुपलब्धः - V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

māyā śaṃkaranāthābhyāṃ natvā siddhasiddhānta-
-paddhatim |
likhitvā yaḥ paṭhedbhaktyā sa yāti paramāṃ gatim ||115||

Having bowed down to śaṃkarnātha along with māyā and who writes the text siddhasiddhāntpaddhati and studies it with devotions attains the absoulate state

विदधात्वर्थनिचयं[८६३] भक्तानुग्रहमूर्त्तिमत्[८६४]।
स्मरानन्दपरं[८६५] चेतो[८६६] गणपत्यभिधं[८६७] महः[८६८]।।११६।।[८६९]

vidadhātarthanicayaṃ bhaktānugrahamūrttimat |
smarānandaparaṃ ceto gaṇapatyabhidhaṃ
mahaḥ ||116||

May (God) the great gaṇapati, by whose very remembrance consciousness is filled with absolute bliss and who assumes embodiment to favor the devotees ,may bestow the fulfillment of multitude of the objectives.

---

८६३. विदधा....निलयं - VI-VIII.
८६४. भक्तानु........मान् - VIII.
८६५. स्मरानंदंभरा - VII; स्मरानन्दपरं - X, XII.
८६६. चतो - VI.
८६७. गणपत्यभिध - VII.
८६८. म्हाः - VII.
८६९. श्लोकः अनुपलब्धः - IV, V.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

।। इति श्री गोरक्षनाथकृतौ[८६०] सिद्धसिद्धान्तपद्धतौ अवधूतयोगिलक्षणे[८६१] नाम[८६२] षष्ठोपदेशः[८६३] ।।६।।[८६४]

|| iti śrī gorakṣanāthakṛtau siddhasiddhāntapaddhatau avadhūtayogilakṣaṇe nāma ṣaṣṭhopadeśaḥ ||6||

Thus ends the Sixth Chapter entitled Characterastics Avadhūta Yogī' from Siddhasiddhāntapaddhati by śrī Gorakṣanāth.

* * * * *

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

APPENDIX - I
Word Index

अ

अकर्तु 5/28
अकलङ्क 1/16
अकुल 1/4, 4/2, 4/9, 4/10, 6/47, 6/49, 6/95
अकुलेश्वरदेवता 3/5
अक्षय 1/20, 6/60
अक्षयत्त्व 1/20
अक्षर 6/26, 6/79
अखण्ड 3/14, 4/9
अखण्डत्व 4/25
अखण्डैश्वर्य 1/27
अखिल 5/8
अगम्यमान् 4/1
अग्नि 1/60, 1/65, 2/29
अग्निदीपन 2/11
अग्निदीप्ति 6/86
अग्निशिखाकार 2/29
अग्र 2/22
अङ्गवस्त्र 5/15
अङ्गिकार 4/5
अङ्गुल 2/28
अङ्गुष्ठ 2/7
अङ्गुष्ठाग्र 3/2
अचल 1/17, 6/37, 6/42, 6/104
अचलत्व 1/17
अचित् 4/18
अचिन्त्य 6/14
अच्छेद्य 1/20
अज 6/60
अजर 5/32
अज्ञान 5/42
अज्ञानी 1/68
अणिमादि 5/39
अतल 3/2
अतिमन्यु 5/44
अत्यन्ताभास 5/2
अत्याश्रमी 6/21
अथ 5/1
अदाह्यत्व 1/20
अदैन्य 6/5
अदृष्टफल 1/61
अद्वय 4/9
अद्वयक्रम 5/24
अद्वैत 5/8, 5/29
अद्वैतपद 6/107
अधः 4/17
अधःशक्ति 4/16, 4/18
अधिक 5/61
अधिपति 3/2
अधोमुख 2/4
अणुतरत्व 1/17
अनन्त 1/9, 3/13, 4/12, 4/14,

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सिद्धसिद्धान्तपद्धतिः
5/57, 6/13, 6/60
अनन्य 4/9, 6/45
अनन्याश्रय 4/9
अनर्थ 1/52
अनादि 1/5, 1/21, 1/22, 3/5, 4/5, 4/6
अनादिदेवता 3/5
अनादिनिधन 1/5
अनादिपिण्ड 1/21
अनादिलोक 3/5
अनाद्यपिण्ड 1/21
अनामा 1/4, 1/5
अनाहतकला 2/5
अनाहतध्वनि 6/91
अनाहतसिद्धि 2/5
अनित्य 4/12
अनिल 6/85
अनुत्थानमय 6/16
अनुदयत्व 1/16
अनुपमत्व 1/16
अनुभव 5/7, 6/87
अनुभवबल 5/10
अनुमान 5/67
अनुसन्धान 5/8
अनृत 6/102
अन्तःकरण 1/42
अन्तःकरणगुण 1/48
अन्तःप्रस्थित 6/35
अन्तकादि 6/44
अन्तर् 6/83
अन्तर्नाद 6/83
अन्तर्मन 6/83
अन्तर्लक्ष 2/27
अन्तर्वलय 3/13
अन्धकार 2/30
अपकीर्ति 1/61
अपर 4/14, 4/23
अपरम्पर 1/15, 1/21, 4/10
अपरम्परा 1/15, 4/1, 4/10
अपरा 1/6, 1/10, 1/14, 4/23
अपान 1/67, 2/12
अपानवायु 1/67, 2/12
अपारत्व 1/16
अप्रबुद्ध 4/14
अप्रमेय 1/9, 4/6
अप्सरा 3/13
अभिन्नता 1/9
अभिमान 1/45, 3/4
अभेद 6/2, 6/11, 6/54
अभेद्यत्व 1/20
अभ्यन्तर 2/30, 5/10, 6/84
अभ्यास 5/54
अमर 5/32, 6/13, 6/90
अमरीपान 5/13, 6/90
अमल 5/13
अमूर्तत्त्व 1/16
अमृत 1/63, 2/6, 2/18, 3/8
अमृतकला 1/63, 2/18

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अमृतधारा 2/6
अम्बुज 2/25
अर्थमात्र 1/7
अर्हत् 6/22
अलम्बुषा 1/66
अलुप्तशक्ति 4/12
अवकाश 1/30
अवधूत 6/1, 6/3, 6/4, 6/5, 6/6, 6/7, 6/8, 6/9, 6/10, 6/11, 6/12, 6/13, 6/14, 6/15, 6/16, 6/17, 6/18, 6/19, 6/20, 6/73
अवधूतयोगी 6/1
अवधूतराट् 6/73
अवध्य 5/32
अवभास 1/24, 4/4, 5/25, 6/19
अवर्ज्य 5/52
अवस्था 1/53, 5/50, 6/03
अविनाशित्व 1/20
अव्यक्त 1/04, 1/09, 5/42, 6/18, 6/95
अव्यक्तता 1/09
अव्यय 6/79
अशोच 5/52
अष्टदलकमल 2/4
अष्टममास 1/68
अष्टाङ्ग 2/32
असंख्यत्व 1/17
असत्य 1/57
असाध्य 5/33
असुर 6/30
असूया 6/106
अस्तिता 1/9
अस्तितत्वं 6/24
अस्थि 1/37, 3/7
अस्थिसन्धि 3/13
अस्पृशत्व 1/30
अहंभाव 5/24
अहन्ता 1/27

आ

आकाश 1/41, 2/09, 2/25, 2/28, 2/30, 6/99
आकाशचक्र 2/9, 2/25
आकुञ्चन 1/40, 4/18
आचार 5/30
आचार्य 6/78
आज्ञा 6/96
आतुरता 1/62
आत्मज 6/90
आत्मन् 5/26, 6/36
आत्मा 2/38, 6/24, 6/97, 6/98, 6/99, 6/101
आदि 6/1
आदिनाथ 1/1
आदेश 6/97, 6/98
आद्य 6/53

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आद्यपिण्ड 1/28
आधार 1/58, 2/4, 2/15, 2/16, 2/17, 2/18, 2/19, 2/20, 2/21, 2/22, 2/23, 2/24, 2/25, 2/31, 4/3, 6/4, 6/46
आधारशक्ति 4/1
आधारसंपीडन 6/86
आधेय 6/46
आनन्दकर 6/101
आनन्दपूर्ण 6/70
आपस् 1/38
आपस्तत्त्वं 2/28
आप्यायन 1/33
आभासक 4/13
आभ्यन्तर 2/38
आयास 5/55, 6/25
आरक्त 2/27, 2/28
आरुढ 5/10, 6/4
आर्द्र 5/41
आलस्य 1/39, 6/105
आश्रम 1/58
आसन 2/32, 2/34, 2/34, 5/54, 6/103
आसनलक्षण 2/34
आसीन 6/5
आहार 2/32, 5/56

इ

इक्षु 3/08
इष्टसिद्धि 2/9
इडा 1/66, 2/5, 2/17
इन्द्र 3/3, 6/26
इन्द्रिय 2/4, 3/3, 4/18, 6/40, 6/58, 6/93
इन्द्रियवश 2/4
इन्द्रियव्यापार 4/18

ई

ईश्वरदेवता 3/5
ईश्वरप्रिय 5/44
ईश्वरलोक 3/5

उ

उग्रदेवता 3/13
उच्छ्वास 1/67
उत्कृष्ट 5/20
उत्पत्ति 1/2
उत्साह 1/23
उदय 1/24
उदर 3/13, 6/79
उदान 1/67
उदानवायु 1/67
उदासीन 6/67
उद्गार 1/67
उद्गारक 1/67
उद्यमप्रपञ्चस्वरुपा 4/14

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उद्योग 1/56
उन्मनी 1/18, 6/87
उन्माद 1/55
उन्मुख 1/09
उन्मेष 5/11,
उन्मेषकारक 1/67
उड्डियाण 6/81
उड्याण 2/14
उपदेश 5/70, 6/72
उपपर्वत 3/11
उपपीठ 3/13
उपाय 5/22, 5/24, 5/27, 5/29, 5/57
उल्लास 1/24
उष्णत्व 1/32
उरु 3/2

ऊ

ऊरु 3/2
ऊर्ध्व 2/13, 4/16, 4/17, 4/25, 4/27
ऊर्ध्वकमल 3/5
ऊर्ध्वगामिनी 4/14
ऊर्ध्वमुख 2/13
ऊर्ध्वशक्ति 2/9, 4/16, 4/25, 4/27
ऊर्मि 3/13
ऊहापोह 5/3

ऋ

ऋतुकाल 1/68

ए

एक 4/5, 4/12, 6/29, 6/39, 6/60
एकचित्त 2/15
एकदण्डी 6/39
एकदेशान्तर 6/12
एकपादखण्ड 3/9
एकरुप 5/42
एकाकार 4/12
एकान्त 2/33, 5/14
एकान्तवास 2/33, 5/14

ऐ

ऐक्य 5/9, 5/32, 6/29, 6/47, 6/95, 97
ऐक्यपद 6/47
ऐक्यभावना 5/31
ऐक्यसम्भूति 6/97
ऐहिक 6/80
ॐ
ॐ 2/15
ॐकार 2/15, 6/2, 6/79

ओ

ओष्ठ 6/90

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

औ

औदासीन्य 2/33

क

कक्ष 3/13
कटासन 6/8
कठिन 1/68
कण्ठ 1/67, 2/5, 2/17, 3/5, 6/81
कण्ठचक्र 2/5
कण्ठमूल 2/17
कण्ठाधार 2/17
कथन 5/62, 5/74
कन्द 2/1, 2/26, 6/92
कपाट 3/10
कमण्डलु 5/16
कमल 2/4, 2/9, 2/16, 2/26, 3/4, 3/5, 6/79, 6/81
कमलतन्तु 2/26
कमलविकास 2/16
कम्प 6/1
कम्पन 6/1
कम्बल 5/15
करण 6/85, 6/86
करुणा 5/63
कर्परखण्डः 3/9
कर्कश 6/76
कर्ण 1/66, 2/27, 3/10
कर्णद्वार 1/66
कर्णिका 2/4, 2/9
कर्तृत्त्व 1/25, 5/29
कर्ता 1/4, 4/1, 5/32, 5/40, 6/71
कालपथ 6/70
कर्म 1/60, 1/61, 3/14, 5/55, 6/27, 6/37, 6/76, 6/87
कर्मफलाकुल 6/76
कलना 1/52, 6/5
कलल 1/68
कलह 3/51, 6/109
कला 1/63, 1/64, 1/65, 2/4, 2/5, 2/18, 2/31, 4/3, 4/8, 5/3, 6/37
कलाजाल 6/37
कल्पना 1/52
कष्टरत 6/77
काङ्क्षा 1/58
काठिन्य 1/34, 5/48
कान्ति 1/39
कापालिक 6/45
कामना 1/62
कामरूप 2/1
कामुक 5/44
काय 5/37, 5/39, 5/55
कायक्लेश 5/55
कारण 1/4, 4/1, 5/6, 5/50-51.
कार्य 1/56, 4/1, 6/109
कार्यकारण 4/1

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

काल 1/48, 1/68, 1/70, 2/30, 3/2, 6/26, 6/42, 6/70, 6/91
कालमर्दन 6/91
कालमुख 6/42
कालाग्नि 3/2, 6/26
कालानल 2/30
कालान्तक 6/96
काश्मीरखण्ड 3/9
काष्ठी 2/19
किन्नर 3/13
किरणानन्द 4/6, 5/11
किरणावती 1/64
कीट 3/13
कुक्षि 3/5
कुटिलस्वभाव 4/14
कुटिलाकार 2/3
कुण्डली 1/14
कुण्डलिनी 1/7, 1/12, 2/3, 4/14, 4/20, 4/21, 4/22, 4/24, 6/86
कुम्भक 1/67, 2/35, 6/79
कुल 1/4, 3/5, 3/11, 3/13, 4/2, 4/3, 4/10, 4/11, 5/73, 6/47, 6/49, 6/79
कुलनाग 3/13
कुलपञ्चक 1/48
कुलपर्वत 3/10
कुलपुरुष 6/88
कुललोक 3/5
कुलाकुल 4/10
कुलाचार 1/56
कुलेश्वर 3/5
कुहर 6/81
कूप 1/66, 3/13
कूर्म 1/67
कूर्मवायु 1/67
कृकल 1/67
कृतार्थ 5/35
कृत्रिमत्त्व 1/57
कृपा 1/49, 5/75, 6/114
कृमि 3/13
कृष्णवर्ण 2/29
केश 5/12
केशदिधारण 5/57
कैवर्तकखण्ड 3/9
कोल्लाट 6/82
कोल्लाटमण्डप 2/27
कोष्ठ 3/13
कौपीन 5/15, 6/99
क्रम 5/24
क्रिया 1/54, 1/56, 5/52
क्रीयाजाल 6/41
क्रीडा 1/62
क्रूर 6/108
क्रौञ्चद्वीपः 3/7
क्लेश 5/55

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

क्ष

क्षत्रिय 3/6

क्षपणक 6/63

क्षमा 1/44

क्षय 6/60, 6/98

क्षार 3/8

क्षितित्यागी 5/38

क्षीर 3/8

क्षुत्कारक 1/67

क्षुधा 1/39

क्षेत्र 6/93

ख

खण्ड 3/9, 3/10, 6/86

खंडज्ञान 6/86

खर्पर 6/5, 6/10, 6/98

खेचर 5/39

खर्परीम् 6/90

ग

गगन 6/83

गण 3/13, 6/116

गणपति 6/116

गति 6/115

गन्ध 1/34

गन्धर्व 3/13

गर्भ 1/68, 2/18

गर्भोलि 1/71

गलबिल 6/87

गान्धारखण्ड 3/9

गान्धारी 1/66

गुण 1/8, 1/9, 1/10, 1/11, 1/12, 1/13, 1/18, 1/20, 1/21, 1/28, 1/31, 1/32, 1/33, 1/34, 1/35, 1/38, 1/39, 1/40, 1/41-47, 1/48-61, 1/66, 5/39, 5/48, 6/83

गुणमय 6/83

गुद 1/66, 1/67, 2/12

गुदद्वार 1/66

गुदा 2/12

गुदाधार 2/12

गुरु 2/25, 2/33, 5/3, 5/4, 5/5, 5/6, 5/7, 5/9, 5/16, 5/30, 5/61, 5/63, 5/64, 5/66, 5/67, 5/68, 5/75, 5/78, 6/75, 6/93, 6/96, 6/103, 6/108, 6/109, 6/113

गुरुकटाक्ष 5/7

गुरुकार्य 6/109

गुरुकृपा 5/75

गुरुचरण 2/33, 5/4

गुरुतल्पग 6/108

गुरुपाद 6/113

गुरुप्रसाद 5/9

गुरुमुख 6/93

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गुरुवन्दन 5/16
गुल्फ 3/2
गुहा 2/13, 2/27
गुह्यस्थान 3/3
गृहस्थ 6/34
गृहिणी 6/34
गेह 6/34
गो 6/40, 3/7
गोत्र 4/9
गोभस्मधारक 6/40, 3/7
गोमयद्वीप 3/7
गोरक्ष 1/1
गोलाकार 1/68
ग्रसन 1/67
ग्रह 3/13
ग्राह्यस्वरूप 4/21
ग्राह्याधार 4/21

घ

घट 3/14, 6/85
घण्टिका 2/6, 2/18, 6/81
घण्टिकाधार 2/18
घोर 5/44
घोरसंकल्प 5/44
घोष 1/67, 6/83
घोषक 1/67, 6/88

च

चक्षु 1/66, 1/67, 1/68, 2/27
चक्षुद्वार 1/66
चक्षुमध्य 2/27
चञ्चल 6/38
चतुर्थमास 1/68
चन्द्र 1/60, 2/5, 2/21, 2/29, 3/11, 3/13
चन्द्रनाडी 2/5
चन्द्रभागा 3/11
चमत्कार 5/8
चमत्कृति 6/73
चरण 2/25, 2/33, 5/4
चालन 2/18, 6/1, 6/84
चार्वाक 6/22, 6/80
चित् 6/2
चित्प्रकाश 1/28, 6/9
चित्स्वरुप 3/14
चित्त 1/46, 2/6, 2/15, 2/28, 6/38, 6/79, 6/99
चित्तचमत्कार 4/7
चित्तवृत्ति 6/63
चित्तविश्रांति 5/75, 76
चित्तविश्रांतिलब्ध 5/76
चिद्रूपा 4/1
चिद्विलास 5/78
चिदाकार 6/2
चिदुदय 1/22
चिन्तन 1/47
चिन्ता 1/55
चिन्ताकल्लोल 5/72

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चिन्मय 6/17
चेतनयुक्त 1/68
चेतनरूपा 4/14
चेता 6/1
चेष्टा 1/55
चैतन्य 1/42, 1/47, 2/36, 5/8, 5/66
चैतन्यतरंग 2/36
चैतन्यविश्रांति 5/66

छ

छत्र 5/15
छल 6/102

ज

जगत् 4/18, 4/19, 5/18, 6/15
जगद्गुरु 1/1
जगदाकर्षण 2/2
जङ्घारोमकस्थान 3/13
जड 6/90
जडता 1/43
जन्म 5/72
जप 5/14, 5/56, 6/9, 6/78
जपमाला 6/9
जम्वूद्वीप 3/7
जय 2/32
जल 4/11, 5/47, 6/92
जलबुद्बुदन्याय 4/11
जल्पकारक 1/67
जागर 3/14
जाग्रत 1/53
जाति 4/9
जानु 3/2
जालन्धर 2/8, 6/82
जालन्धरपीठ 2/8
जितेंद्रिय 6/22
जिन 6/77
जिह्वा 2/18, 2/20
जिह्वाग्र 2/18, 2/20
जिह्वाधार 2/20
जीव 1/48, 1/53, 1/68, 5/31, 6/57
जीवात्मा 4/20, 5/24, 6/24, 6/36, 6/97
ज्योतिपुंज 2/23, 2/24

ज्ञ

ज्ञातृत्व 1/25
ज्ञान 1/68, 2/7, 5/14, 5/22, 5/22, 5/24, 5/25, 5/45, 5/68, 6/45, 6/48, 6/62, 6/104
ज्ञानप्रबोधक 6/104
ज्ञानप्राप्ति 5/24
ज्ञानबल 5/22
ज्ञानभैरव 5/14
ज्ञानवती 6/62
ज्ञानहीन 5/68

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ज्ञानी 1/68, 6/21, 6/48
ज्ञेय 5/18, 6/61

त

तत्त्व 1/13, 1/28, 1/35, 2/28, 2/30, 2/38, 3/6, 4/10, 4/15, 4/25, 4/28, 5/3, 5/31, 5/51, 6/17, 6/24, 6/44, 6/49, 6/76, 6/80, 6/91, 6/113
तत्त्वज्ञ 6/17
तत्त्वाकाश 2/30
तद्रूपा 4/22
तन्तु 2/26
तन्त्र 5/5, 6/45, 6/47, 6/50, 6/76, 6/80, 6/91, 6/114
तन्मयीभाव 6/11
तप 3/4, 5/56
तपोलोक 3/4
तम 1/48
तरङ्ग 2/36, 6/3, 6/104
तरङ्गितस्वभाव 4/20
तरल 4/29
तर्क 5/30, 5/67, 6/76
तर्कनिपुण 6/80
तर्ज्जनी 2/27
ताप 5/36
तापस 6/40, 6/77, 6/78
तारामण्डल 3/13
तार्किक 6/23
तालु 1/66
तालुचक्र 2/6
तालुद्वार 3/5
तालुमार्ग 1/66
ताल्वाधार 2/19
तिथि 3/13
तीर्थ 5/56, 6/78
तीर्थसेवन 5/56
तुर्य 1/53, 5/50
तुर्यातीत 1/53, 5/50
तृण 6/92
तृतीय 1/68
तृतीयमास 1/68
तृप्ति 3/5
तृषा 1/39, 5/36
तृष्णा 6/105
तेज 1/29, 1/32, 1/39, 2/10, 5/48
तेजतत्त्व 2/28
तेजस्वी 2/24
तेजोमय 2/10
त्याग 1/46, 5/38
त्यागी 5/38

त्र

त्रिकुटकारा 2/9
त्रिकुटस्थान 3/5
त्रिदण्डी 6/37

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

त्रिधावर्त 2/1
त्रिपुट 6/81
त्रिपुण्ड्रक 5/16
त्रिलक्ष्य 2/31
त्रैलोक्य 5/40

द

दक्षिण 2/5, 3/10
दक्षिणकन्धर 3/10
दक्षिणकर्ण 3/10
दण्ड 1/66, 2/26, 3/4, 6/10, 6/38, 6/83
दण्डकुहरे 3/4
दण्डनाल 3/4
दण्डमार्ग 1/66
दण्डाङ्कुर 3/4
दधिसमुद्र 3/8
दन्त 2/6, 6/81
दम 6/87
दम्भ 1/57, 6/105
दया 1/49, 6/104
दयाचित्त 6/104
दर्शन 5/5, 5/34, 5/57, 6/20, 6/32, 6/71, 6/75
दर्शनशील 5/5
दल 2/4, 2/9
दशमद्वार 2/6, 6/84
दशममास 1/68
दशवायु 1/68
दशा 3/5, 3/14, 4/1, 4/7, 4/24, 5/8
दान 1/50
दानव 3/13
दाम्भिक 5/44
दाह 1/33
दिगम्बर 6/44
दिग्देश 6/12
दिन 1/68
दिव्य 5/35, 5/36, 6/100
दिव्यदेह 5/35
दिव्ययोगी 5/36
दीक्षा 5/14
दीक्षित 5/5, 6/31, 6/78, 6/103
दीर्घा 2/19, 6/84
दीपक 1/68
दीपन 2/11
दीपशिखाकार 2/7
दिप्तिपुंज 6/82
दुःख 1/45, 3/14, 6/78, 6/85, 6/87, 6/111, 6/113
दुःखी 6/85
दुःसह 6/80
दुःसहतर 6/80
दुराचार 6/108
दुष्ट 5/70
दुस्तर 5/70
दूरदर्शी 5/38
दूरश्रवी 5/36

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दूषक 5/5
दृक्पात 5/67
दृढचेतस् 5/76
दृढभक्त 6/104
दृष्टि 2/10, 2/23, 2/28, 6/89
देवता 3/3, 3/4, 3/5, 3/13, 5/49, 6/23
देवदत्त 1/67
देवसंघ 6/30
देवार्चन 5/56
देश 6/12, 6/84
देहमूल 5/19
देहसिद्धि 4/24
देहस्थ 6/55
देहात्मवाद 6/80
दैत्य 5/34
दैहिक 5/58, 6/1
द्रव 1/33
द्वार 1/67, 2/6, 3/5, 3/9
द्विधाभास 4/25
द्वीप 3/7
द्वेष 1/41, 6/63, 6/106
द्वैत 6/76, 6/107

ध

धनञ्जय 1/67
धन्य 6/21
धर्म 1/5, 1/49, 5/20
धर्माधर्मिणी 1/5
धातु 1/71, 6/1
धातुत्रय 1/71
धारण 5/13, 5/55, 5/57, 6/89
धारणा 2/32, 2/37, 2/38, 5/57
धारा 2/6
धावन 1/40, 5/48
धी 6/69, 6/111
धीर 6/60, 6/67, 6/75, 6/76, 6/78, 6/107
धू 2/27, 6/1
धूंकार 2/27
धूमशिखाकार 2/8
धूम्रवर्ण 2/28
धूम्रवर्णत्व 1/31
धूर्त 6/107
धृति 6/17
धैर्य 1/47, 6/10
धैर्यमय 6/10
ध्यान 2/32, 2/38, 2/33, 5/56, 6/85
ध्यानलक्षण 2/38
ध्वनि 6/91

न

नक्षत्र 3/13
नख 3/7
नग्न 6/44
नग्नवत 6/78

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नपुंसक 1/69
नभ 6/88
नर 1/36, 1/68
नरक 3/14
नरनारीरूप 1/36, 1/68
नरनारीसंयोग 1/68
नलिनीस्थान 3/5
नवखण्ड 3/9
नवचक्र 2/1, 2/31
नवद्वार 3/9
नवममास 1/68
नाग 3/13
नाडी 1/66, 2/26, 3/12, 6/79, 6/82, 6/83
नाडीपथ 6/79
नाथ 1/1, 5/41, 6/115
नानाकातरता 1/35
नानाचिन्ता 4/18
नाभि 1/67, 3/3, 6/81
नाभिचक्र 2/3
नाभिमध्य 6/81
नाभीस्थान 3/3
नाभ्याधार 2/15
नामधारक 2/31
नारी 1/36, 1/68
नाश 2/20, 6/101
नासा 1/66, 2/22, 2/23, 6/90
नासाग्र 2/28
नासाद्वार 1/66
नासाधार 2/22
नासामूल 2/23
नासिका 1/68
नासिकाग्र 6/81
नास्तिक 6/108
निकुञ्चन 4/16
निकृष्ट 5/20, 5/22
निज 1/64, 2/30, 4/1, 4/12, 5/8, 5/10, 5/11, 5/26, 5/67, 6/4, 6/12, 6/20, 6/33, 6/42

प

पञ्चतत्त्व 1/28
पञ्चावर्त 2/3
पतङ्ग 3/13
पथ 6/70, 6/77, 6/79
पद 1/3, 1/15, 1/21, 4/16, 4/25, 4/27, 5/1, 5/2, 5/3, 5/4, 5/8, 5/9, 5/10, 5/18, 5/19, 5/24, 5/29, 5/51, 5/57, 5/58, 5/60, 5/66, 5/67, 5/71, 5/77, 6/7, 6/33, 6/45, 6/48, 6/49, 6/74, 6/79, 6/81, 6/82, 6/86, 6/91, 6/92, 6/93, 6/95
पदसंवित्ति 6/7
पदार्थ 4/21

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पदपिण्ड 5/78
पद्मासन 2/34
पर 1/4, 1/13, 1/14, 1/15, 1/21, 2/30, 4/1, 4/4, 4/5, 4/10, 4/11, 4/14, 4/30, 5/1, 5/8, 5/19, 5/37, 5/62, 5/66, 5/68, 5/75, 6/6, 6/7, 6/9, 6/10, 6/24, 6/45, 6/53, 6/79, 6/93, 6/102
परंपद 5/3
पररहस्य 5/50
परशून्य 2/9
परकायप्रवेश 5/37
परकुल 6/79
परपिण्ड 1/13, 5/1
परपिण्डोत्पत्ति 1/13
परब्रह्म 3/5
परम 5/9
परमगति 6/115
परमपद 1/15, 1/21, 4/16, 4/25, 4/27, 5/1, 5/2, 5/3, 5/4, 5/10, 5/18, 5/19, 5/24, 5/29, 5/51, 5/57, 5/60, 5/62, 5/66, 5/77, 6/81, 6/82, 6/83, 6/93, 6/95
परमात्मन् 1/21
परमात्मा 1/15, 1/20, 3/14, 6/24, 6/29, 6/36, 6/97
परमाद्वैत 2/38, 4/5
परमाद्वैतभाव 2/37
परमानन्द 1/23, 5/45, 6/39
परमेश्वर 3/5, 3/14, 4/14, 5/25
परशिव 1/14
परा 1/6, 1/9, 1/14, 1/59, 2/30, 3/5, 4/1, 4/3, 4/4, 4/8, 4/10, 4/14, 4/21, 4/30, 5/8, 5/43, 5/75, 6/7, 6/9, 6/10, 6/28, 6/42
पराकला 4/8
पराकाश 2/30, 6/10
पराङ्मुख 5/43
परात्पर 5/8, 5/66
परानन्द 4/21, 6/9, 6/28
परानन्दमय 5/72, 6/42
परापर 3/5, 4/4, 4/14, 4/30
परायण 6/27
पराशक्ति 1/6, 1/9, 3/5, 4/10
परासत्ता 4/3
पराहन्ता 3/5
परिपूर्ण 3/5, 6/68
परिपूर्णदशा 3/5
परिभ्रष्टा 6/109
परिलीन 6/1
पर्वत 3/10, 3/13

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पल्लव 6/92
पवन 5/39, 6/83
पवनवेगी 5/39
पशु 6/41
पश्चिम 2/2, 6/85
पश्चिममार्ग 6/85
पाषण्डमार्ग 5/5
पाषण्डीन् 5/5
पिङ्गला 1/66, 2/5, 2/17
पिण्ड 1/2, 1/3, 1/13, 1/14, 1/21, 1/28, 1/35, 1/36, 1/42, 1/68, 1/71, 2/1, 2/29, 3/1, 3/2, 3/3, 3/4, 3/5, 4/1, 4/14, 4/30, 5/1, 5/7, 5/10, 5/11, 5/12, 5/17, 5/24, 5/67, 5/77, 6/13, 6/47, 6/91
पिण्डपद 1/3, 5/1, 5/67
पिण्डविचार 1/3
पिण्डसंवित् 1/3
पिण्डसिद्ध 4/14
पिण्डसिद्धि 5/10, 5/12, 5/17
पिण्डाधार 1/3, 4/1, 4/30
पिण्डान्त 5/1
पिण्डोत्पत्ति 1/71
पित्त 1/71
पिशाच 3/13
पीठ 2/1, 2/2, 2/8, 2/9, 3/13, 6/42
पीतवर्ण 1/34, 2/28
पुण्य 5/53
पुरीष 3/13
पुरुष 1/69, 3/13, 5/42, 5/50, 5/58, 6/61, 6/88
पुरुषोत्तम 6/61
पूजा 5/14
पूरक 1/67, 2/35, 6/79
पूर्ण 1/12, 1/18, 2/9, 2/25, 3/5, 6/34, 6/41, 6/69, 6/70, 6/86
पूर्णगिरिपीठ 2/9
पूर्णता 1/12, 1/18, 6/34, 6/41
पूर्वमार्ग 6/85
पृष्ठ 3/2, 3/10
प्रकट 5/8
प्रकाश 1/22, 1/26, 1/28, 1/32, 1/64, 4/1, 4/4, 4/8, 4/10, 4/20, 5/8, 6/9, 6/19, 6/20, 6/35, 6/49
प्रकाशत्त्व 1/32
प्रकाशमय 5/27, 6/35
प्रकृति 1/36, 1/42, 1/54, 1/58
प्रकृतिपिण्ड 1/36, 1/42
प्रतिबिम्बता 1/12
प्रत्यक्ष 1/60
प्रत्यक्षकरण 1/66
प्रत्यय 4/23, 5/19, 6/101

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

प्रत्ययकारक 6/101
प्रत्यगात्मिका 4/22
प्रत्यावृत्ति 5/10
प्रत्याहरण 2/36, 5/11
प्रत्याहार 2/32, 2/36
प्रथमदिन 1/68
प्रपञ्च 4/10, 5/70, 6/1, 6/77
प्रबलता 1/12
प्रबुद्ध 4/14, 6/55
प्रबुद्धा 4/1, 4/21
प्रवोध 1/24, 1/29, 4/16, 5/8, 6/86, 6/104
प्रबोधन 6/86
प्रभा 1/24, 1/64
प्रभावती 1/64
प्रमाद 1/52
प्रलय 6/82
प्रवाह 1/33
प्रवृत्ति 6/114
प्रवेश 5/37
प्रसन्नात्मा 6/69
प्रसाद 5/9, 5/60
प्रसारण 1/40
प्रस्फुट 5/8, 5/62, 5/77
प्राक्संस्कार 5/23
प्राण 1/67, 2/16, 2/35, 5/54, 6/26, 6/85
प्राणधारण 5/54
प्राणायाम 2/32, 2/35
प्राप्ति 6/70
प्राप्त्युपाय 5/8
प्रिय 5/34, 5/44
प्रीति 1/63
प्लक्षद्वीप 3/7
प्लवन 1/40

फ

फल 6/76, 6/80, 6/90

ब

बद्ध 6/87
बद्धमार्ग 6/87
बन्ध 4/18, 5/72, 6/87
बन्धन 2/14, 3/14, 5/72
बहिर्वस्त्र 5/15
बहुदीक्षित 6/78
बालक 1/68, 1/70
बालार्क 2/3
बहु 3/13
बिन्दु 2/13, 6/83, 6/87
बुद्बुदाकार 1/68
बुद्धि 1/42, 1/44, 5/3
बुध 3/42, 6/22
ब्रह्मचक्र 3/10
ब्रह्मचारी 2/1
ब्रह्मन् 1/36
ब्रह्मरन्ध्र 1/66, 2/8, 2/25, 2/26, 3/5, 6/81

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ब्रह्मविद्या 6/34
ब्रह्मा 1/33, 3/4, 5/49, 6/26
ब्रह्माण्डमध्य 6/91
ब्रह्मादि 3/4
ब्राह्मण 3/6

भ

भक्त 6/104, 6/116
भक्ति 1/49, 5/56, 6/115
भगमण्डल 2/1
भगवान् 6/22
भजन 4/29, 5/74
भजमान् 5/9
भद्र 6/30
भय 1/41
भव 6/85
भस्म 5/16
भागवत् 6/54
भाट्ट 6/76
भारतखण्ड 3/9
भाल 6/82
भालान्त 6/82
भाव 1/3, 1/22, 1/27, 2/37, 3/2, 3/6, 4/22, 4/29, 5/24, 5/51, 5/53, 6/11
भावगता 4/22
भावनामात्र 1/15
भाषा 5/35
भास 1/8, 1/24, 4/4, 4/25, 4/29, 5/2, 5/8, 5/25, 6/19, 6/67, 6/93
भासक 4/22
भासाभासक 5/2, 5/8
भास्वत्स्वरूप 6/54
भुवःलोक 3/3
भू 1/42, 3/3, 6/112
भूचर 6/112
भूचरी 6/112
भूत 1/42, 3/13, 6/71
भूतप्रेत 3/13
भूमि 1/37, 2/28
भूमिका 4/2, 4/10
भूर्लोक 3/3
भेद 4/23, 5/52, 6/1, 6/2, 6/11, 6/28, 6/54, 6/55, 6/76, 6/88
भेदरत 6/76
भेदवादी 6/55
भेरी 6/91
भैरव 1/35, 3/5, 5/14, 5/32, 5/41, 6/112
भैरवदेवता 3/5
भैरवलोक 3/5
भोग 1/50
भोगी 6/20
भ्रमर 2/13, 2/27
भ्रमरगुहा 2/13
भ्रमराकार 2/27
भ्रष्ट 6/92

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भ्रान्ति 1/52, 6/75, 6/96, 6/106
भ्राम्यमान् 4/21
भूचक्र 2/7
भ्रूनेत्र 6/81
भ्रूमध्य 2/21
भ्रूमध्याधार 2/21

म

मज्जा 1/71, 3/7
मण्डप 2/27
मण्डल 2/1, 3/13
मत 5/24, 6/76, 6/78
मति 1/46, 3/13, 6/51, 6/62, 6/76, 6/92
मद 1/57, 6/50, 6/105
मदीय 1/45
मधु 3/8
मध्य 2/3, 2/21, 2/27, 4/16, 4/17, 4/20, 4/24, 5/76, 6/1, 6/81
मध्यम 2/7, 2/29, 6/84
मध्यमा 1/60
मध्यशक्ति 4/16, 4/17
मध्या 2/3, 4/20, 4/24
मध्याशक्ति 2/3, 4/20, 4/24
मन 1/42, 1/43, 2/22, 2/26, 2/29, 2/33, 5/3, 6/1, 6/50, 6/79, 6/87, 6/94
मनन 1/43
मनस् 2/26, 2/29, 6/79, 6/87, 6/95
मनुष्य 5/24
मनोवृत्ति 2/33
मन्त्र 6/45
मन्दधी 6/111
मन्दर 3/10
मम 1/45
मर्दन 5/13
मलमूत्र 2/14
मलय 3/10
मस्तकान्त 6/81
महत्त्व 5/10
महर्लोक 3/4
महाकाश 1/30, 2/30
महातत्त्व 1/28
महातल 3/2
महातेज 1/29, 1/32
महात्मा 6/113
महादिव्य 6/100
महानन्दमय 6/67
महापृथ्वी 1/29, 1/34
महाबल 5/40, 6/66
महाभेरीनाद 6/91
महामूर्च्छित 6/79
महामेरुखण्ड 3/9
महायोगी 5/51
महारश्मिपुंज 5/12

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

महावायु 1/29, 1/31
महाव्याप्ति 6/46
महाव्रत 6/46
महाशान्त 6/104
महासलिल 1/29, 1/33
महासाकरपिण्ड 1/35,
महासिद्ध 4/21, 4/27, 5/1, 5/7, 5/8, 5/9, 5/12, 5/24, 5/51, 5/67
महासिद्धयोगी 5/12
महिमा 4/28
महोदय 5/8
मांस 1/37, 1/71, 3/7
मात्रा 1/6
मात्सर्य 1/57, 6/105
मौन 3/4, 5/55
मौनकर्म 5/55
मानिन् 5/44
माया 1/54, 1/57, 6/37, 6/50, 6/105, 6/115
मायाकर्म 6/37
मार्ग 1/66, 5/5, 5/20, 5/21, 5/43, 6/31, 6/85, 6/87, 6/88, 6/110
मास 1/68
मासद्वय 1/68
मासमात्र 1/68
मिथ्या 1/58, 5/65, 5/68
मिथ्यावादी 5/68
मिथ्याविडम्बक 5/65, 68
मीन 6/50
मीमांसक 6/23, 6/27
मुक्ति 2/28, 3/14, 6/57, 6/111
मुक्तिप्रद 2/28
मुख 1/6, 1/12, 1/67, 1/68, 2/2, 2/4, 2/9, 2/13, 4/13, 4/24, 6/42, 6/93
मुखद्वार 1/66
मुण्डन 5/57, 6/3
मुद्रा 5/13, 5/55, 5/67, 6/29, 6/30, 6/50, 6/87
मुनि 3/13
मुमुक्षु 6/25
मूत्र 1/38, 2/14, 3/8
मूर्च्छता 1/18
मूर्च्छा 1/43, 6/50
मूर्छित 6/79
मूर्त 1/16
मूर्त्यष्टक 1/36
मूर्धनि 6/86
मूल 2/1, 2/6, 2/11, 2/17, 2/23, 2/26, 3/4, 3/5, 4/18, 4/19, 5/19, 6/81
मूलक 6/92
मूलकन्द 2/1, 2/26
मूलकमल 3/4
मूलरन्ध्र 2/6
मूलाधार 2/11, 4/18, 4/19

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मूलाधारबन्ध 4/18
मूलाधारता 4/19
मेखला 6/8
मेघ 3/13
मेढ्र 1/68
मेढ्राधार 2/13
मेद 3/8
मेरु 3/9
मेरुखण्ड 3/9
मेरुदण्ड 3/10
मेरुपर्वत 3/10
मैत्रीभावना 6/103
मैथुन 6/50
मैनाक 3/10
मोद 6/29
मोह 1/41, 5/46, 6/102, 6/106, 6/111
मोहित 6/84
मौन 6/78

य

यक्ष 3/13
यकार 6/2
यज्ञ 5/56
यत्न 5/57
यम 2/32
यमुना 3/11
यवन 6/80
यश 1/61
युक्त 1/68
युक्ति 5/22
योग 1/13, 5/5, 5/20, 5/21, 5/22, 5/43, 5/55, 6/10, 6/27, 6/65, 6/87, 6/88, 6/109
योगगम्य 6/27
योगपट्ट 6/10
योगमार्ग 5/5, 5/20, 5/21, 5/43, 6/88
योगमार्गतन्त्र 5/5
योगाचार 6/109
योगी 2/31, 3/1, 4/14, 4/15, 4/18, 4/21, 4/24, 4/27, 5/1, 5/7, 5/8, 5/9, 5/12, 5/28, 5/32, 5/36, 5/40, 5/50, 5/51, 5/53, 5/76, 6/1, 6/4, 6/21, 6/32, 6/61, 6/66, 6/67, 6/69, 6/98
योगीश्वर 5/41, 5/50, 5/53
योगीश्वरेश्वर 5/50, 5/53
योनि 1/68

र

रकार 6/2
रक्त 1/32, 1/71, 2/29, 3/8
रक्तवर्ण 1/32, 2/29
रक्तवर्णत्व 1/32

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रज 1/48, 1/50, 1/68
रजस् 5/44
रत 4/19, 6/11, 6/76, 6/77, 6/78, 6/80, 6/107
रति 1/62, 1/70
रतिकाल 1/70
रन्ध्र 1/66, 2/6, 2/8, 2/25, 2/26, 3/5, 6/81
रविकिरण 6/88
रश्मि 5/12
रस 1/3, 1/19, 1/33, 5/1, 5/7, 5/11, 5/67, 5/78
रसना 6/90
रसातल 3/2
रहस्य 5/50, 6/100
राक्षस 3/13
राग 1/41, 6/31, 6/63, 6/106
राजदन्त 2/6, 6/81
रात्रि 3/11, 6/56
राशि 3/13
रुद्र 1/36, 3/2, 3/5, 5/49, 6/26
रुद्रदेवता 3/2, 3/5
रुद्रलोक 3/5
रूप 1/36, 1/68, 2/38, 3/14, 4/1, 4/14, 4/15, 4/22, 4/30, 5/25, 5/43
रेचक 1/67, 2/35, 6/79
रोगनाश 2/20
रोम 1/37, 1/66, 3/7, 3/13, 5/13
रोमकूप 1/66

ल

लज्जा 1/41, 6/105
लम्बिका 6/84
लम्बिकामूल 3/5
लय 2/6, 2/15
ललाट 2/24, 2/27, 3/5, 3/10, 6/81
ललाटाधार 2/24
लाला 1/38, 3/8
लिङ्ग 1/66, 2/4, 2/13, 3/3, 6/43
लिङ्गद्वार 1/66
लिङ्गधारी 6/43
लिङ्गसंङ्कोचन 2/13
लिङ्गस्थान 3/3
लिङ्गाकार 2/4
लीन 5/31, 6/1, 6/71, 6/73, 6/80
लीनता 6/73
लीला 3/13, 5/32, 5/33
लोक 1/2, 3/3, 3/4, 3/5, 5/19, 5/20, 5/22, 6/5, 6/19
लोकचतुष्टय 3/4
लोकत्रय 3/3

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लोकप्रत्यय 5/19
लोकवृत्यर्थ 1/2
लोभ 6/102, 6/106
लोम 3/13
लौकिक 4/1

व

वक्त्र 5/30
वक्ष 3/5, 3/13
वक्षस्थल 3/5
वज्र 5/39, 6/14, 6/83
वज्रकाय 5/39
वज्रदण्डी 6/83
वज्रपात 5/37
वज्रोली 2/13
वञ्चित 6/76, 6/77, 6/78
वमन 1/68
वर्ज्य 5/52
वर्ण 1/31, 1/32, 1/33, 1/34, 2/26, 2/28, 2/29, 4/9, 5/52
वश 2/4, 5/23
वसा 3/8
वस्तु 1/51
वस्तुग्रहण 1/51
वस्त्र 5/15
वह्नि 5/47
वह्निबीज 6/2
वाक् 1/59
वाक्सिद्धि 5/37
वाङ्गमात्र 5/67
वाचा 2/7, 5/3, 5/4
वाञ्छा 1/55
वाणी 6/98
वात 1/73, 2/32
वानप्रस्थ 6/35
वाम 2/5, 2/11, 3/10
वामकन्ध 3/10
वामकर्ण 3/10
वायु 1/29, 1/31, 1/40, 1/67, 1/68, 2/12, 2/17, 2/28, 3/13, 5/38, 5/47, 6/2, 6/88
वायुतत्त्व 2/28
वायुबीज 6/2
वायुमध्य 6/88
वायुवेग 3/13, 5/38
वासना 1/55, 5/70
विकरणोदय 5/78
विकल्प 1/43, 5/65, 5/70
विकास 1/24, 2/12, 2/16
विक्रय 5/43
विचार 1/2, 1/3, 1/25, 3/5, 5/4, 6/97
विचारचातुर्य 5/4
विचारसंतोष 6/99
विजृम्भक 1/67
विज्ञान 3/30, 5/45, 5/54

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

विडम्बक 5/65, 5/68
विद्या 6/33
विद्यावादरत 6/107
विद्युदाकार 2/29
विद्युदाभ 6/82
विधान 6/96
विधि 5/54, 6/77, 6/89
विनिर्मुक्त 6/3
विन्ध्य 3/10
विपरीत 2/19
विभूति 5/41
विभूषित 6/4
विमर्श 1/48, 4/15, 4//30
विमर्शरूपिणी 4/15, 4/30
विमुण्डन 6/3
विरक्त 5/55
विलोकन 5/71
विवर 2/6
विवादविकल 6/76
विवेक 1/44
विशुद्ध 6/68
विश्रान्ति 1/26, 5/29, 5/51, 5/53, 5/65, 5/65, 5/66, 5/67, 5/68, 5/75, 5/76, 5/77, 5/68, 6/9, 6/53, 6/72
विश्रान्तिदायक 6/53
विश्रान्तिभाव 5/53
विश्व 1/27, 3/14, 4/3, 4/10, 4/14, 5/25, 6/65, 6/95
विश्वप्रपञ्चजाल 4/10
विश्वमय 4/14
विश्वरूप 3/14, 5/25
विश्वातीत 5/25
विश्वाधार 4/3
विश्वानुभव 1/27
विषय 6/1
विष्णु 1/35, 3/5, 5/49, 6/26, 6/53
विष्णुदेवता 3/5
विष्णुलोक 3/5
विस्मय 5/4
विहार 5/45
वीर 6/43
वीरपर 6/77
वीर्य 6/90
वृत्ति 2/33
वृथा 5/55
वृथापगत 6/77
वेग 3/13, 5/38, 5/39, 5/70
वेत्र 5/16
वेद 5/30, 6/47
वेदनशील 1/7
वेदपाठ 5/30
वेदान्त 5/31, 6/76
वेदान्तश्रवण 5/31
वेदान्ती 6/76
वेष 5/19

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

वेषमात्रसंपन्न 5/43
वैखरी 1/59
वैदिक 6/28, 6/77
वैराग्य 2/33, 1/44, 5/54, 6/92
वैशेषिक 6/76
वैश्य 3/6
वैष्णव 6/53, 6/55, 6/77
व्यक्त 6/18
व्यवसाय 3/6
व्यवहार 6/28
व्यान 1/67
व्यानवायु 1/67
व्यापक 4/23, 6/53
व्यापकत्त्व 6/53
व्यापार 3/5, 4/18, 5/26
व्याप्ति 4/23, 6/46
व्याप्तिव्यापक 4/23
व्योम 2/30, 2/30, 2/31, 6/34, 6/63
व्योमपञ्चक 2/30

श

शं 6/6
शक्तिचक्र 1/14
शक्तित्त्व 1/13
शक्तिपात 5/60
शक्तिभाक् 6/47
शक्तिमान् 4/13, 4/14
शक्तिरहित 4/13
शक्तिरूप 4/30
शक्तिलोक 3/5
शङ्खप्रक्षालन 6/90
शङ्खण्ड 3/9
शङ्खमुद्राधारण 5/13
शङ्खाध्मात 5/15
शङ्खिनी 1/66, 2/6
शङ्खिनीविवर 2/6
शठ 6/108
शतरुद्रा 3/11
शब्द 1/30, 5/30
शब्दविज्ञान 5/30
शम 2/32
शरीर 1/36, 6/25
शाक 6/92
शाकिनी 6/112
शाक्त 6/50, 6/51, 6/52
शान्त 6/39, 6/67, 6/104
शान्ति 1/44
शाप 6/112
शाश्वत 6/95
शास्त्रयुक्त 5/23
शिखर 6/82
शिखा 2/7, 2/8, 2/29
शिर 3/7
शिव 1/14, 1/35, 3/5, 4/1, 4/11, 4/13, 4/26, 5/3, 5/21, 5/40, 5/42, 5/49,

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सिद्धसिद्धान्तपद्धतिः
5/61, 5/72, 6/24, 6/26, 6/39, 6/64
शिवता 5/72
शिवतुल्य 5/39
शिवदेवता 3/5
शिष्ट 5/46
शिष्य 6/102, 6/109
शीत 2/32, 5/36
शीतलता 2/21
शील 1/7, 1/47, 4/6, 5/5, 6/71
शीलन 1/47
शुक्र 1/70
शुभ्र 1/61
शूद्र 3/6
शून्य 1/15, 1/18, 1/21, 2/6, 2/9, 6/1, 6/95
शृङ्गाटे 3/5
शृङ्गार 1/51
शैव 6/39
शोक 6/70, 6/105
शोकवर्जित 6/105
शोणित 1/38
शौर्य 3/6
श्रद्धा 1/49
श्रवण 5/31, 6/81
श्रवणपथ 6/81
श्रावक 6/77
श्रीकण्ठ 1/35
श्रीखण्ड 3/9
श्रीपर्वत 3/10
श्रीभैरव 5/40
श्रीरात्रि 3/11
श्रीहट्ट 6/81
श्रुति 5/21
श्लेष्म 1/71
श्वास 1/67
श्वेत 1/33, 2/26, 2/29, 3/7

ष

षड्दर्शन 5/57
षड्विकार 6/8
षण्मुखी 6/88
षोडशदल 2/9
षोडशाधार 2/25

स

सद्गुरु 4/24
सद्गुरुमुख 4/24
सद्भाव 1/25
सनक 3/13
सन्तान 5/41, 5/43, 5/47, 5/58, 5/49
सन्तानोदय 5/47
सन्तोष 1/44
सन्तुष्ट 2/33
सन्देहनाश 6/101
सन्धि 3/13

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सन्ध्या 5/14
सत्रहन् 5/22
सन्मार्ग 5/5
संन्यास 6/36
संन्यासिन् 6/77
सप्त 1/68, 3/2, 3/5, 3/7, 3/8
सप्तद्वीप 3/8
सप्तपाताल 3/2, 3/5
सप्तममास 1/68
सप्तरात्र 1/68
सप्तसमुद्र 3/8
सम 1/3, 1/19, 1/26, 1/69, 1/71, 2/38, 5/1, 5/7, 5/11, 5/55, 5/67, 5/78, 6/15
समता 1/26
समत्त्व 6/15
समन्वय 6/20, 6/71
समरस 1/3, 1/19, 5/1, 5/7, 5/11, 5/67, 5/78
समरसकरण 5/1, 5/11, 5/67
समरसत्व 1/19
समरसभाव 1/3
समशुक्र 1/69
समागम 6/85
समाचार 5/23
समाधि 2/32, 2/39, 6/85
समाधिलक्षण 2/39
समान 1/67
समानवायु 1/66
समावस्था 2/39
समाश्रय 5/55
समाहित 6/79
समुद्र 3/7, 3/8
सम्प्रदाय 1/2, 6/114
सम्प्रमोह 5/46
सम्बोधमात्र 5/42
सम्यगानन्दजनक 5/63
सरस्वती 1/66, 3/11
सर्वकामप्रद 2/1
सर्वगत 6/96
सर्वगत्व 1/19
सर्वगा 4/23
सर्वज्ञ 5/31, 5/42
सर्वज्ञत्व 1/27
सर्वतोमुख 4/13
सर्वदर्शन 6/20
सर्वलक्षण 1/68
सर्वसिद्धान्तदर्शन 6/71
सर्वसिद्धि 2/3
सर्वाकार 4/12, 4/13, 6/59
सर्वाङ्ग 5/74
सर्वाङ्गप्रणिपात 5/74
सर्वात्मक 6/47
सर्वानन्दकर 6/69
सर्वानन्दतत्त्व 5/51
सर्वानुग्रह 6/69
सलिल 1/29, 1/33

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सहज 1/19, 4/1, 5/24, 5/25, 5/29
सहजत्त्व 1/19, 4/1
सहवासिन् 5/5
साकार 1/35, 1/36, 4/21
साक्षात्कार 1/15, 4/1, 4/25, 5/6, 5/66
साक्षिन् 4/1
सांख्य 6/23, 6/27, 6/77
सांख्यशास्त्र 6/27
सात्त्विक 6/58, 6/59, 6/62, 6/80
साधन 5/58
साधु 5/45, 6/21
साधुसङ्गम 5/45
सामरस्य 4/2, 4/10
सामर्थ्य 1/27
सार 6/53
सावधान 1/19, 2/34, 5/51
सावधानत्त्व 1/19
सिंह 5/15
सिद्ध 1/1
सिद्धपद 6/74, 6/91
सिद्धपुरुष 5/50, 5/58
सिद्धमत 1/3, 6/75, 6/76, 6/78
सिद्धमार्ग 6/110
संयम 5/24, 5/26, 5/29
संयोग 1/68
संवित् 1/3, 3/1, 4/18, 4/28, 4/29, 4/30, 6/7
संवित्क्रिया 5/78
संविति 5/29, 6/7
संवित्स्वरूपा 4/1, 4/24
संसार 5/72, 6/31
संसाररागी 6/31
संसिद्धा 4/5
संहति 4/19
सकल 4/28
सकलरचना 4/28
सकार 1/67
सगुण 1/21
सङ्कल्प 1/43
सङ्केत 6/20
संङ्कोच 2/12, 4/19, 6/64
संङ्कोचन 2/13, 2/14
संगति 5/22
संगम 5/45
सच्चिदानन्द 5/8
सञ्चार 1/31
सत् 1/2, 6/28
सत्ता 1/15, 4/3, 4/5
सत्य 1/19, 1/68, 3/4, 5/8, 5/33, 5/59, 6/60, 6/104
सत्यज्ञान 1/68
सत्यत्व 1/19
सत्यलोक 3/4
सत्यवन्त 6/104

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सत्यवादिन् 5/59
सत्यविचार 1/2
सत्त्व 1/48, 1/49, 4/28
सत्सम्प्रदाय 1/2
सदाचल 6/34
सदाचार 3/6
सदाजीवी 6/57
सदाशिव 1/35

स्व

स्वकीय 5/12
स्वतन्त्रत्व 1/25
स्वधर्म 5/20
स्वधाम 6/1
स्वपद 5/71
स्वपिण्ड 2/29, 5/10, 6/13
स्वपिण्डसिद्धि 5/10
स्वप्न 1/53
स्वप्रतिष्ठा 4/12
स्वप्रकाश 1/64, 4/20, 6/19, 6/35, 6/49
स्वप्रकाशता 1/64
स्वप्रकाशमय 6/35
स्वप्रकाशिका 6/62
स्वभाव 3/14, 4/6, 4/14, 4/20, 5/25, 5/54, 6/76, 6/78
स्वभावविज्ञान 5/54
स्वमध्य 5/76
स्वयंकर्ता 1/4, 5/32
स्वयंप्रकाश 4/8
स्वयमेव 6/13
स्वराट् 6/26
स्वरूप 2/34, 2/38, 3/14, 4/1, 4/8, 4/13, 4/14, 4/15, 4/20, 4/21, 4/24, 4/25, 5/8, 5/11, 5/43, 5/74, 6/8, 6/20, 6/32, 6/45
स्वरूपज्ञान 3/14
स्वरूपपराङ्मुख 5/43
स्वर्ग 3/14
स्वर्लोक 3/3
स्वविश्रांति 5/68
स्वशक्ति 4/13
स्वसंवेदन 4/25
स्वसंवेद्य 5/2, 5/3, 5/4, 5/6, 5/7, 5/62
सत्तामात्र 1/15
स्वस्थ 5/70, 6/67
स्वस्वभाव 5/26
स्वस्वरुप 2/34, 4/15, 4/20, 4/24, 4/25, 5/8, 6/20, 6/32
स्वस्वरूपदर्शन 6/20
स्वस्वरूपमय 5/73
स्वाङ्ग 6/4
स्वात्म 1/27, 5/30, 5/35, 5/55, 6/74
स्वात्मन् 2/38, 5/66, 6/16
स्वात्मनिग्रह 5/29

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

स्वात्मभासित 6/74
स्वात्मसंविति 5/29
स्वात्मसुख 5/53
स्वात्मारूढ 5/34
स्वाधिष्ठान 2/2
स्वाधिष्ठानचक्र 2/2
स्वानुभाव 4/7
स्वानुसन्धान 5/12
स्वान्तर 6/12, 6/18
स्वामी 6/21
स्वार्थ 1/50
स्वीकरा 1/47
स्वेच्छाचार 5/45
स्वेद 1/38
स्वेन्द्रिय 6/40

ह

हंस 2/4, 5/32, 6/59, 6/85
हंसकला 2/4
हंसोच्चारण 5/31
हंसोदर 6/85
हकार 1/67
हतधी 6/76
हर्ता 5/39
हर्ष 1/23, 6/70
हस्त 1/68
हस्तपाद 1/68
हस्तिजिव्हिका 1/66
हिमालय 3/10
हुतिरत 6/78
हृत्कमल 6/79
हृदय 2/4, 2/16, 3/5
हृदयाधार 2/16, 2/4
हेतु 5/19

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

APPENDIX - II

Tabular Presentation of Various Concepts

1. PARAPIṆḌA

Nijāśakti	Parāśakti	Aparāśakti	Sūkṣmāśakti	Kuṇḍalinīśakti
Nityatā	Astitā	Sphuratā	Niraṃśatā	Pūrṇatā
Nirañjanatā	Aprameyatā	Sphuatā	Nirantaratā	Pratibimbaitā
Nispandatā	Abhinnatā	Sphāratā	Niścalatā	Prabalatā
Nirābhāsatā	Anantaratā	Sphoṭatā	Niścayatā	Proccalatā
Nirutthānatā	Avyaktatā	Sphūrtitā	Nirvikalpatā	Pratyaṅgamukhatā

2. ANĀDYAPIṆḌA

Aparaṃpara	Paramapada	Śūnya	Nirañjana	Paramātmā
Akalaṃkattva	Niṣkalatva	Līlatā	Satyatva	Akṣayattva
Anupamatva	Aṇutaratva	Pūrṇatā	Samarasatva	Abhedyatva
Apāratva	Acalatva	Unmanī	Sahajatva	Achedyatva
Amūrtattva	Asaṃkhyatva	Lolatā	Sāvadhānatva	Adāhyatva
Anudayatva	Apāratva	Mūrcchatā	Sarvagatva	Avināśitva

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

3. ĀDYAPIṆḌA

Paramānanda	Prabodha	Cidudaya	Prakāśa	So'haṃbhāva
Spanda	Udaya	Sadbhāva	Nirvikāratā	Ahantā
Harṣa	Ullāsa	Vicāra	Niṣkalatva	Akhaṇḍaiśvarya
Utsāha	Avabhāsa	Kartṛttva	Nirvikalpatva	Svātmatā
Niḥspanda	Vikāsa	Jñātṛttva	Samatā	Viśvānubhava Sāmarthya
Nityasukhatā	Prabhā	Svatantratva	Viśrānti	Sarvajñatva

4. MĀHĀSĀKĀRA PIṆḌA (ŚIVA)

Mahākāśa	Mahāvāyu	Mahāteja	Mahāsalila	Mahāpṛthvī
Avakāśa	Sañcāra	Dāhakatva	Pravāha	Sthūlatā
Acchidratva	Sañcālana	Pācakatva	Apyāyana	Nānākāratā
Aspṛśatva	Sparśana	Uṣṇatva	Drava	Kāṭhinya
Nīlavarṇatva	Śoṣaṇa	Prakāśa	Rasa	Gandha
Śabdatva	Dhūmravarṇatva	Raktavarṇatva	Śvetavarṇa	Pītavarṇa

Eight Forms of Mahāsākārapiṇḍa - Śiva, Bhairava, Śrīkaṇha, Śadāśiva, Īśvara, Rudra, Viṣṇu, Brahmadeva.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

5. PRAKṚTI PIṆḌA FROM BRAHMA

Bhūmi	**āpa**	**Teja**	**Vāyu**	**ākāśa**
Asthi	Lālā	Kṣudhā	Dhāvana	Rāga
Māṃsa	Mūtra	Tṛṣā	Plavana	Dveṣa
Tvacā	śukra	Nidrā	Prasāraṇa	Bhaya
Nāḍī	śoṇita	Klānti	Akuñcan	lajjā
Roma	Sveda	ālasya	Nirodha	Moha

ANTAḤKARAṆA PAÑCAKA

Mana	**Buddhi**	**Ahaṃkāra**	**Citta**	**Caitanya**
Saṅkalpa	Viveka	Abhimāna	Mati	Vimarśa
Vikalpa	Vairāgya	Madīya	Dhṛti	śīlana
Mūrcchā	śānti	Mama sukhaṃ	Smṛti	Dhairya
Jaḍatā	santosha	Mama dukhaṃ	Tyāga	Chintan
Manana	Kṣamā	Mama idaṃ	Vicāra	Niḥspṛhatva

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

6. KULAPAÑCAKA

Sattva	Raja	Tama	Kāla	Jīva
Dayā	Dāna	Vivāda	Kalanā (Saṃkya)	Jāgrata
Dharma	Bhoga	śoka	Kalpanā	Swapna
Kṛpā	śṛṅgāra	Kalaha	Bhrānti	Suṣupti
Bhakti	Vastusangraha	Bandha	Pramāda	Turyā
śraddhā	Swārtha	Vañcanā	Anartha	Turyātīta

VYAKTAŚAKTI PAÑCAKA

Icchā	Kriyā	Māyā	Prakṛti	Vāk
Unmāda	Smaraṇa	Mada	āśā	Parā
Vāsanā	Udyoga	Mātsarya	Tṛṣṇā	Paśyanti
Vāñcchā	Kārya	Dambha (Kapaṭa)	Spṛhā	Madhyamā
Cintā	Niścaya	Kṛtrimatva	Kāṅkṣā	Vaikharī
Ceṭṣā	Svakulācāra	Asatya	Mithyā	Vāk

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

7. PRATYAKṢAKARAṆA PAÑCAKA

Karma	**Kāma**	**Candra**	**Sūrya**	**Agni**
śubha	Rati (āsakti)	(sixteen phases, seventeeth phase is honeydew)	(twelve phases, Thirteenth phase is svaprakāśatā (self-illuminating).	(ten phases, eleventh phase is jyotī)
Aśubha	Prīti			
Yaśa	Kriḍā			
Apakīrti	Kāmanā(atṛpti)			
Adṛṣa phala sādhana	āturatā			

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Nāḍīs - A Comparative Presentation Based on Various Texts

(0 shows want of reference on the particular text)

NĀḌI	Gorakṣa Śatak	**Siddhasiddhāntapaddatiḥ**	Śāṇḍilya Up.	Ṣaṭcakra-nirūpaṇa
Iḍā	On the left	Ending in the nostrils	On the left of Suṣumnā	On the left of Suṣumnā
Piṅgalā	On the right	Ending in the nostrils	On the right of Suṣumnā upto the end of right nostril	On the right of Suṣumnā
Suṣumnā	In the middle	Through the palate upto Brahmarandhra	At the back of anus upto the head and ending in Brahmarandhra	From the middle of kanda upto head
Gāndhārī	Ending in the left eyes	Ending in the two ears	From behind Iḍā and ending in the left eye	0
Hastijihvā	Ending in the right eye	Ending in the two ears	0	0
Pūṣā	In the right ear	Ending in two eyes	From behind Piṅgalā and ending in the right eyes In the middle of Gāndhārī and sarasvatī ending in the right ear and tips of toes	0

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Yaśasvini	In the left ear	0	Inside Kanda and lying downwards and upwards from the root of anus	0
Alaṃbuṣā	Ending in the mouth	0	On the side of Suṣumnā upto the end of penis	0
Kuhū	Ending in the penis	In the anus		0
śaṅkhinī	In the anus, i. e. in Mūlādhāra	At the end of penis	Lying upwards upto the end of right ear	Below sahasrāra. Supports Suṣumnā on its stalk above the neck
Sarasvatī	0	At the end of mouth	Behind Suṣumnā upto the upper end of tongue	0
Vāruṇī	0	0	Lying in the middle of Yaśasvinī and kuhū and reaching all parts below and above kuṇḍalinī	0
Payasvinī	0	0	Between Pūṣā and saraswatī	0
Saumya	0	0	Upto the end of tips of toes	0
Vajrā	0	0	0	Inside Suṣumnā
Citriṇi	0	0	0	Inside Vajrā

पुस्तकालय 166075

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पुस्तकालय

गुरुकुल काँगड़ी विश्वविद्यालय, हरिद्वार

वर्ग संख्या 181.45 MES-S आगत संख्या 166075

पुस्तक विवरण की तिथि नीचे अंकित है। इस तिथि सहित 30 वें दिन यह पुस्तक पुस्तकालय में वापस आ जानी चाहिए। अन्यथा 50 पैसे प्रतिदिन के हिसाब से विलम्ब दण्ड लगेगा।

STOCK VERIFY

181.45,MES-S

166075

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

GURUKUL KANGRI LIBRARY

	Signature	Date
Access No.	Yogendra	10/04/19
Class No.		
Cat No.		
Tag etc.		
E.A.R.		
Recomm. by.	Prof Rakesh Jain	
Data Ent. by		29.04.
Checked		

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Ādināthaṃ namaskṛtya
S'aktiyuktam jagadgurum I
Vakṣye Gorakṣanātho'haṃ
SiddasiddhāntaPaddatiṃ II

The relation of śrī Gorakṣnātha to Haṭhayoga is similar to Maharṣi Patañjalī's relation to what is termed by scholars as Classical Yoga – both are known as the systematizers of Yoga and not the originators. The treatise, Siddhasiddhāntapaddhatiḥ (SSP) by śrī Gorakṣanātha, is a classical text on Haṭhayoga which delineates haṭhayogic precepts and practices in their profundity and thoroughness and thus has become a pioneering source for succeeding haṭhayogic literature. The present critical edition endeavors to justify itself as it presents the text with authenticity, along with the annotations that consist of notes, appendices, tables and charts, etc. contributing towards in-depth comprehension for various types of Yoga lovers.

KAIVALYADHAMA

Kaivalyadhama, S M Y M Samiti
Swami Kuvalyananda Marg,
Lonavla, District Pune, India
www.kdham.com

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Siddhasiddhāntapaddhatiḥ

M.R.P. Rs. 450